JEMELJAN JAROSLAVSKI

USKLIKE JA USKMATUTE PIIBEL

J. JAROSLAVSKI

USKLIKE JA USKMATUTE PIIBEL

A-22858 III

JEMELJAN JAROSLAVSKI

USKLIKE JA USKMATUTE PIIBEL

268

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

TALLINN 1959

Originaali tiitel:
Ем. Ярославский
БИБЛИЯ ДЛЯ ВЕРУЮЩИХ И НЕВЕРУЮЩИХ
Государственное издательство политической литературы
Москва 1958

Tõlkinud
E. Orgmäe

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
45838

RIIKLIKULT POLIITILISE KIRJANDUSE KIRJASTUSELT

Ateismi andeka propageerija Jemeljan Jaroslavski teost «Usklike ja uskmatute piibel» hakati esmakordselt üksikute artiklite kaupa avaldama ajalehes «Bezbožnik» 1922. aasta lõpul. Sellest ajast peale on nimetatud teos vene keeles ilmunud kümnes trükis, viimane neist 1938. aastal. Lugejate hulgas võitis J. Jaroslavski raamat suure populaarsuse. Paljud usuköidikuist vabanenud inimesed ütlesid, et «Usklike ja uskmatute piibli» lugemine aitas otsustaval määral kaasa nende usulistest eelarvamustest vabanemisel. Ka propagandistidele ja agitaatoritele oli see raamat suureks abiks usuvastase propaganda tegemisel.

Autor ise räägib, et selle raamatu kirjutamisele hakkas ta mõtlema juba enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni. «Tööliste ja talupoegade hulgas kommunismi õpetust propageerides,» kirjutab autor raamatu eessõnas, «võisin ma väga sageli tähele panna, et töölise ja talupoja teadvust mürgitav usuoopium ei lase tal kommunismi õpetusest õigesti aru saada.» See raamat aitabki töörahvast usulistest eelarvamustest vabaneda.

«Usklike ja uskmatute piibli» suureks väärtuseks on see, et temas teravmeelselt, väljendusrikkas ja värviküllases keeles arvustatakse igakülgselt piiblit kui ristirahva «pühakirja» ja näidatakse maailma käsitlevate piiblilegendide vasturääkivust ning absurdsust. Jaroslavski tõestab veenvalt, et üksikasjaline piibli uurimine võimaldab teha järelduse, et piiblis ei ole üldse midagi, mis oleks «püha», et piibel kujutab endast paljude vana-aja autorite kõige mitmekesisemate, eri aegadel loodud teoste kogu, et temasse on võetud mitmesuguste rahvaste muinasjutud ja legendid. Piibel ei ole kaugeltki mitte kõige iidsem raamat, nagu kinnitavad kirikutegelased; mitmesugustel rah-

vastel on olemas veel palju vanemaid raamatuid, mis maailma ja inimese loomist seletavad teisiti. Nagu piiblis, nii ka nendes raamatutes ülistatakse vastavate rahvaste jumalaid (Buddha, Brahma, Šiva jt.). Religioossed õpetused, mis nendes raamatutes esitatakse, on vastavate rahvaste arvates ainuõiged. Piiblis leiduvad müüdid, järeldab autor, on «harimatu ja väheteadliku metsinimese väljamõeldis», kes ei saanud toetuda teaduse saavutustele ja kellel ei olnud astronoomilisi riistu taevalaotuse uurimiseks.

«Usklike ja uskmatute piiblis» näidatakse, et maailma, päikesesüsteemi, Maa, taimede, loomade ja inimese tekkimist käsitlevatel piiblilegendidel on teadusevastane iseloom. Need legendid, nagu märgib autor, peegeldavad ürginimeste naiivseid kujutlusi neid ümbritsevast maailmast.

Piibli ühiskonnaõpetust käsitledes näitab autor, et see õpetus on töörahva huvidele vaenulik. Piibel õigustab inimeste muutmist orjadeks, kuulutab, et ühiskonna jagunemine ekspluateerijaiks ja ekspluateeritavaiks jääb igaveseks püsima, sanktsioneerib valitsemise ja allumise suhete ning sotsiaalse ebavõrdsuse olemasolu. Sellepärast saavad ekspluataatorlikud klassid, nagu ütleb Jaroslavski, piibli tähtsusest väga hästi aru, nad kasutavad ta ära selleks, et «jumala tahtele» viidates varjata töörahva hulkade rõhumist ja ekspluateerimist, rahvusliku vaenu ja vihkamise, röövimise ja sõja õhutamist.

Religioon lämmatab vaba, loovat mõtet ja uurivat mõistust, nõudes vagadust ja alandlikku meelt olematu jumala tahte ees. Ta ei lase töörahval võidelda oma vabaduse eest, takistab ühiskonna progressiivset arenemist. Ainuüksi marksistlik-leninlik ideoloogia, rõhutab Jaroslavski, annab teadusliku maailmakäsituse, «õpetab niihästi seda, kuidas tuleb maailma seletada, kui ka seda, kuidas tuleb maailma kogu inimkonna hüvangu nimel muuta».

Heitnud endalt ekspluateerimise ikke ja ehitanud üles sotsialistliku ühiskonna, sai inimene oma elu loojaks. Ta õppis valitsema ühiskondlikke nähtusi, endale allutama loodusjõude, ta tungib järjest sügavamale universumi saladustesse. Teadus on saanud miljonite töötajate ühisvaraks ja aitab töörahval jäädavalt kõrvale heita naiivse, ürgajast päritud muinasjutu jumalatest kui universumi loojatest ja valitsejatest.

«Usklike ja uskmatute piibel» on väärtuslikuks usuvastase propaganda käsiraamatuks, ta aitab usklikke usuoopiumist vabaneda.

J. Jaroslavski raamatu «Usklike ja uskmatute piibel» uue väljaande aluseks on võetud 1938. aasta trükk. Tekstis on tehtud väikesed redaktsioonilised muudatused.

EESSÕNA*

Selle raamatu kirjutamisele hakkasin mõtlema juba enne revolutsiooni. Tööliste ja talupoegade hulgas kommunismi õpetust propageerides võisin ma väga sageli tähele panna, et töölise ja talupoja teadvust mürgitav usuoopium ei lase tal kommunismi õpetusest õigesti aru saada. See usuoopium on vallutanud inimese mõistuse juba varasest lapsepõlvest peale, kui tal ei ole veel jõudu võidelda nende petlike ja mõnikord absurdsete arusaamistega maailmast, mida tema kasvatajad on talle pähe tuupinud ja sageli praegugi veel pähe tuubivad.

Revolutsioonieelsel ajal oli lugu nii, et peaaegu kõigile meile poogiti koolis ja kodus külge usulisi eelarvamusi. Me ei teadnud veel midagi maailmast, me ei tundnud oma maa seadusi ega teadnud, kes neid seadusi annab ja kelle huvides neid antakse. Ja visalt taoti meile pähe, et on olemas kõrgeim kohtumõistja, kõrgeim valitseja, kõrgeim taevane olevus, kelle käsutuses on miljonid teenrid, pühakud, inglid ja kuradid. Lapsepõlvest peale õpetati meile, et selle kõrgeima olevuse sõna põhjal on loodud kogu maailm.

See õpetus tugineb nii erisuguste usutunnistustega kristlastel kui ka juutidel piiblile, ja isegi muhameedlaste koraan [1] võtab üheksa kümnendikku oma õpetusest sellestsamast piiblist. Ja niiviisi kasvatatakse ligi pool maailma elanikkonnast juba lapsepõlvest peale nende piiblilugude varal. Lisaks maailma «loomisele» seletavad papid ka kõiki inimkonna ajaloo sündmusi piibli alusel.

Papid on kinnitanud ja kinnitavad meile, et piibel on püha raamat, et ta on jumala enda ilmutus, mis on inimestele antud. Kui aga hakati piiblit tähelepanelikumalt

* Käesoleva eessõna kirjutas autor 1938. aasta trükile. — *Toim.*

uurima, kui juutide ajalugu (piibel on kirjutatud heebrea keeles) oli küllaldaselt tundma õpitud, siis selgus, et piibel kujutab endast erinevatel aegadel elanud paljude autorite kõige mitmekesisemate teoste kogu. Temasse on võetud palju muinasjutte ja legende, mida tunnevad kõik karjakasvatajad ja põlluharijad rahvad. Piiblis on ka mõningaid katkendlikke andmeid tegelikust juudi ajaloost, kuid sajandite jooksul on neid jutustusi suust suhu edasi antud, vähese kirjaoskusega inimeste poolt ümber kirjutatud ning hilisemast ajast pärit olevate, sageli aga täiesti väljamõeldud lisanditega täiendatud, nii et raske on isegi kindlaks teha, missugused need väljamõeldud kohad on. Piiblis leidub sõjakaid laule, Saalomoni «ülemlaulu», taolisi mahedaid armastuslaule, looduskirjeldusi, mitmesugustest aegadest pärit olevate seaduste kogusid, sugupuid ja ajaraamatuid, kombetalituste kirjeldusi ja mõttesalmide kogusid, jutustusi, romaane ja tähendamissõnu, mõttemõlgutusi mineviku ja tuleviku kohta, kirju ja kiituslaule. Ja mispärast siis nimetatakse kõike seda «pühakirjaks»? Mispärast?

Juutide piibel on väga vana. Kuid samasuguseid ja veelgi vanemaid analoogilise sisuga raamatuid on ka paljudel teistel rahvastel. Ka nendes raamatutes on oma jutustused maailma loomise kohta, pühad kiituslaulud jms. Ka usklikud hindud on näiteks arvamisel, et ainult nende raamatud, kus jutustatakse Buddhast, Bodhisattvast, Brahmast, Šivast[2] ja teistest jumalatest, on tõeline pühakiri, et ainult nendes raamatutes leiduv õpetus on tõeliselt püha, et ainult nendes on tõeline tõde.

Kui inimene esmakordselt oli õppinud tuld tegema, siis oli tuli tema arvates kindlasti imeline asi. Tuli soojendas teda, kaitses metsloomade eest, päästis teda metsas või koopas üleelatava pimeda öö koledustest. Omal ajal sai inimene läbi ka peerutulega, valgustas oma viletsat eluaset mingisuguse rasvalambiga, praegu aga ei ole paljud talupojad enam petrooleumilambigagi rahul ja tahavad tingimata elektrivalgust. Miljonite inimeste aju aga valgustab ikka veel ürgaegne peeruvalgus. See ürgaegne peerutuli ajab tahma ja suitsu, ta ei lase mõnevõrragi kaugemale näha. Religioon ja piibel ähmastavad töölise ja talupoja teadvust. Nad ei vii inimesi edasi, vaid kutsuvad tagasi minevikku, ürgaegse ja juba läbielatud olukorra juurde, heidutavad kõigevägevama Jehoova hirmu-

äratava tahtega. Inimese tahet aheldab piibel «kõikteadva ja kõikjaloleva» jumala kujuga, kelle tahteta «juuksekarvagi inimese peast ei lange» ja kes on siiski jõuetu tema enda poolt loodud kuradi ees. Hällist hauani mässivad ristiusu, juudi ja muhamedi usu preestrid ning teised vaimulikud inimelu oma nõiduste ja sakramentide võrku ning hirmutavad inimest «viimse päeva» ja igaveste põrgupiinadega, mida tuleb tal kõigist nendest absurdsetest ja veidratest usunõudmistest väiksemagi taganemise korral taluda.

Religiooni vaimus kasvatatud inimene ei suuda enam maailma ümberkujundamise eest võidelda. Religioon õpetab alandlikkust orjapidajate ja ekspluateerijate ees, ta hävitab julge mõtte ja uuriva mõistuse, nõuab inimvaimu taltsutamist, olematu jumala tahtele alistumist. Religioon tõstis tuhanded orjuseaastad au sisse, kõige suuremad kuriteod on tehtud jumala nimel. Kõige rängemaid terrori ja rõhumise vorme, mida ekspluateerijad töörahva suhtes on rakendanud, kuulutavad kõik usud ja kirikud kõigis maades pühaks. Piibel oli juhtnööre andvaks käsiraamatuks kõige suuremate kuritegude toimepanemisel, mida maailm üldse tunneb. Jumala nimel, usu nimel on tapetud kümned miljonid inimesed. Religioon varjas valitsevate klasside, keisrite ja ülikate kuritegusid, nagu ta praegugi varjab kogu maailma kapitalistide ja mõisnike kuritegusid. Religioon on olnud ja jääb ka edaspidi nuudiks, kammitsaks, salakavalalt kootud võrguks, mis on hoidnud ja hoiab ka praegu veel maailma rahvaid pimedas orjuses.

Elu maakeral ei jää kunagi muutumatuks. Õigesti ütles üks kreeka filosoof: «Kõik liigub, kõik muutub» [3]. Muutub maa pind ja kliima, muutuvad loomad, taimed ja inimesed, muutub inimeste poolt kasutatav elatusvahendite hankimise viis: ürgaegselt küttimiselt karjakasvatusele, karjakasvatuselt põlluharimisele, põlluharimiselt käsitööle, käsitöölt tööstusele, primitiivselt kepilt ja kivilt kivist, pronksist ja rauast relvadele ning tootmisriistadele, lihtsatelt tootmisriistadelt keerukatele masinatele — auruma-sinatele ja elektrimootoritele. Muutub keel ja muutuvad kombed. Muutub riiklik korraldus: metsikult ürginimeste karjalt, ürgaegselt küttijate rühmalt, ürgaegselt sugukondlikult kogukonnalt hõimuliitudele, feodaalriigile, kodanlikule monarhiale, demokraatlikule vabariigile, nõukogude vabariigile.

Ekspluataatorid, kes juba ammust ajast on religiooni teinud rahvahulkade üle valitsemise vahendiks, püüavad nüüd oma religioosseid õpetusi uue aja tingimustega kohandada. Ekspluateerijad ja nende käsilased, kogu maailma vaimulikud, teavad hästi, et religiooni võim on tugev, et ta on rahva oopium, nagu õieti ütles kommunismi õpetaja Karl Marx [4]. Aegamööda, määratu suure tööga vabanevad rahvahulgad sellest oopiumist. Kiiremini vabanevad töötajad usuoopiumist meie maal, kus vastavait sotsialismi edusammudele võtab järjest suurema ulatuse ka ateism. Ränga koormana lasub veel religioon kapitalistlike riikide ja asumaade sadade miljonite töötajate teadvusel ning takistab nende vabadusvõitlust. Kuid ka Nõukogudemaal, sotsialismimaal, hoiab neetud, väljasurev minevik elusast ja edasiliikuvast visalt kinni ning kisub tagasi, endisaegse orjuse juurde. Kõigi maade ekspluataatorid teavad, et kui usk jumalatesse ja niinimetatud pühakirjasse kokku variseb, siis kaotavad nad koos sellega ühe neist jõududest, mille abil nad võimu enda käes hoiavad. Ekspluataatorlikud klassid teavad seda väga hästi. Omavahel on nad teinekord isegi valmis lubama vabameelsust, rahva jaoks aga peab religioon nende arvates igal juhul säilima. Rahva ohjeldamiseks peab jumal igal juhul käepärast olema. Nende filosoofid, nagu Voltaire, naeravad teinekord religiooni ja jumala üle ning ütlevad: mis meisse puutub, siis me võime ka ilma jumalata läbi ajada, rahvale aga on jumal vajalik kui nuut. «Ja kui jumalat ei oleks,» ütlevad nad, «siis tuleks ta välja mõelda» [5]. Ja alles siis, kui oli tekkinud uus revolutsiooniline klass — proletariaat, kes avab kõik olemise saladused, kes purustab kõik orjaahelad, mis maailmas iganes on loodud, kes enda vabastamisega vabastab ka kogu maailma töörahva, kes on huvitatud klassideta ühiskonna loomisest, — proletariaat kisub jumalad taevast alla, ta ei võta inimkonna kauge lapsepõlve muinasjutte maailmakäsituse aluseks. Ta lõi uue, teadusliku maailmakäsituse. See maailmakäsitus õpetab niihästi seda, kuidas tuleb maailma seletada, kui ka seda, kuidas tuleb maailma kogu inimkonna hüvangu nimel muuta.

Meie maa töölisklass lähtub kogu oma tegevuses revolutsioonilisest õpetusest — marksismist-leninismist. Kommunistliku partei juhtimisel kujundab ta maailma uutel alustel ümber. Ta on põhiliselt üles ehitanud sotsialistliku

ühiskonna. Töölisklass viib endaga kaasa laiu talurahva hulki, juhtides neid ja aidates neil põllumajandust sotsialistlikel alustel ümber korraldada. Kodanlikes maades ekspluateerivad talurahva töötavaid kihte mõisnikud, kapitalistid, kulakud. Religiooni ja kiriku abiga ähmastavad valitsevad klassid tööliste ja töötavate talurahva kihtide teadvust ja teevad nad kapitalistide, mõisnike ja kulakute kuulekaiks orjadeks. Nõukogudemaal võtavad miljonid kolhoosnikud sotsialismi ülesehitamisest teadlikult osa. Koos sellega said nad aru, et usk toob töörahvale kahju, ja heitsid kõrvale kõik usulised tõekspidamised. Kuid nii linnas kui maal on veel küllaltki palju inimesi, kes usuvad pappide ja kulakute religioosseid legende. Järelikult tuleb veel teha tõsist tööd selleks, et piibli muinasjuttude teadusevastasus ja kahjulikkus saaks usklikele täiesti selgeks.

Seda eesmärki taotlebki «Usklike ja uskmatute piibel».

MIS ON PIIBEL

is on piibel? Sellele küsimusele annavad teoloogid (lihtsalt öeldes: papid ja papimeelsuse levitajad), nii juudi rabid kui ka ristiusu pastorid ja preestrid järgmise vastuse: piibel on jumala sõna, pühakiri, mille on koostanud kui mitte jumal ise, siis vähemalt tema usaldusmees Mooses, kellele jumal olevat selle raamatu Siinai mäel ette dikteerinud. Üks usklik sektant saatis mulle «Usklike ja uskmatute piibli» esimese peatüki kohta väga kurja kirja, milles ta ütleb: «Need raamatud (piibli) on kirjutanud jumal ise, need on raamatud, mis olid olemas enne Paabeli vangipõlve.» Niiviisi oli siis lugu mõnede pappide arvates. Kui me aga vaatleme lähemalt teisi rahvaid, siis näeme esiteks, et juudi piibel («Toora») *ei ole sugugi kõige vanem, iidsem raamat, et teistel rahvastel on säilinud kirjapandud mälestusi ja raamatuid, mis on hoopis vanemad kui juudi piibel;* teiseks, et piibel on koostatud *eri aegadel* ja kujutab endast mitmesuguseid ühte patta pandud teoseid, mis on omavahel ainult vähesel määral ja kunstlikult seotud.

Usumehed püüavad kõigepealt igati tõestada, et Moosese raamatud (neid on arvult viis) on Mooses jumala sõnade järgi kirja pannud. Moosese raamatutes ei räägita aga selle kohta sõnagi. Viiendas Moosese raamatus (XXXIV, 5—6)* kirjeldatakse Moosese surma ja matuseid. Kui nüüd Mooses tõepoolest oleks elanud ja piibli kirju-

* Nii siin kui ka edaspidi tähistatakse rooma numbritega vastavaid piibli peatükke, araabia numbritega aga salme. Kõik tsitaadid on võetud Suurest Piiblist. — *Toim.*

tanud, siis ei oleks ta mingil juhul saanud kirjeldada omaenda surma ja matuseid. See oleks ju niisama hea kui uskuda, et Mooses käis oma puusärgi järel. Kirjeldus lõpeb sõnadega: «Ja keegi ei tea tema hauda tänapäevani.» *Seda võis kirjutada ainult inimene, kes kirjeldas legendaarse Moosese surma.* Või näiteks Neljandast Moosese raamatust XII, 3 loeme: «Aga tema, Mooses, oli väga tasane, enam kui kõik inimesed, kes maa peal.» Kas Mooses võis endast niiviisi kirjutada?

Nende ja paljude teiste näidete põhjal võib ütelda, et Moosese raamatuid ei ole kirjutanud mingisugune Mooses, vaid et need on kirjutatud hoopis hiljem, kui olevat elanud see muinasjutuline piiblikangelane.

Sedasama võib ütelda ka paljude teiste piibli raamatute kohta, mis arvatakse olevat ühe või teise autori kirjutatud.

Niisugune on see piibel, millele rajavad oma õpetuse juudi rabid, ristiusu jt. papid.

Esimene osa

Maailma loomine

ESIMENE PEATÜKK

JUMAL ENNE MAAILMA LOOMIST

lguses lõi jumal taeva ja maa» (Esimene Moosese raamat, I, 1). Nii algab Esimene Moosese raamat, *mis on kirjutatud kõige rohkem* 2500 aastat tagasi. Millal siis oli see «alguses», millest piiblis räägitakse? Piiblilugude uskujad arvavad, et «maailma loomise algusest» kuni tänapäevani on mööda läinud 7445 aastat, et maailm on nii kaua eksisteerinud. [6]

Hetkeks usume meiegi seda. Kuid uuriv inimmõistus ei saa kuidagi sellega rahule jääda. *Kui jumal tegi taeva ja maa loomisega algust 7445 aastat tagasi, siis mis oli enne seda?* Piibel annab sellele vastuseks: «Ja maa oli tühi ja paljas, ja pimedus oli sügavuse peal, ja jumala vaim oli lehvimas vee peal» (Esimene Moosese raamat, I, 2).

Piibel on kirjutatud heebrea keeles. Temast on tehtud palju tõlkeid. Need tõlked lähevad mõnikord üksteisest väga palju lahku. Piibli tõlkeid on kontrollinud terve hulk kuulsaid usuteaduse professoreid eesotsas professor Kautzschiga. Ja pärast seda kontrollimist ning heebrea-keelsete originaalidega võrdlemist selgus, et seda kohta tuleb lugeda nii: *«Ja maa oli tühi ning paljas* (heebrea keeles: tohu vabohu), ja pimedus oli ookeani (heebrea keeles: tehoum) peal, ja jumala vaim (heebrea keeles: ruach Elohim) oli lehvimas vee peal (hamaim).» Sõnade «tohu vabohu» täpsustatud tõlge annab meile maa kohta järgmise pildi: *«Ja maa oli ürgne sile veepind.»* Järelikult oli ürgne sile veepind, ja selle pinna kohal oli lehvimas «ruach Elohim», s. o. oli lehvimas jumal Elohimi hingus, ta vaim (hiljem me näeme, et Elohim oli ainult üks neist paljudest jumalatest, kellesse heebrealased uskusid).

Kus siis oli lehvimas see Elohimi vaim ehk jumala vaim? Ta oli lehvimas sellessamas Maad ja sügavust katvas pimeduses. Järelikult oli lugu nii, nagu räägitakse naljajutus maailma loomise kohta: ja keskpaigas oli sügavus, äärte peal aga tühjus. Ja selle tühjuse peal, meie planeedi ürgse mere peal oli *lehvimas* (ja see tühi töö ei tüüdanud ära!) jumala vaim.

Kui maailma loomise algusest on 7445 aastat mööda läinud, siis mida tegi seesama jumal Elohimi vaim enne seda algust? Mitu aastat, mitu tuhat aastat oli ta lehvimas sügavuse peal? Kust on seesama jumala vaim võetud? Kust on üldse võetud see piiblis kirjeldatav jumal?

Pappidel on tavaliseks kombeks meie, ateistide käest küsida: kuidas on tekkinud maailm, kust on tulnud mateeria, mis tekitas liikumise? Need on väga tõsised ja vajalikud küsimused, millele meie, ateistid, vastame nüüd ja ka edaspidi. Kuid pappidele ei ole sugugi meeltmööda, kui me vastame, et mateeria on alati eksisteerinud. Samal ajal peavad nad võimalikuks petta usklikke muinasjutuga mingisugusest jumala «vaimust», heebrealaste jumala Elohimi vaimust, ühe nende tuhandete jumalate vaimust, keda poolmetslase fantaasia, pooleldi karjakasvataja, pooleldi rändrahva fantaasia on loonud, Elohimi vaimust, kes miljardeid aastaid on lehvimas «tühja sügavuse» peal. Noh, kas seesama «ruach Elohim» ei ole pärast seda ka ise mitte tühi?! Kas ta ei ole mitte seebimull, mis puudutades otsekohe lõhkeb, millest teaduse valguse käes mitte midagi järele ei jää?!

Lugedes edasi jutustust maailma loomisest, nagu see on Esimeses Moosese raamatus kirja pandud, me näeme, et heebrealaste jumal Elohim, kellest hiljem sai teise jumala — Jeesuse — isa, andus sellele igavale tegevusele — sügavuse peal lendamisele — lihtsalt sellepärast, *et ta ei teadnud, kas sellest midagi head välja tuleb, kui ta seda korda või õigemini korralagedust muudab. Kuid ikkagi,* nagu räägib piibel ja nagu kinnitavad papid, *olevat seesama jumal ligikaudu 7445 aastat tagasi äkki rääkima hakanud. Kas ta enne seda ka midagi rääkis?* Ei piiblist ega mõnest teisest raamatust pole selle kohta midagi teada. *Kust siis saadi teada, missugune oli maa enne ta kordaseadmist? Kes nägi, kuidas jumala vaim oli lehvimas maailma peal enne maailma enda loomist? Kes kuulis neid esimesi jumal Elohimi sõnu?* Kas ei ole selge, et

nii jumala esimesed sõnad kui ka kogu see lugu on kokku klopsitud, välja mõeldud? Kirikuisad vastavad sellele: piibel (käesoleval juhul on meil tegemist niinimetatud «viie Moosese raamatuga») on jumala ilmutus, kõik, millest temas räägitakse, on kirja pannud Mooses Siinai mäel. Me tuleme veel korduvalt selle juurde tagasi, läheme üles Siinai mäele ja vaatame, millega Mooses seal tegeles, kui palju oli tal Jehoova jumala jutustuste üleskirjutamiseks stenografiste.

Esialgu aga vaatame, kuidas hakkas jumal maailma looma.

Esimeses Moosese raamatus öeldakse:

«Ja jumal ütles: Saagu valgus! Ja valgus sai.

Ja jumal nägi valgust, et see hea oli, ja jumal tegi vahe valguse ja pimeduse vahele.

Ja jumal nimetas valguse päevaks, ja pimeduse nimetas ta ööks; siis said õhtu ja hommik esimeseks päevaks» (Esimene Moosese raamat, I, 3—5).

Kas teile, usklikud, ei ole pähe tulnud, et seesama *igavene jumal mitte kui midagi ei teadnud? Ta ei teadnud isegi, et valgus hea on. Kust ta pidigi seda teadma, kui ta valgust ei olnud kunagi näinud?* Kas teile ei ole pähe tulnud: kuidas ometi võis nii olla — miljardeid, triljoneid, kvadriljoneid aastaid, igavesest ajast peale lehvib pimeduses see jumal, kellel tarvitses valguse esile kutsumiseks ainult paar sõna öelda ja kes neid siiski ei öelnud?!

Kas usklikud ei ole mõtelnud, mida tundis seesama jumal või jumala vaim, kes pidi igavesti lehvima tühjuses ja pimeduses, kui igav tal oli, et tal ei olnud kellegagi sõnakestki juttu ajada. Võib arvata, missugune väljakannatamatu elu see oli, kus tuli igavesti virelda kaoses ja pimeduses, kui tühi ja sisutu oli selle heebrealaste jumala elu, kes pimeduses ennast kogu aeg ära lõi otsekui pime kassipoeg, enne kui ta pobises ainult kaks sõna: saagu valgus!

TEINE PEATÜKK

SAAGU VALGUS!

iisiis saame me Esimese Moosese raamatu esimesest peatükist teada, et pärast seda, kui heebrealaste jumal Elohim oli miljardeid aastaid täiesti tegevuseta olnud (ei saa ju nimetada tööks seda, kui selle jumala «vaim» «oli lehvimas sügavuse peal»), pärast seda, kui ta igavesest ajast peale oli viibinud kaoses ja pimeduses ning talunud üksindust ja sunnitud vaikimist, asub ta lõpuks, 7445 aastat tagasi, maailma loomisele. Ja esimesel päeval lõi ta valguse. Ta tegi vahe valguse ja pimeduse vahele. Valguse nimetas ta päevaks, pimeduse aga ööks. Ja *nägi, et valgus oli hea.*

Kas tõesti võib niisugune muinasjutt inimest rahuldada? Ja ometi usuvad seda miljonid inimesed, sest nad ei tea mitte kui midagi sellest, kuidas on tekkinud ja kuidas areneb meie planeet — Maa, millel me elame ja mis, nagu kõik teisedki maailmad, pidevalt muutub.

Kuid tuleme tagasi piibli juurde. *Usume võimatut: usume, et 7445 aastat tagasi loodi heebrealaste jumala Elohimi sõna peale esmakordselt valgus.* Mis valgus see siis oli? Päikese valgus? Kuu valgus? Mõne teise tähe, teise päikese valgus? Missugune siis? Või oli lugu hoopis nii, et jumal Elohim tegi tule ja alustas oma loovat tööd tulevalgel? Või süütas elektrilambid ja gaasilaternad? Paraku aga ei olnud heebrealaste jumalal elektrijaamu ega gaasitehaseid, sest *kõik need on loonud inimene, nagu ta on loonud ka heebrealaste jumala Elohimi enda.*

Piibli järgi on päike, kuu ja tähed loodud neljandal päeval. Järelikult tuleb välja, et esimesel kolmel päeval vahetusid päev ja öö Maa peal olukorras, kus päikest,

kuud ja tähti polnudki veel olemas! Ja mis on päeva ja öö vahetumine? Mispärast tuleb päeva järel öö ja öö järel päev? Praegu teab iga koolilaps, et *päev* ja *öö* vahetuvad sellepärast, et meie kerakujuline planeet Maa pöörleb ruumis ümber oma telje. Ühe ööpäeva jooksul, s. o. 24 tunni vältel teeb Maa ühe täispöörde ümber telje. Nende 24 tunni jooksul satub iga erinev osa maakerast teatavaks ajaks päikese valguse alla; kui maakera ühel poolel on öö, siis teisel poolel on samal ajal päev. Kui ühel poolkeral on hommik, siis teisel on õhtu. Kui ei oleks Päikest, mis Maale oma valgust saadab, siis ei oleks Maal üldse valgust, ei oleks ka niisugust päeva ja öö vahetumist, ei oleks Maad ennastki. Päev ja öö vahetuvad Maa peal ainult sellepärast, et Maa teeb 24 tunni jooksul oma telje ümber ühe täispöörde, kusjuures Päike teda kogu aeg valgustab; peale selle teeb Maa ühe aasta jooksul Päikese ümber veel ühe täistiiru. Piibli muinasjutt, nagu oleks jumal Maa peal loonud mingisuguse valguse enne seda, kui Maa Päikeselt valgust sai, on seega absurd, on metsinimese, harimata ja ebateadliku inimese väljamõeldis. Et «esimesel, teisel ja kolmandal päeval» oli Maal mingisugune teine valgus, mitte see, mis teda järgmistel päevadel valgustas — see on muinasjutt, väljamõeldis.

Mis on selle muinasjutu aluseks? Selle aluseks on asjaolu, et varematel aegadel oli inimestel hoopis teine ettekujutus Maast ja taevast. Inimesed ei olnud veel tundma õppinud Maad, nad ei olnud uurinud «taevalaotust», s. o. maailmaruumi, neil ei olnud ei teleskoope * ega teisi astronoomilisi riistu **. Nende arvates seisis Maa liikumatult paigal (teised aga arvasid, et Maa toetub kolmele vaalale; kolmandad olid arvamisel, et Maa ujub vees kui pannkook õlis). Taevas näis neile kristallkuplina, mis toetub Maa äärele. Valgus, mis Maa peale tuleb, ei tarvitsenud nende arvates tingimata päikese valgus olla. Mõnel päeval pole ju päikest nähagi, kuid valgust on siiski küllalt! Hommikul on juba hulk aega valge, enne kui päike horisondile kerkib!

---

* Teleskoop — seadeldis, mille peamiseks osaks on suur pikksilm, milles tähed on nähtavad tugevasti suurendatud kujul; teleskoopi kasutatakse taevakehade vaatlemiseks või fotografeerimiseks.

** Astronoomilised riistad — aparaadid taevakehade uurimiseks, nende liikumise täpseks mõõtmiseks.

Kuid see arusaamine maailmast loovutas hiljem oma koha õigemale, kuid tõest siiski veel kaugele oletusele. Inimesed jälgisid pikema aja jooksul aastaaegade vahetumist ja tähtede liikumist ning hakkasid viimaks taipama, et aastaaegade vahetumine, samuti öö ja päeva asendumine oleneb just valgustandvaist taevakehadest. Seoses sellega tekkiski hiljem teine jutustus valguse loomisest. See jutustus on ära toodud Esimese Moosese raamatu esimeses peatükis.

«14. Ja jumal ütles: Saagu valgused taeva laotusesse, et nad vahe teeksid päeva ja öö vahele, et nad oleksid tähiseiks ja seatud aegadeks ja päeviks ja aastaiks,

15. et nad valgusiks oleksid taeva laotuses valget andmas maa peale. Ja see sai nõnda.

16. Ja jumal tegi kaks suurt valgust, suurema valguse, mis päeval pidi valitsema, ja vähema valguse, mis öösi pidi valitsema, ja tähed.

17. Ja jumal pani nad taeva laotusesse, et nad pidid valgust andma maa peale

18. ja valitsema päeval ja öösi ja vahe tegema valguse ja pimeduse vahele. Ja jumal nägi, et see hea oli.

19. Siis said õhtu ja hommik neljandaks päevaks.»

Nõnda räägivad piibli koostajad. Ja seda absurdset muinasjuttu valguse loomisest tuupisid papid revolutsioonieelsel ajal miljonitele koolilastele pähe, pool miljardit inimest sunnitakse seda uskuma! Igal pool taovad papid seda muinasjuttu inimestele pähe.

Need jutustused näitavad ainult, et inimeste kujutlused maailmast on väga puudulikud, ebaõiged. Vana-aja rahvad uskusid, et Maa on universumi keskus, kõik muu aga on loodud ainult Maa vajaduste rahuldamiseks. Et maa peal ei oleks pime, selleks jumal otsekui süütab lambid: suurema päeval, väiksema aga öösel. Need lambid olevat liikumatult kinnitatud «taevakuplisse», nagu lüüakse lambid naeltega seina peale.

Ja kui nüüd vana heebrealaste jumal Elohim on need lambid taskutest välja puistanud, just nagu palagani mustkunstnik käisest sinna peidetud asju välja puistab, kui ta on need taevalaotusse kinni naelutanud, siis näeb ta jällegi, et see on hea; ta näeb seda alles siis, kui on seda teinud. Enne seda aga ta ei teadnud, kas see on hea või ei ole. Niisugune ongi see kõikteadev ja kõikvõimas jumal! Päris armetu on see Elohim, kui ta ronib redeliga

mööda taevalaotust, naelad ja tähtedepambud käes ning naelutab valguseallikaid taevakupli külge!

Piibli järgi on kõige suuremaks valguseallikaks Maad valgustav Päike. Praegu aga me teame, et meie Päike on ainult üks miljonite teiste päikeste hulgas ja et paljud nendest päikestest on hoopis heledamad. On olemas tähti (Beteigeuze, Antares jt.), mis on miljoneid kordi meie päikesest suuremad! Me teame, et meie planeet Maa ja tema kaaslane Kuu moodustavad ainult väikese osa päikesesüsteemist (mille keskseks kehaks on Päike), ja et kogu päikesesüsteem on ainult liivaterake otsatus ruumis, mida täidavad teised maailmad, teised päikesed. Meid aga tahetakse uskuma panna seda, mida uskusid harimatud juudi karjased, Assüüria ja Babüloonia põlluharijad, — et väike Maa on maailma keskus.

Viimastel aastatel on määratu suuri edusamme teinud elektrifitseerimine. *Järk-järgult, hiiglasuurte jõupingutustega on inimene jõudnud niikaugele, et ta oskab seletada paljusid loodusnähtusi, et ta on õppinud mõningaid loodusjõude, kuigi veel väikeses ulatuses, enda teenistusse rakendama.* Ta *on tunginud* maa sügavustesse ja toob nendest sügavustest välja turvast, naftat, sütt — kunagi maa sisse maetud hiiglasuurte metsade ja kõigi tolleaegsete Maal elanud olevuste jäänuseid. Ta *teab,* et nendes maapõuevarades peitub päikeseenergia — soojus ja valgus, mida loomad ja taimed kunagi endasse on kogunud. Ta *on õppinud* neid omaaegse elu jäänuseid põletades saama nendesse peidetud päikeseenergiat — valgust, liikumapanevat jõudu jne. Ta muudab päikeseenergia elektrienergiaks ja suunab selle jõu keerukasse juhtmete ja voolude võrku. *Ta valitseb* nende üle.

Kes ta siis on? Suur teadlane, filosoof, maailmatark? Ta on lihtne tööline. Hiljutine ori. Aastasadu on teda rõhunud orjapidajad, feodaalmõisnikud, kapitalistid. Teda ei lastud hariduse juurde. Kuid ta vallutas siiski teaduse. Ta on looja. Alles hiljuti ta sündis, kuid juba on hiiglane. Ta paneb taevavälgu elektrijaamade juhtmetesse; tuule- ja veejõu ning üldse igasuguse mateeria liikumise abil paneb ta pöörlema igasugused kruvid, vändad, turbiinid, hammasrattad, paneb käima mootorid. Ja südaööl, kui ümberringi valitseb pimedus, kui meie elamut ei valgusta ei päike, ei kuu ega tähed, loob valgust tema, s. o. proletaarlane! Elektrijaamas on tema see, kes lülib sisse ja

katkestab voolu. Tema all, maa sees, otsekui ahelatesse pandud metsloomad, undavad dünamod; kõik nende kruvid ja hoovad on juba varem ette nähtud ja välja arvutatud, iga liikumine ette ära määratud.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon avas meie maal määratu suured võimalused teaduste laialdaseks arenemiseks, ta andis võimaluse kasutada teadust maailma ümberkorraldamiseks. Ekspluateerijaist vabanenud töörahvas lõi suurtööstuse ja mehhaniseeritud suurpõllumajanduse, ehitas hiiglasuured elektrijaamad, milledest üksi Dnepri elektrijaama võimsus on üle miljoni hobujõu.

Teadus on meie maal saanud miljonite linna ja maa töötajate ühisvaraks. Need miljonid töötajad näevad eneses uue maailma tõelisi loojaid ja heidavad seepärast kõrvale igasugused naiivsed metsinimeste jutud jumalatest kui maailma loojatest.

«Saagu valgus!» ütleb proletaarlane. Ta pöörab hooba ja lülitab sisse voolu. Ümberringi, sadade kilomeetrite ulatuses, linnades ja külades pääseb sel hetkel võidule valgus. Maa all töötaval kaevuril pole mingit mõtet paluda taevasi jumalaid, et need valgustaksid tema allmaakäike, strekke, lademeid. Ei! Ta teab, et need jumalad on jõuetud, et neid ei ole olemas. Ja kuigi kõik papid tervel maakeral paluksid oma jumalaid, seda imet siiski ei sünni. Ei, maa all töötav kaevur läheb sellesama proletaarlase poolt tehtud telefoni juurde, võtab toru ja räägib samasuguse proletaarlasega, kes asub kümneid ja sadu versti eemal. Ja jaamas kuuldakse teda. Ta ei räägi palvesõnu, ei kummarda, vaid nõuab: «Anna valgust!» Ja proletaarlane vastab temale: «Saagu valgus ka sinu juures maa all!» Hetke pärast süttivad maa-alustes sügavustes suured ja väikesed päikesed. Ta võib need päikesed süüdata mere põhjas, ta võib selle valgusega soojendada, taimedele ja loomadele elu anda, ta võib selle valguse soojusega asendada hauduvat kana, olla taimedele ja loomadele päikeseks. Ta paneb liikuma raudteeronge, võimsaid ookeanilaevu, teraslinde — pilvi ületavaid lennukeid, künniatru, miljoneid värtnaid ja kangaspuid, ta puurib, lõikab, saeb, sulatab terast. Annab tervise tagasi lombakatele ja pimedatele, jooksvahaigetele ja teistele tõbistele.

Kui armetu on piibli Elohim võrreldes selle vabanenud proletaarlasega — hiljutise orjaga, kes kasutab ära kõik suured teaduse ja tehnika saavutused!

Miljonid meie maa töötajad kasutavad neid teaduse ja tehnika saavutusi ning võtavad sellega aktiivselt osa võitlusest uue maailma eest, sotsialismi eest.

KOLMAS PEATÜKK

MAISMAA JA TAEVALAOTUS

simesel ja neljandal päeval tegeles piibli-jumal valgusega, seadis taevalaotusse Päikese, Kuu ja tähed, mis peavad Maad valgustama. Kuid esimesel päeval, kui jumal seni valitsenud igavest pimedust mingisuguse teadmata valgusega valgustas, oli Maa ikka veel tühi ja paljas, igal pool valitses ürgne kaos. Ja alles teisel päeval, nagu jutustab piibel, ütles jumal Elohim jällegi mõne sõna, millest piisas maailma kordaseadmiseks.

Piibli sõnade järgi olevat Elohim sellel päeval talitanud järgmiselt:

«6. Ja jumal ütles: Saagu laotus keset vett, ja see tehku vahe vee ja vee vahele.» (Ja see sai nõnda.)

Lihtsalt hämmastama paneb, missuguse kergusega lahendas see olevus sihukesed keerulised Maa korraldamise ülesanded! Ütles mõne sõna — ja see sai nõnda! Kuid seda visamalt peavad isegi usklikus inimeses kerkima küsimused: *mispärast ei võinud jumal juba varem ütelda need mõned sõnad?* Kui kõike seda oli nii lihtne ühe sõnaga ära teha, mispärast siis ei seadnud jumal Elohim Maa ühe ropsuga korda? Kes kuulis neid jumala sõnu, kui peale selle jumala mitte kedagi teist ei olnud? *Piiblist* ei leia nendele küsimustele muidugi mingisugust vastust, sest piiblilood on absurdsed. Maa ei tekkinud sugugi nii, nagu sellest räägib piibel.

Märgime muuseas, et Esimese Moosese raamatu esimese peatüki 6. salmi järgi loob jumal taeva oma sõnaga. 7. ja 8. salmis tegeleb ta jälle sama asjaga, kuid nüüd teeb ta nähtavasti juba ise tööd.

«7. Ja jumal tegi laotuse, ja lahutas selle vee, mis laotuse all, ja selle vee, mis laotuse peal oli; ja see sai nõnda.
8. Ja jumal nimetas laotuse *taevaks*. (Ja jumal nägi, et see hea oli.) Siis said õhtu ja hommik teiseks päevaks.»

Sõna *«laotus»* ei ole siin päris täpselt tõlgitud, sest heebreakeelne sõna «rahhia» tähendab «kindlat müüri». Kuidas siis saab nii olla, et ühel juhul, 6. salmis, loob jumal kindla müüri, mille ta hiljem taevaks nimetab, lihtsalt oma sõnaga, pärast aga, juba 7. ja 8. salmis, loob jälle sellesama müüri, kuid mitte sõnaga, vaid oma kätetööga? Asi seisab siin nähtavasti selles, et algul tekkis üks lugu, pärast aga teine, mis on hiljem VI peatükis ära toodud.

Niisugused lood võisid tekkida rahvaste hulgas, kes arvasid, et taevas kujutab endast kindlat kuplitaolist katust maa kohal. Selline ettekujutus taeva kohta oli varematel aegadel peaaegu kõigil inimestel; ja tänapäevalgi leidub veel miljoneid inimesi, kes arvavad, et nende pea kohal on kindlast materjalist taevas otsekui kristallkatus, et tähed ja pilved «käivad» taevas täpselt samuti, nagu kärbsed jalutavad mööda lage; et seal, taevas, elavad nende jumalad ja inglid; et sinnasamasse taevasse lähevad inimeste hinged, teinekord aga ka inimesed kogu oma kehalises olemises — Eenok, Eelia, Mooses, Buddha, Jeesus[7] jt. Niisugune usk esines madalal arenemisastmel väga paljude rahvaste hulgas.

See kajastub ka keeles. Paljud rahvad nimetavad taevast taevavõlviks, taevatelgiks. Taevast võrreldakse majaga, templiga, lossiga. Tema näilist ümarikku, kuplitaolist kuju võrdlevad paljud rahvad inimese kolbaga. Näiteks ühes India jutustuses väidetakse, et taevas on loodud jumal Brahma kolbast, Skandinaavia legendide Edda põhjal aga on taevas tekkinud Ymiri kolbast.

Teised rahvad võrdlevad taevast mäega. Slaavikeelne sõna «goré» tähendab «üles taeva poole». «Jalutu ja käteta ronib mäe otsa» (suits). «Kolib mäele» — surema, jumala juurde minema. Endises Tuula kubermangus kirjapandud talurahvajuttudes räägitakse, et *maailma äärel, kus taevas ja Maa kokku lähevad, võib Maa pealt otse taevavõlvi kumerale pinnale ronida;* naised, kes seal elavad, torkavad oma vokke ja kurikaid pilvede taha.

Vanade kreeklaste arvates elasid surematud jumalad Olümpose mäe tipul. Olümpos oli jumalate eluase; Home-

ros[8] nimetab teda suureks taevaks. Ühes vanas slaavi jutus räägitakse, et jumal lõi raudsammastele toetuva *kristalse taeva*. Soome rahvas on loonud lugusid taeva loojast — laulikust, kangelasest ja jumalast Väinämöisest. See jumal on ühtaegu ka sepp. Vasaraga taob ta välja taevavõlvi, kaunistab selle Päikese, Kuu ja tähtedega. Vana-aja inimesed uskusid, et taevas on mitmekorruseline, et tal on kokku seitse korrust. Sattuda seitsmendasse taeva — see tähendas sattuda paradiisi. Sellepärast maetigi varem inimesi sageli koos redeliga (vt. «Muromi vürsti Konstantini elu»). «Taevaminemise pühaks» küpsetatakse mõnel pool taignast seitsmeastmelisi trepikesi ja visatakse neid üles; vastavalt sellele, kuidas trepike maha kukub, ennustatakse, missugusesse taevasse pärast surma saab. Ligi 400 aastat tagasi kirjutas Novgorodi peapiiskop Vassili Tveri piiskopile Fjodorile: «Jefrossin aga käis paradiisis, tõi sealt kolm õuna kaasa ... Püha paradiisi asukoha avastasid Mstislav-novgorodlane ja tema poeg Jakov ... Kaua kandis neid tuul edasi ja tõi nad *kõrgete mägede juurde* ... Nad olid kaua aega seal, päikest ei näinud, kuid valgus oli ere, suurem kui päikese oma (paradiisis oli arvatavasti elektrivalgus! — *J. J.*), mägedel aga oli kuulda kogu aeg hääli ja rõõmuhõiskeid» (kõige selle kohta vaata üksikasjalisemalt: A. Afanasjev, Slaavlaste poeetilised vaated loodusele, I ja II kd.).

See, kes leiab, et piiblijutustus maailma loomise kohta uskumist väärib, võib muidugi hõlpsasti pidada usaldusväärseks ka teisi, analoogilisi jutustusi.

Mis siis on taevas? Kui ta ei ole maa kohale seatud telk ega võlv, kui Päike, Kuu ja tähed ei ole taeva külge kinnitatud, kui taevasse ei ole võimalik minna, kui seal ei ole ei jumalaid ega ingleid, siis mis ta õieti on, kuidas on ta korraldatud?

Kõigepealt: teadus on ammu juba kindlaks teinud, et Maa ei ole tasane pind, et ta ei ole pannkook, vaid on kerakujuline. Maad ümbritseb mõnesaja kilomeetri paksune õhuvöö. See, mis varem näis kindla taevana, taevakuplina, on nüüd inimesele selgeks saanud: lennukid tõusevad üles, pilvede taha, mitme kilomeetri kõrgusele. Ei pilvedes ega ka kõrgemal ei saa muidugi elada. Pilvi mööda keegi sõita ei saa.

Õhuosakestel ja õhukihis lendlevail tolmukübemetel on eriline omadus: nad hajutavad, peegeldavad igasse külge

ainult *siniseid kiiri*. Kõikidele teistele kiirte liikidele (kollastele, rohelistele jt. kiirtele) avaldavad nad mõnevõrra pidurdavat toimet. Just selle tõttu näib päikese valguse käes ja vähese pilvituse korral taevas meile sinisena. Sinine taevas, mida me päikesevalguses oma silmaga näeme, ei ole seega tegelikult midagi kuud kui Päikesest valgustatud õhukiht (Maa atmosfäär). Tegelik, tõeline taevas aga on *pime, ääretu ja õhuta ruum*, mis ümbritseb maakera igast küljest. Selles ruumis asuvad loendamatud maailmad: Päike, Kuu, tähed, planeedid jne. Meie Maa on ainult üks Päikese ümber tiirlevaist planeetidest. Ta on taevakeha, just nagu on taevakehad ka Veenus, Marss, Jupiter, Saturn. Päike on ainult meile kõige lähem kinnistäht; kui palju on kinnistähti, nii palju on järelikult ka päikesi. Me elame seega «taevas», s. o. oleme igast küljest ümbritsetud sellega, mida inimesed varem nimetasid taevaks. Sellesse «taevasse» tõusmiseks kasutame me lennukit; sellele kättesaadav kõrgus on esialgu küll veel väike. Kuu, Veenus, Marss, Saturn, Jupiter, Päike, Siirius ja teised päikesed liiguvad selles ääretus ruumis teatud kindlat teed mööda, just nagu meie Maagi. Neid liikumisi võib uurida, välja arvutada, kontrollida, täpsete arvutuste põhjal isegi ette ära ütelda. Määratu suured teleskoobid (pikksilmad) lubavad inimesel pilku heita kaugetesse taeva sügavustesse, biljonite ja triljonite miilide taha, ja mitte kusagil, mitte kunagi ei ole ükski uurijaist leidnud seal jumalat, ingleid või pühakuid, kes juhiksid nende maailmade liikumist, nagu seda meile räägivad mitmesugused usud, seletavad papid ning pajatab piibel. «Ma uurisin taeva läbi ega leidnud jumalast jälgegi,» ütles suur astronoom Lalande. Kui keiser Napoleon küsis suurelt astronoomilt Laplace'ilt, mispärast ta maailma ehitust käsitlevais teostes ei räägi sõnagi jumalast, vastas ta: «Mul polnud mingisugust vajadust selle hüpoteesi * järele» (vt. L. Büchner, Jõud ja mateeria).

Jah, käesoleval ajal ei vaja teadus neid piibli muinasjutte, mille järgi jumal on loonud taeva oma käe või sõnaga. Teadlasele on selge, et taevas ei ole mingisugune kindel ese, et Päike, Kuu ja tähed ei ole kinnitatud mingisuguse kindla pinna külge, et kõik need on määratu suured maailmad ja et nende maailmade hulgas ei etenda

* Oletuse — *Toim.*

meie Maa mingisugust erilist osa. Ta teab, et mateeria teeb küll läbi mitmesuguseid muutusi, kuid ta ei teki uuesti ega kao, s. o. ta ei teki «eimillestki» ega muutu «eimillekski». Siit järeldub, et *mateeria on igavene:* ta on alati olnud ja jääb ikka ja alati püsima. Koos sellega on tõestatud, et liikumine on mateeria võõrandamatu, lahutamatu omadus, teadlaste keeles öeldes: liikumine on mateeria eksisteerimise vorm. Nagu ei ole liikumist ilma mateeriata (alati «midagi» liigub), nii *ei ole ka mateeriat ilma liikumiseta.* Mateeria eksisteerib alati ühes või teises liikumise vormis, s. o. liikumine ei tule mateeriasse kusagilt kõrvalt, väljastpoolt, nii et ei ole mingit mõtet rääkida, nagu oleks keegi mateeriale (universumile) «tõuke andnud», ta liikuma «lasknud» jne.

Kõik, mis universumis toimub, *kogu maailma ajalugu seisab meie ees kui mateeria liikumise, mateeria muutumise protsess.* See protsess ühendas mateeria osakesed hiiglasuurteks gaaside ja meteooride (kivide ning tolmukübemete) massideks, mida me maailmaruumis näeme mitmesuguste (korrapäratute, kerakujuliste, värtnataoliste, spiraalikujuliste) udukogudena. Nendest udukogudest tekivad tähed ja kõik nende ümber tiirlevad maailmad, mis järk-järgult lähevad hõõguma, saavutavad maksimaalse temperatuuri ja lõpuks jahtuvad, muutuvad pimedateks külmadeks kehadeks, nagu meie Maa. Kuid mateeria muutumise protsess sellega ei lõpe: kustunud maailmad annavad materjali uutele udukogudele, millest lõppude lõpuks kujunevad välja uued päikesed, planeedid jne. Järelikult toimub universumis lakkamatu maailmade ringkäik, *mateeria vormide lõputu vahetumine.*

Kust inimene seda teab? Kas see on kirja pandud mõnes piiblis? Kas ta sai need looduse saladused teada mingisugustelt jumalatelt, inglitelt, pühakutelt! Ei, ta kasutas ära oma tähelepanekud ja kogemused, teaduse ja tehnika saavutused, paljude inimpõlvede mõttejõu ja kiskus ise need saladused looduse käest välja. Inimese enda kätega loodud täpsed aparaadid ja mõõteriistad võimaldavad tal uurida kõiki mateeria muutusi. Need võimaldavad näha miljonite kilomeetrite taha, kindlaks määrata ja välja arvutada edasiliikumist, jäädvustada fotoplaadil planeetide, komeetide ja udukogude kuju, uurida kaugete tähtede valgust ja kindlaks teha, millest need taevakehad koosnevad ja missuguses olukorras nad on.

Ja piibli muinasjutt kahekordsest taeva loomisest, millega heebrealaste jumal olevat kahe päeva jooksul hakkama saanud, ja sajad teised selletaolised teiste rahvaste muinasjutud — kõik see niinimetatud «püha lugu» on lapsejutt, mis inimkond oma vaimse arenemise koidikul oli välja mõelnud. Kõik andmed, mis teadus on universumi kohta kogunud, ei jäta nendest juttudest kivi kivi peale.

NELJAS PEATÜKK

LOOMADE JA TAIMEDE LOOMINE

Kivisõe, liiva- ja paekivi kihtides ning mitut liiki põlevkiviladem etes leidub kivinenud, juba ammust aega kadunud loomade ja taimede jäljendeid. Kunagiste väga väikeste mereloomade skelettidest, kestadest ja karpidest on tekkinud terved kriidimäed ning teised moodustised. Nende ja teiste jäänuste alusel saame me uurida Maa minevikku. Teadus näeb igas maakihis looduse enda poolt kirjutatud lehekülge elu ajaloost Maa peal. Need kivised lehekülje d, maakoore ja kunagise merepõhja kihid, kunagiste uhkete metsade ja orgude jäänused, kaasaegse maailma silmis veidrate taimede ja loomade, kord hiiglaslike monstrumite, kord väga väikeste mikroskoopiliste (suurendusaparaadiga nähtavate) loomade skeletid ning jäljendid — need ei saa valetada, need räägivad tõesõna läbielatud aastatuhandete kohta. *Ja mis on kõige tähtsam: nad õpetavad meile, et loomade ja taimede vormid lakkamatult muutuvad, nagu muutub neid ümbritsev loodus. Loomad ja taimed, alates kõige väiksemast, lihtsamast organismist — rakukesest — kuni kõige täiuslikuma organismini, s. o. inimeseni, moodustavad arenemisprotsessis ühe katkematu ahela.* Selle ahela algusest lahutavad meid küll miljonid aastad, kuid sellest hoolimata on võimalik seda ahelat uurida, teda taastada. Ja siis saab täiesti selgeks, et Maa eksisteerib miljoneid, sadu miljoneid aastaid.

Kust me seda teame? Missugune jumal, ingel või prohvet on seda inimestele ütelnud? Inimene ise uurib loodust, avastab tema «saladusi», tungib maa sisemusse, uurib maavarasid, uurib kadunud merede põhja ning vulkaanide pursetest tekkinud mägesid — ta ise on seda teada saa-

nud. Inimene uuris välja, et *ainuüksi määratu suurte kivisöeajastu metsade üleskasvamiseks ning selleks, et need maasse maetud metsad muutusid mustaks, raskeks, tihkeks, põlevaks kivisöeks,* mida me praegu maa seest välja kaevame, kulus mitukümmend miljonit aastat. Määratu suurte muda- ja savikihtide, liiva- ja paekiviladem ete tekkimiseks oli vaja veel rohkem aega. Kogu Maa on aga nendest kihtidest vanem, sest ta oli kunagi hõõguv keha. Alles järk-järgult jahtudes kattus ta lõpuks kõva *koorega,* millel tärkas elu.

On olemas maake, mis sisaldavad uraani ja uraani lagunemisest tekkinud seatina. Katsed on näidanud, et uraan muutub seatinaks teatavas kindlas protsendilises vahekorras. Kui maagis leidub uraani ja uraani lagunemisest tekkinud seatina, siis nende kahe aine protsendiline suhe võimaldab järelikult kindlaks määrata maagi vanuse. Arvutused näitasid, et *see maak on üle 1600 miljoni aasta vana.* Järelikult ei ole kõva maakoore tekkimine lühema ajaga võimalik; tõenäoliselt on Maa palju vanem. Mitmed tähtsad kaalutlused sunnivad tunnistama, et *meie planeet eksisteerib üle kahe miljardi aasta!*

Nende arvude valguses saab selgeks, kui naeruväärne on see arv (7445 aastat), mida kirik maailma loomist käsitleva piiblilegendi põhjal mainib. Absurdne on ka kõik muu, mida usk maailma ja elusolendite «loomise» kohta pajatab.

Kuidas siis piibel seletab loomade ja taimede tekkimist? Selle kohta on piiblis *kaks vastust.* Üks vastus leidub Esimeses Moosese raamatus, I peatükk, salmid 11—13 ja 19—26, teine aga II peatükis, salmid 1—6.

Piibli järgi loodi taimeriik siis, *kui ei olnud veel ei Päikest* ega teisi valgustandvaid taevakehasid, nimelt kolmandal loomise päeval. Tegelikult aga pole elu Maal ilma Päikeseta võimalik.

Taimede loomine olevat toimunud järgmiselt:

«11. Ja jumal ütles: Maast tärgaku noor rohi üles, rohud, mis seemet annavad, viljalised puud, mis vilja kannavad, oma soo järgi, kus nende seeme sees on maa peal. Ja see sai nõnda.

12. Ja maa ajas noore rohu üles, rohud, mis seemet annavad oma soo järgi, ja puud, mis vilja kannavad, kus

nende seeme sees oma soo järgi. Ja jumal nägi, et see hea oli.»

Järelikult on siin jutt ainult *rohust ja puudest. Kus on aga* (mitte alati rohelised) *vetikad,* mis sageli ei kasvagi maa peal, *samblad, seened* ja teised taimed? Nende loomise kohta ei saa te piiblist midagi teada.

See on seletatav eeskätt muidugi sellega, et piibli koostajad tundsid halvasti botaanikat ja neil ei tulnud pähegi esitada oma muinasjuttude kogumiku kaitsmiseks mingisuguseid usutavaid fakte. Teiseks aga on see seletatav sellega, et kogu see piiblilegend maailma loomise kohta on ju algusest kuni lõpuni välja mõeldud. Mõtelge ainult, millega piibli koostaja meid lõbustab: ükski taim ei kasvata niisuguseid vilju, mis ta heaks arvab, vaid ainult neid, mida ta peab kasvatama oma soo järgi — nojah, puudub veel, et apelsinid kasvavad üks aasta männi otsas, teine aasta kase otsas, kolmas aasta aga apelsinipuu peal, või et nisupea tuleb tänavu otsa tarnale, aasta pärast aga pilliroovarrele! Fakt on aga see, *et inimene ise loob järjest uusi taimeliike!* Kui võtta metsõun ja seada selle kõrvale inimese teadusliku tööga, tema hoole ja armastusega loodud rohkearvulised õunasordid, siis saame korrapealt aru, et *maailma võib mitte ainult tundma õppida ja mõista, vaid ka muuta.* Valiku, sortimise, risttolmlemise, pookimise, vääristamise, laiali-istutamise ja teiste abinõudega suutis inimene kultiveerimata, metsikutest juurtest luua palju uusi taimeliike. Seda tegi meie kuulus teadlane, aednik Mitšurin.

Kuid inimene esitab küsimuse: *kui jumal ei ole loonud rohu, puud, loomad ja inimese, kuidas nad siis tekkisid? Kes neid siis lõi?*

Paljusid ei rahulda teaduse vastus: mateeriat, liikumist, ruumi ei ole keegi loonud, nad on alati eksisteerinud. Ja neidsamu inimesi rahuldab muinasjutt igavesti kaose kohal lehvinud vanamehest, kelle sõna peale tekkis elu. Teadus, mis ei ole mitte kusagil taevas, ühelgi planeedil ega üheski paigas maakeral leidnud vähematki jälge sellest vanast jumalast, ütleb: *elu on välja kujunenud või tekkinud väga kauges minevikus. Elavate organismide kehad koosnevad samasugustest ainetest, millest koosnevad tähed, Päike, õhk, mäed, kivid, meri.*

Ja väike, tavalise silmaga nähtamatu ainurakne olend (näiteks amööb, keda võib näha ainult suurendusaparaa-

diga — mikroskoobiga), või määratu suur elevant, või saja-aastane tamm — kõik nad koosnevad samadest ainetest, millest on ehitatud kogu maailm. Selle aine osakeste ühinemine, nende osakeste liikumine toimus erineval ajal, vastavates tingimustes. Teatud tingimustes, teatud olukorras tekkisid selle ühinemise tulemusena mineraalide kristallid, teistes tingimustes aga elusaine rakukesed. Paljude miljonite aastate kestel kujunesid lihtsamatest organismidest praegused meile tuttavad taimede ja loomade vormid. Need vormid vahetuvad *meie* silmade all. *Inimene ise muudab neid, kuivõrd ta elusolendite arenemise seaduste uurimise alusel kujuneb pimedast loodusjõust looduse valitsejaks, tema organiseerivaks jõuks.*

Viiendal ja kuuendal loomise päeval tegeles piibliijumal Elohim loomariigiga. Ta hakkas peale otse vees elavatest hingedest ja lindudest, kuigi teadus on maakoore iidsete kihtide järgi täpselt kindlaks teinud, et enne lindude tekkimist eksisteerisid lihtsama ehitusega loomad.

Roomajad tekivad Maa ajaloos alles niinimetatud kivisöeajastul, linnud aga veel hiljem. Kuid mis on piiblijumala! ja usujutlustajail tegemist Maad uuriva teadusega — geoloogiaga?! Kui piibel räägib teadusele vastu, ütlevad nad, siis seda halvem teadusele! Ja piibel kujutab asja nii:

«20. Ja jumal ütles: Vesi sigitagu suur hulk elavaid hingesid, kel elav hing sees on, ja linnud lennaku maa peal taeva laotuse poole. (Ja see sai nõnda.)

21. Ja jumal lõi suured valaskalad, ja kõiksuguseid elavaid hingesid, kes liiguvad, keda *vesi* sigitab nende soo järgi, ja kõiksuguseid tiibadega lindusid nende soo järgi; ja jumal nägi, et see hea oli.»

Oli see kõik hea või halb, sellest räägime veel edaspidi, siin aga märgime ainult, et loomadest lõi Elohim kõigepealt *veeloomad.* Salmides 24 ja 25 räägitakse *roomajatest.* See lugu, nagu ka kogu ülaltoodud legend ürgaegse maailma kohta võis tekkida rahva hulgas, kes elas suure veekogu ääres. Ilmselt laenasid juudid selle loo teistelt rahvastelt, näiteks babüloonlastelt, kes omakorda võisid selle teiste käest üle võtta.

Teine lugu, nagu me juba märkisime, on ära toodud II peatükis. Seal räägitakse:

«4. Need on taeva ja maa sündimised, kui neid loodi, sel ajal, kui Jehoova jumal (Jahve-Elohim) maa ja taeva tegi.

5. *Ja kõiksuguseid põõsaid väljal* ep polnud veel mitte maa peal ja *kõiksugust välja rohtu* ei olnud veel mitte tõusnud; sest Jehoova jumal ei olnud veel mitte lasknud vihma sadada maa peale ja ei olnud inimest maad harimas . . .»

«19. Sest Jehoova jumal oli küll *maast valmistanud kõiksugused elajad välja peal* ja kõik linnud, kes taeva all . . .

20. Ja inimene pani nimed kõigile lojustele ja lindudele, kes taeva all, ja *kõigile elajatele, kes välja peal . . .*»

Lugege läbi Esimese Moosese raamatu II peatükk algusest kuni lõpuni: te ei leia seal ainustki sõna *veeloomadest.* Jutustused, mis on toodud I ja II peatükis, erinevad teineteisest täielikult. On selge, et I peatükis toodud jutustus on tekkinud teistes elutingimustes ja teises olukorras, selle loojaks võib olla isegi teine rahvas. II peatükis toodud jutustuse võisid luua ainult inimesed, kes elasid vee-vaestes piirkondades, stepi- või mägirajoonides, kus inimesel on eeskätt tegemist *kuivamaaloomadega, väljal kasvavate põõsaste ja rohuga.* Edaspidi me näeme, et mõlemad maailma loomise versioonid lähevad veelgi rohkem lahku siis, kui jõutakse inimese loomise juurde. Siin on meil tegemist eriti huvitava momendiga mitmesuguste jumalate loovas töös. Peaaegu kõigil rahvastel on oma legendid inimese loomise kohta. Nendel eri rahvaste legendidel on palju ühist, kuid on ka erinevusi, sest iga rahvas on mõelnud endale välja oma jumala, inimese looja.

Jah, tõepoolest: kust on tulnud «esimene» inimene? Kes lõi «esimese» inimese? Sellest räägime viiendas peatükis.

VIIES PEATÜKK

INIMESE TEKKIMINE

ust on tulnud «esimene» inimene? Miljonid inimesed jäävad otsekohe rahule, kui neile räägitakse, et esimese inimese, Aadama, lõi jumal, seesama piiblijumal, kes naelutas taevalaotusse päikese ja tähed, kes ütles ainult paar sõna, ja loomad ning taimed olidki loodud. Tarvitseb vaid uskuda, et niisugune jumal oli olemas, et ta eksisteerib ka praegu, ja kõik, mis on arusaamatu, on siis selle jumala tahte kaudu seletatav. *Piibli järgi tuleb välja, et nagu kogu maailm, nii ka inimene loodi 7445 aastat tagasi. Ometi on olemas vanaaegseid inimeste poolt loodud mälestusmärke, mis on pärit varasemast ajast.* Maakihtides leitakse ammu juba hukkunud loomade luid; on leitud ka inimese luid, mis on olnud maa sees mitu korda kauem, nimelt mitukümmend tuhat aastat. *Juba üksi selle põhjal võib ütelda, et piiblis leiduv «esimese» inimese loomise lugu ei vääri usaldust.*

Kuid kuulakem siis, mida papid ja piibel inimese loomise kohta pajatavad.

Kõigepealt märgime, et piiblis on maailma loomise kohta *mitu* versiooni. Kaks neist on Esimeses Moosese raamatus: üks esimeses, teine teises peatükis. Esimeses peatükis loob jumal inimese *oma sõnaga,* ta teeb seda kuuendal maailma loomise päeval.

«26. Ja jumal ütles: *Tehkem inimene eneste näo järgi eneste sarnaseks,* et ta valitseks kalade üle, kes meres, ja lindude üle, kes taeva all (ja metsloomade üle), ja lojuste üle, ja kõige maa üle, ja kõigi roomajate üle, kes maa peal roomavad.

27. *Ja jumal lõi inimese oma näo järgi, jumala näo järgi lõi ta tema,* meheks ja naiseks lõi ta nad.

28. Ja jumal õnnistas neid, ja jumal ütles neile: Tehke sugu ja teid saagu palju, ja täitke maa ning saatke see eneste alla, ja valitsege kalade üle, kes meres (ja metsloomade üle), ja lindude üle, kes taeva all (ja kõiksuguste lojuste üle, ja kogu maa üle), ja kõigi elajate üle, kes maa peal liiguvad . . .»

«31. *Ja jumal vaatas kõige selle peale, mis ta oli teinud, ja vaata, see oli väga hea.* Siis said õhtu ja hommik kuuendaks päevaks.»

Mõnel inimesel on eriti meeltmööda arvata ja uskuda, et ta on loodud jumala näo järgi, jumala sarnaseks. Mis teeb siis inimene ise, missugune ettekujutus on tal oma jumalast? Ta annab oma jumalale tavaliselt inimese kuju: jumalal on habe, vuntsid, kaks silma, kaks kõrva, nina, kaks kätt, kaks jalga — kõik nagu inimeselgi. Mõned inimesed, tõsi küll, kujutavad jumalat olendina, kellel on palju igasuguseid kehaosasid. Näiteks on mõnel jumala kujutusel mitu pead, mitusada kätt, jalga ja silma, mis on suunatud igasse külge — kuidas siis muidu näidata, et jumal on *kõikjal,* et ta näeb ja kuuleb kõike, et ta on kõikvõimas jne.

Selleks et näidata oma jumala suurust, kujutavad juudi rabid Jehoovat Kabalas[9] järgmiselt: ta on vana mees, kellel on üks miljard ja seitse tuhat juuksekiharat, ta on täpselt pool miljardit miili pikk, sõrmed on miljon kakssada tuhat miili pikad, kämbla pikkuseks on aga 240 002 miili. Niivõrd täpselt on juudi rabid loendanud oma jumala juuksekiharaid, mõõtnud tema sõrmede pikkust! Kuidas neil see mõõtmine käis, see on nende saladus, seda rohkem, et ükski surelik ei ole piibli sõnade järgi jumalat teisiti näinud kui ainult tagantpoolt, s. o. näinud ainult jumala selga ja taguotsa. Kuid peaaegu kõik ristiinimesed, nagu ka enamik teiseusulistest — juudid, muhameedlased, budhistid — usuvad ikkagi, et nad on loodud jumala näo järgi jumala sarnaseks. Jumal aga on nende arvates inimese nägu. Seega tuleb välja, et *inimene ise loob endale jumala oma näo järgi enese sarnaseks.*

Kui nüüd jumal piibli õpetuse järgi lõi mehe ja naise korraga, mõlemad oma näo järgi enese sarnaseks, siis keda kujutab endast jumal? Kas meest või naist? On ju mehel ja naisel erinev kehaehitus: kes siis on jumal — kas mees või naine? Või pole tal üldse sugupoole tunnuseid? Või on ta mõlemat sugu (hermafrodiit)? On ju olemas niisu-

guseid inimvärdjaid, kellel on mõlema sugupoole tunnustega suguelundid.

Paljud rahvad uskusid, et jumal on mõlemat sugu (hermafrodiit). Mõned juudi piibliseletajad on samuti arvamisel, et esimene inimene oli hermafrodiit.

Pappidele ei ole sugugi meeltmööda, kui nende käest küsitakse, kes siis on loodud jumala sarnaseks: kas mees või naine. Paljud papid seletavad, et «seda tuleb mõista tões ja vaimus», et inimene ei sarnane selle poolest jumalaga, et tal on vuntsid ja silmad, habe ja jalad samasugused nagu jumalalgi, vaid selle poolest, et inimesel, nagu jumalalgi, on surematu hing. Sellestsamast hingest me räägime edaspidi, kuid ütelge ainult: kas olete kuulnud, et keegi vaimulik protesteeriks selle vastu, kui jumalat Seebaotti või tema poega Jeesust kujutatakse inimese näoga? Ja papid ise on kõigiti aidanud levitada sadu miljoneid ikoone ja teisi inimesele sarnaseid jumala kujusid. Sellepärast peavadki papid vastama: kas jumal on mees või naine, või pole tal üldse sugupoole tunnuseid, või on ta hermafrodiit?

Kuid piiblis on veel teine lugu inimese loomisest, mis äsjakäsitletust täielikult erineb. *Esimeses peatükis räägitakse, et inimese loomine oli otsekui krooniks maailma loomisele, tähistas maailma loomise lõpuleviimist, et inimene loodi pärast taimi ja loomi. Teises peatükis aga räägitakse, et jumal lõi kõigepealt inimese, pärast seda aga kõik muu! Lugege ja kontrollige!*

«4. Need on taeva ja maa sündimised, kui neid loodi, sel ajal, kui Jehoova jumal maa ja taeva tegi.

5. Ja kõiksuguseid *põõsaid* väljal *ep polnud veel mitte maa peal ja kõiksugust välja rohtu ei olnud veel mitte tõusnud; sest Jehoova jumal ei olnud veel mitte lasknud vihma sadada maa peale ja ei olnud inimest maad harimas.*

6. Aga udu tõusis maast välja ja kastis kõik maa.

7. Ja Jehoova jumal valmistas inimese, kes põrm on, mullast, ja puhus tema ninasse elavat õhku, ja inimene sai elavaks hingeks.»

Seni me nägime, kuidas kõik tekkis jumala sõna peale: nii taevas kui ka Maa ja taevakehad, ühe sõnaga kogu maailm, siin aga algab teistkordne loomine. Piibli koostajaiks on paljud eri isikud, kes elasid eri ajal, teda on korduvalt ümber kirjutatud ning kohendatud; sellepärast tu-

leb teist peatükki pidada õigupoolest esimeseks: inimestel oli esialgu lihtsam ettekujutus maailma ehitusest, ja nende iidne jumal lõi maailma ning kõik esemed *oma isikliku tööga;* jutustus maailma loomisest loova sõnaga on tekkinud hoopis hiljem. Esimese Moosese raamatu teises peatükis räägitakse, et jumal tegi mullast (savist) segu ja voolis oma kätega välja inimese, nagu potitegija teeb valmis poti või skulptor (kujur) raiub välja mitmesuguseid kujusid. Pärast kuju väljatöötamist puhub jumal ta ninasse, ja inimene sai «elavaks hingeks». Noh, kas siis loomadel ei olegi samasugust «hinge» nagu inimesel? Papid püüavad küll tõendada, et ei ole, kuid sellest ei tule midagi välja, sest tegelikult on inimese ja loomade kehaehitusel ja kehaomadustel palju ühist, lähedast, sarnast, ja mingisugust hinge pole inimesel ega loomadel olemas. Inimesel on mõistus rohkem arenenud. See ei ole aga seletatav sellega, et jumal andis inimesele mõistuse ja seadis ta niiviisi «kõrgemale», vaid inimühiskonna enda ajalooga. Töö ja tööriistade valmistamine on see, mis tõstis inimese kõrgemale muust loomariigist, kelle osaks ta on. Sellepärast *tuleb inimest nimetada tööriistu valmistavaks ühiskondlikuks loomaks.* (Vt. F. Engels, Töö osa ahvi kujunemisel inimeseks.)

Seejärel räägitakse II peatükis, kuidas heebrealaste jumal rajas jällegi oma isikliku tööga paradiisiaia Eedenisse:

«8. Ja Jehoova jumal *istutas* rohuaia Eedenisse päeva tõusmise poole, ja pani sinna inimese, kelle ta oli valmistanud.»

«18. Ja Jehoova jumal ütles: *See ep ole mitte hea, et inimene üksi on; ma tahan temale abi teha, mis tema kohane on.*

19. Sest Jehoova jumal oli küll maast valmistanud kõiksugused elajad välja peal ja kõik linnud, kes taeva all, ja oli nad inimese juurde saatnud, et ta saaks näha, kuidas ta neid pidi nimetama; ja kuidas inimene iga elava hinge pidi nimetama, nõnda pidi tema nimi olema.

20. Ja *inimene pani nimed kõigile* lojustele ja lindudele, kes taeva all, ja kõigile elajatele, kes välja peal; aga inimesele ei leidnud ta mitte abi, mis tema kohane.»

Vaadake tähelepanelikult. Ka elajaid ja lindusid ning üldse loomi ei looda teises peatükis *mitte sõnaga, vaid maast.* Seejärel korraldab heebrealaste jumal esimese ini-

mese ees paraadi: toob paarikaupa välja kõik loomad (mispärast küll ainult «elajad välja peal», nagu räägitakse piiblis?). Milleks ta seda teeb? Aga selleks, et teada saada («kõikvõimas» ja «kõiknägija» Jehoova-Elohim ei oskagi seda ette näha!!), kuidas Aadam loomi ja lindusid nimetama hakkab. Peale selle oli siin veel teinegi eesmärk: ehk valib Aadam loomade või lindude hulgast endale abilise? Ja «püha» piibel teatab pidulikult: «Aga inimesele ei leidnud ta mitte abi, mis tema kohane.»

Kujutage endale ainult hetkeks ette, mis paraad see küll oli. Praegusel ajal on olemas *mitusada tuhat loomaliiki.* Maa seest leitud jäänuste järgi otsustades on paljud loomad juba välja surnud; järelikult *tuleb* seda arvu *suurendada mitmekordseks.* Ja jumal kuulutab nüüd välja spetsiaalse mobilisatsiooni, kogub kõik loomad kogu maakeralt kokku ja ristib nad ära — ja kõik seda ühe päevaga. Vaene esimene inimene! Vaene Aadam! Ta pidi vahetpidamata vatrama, ühe ropsuga välja mõtlema kõigi nende neljajalgsete, tiivuliste, kärsa- ja sabakandjate nimetused, vahet tegema nende sugude, liikide, teisendite ja tõugude vahel! Leidub ju igas nimetuses — olgu see «hobune», «koer» või «hunt» — terve hulk tunnuseid, mis kõik selle sõnaga hõlmatakse. *Piibli Aadam oli kõige rohkem viis päeva vana, kuid juba nii tark, nagu oleks ta lõpetanud ülikooli loodusteaduskonna!*

Kuid kogu see asi toimub ju paradiisis: kogu maamunalt (küll see käis aga paugupealt!) jooksid, lendasid, roomasid ja ujusid nad Aadama juurde kokku, et tema juures end ristida lasta. Kuidas küll ujusid mööda «paradiisi jõgesid», millest kõige suurem on Eufrat, igasugused vaalad, merelõvid, merelehmad ja teised loomad — seda ei oska küll mingi fantaasia kirjeldada: ükski lennuk või elektrirong poleks suutnud neid nii kiiresti kohale toimetada.

Mõni ettevaatamatu tähenärija aga ütleb, et mereloomadel polnud tarviski Aadamat juurde ujuda, sest ta ristis ju ainult välja peal elavaid loomi ja lindusid. Kuid kes siis andis *teistele* metsas, vees ja maapõues elavatele loomadele ning putukatele nende nimetused? Ja kes määras kindlaks taimede nimed?

Toreda meelelahutuse organiseeris jumal oma esiklapsele Aadamale; kuid kas ta tõesti mõtles, et Aadam võtab enesele naiseks emaelevandi või emaeesli?

Pärast seda kui tark heebrealaste jumal oli veendunud, et Aadam ei taha ei emaeeslit, ei emaelevanti, ei emahane ega teisi elajaid, pani ta Aadama magama. Esimest korda uinus inimene, kes mõne tunni jooksul tegi oma elus ära niisuguse töö, mille tegelikult on ära teinud kreeka mõttetarga Aristotelese ajast peale sajad maailmakuulsad teadlased, kes uurisid ja kirjeldasid maailma ning andsid nimetused looma- ja taimeriigile.

Kui Aadam oli kõik loomad klassifitseerinud (soo ja liikide järgi ära jaotanud) ning nendele nimetused leidnud, siis oli ta nii väsinud, et magades ei märganudki, kuidas Elohim-Jahve noaga ta kallale asus.

Milleks siis pani piiblijumal Aadama magama? Kuulake nüüd, kui kaval see jumal oli.

«21. Siis laskis Jehoova jumal raske une inimese peale tulla, ja see uinus magama, ja ta võttis ühe tema küljeluist ja pani koha lihaga jälle kinni.

22. Ja Jehoova jumal ehitas küljeluu, mis ta inimesest oli võtnud, naiseks ja saatis selle Aadama juurde.

23. Siis ütles Aadam: See on nüüd luu minu luist ja liha minu lihast; teda peab mehenaiseks hüütama, sest et ta (oma) mehest on võetud.»

Siiani oli kõikvõimas jumal loonud kas sõnaga või siis mullast. Milleks oli naist vaja luua mehe küljeluust, kui kõik teised emaloomad loodi sellesama piibli järgi täpselt samuti nagu isaloomadki, — see on piibli koostajate, selle «suurepärase» ja «püha» (kui nii võib väljendada) piibliloo kirjutajate saladus. Kujutagem ette Aadamat, kellelt jumal lõikab välja küljeluu, nagu kokk lõikab šnitsli jaoks vasika- või lambaliha. Missuguse küljeluu jumal Aadamast välja võttis, sellest saab igaüks kõige paremini aru siis, kui ta võrdleb mehe ja naise luukeret: *mõlemal on roideid ühepalju ja nad on ühesuguse ehitusega.* Midagi naeruväärsemat, naiivsemat, lapsikumat ei suutnud ürginimese fantaasia välja mõtelda. Milleks oli vaja just küljeluud, milleks pidi kõikvõimas jumal noaga Aadama kallale asuma, — seda meile küll ükski papp ära ei seleta.

Jumal «saatis» Eeva Aadama juurde: kust ta selle siis saatis, kus ta ehitas Aadama küljeluust naise?

Piibli koostajad olid arvamisel, et niisuguseid küsimusi ei esitata. Papid õpetavad ju, et jumala saladuste uurimine ja sellekohaste küsimuste esitamine on patt, et neid

saladusi tuleb pimedast peast uskuda. Ja kirikuõpetajad ütlevad ise: «Issand, ma usun, aita minu uskmata südant», «Issand, ma usun, kuigi juba ette tean, et see on jama...»

Esimeses Moosese raamatus jutustatakse, kuidas jumal kuue päeva jooksul lõi kogu maailma *sõnaga*. Iga päev ütles ta kõigest mõne sõna. Ja äkki me loeme (II, 2—3):

«2. Ja jumal... hingas seitsmendal päeval kõigest oma tegemisest, mis ta oli teinud.

3. Ja jumal õnnistas seitsmendat päeva ja pühitses seda, et tema siis oli hinganud kõigest oma tegemisest, mis jumal tehes oli loonud.»

Kogu selle heebrealaste jumala töö, nagu me nägime, seisiski selles, et ta ütles: saagu see ja see. Ja äkki väsis ning läks terveks päevaks nädalalõppu pidama! Lihtsalt looder on see, kes nii selle puhkuse kui ka kogu selle jutu välja mõtles. Ja piiblijumal Elohim, nagu näeme, on ka ehtne looder. Kuus päeva ei tee mitte kui midagi, seitsmendal aga puhkab...

Ja selle «püha» piibliloo, maailma loomise loo najal kasvatab kirik sadu miljoneid väikesi ja täisealisi lapsi! Sellele mõeldes tõuseb kohe viha, hakkab kahju nendest töötajatest, eriti talupoegadest, keda papid sadade aastate jooksul on niisuguste juttudega kõige rohkem ninapidi vedanud ja paljusid veel praegugi ninapidi veavad. Tööliste hulgas pole asi nii hull — suur osa neist ei usu ammugi enam neid naljajutte.

Teadus on ammu juba kindlaks teinud, et inimene tekkis samuti nagu kõik teisedki loomad. Inimene on *üks osa* loomariigist, ta tekkis loomariigi *teataval arenemisastmel*. Teadused, eeskätt teadus maakoore ehitusest ja ajaloost (geoloogia), aga ka teadus maast väljakaevatavatest organismidest (paleontoloogia), inimese ja teiste loomade kehaorganite ehitusest (võrdlev anatoomia), samuti mitmesuguste loomade loodete arenemisest (embrüoloogia), — need teadused on kindlaks teinud, et inimene tekkis mitu miljonit aastat hiljem kui teised imetajad.

Teadus on kindlaks teinud, et ükski omaette loomaliik ei ole tekkinud iseseisvalt, vaid et üks või teine loomaliik on muutuvate elutingimuste ja ümbritseva maailma mõju tõttu olnud aluseks uutele vormidele. Teadus on ka kindlaks teinud, et inimese kehaehitus (tema luukere, lihased, krõmpsluud, siseelundid, ergud, veresooned ja teised organid) on lähedane mõnede loomade, eriti aga inimahvide

kehaehitusele. Selle põhjal võib kindlasti öelda, et inimese ja teiste loomade vahel on sugulussidemed.

Lühidalt öeldes: mida on siis iga teadus kindlaks teinud? Geoloogia ja paleontoloogia õpetavad, et kui silmas pidada neid maakoore kihte, kus inimeste luukeresid ja teisi inimese jäänuseid leitakse, siis on viimaste vanuseks vähemalt pool miljonit aastat. Paleontoloogia ja anatoomia on omalt poolt kindlaks teinud, et ürginimese luukere sarnaneb kõige rohkem mõnda liiki inimahvide luukerele: *täpselt ühepalju luid (arvult 200), peaaegu ühesugune luude ehitus,* ainult koljulagi, s. o. aju paiknemisruumi lagi on inimesel suurem. Võrdlev anatoomia õpetab meile, et niinimetatud inimahvide ja ürginimeste sarnasus ei piirdu ainult nende luukere sarnasusega, vaid et nad on ka teiste kehaosade poolest sarnased. Vaadelgem näiteks, kuidas on ehitatud üks naise suguelund, nimelt emakas: ainult ahvidel ja inimesel on kaheks jagunemata, pirnikujuline emakas; ainult ahvidel ja inimesel on silmakoobas oimulohust luust vaheseinaga täielikult eraldatud. Eriti sarnaneb aga ahvi ja inimese kolju, samuti nende käed: nende poolest on inimene ja ahv täielikult sarnased. Niinimetatud «kitsaninalised» ahvid sarnanevad inimesega veel oma hammaste ehituse poolest: nagu inimesel, nii on ka neil 32 hammast, sealjuures inimesega ühepalju silma-, lõike- ja purihambaid. Nagu inimesel, nii ka sabata inimahvidel on 5 kokkukasvanud ristluulüli. Inimahvidel, nagu inimeselgi, kujuneb samasugune *platsenta,* s. o. *emakook,* äralangev kest ja nabanöör. Lihaseid on ahvil täpselt samapalju kui inimeselgi (300). Ühtemoodi paiknevad karvad peas ja kehal, ühtemoodi on ehitatud ka süda. Vahe on ainult südame kujus ja suuruses. Kuid seda erinevust näeme ka eri inimeste juures.

Võtame lõpuks füsioloogia, s. o. teaduse meie keha talitlustest: toitumisest, vereringest, hingamisest jne. Südame ja eritusorganite (mitmesuguste näärmete) tegevus on inimesel ja kitsaninalistel sabata inimahvidel täiesti ühesugune. Eriti tähelepanuväärne on see, et mitut liiki sugukküpseks saanud emaahvidel toimuvad perioodilised verejooksud emakast (menstruatsioon ehk «kuupuhastus» naistel). Ühtemoodi eritub neil ka piim ja toimub imetamine. Märkida tuleb eriti ka seda, et seda liiki ahve võib nakatada haigustega, mida peeti ainuüksi inimese haigusteks (näiteks süüfilisega).

Nende ja paljude teiste faktide põhjal tõestas suur inglise teadlane Charles Darwin, et inimene on tekkinud ahvitaolistest esivanematest.

Kuid on olemas veel üks väga oluline teaduslik tõestus, mille annab meile teadus loote arenemisest — embrüoloogia. See tõestus seisab järgmises. Loote arenemist uurides nägid inimesed (mikroskoobi abil), et meheseeme koosneb üliväikestest seemnerakkudest, mis oma viburite abil kiiresti edasi liiguvad ning suguakti ajal ja pärast seda naise suguraku (teaduses nimetatakse seda munaks) poole suunduvad. Ainult *üks* seemnerakk tungib munaraku keskossa, ja pärast seda algab selle raku *areng:* üks rakk jaguneb kaheks, neljaks, kaheksaks, kuueteistkümneks jne. Edaspidises arenemise käigus hakkavad rakud teatud kindlal viisil kokku koonduma ja moodustavad mitmesugused kehaosad.

Ja kui nüüd teataval arenemise hetkel võrrelda omavahel mitmesuguste loomade looteid, alates alamatest loomadest ja lõpetades kõrgematega, näiteks alustada konnast ja minna seejärel üle kanale, vasikale, ahvile ja lõpuks inimesele, siis selgub, et inimese loode otsekui teeb kõik arenemisastmed läbi; kord sarnaneb ta mõnes suhtes konna lootega, seejärel kana lootega, pärast aga vasika lootega, siis ahvi lootega ja lõpuks võtab juba täielikult inimese loote kuju.

Millest kõneleb see tähelepanek? Sellest, et tänapäeva inimene on välja kujunenud erakordselt aeglaste muudatuste tulemusena mitme miljoni aasta jooksul, et ta on pärit loomariigist ja et ta teeb embrüonaalses elus oma ajaloolise arenemise astmed kõige üldisemal kujul uuesti läbi.

Kui oli tõestatud, et Päike liigub ja et ka Maa tiirleb ümber Päikese, siis näis see paljudele ebatõenäolisena. Ja praegugi on veel miljoneid inimesi, kes ei tea seda. Inimesed vaidlesid ja rääkisid: kus on seda nähtud, et tuld aetakse ümber praevarda, mitte aga vastupidi? Üks ametnikunaine läks päris vihaseks: kuidas siis temal, titulaarnõuniku naisel, kõlbab elada vurri peal! Ei ilmaski!

Ja paljud on oma arenematuse ja vaimupimeduse tõttu arvamisel, et kui nende kaugeteks esivanemateks on ahvid, siis on see neile väga solvav. Kuidas siis! Et mina, Ivan Ivanovitš Dovgotšhun, põlvnen ahvist! Eluilmaski mitte!

Rahustuge, Ivan Ivanovitš Dovgotšhun, midagi alandavat selles ei ole: ühest ja sellestsamast ainest koosneb

kõige väiksem putukas ja kõige targem ning vooruslikum inimene. Just vastupidi: inimene võib uhke olla selle üle, et ta oma põlvnemiselt on küll lähedane teistele loomadele, kuid oskas siiski nendest palju kõrgemale tõusta, peamiselt tänu sellele, et inimene on ainuke loom maailmas, kes oskab valmistada tööriistu. Alandav on inimesele ainult see, et tänapäevani tuleb veel paljudele tõestada, et maailm ei ole loodud kuue päevaga, et mingisugust jumalat ei ole olemas ja et üldse kogu religioosne maailmavaade annab kõigile maailma ehituse küsimustele täiesti moonutatud ja ebaõiged vastused.

KUUES PEATÜKK

MAAILMA LOOMINE MITMESUGUSTE RAHVASTE USULISTE TÕEKSPIDAMISTE JÄRGI

es Esimese Moosese raamatu I ja II peatüki tähelepanelikult läbi on lugenud, see teab juba, et piiblis on toodud kaks jutustust. Need jutustused on tekkinud eri ajal, veel rohkem, nende loojaiks on eri rahvad; praegu, kus on avastatud Vana-Babüloonia mälestusmärke ja kus inimesed on õppinud nendel mälestusmärkidel leiduvat kiilkirja lugema, võib täiesti kindlalt öelda, et juudid on need maailma loomise lood babüloonlastelt üle võtnud ja juba pärast Paabeli vangipõlve [10] Esimesse Moosese raamatusse sisse kandnud. Mõlemad lood räägivad teineteisele täielikult vastu, ja peab päris pime olema, peab kaotama ausa mõtlemise võime ja põhjalikult läbi imbuma mõttest, et igasugune piibli rumalus on püha, peab teadlikult petma nii ennast kui ka teisi, et mitte märgata vasturääkivust nende kahe loo vahel. Praegu on täpselt kindlaks tehtud, et esimene lugu, mis on Esimese Moosese raamatu II peatükis kirja pandud, tekkis mitu tuhat aastat tagasi Akkadis, teine lugu aga (Esimese Moosese raamatu I peatükis) Babüloonias, mõnevõrra hiljem esimesest. Esitame lühidalt need kaks vasturääkivat lugu.

ESIMENE PIIBLI LUGU
(aluseks elohist — sõnast Elohim — jumal või jumalad).

1. Loojaiks olid Elohim ehk Aleihim — «jumalad» (piiblis on tõlgitud sõnaga «jumal»).

TEINE PIIBLI LUGU
(aluseks jahvist — sõnast Jahve — heebrealaste jumal).

1. Loojaks oli Jahve-Elohim, jumalate Jahve, ülemvalitseja (piiblis on tõlgitud sõnadega «Jehoova jumal»).

2. Maa on tühi ja paljas, kaetud veega. Veed tuli teineteisest lahutada, enne kui tekib taimkate (I peatükk).	2. Maa on kuiv tasandik. Taimkatet ei ole, sest vihma ei olnud veel sadanud maa peale (II, 5).
3. Taimed loodi täiesti arenenud kujul, koos seemnete ja viljadega, igal pool maa peal (I, 12).	3. Istutatud taimed, mis enne vihma ei ole veel arenenud, on ainult Eedeni aias (II, 8—9).
4. Linnud, kalad ja veeloomad luuakse ühel päeval, kuivamaaloomad ja roomajad teisel päeval (I, 21—25).	4. Linnud ja kuivamaaloomad loodi ühekorraga ja ühel ajal (II, 19).
5. Linnud luuakse veest (I, 20).	5. Linnud luuakse maast (II, 19).
6. Puud loodi *enne* inimest (I, 12—27).	6. Puud loodi *pärast* inimest (II, 7—8).
7. Linnud loodi *enne* inimest (I, 21).	7. Linnud loodi *pärast* inimest (II, 19).
8. Inimene loodi *pärast* metsloomi (I, 24—31).	8. Inimene loodi *enne* loomi (II, 7—19).
9. Mees ja naine luuakse mõlemasugulise olevusena (hermafrodiit), ühekorraga (I, 27).	9. Naine luuakse *pärast* mehe loomist, mõlema loomisakti vahel on küllaltki pikk ajavahemik (II, 7—23).
10. Inimene loodi jumalate näo järgi (I, 26).	10. Teise loo järgi saavad Aadam ja Eeva alles siis jumalate sarnaseks, kui nad on söönud keelatud vilja («vaata, Aadam oli kui üks meist») (III, 22).
11. Pärast loomist saab inimene puuvilja ja rohud endale toiduks, et ta võiks elada maa peal (I, 29).	11. Teise loo järgi saab ta toiduks ainult puuvilja. Ja alles pärast pattulangemist ja äraneedmist kästi teda süüa välja rohtusid — karistuseks pattulangemise eest (III, 18).
12. Mees ja naine saavad võimu kogu maa üle (I, 26).	12. Mees üksi pandi Eedeni aeda hoidma (II, 15).

13. Taevas ja maa loodi 6 päevaga (I peatükk).	13. Ei ole selge, mitme päevaga Jehoova jumal (Jahve) taeva ja maa lõi (II, 4).
14. Jumalad lubavad süüa eranditult kõike puuvilja, mis maa peal (I, 29).	14. Surma ähvardusel keelab Jahve teatud puu vilja süüa (II, 16, 17).
15. Eedeni aeda üldse ei mainita (I peatükk).	15. Kõik sündmused toimuvad Eedeni aias (II, III peatükk).
16. Jumalad kutsusid kaosest esile mitmesuguseid elavaid asju: «maast tärgaku». Ja see sai nõnda (I peatükk).	16. Jahve tuleb maa peale, voolib savist välja inimese, puhub õhku tema ninasse, istutab puid, seejärel valmistab linnud ja metsloomad ning saadab nad Aadama juurde, et näha, missuguse nimetuse ta neile annab (II, 7—9).
17. Selle legendi eesmärgiks on otsekui õigustada laupäeva pühitsemist.	17. Laupäeva üldse ei mainita. Eesmärgiks on nähtavasti esitada õpetus inimese pattulangemisest.
18. Esimese legendi aluseks on suurte veekogude äärés elanud rahva arusaamine maailmast.	18. Teise legendi on loonud rahvas, kes elas kuivadel tasandikel, kus ainult kohati leidub oaase (niisutatud, taimestikuga kaetud maa-alad kõrbes).

Mõni ütleb: näete nüüd, need lood olid juba Babüloonias 6000 aasta eest kirja pandud. Järelikult tundsid niisuguseid maailma loomise lugusid peale juutide veel väga paljud rahvad.

Selles ei ole tõepoolest midagi imestamapanevat. Paljud tootmisriistad, muuhulgas ka ader, on leiutatud maakera eri osades elavate inimeste poolt täiesti iseseisvalt. Ja mitte üksi tootmisriistad. Täiesti ühesugused ideed, ühesugused mõtted tärkavad mõnikord inimeste peas mitmesugustes maailma äärtes üheaegselt. Rahvastel, kes elavad üksteisest kaugel, leiame mõningaid ühesuguseid kombeid, usulisi tõekspidamisi, tavasid; järelikult on neil need tõekspidamised ja tavad tekkinud iseseisvalt: usk surnud esivanemate hingedesse, esivanemate austamine,

päikese kummardamine, ohvrite toomine, pruudi röövimine, raukade tapmine jne. Mida on vaja selleks, et taolised faktid võimalikud oleksid? *Selleks peavad olema ühesugused elutingimused,* ühesugused toidu hankimise viisid, ühesugused tootmissuhted. Sellega on seletatav asjaolu, et kui kapitalism mahajäänud maale sisse murrab, kui seal hakkab välja kujunema proletariaat kui ekspluateeritav, kurnatav klass, kellel ei ole tootmisriistu ja -vahendeid ning kes on sunnitud müüma kapitalistile oma tööjõudu, siis see klass suudab peagi kommunismi õpetuse omaks võtta. Ja see käib kõigi maade proletariaadi kohta.

Sellepärast leiame ka eri rahvaste juures peaaegu ühesuguseid legende maailma loomisest; ühesuguste elutingimuste puhul kujunesid välja ka ühesugused usulised tõekspidamised. Et aga rahvad elasid siiski mõnevõrra erinevas olukorras, siis ka paljude rahvaste legendid, mis üldjoontes on küll sarnased, lähevad üksikasjades ometi lahku.

Vaatame nüüd, missugused eri rahvaste legendid maailma loomise kohta on seni säilinud.

Uus-Meremaal elavad maoorid, kes on küllaltki vana kultuuriga rahvas. Maailma loomise kohta on nendel järgmine lugu.

Alguses oli pimedus, kaos ... siis tekkisid tunded, seejärel soovid ja mõte. Siis tekkis liikumine ... ning tekkisid Rangi ja Papa — taevas ja maa. Nendest tekkisid jumalad. Abiks endale sünnitasid Rangi ja Papa jumala poja Kone ehk Tone, õhujumala, «püha vaimu». Jumala poeg Tone lõi endale naise Hine, kes sünnitas Tonele tütre. Rangil ja Papal oli veel poeg Rehua, kes oli taevatule kehastus, päikese ja tähtede jumal. Tumedad laigud kuul on seletatavad sellega, et mees ja naine tahtsid vaadata kuud, madu tõstis nad kuu peale, ja maoorid näevad praegugi neid olevusi kuul.

Teised saartel elavad suguharud on arvamisel, et keegi kangelane, nende esivanem, püüdis merest saared kinni. Seda kangelast peavad nad jumalaks. Laialt levinud on jutud, et maailm olevat tekkinud merelinnu munast. Ühes loos räägitakse, kuidas Havai saarte kangelasjumal Maui lõi päikese ja kõige elava ning tõi ise või saatis punases munas kohale päikesetule. Tulekiirtega köitis ta päikese kinni ja juhib teda ümber maa, ta lõi päikesel ühe jala

ära, et viimane aeglasemalt liiguks ja emakese-maa kehakatte ära kuivataks.

Ühes vanas saartelt leitud käsikirjas räägitakse maailma loojast Taaroast:

«Lõpmatus tühjas ruumis oli olemas ainult Taaroa. Ei olnud ei taevast, ei maad, ei merd ega inimest. Ja siis hüüdis Taaroa ülalt ja lõi maailma kujud, Taaroa sai juurtele mullaks, kaljude aluspõhjaks, Taaroa on mereliiv, Taaroa on igal pool ümberringi, Taaroa valgustab, ta on kui valgus; Taaroa valitseb taevas, Taaroa on kõikjal, Taaroa on tarkus; ta lõi Havai saared.»

Marquesas' saarte elanikud räägivad: «Pärast seda kui Nukahiva oli jumaliku jõuga sügavusest üles tõusnud, lõi ta mere tütre, samuti loomade ja taimede eod.» Tulemägede lähedus ja nende hirmuäratav tegevus sundisid saarte elanikke omistama nendele eriti suurt tähtsust ja nad arvavad, et inimene ja tema peamine toit — kala — on tulemäe sisemusest välja paisatud.

Mitmesugustel neegrisuguharudel on olemas palju legende, mis mõnes osas on üksteisega sarnased. Nende jumalate nimed, nagu Modimo, Rubanga, Likobe, Ukulunkulu, Mlungo, Kalunga, Katonga, Katonda, Noro, Dendik, Muni, Njakam, Njambe jt., tähendavad neegrite murdeis «esivanem», «vanem», samuti «õnn» ja «looja».

Suuluneegrite jumal Ukulunkulu on jumal Itonga poeg. Ta väljus kaosest ja kutsus sealt välja inimese, seejärel puud, siis kõik metsloomad. Ašanti suguharu usub, et see jumal Odomankana nime all läks üles taeva, temale taht-sid järgneda inimesed, nad hakkasid taevasseminekuks tõusma üksteise õlgadele, kuid kukkusid kokku (Paabeli torn). Sakalava suguharu (Madagaskari saarel) usuliste tõekspidamiste järgi olid maailma loojaiks kaks jumalat: kõige hea lõi Zanhor, kõige kurja aga Njanga. Rändur Ratzel on üles kirjutanud dinka suguharu legendi, maailma loomise laulu:

«Päeval, kui jumal tegeles asjade loomisega, lõi ta päikese — ja päike tõusis üles, laskus alla ja tuli uuesti tagasi; lõi kuu — ja kuu tõusis üles, laskus alla ja tuli uuesti tagasi; lõi tähed — ja tähed tõusid üles, laskusid alla ja tulid uuesti tagasi; lõi inimese — ja inimene läks ära alla maa peale ega tulnud enam tagasi.»

Iraanlaste piibli «Avesta» [11] järgi on maailma loomise lugu järgmine:

TRÜ Raamatukogu

«Ja Ahuramazda (Ormuzd) ütles pühale Zarathustrale: Ma lõin, oo Zarathustra, maailma seal, kus mitte midagi ei olnud. Kui ma teda ei oleks loonud, siis oleks maailm muutunud olematuseks.

Vastukaaluks sellele maailmale lõi Ahriman teise, surnud maailma; seal oli ainult kaks suvekuud ja kümme talvekuud, kus kõik, mis maa peal oli, ära külmas, ja külm oli kurja allikaks.

Siis lõin ma gaoni (paradiisi), kõige kaunima paiga maa peal, roosiaia, kus elavad rubiinsulgedega linnud.»

Seepeale lõi Ahriman putukad, kes hukutavad loomi ja taimi jne.

Igale hea jumala Ahuramazda (Ormuzdi) poolt loodud asjale seab tema võistleja Auramainyu (Ahriman) vastu oma loomingu ja rikub kogu asja ära.

Budhistidel (hindudel) on järgmine lugu. Kui Buddha õpilane Ananda küsib oma õpetajalt, mispärast tekivad maavärisemised, siis vastab Buddha: Suur maa, Ananda, on kinnitatud veele, vesi tuultele, need tuuled aga puhkavad ruumis. Ja kui on niisugune aeg, kus võimsad tuuled hakkavad puhuma, siis panevad võimsad tuuled vee lainetama, vee liikumisest aga vappub maa.

Teises sutras (peatükis) pärib brahmiin Kassiopa: «Millele toetub maa?» — «Ümbritsevale veele.» — «Ja ümbritsev vesi?» — «Tuulele.» — «Ja tuul?» — «Eetrile.» — «Ja eeter?» — «Sa lähed liiga kaugele, oo brahmiin. Eeter ei toetu millelegi, tal ei ole üldse tugipunkti» («Usu ja eetika entsüklopeedia», James Hastings, 4. kd.).

Mehhiko. Ammu-ammu kogunesid jumalad Teotihuacanisse, et selgeks teha, kes peab valitsema maailma ja kes peab olema päikeseks (valguseks), sest päevast *valgust* veel ei olnud. Üks jumalaist, nimega Tekutsistekatl, oli nõus maailma valgustama. Kuid jumalate hulgas ei leidunud temale abimeest, kõik keeldusid, peitsid end ära. Lõpuks nõustus Nanauatuin. Süüdati tuli, ja mõlemad tõid oma ohvrid. Seejärel panid nad endale piduriided selga. Nad seati tule äärde, teine teisele poole. Esmalt astus tulle Nanauatuin, tema järel Tekutsistekatl. Teised jumalad istusid tule ümber ja ootasid, millal leekidest haaratud jumalad tulest välja tulevad. Taevas värvus äkki punaseks ja tekkis koiduvalgus. Jumalad langesid põlvedele, nad ei teadnud, kust valguseandja välja tuleb, sest ümberringi oli valge. Lõpuks ilmus ta idas oma täies hiil-

guses. Seejärel tuli nähtavale kuu. Ta oli niisama valge kui päike. Jumalad hakkasid vaidlema, kumb neist esimene on. Siis jooksis üks neist juurde ja lõi Tekutsistekatli näkku, ja temast sai kuu. Et jumalad isekeskis vaidlesid, siis tegi tuul kõigile jumalatele otsa peale. Kuid päike seisis ikka veel liikumatult paigal. Siis hakkas tuul nii kõvasti puhuma, et päike oli sunnitud alustama oma teekonda taevavõlvil.

Niiviisi lahutati kuu ja päike teineteisest.

Soomlaste muistsed legendid on kokku kogutud «Kalevalasse» [12]. Selle raamatu esimeses peatükis (runos) räägitakse piigast, süütust Ilmatarist (ehk Kavest) — vee emakesest, ilma tütrest, kes pärast pikka-pikka rändamist vete sügavuse kohal astus allapoole:

Jo siis astus allapoole,
laskis enda laineille,
vee selge selja pääle,
ulgumerele avale.
Tuli suuri tuulehoogu,
idast vihur vihane,
mere kiikuma kohutas,
laineille liiguteli.
Tuul see neidista tudutas,
laine neidu lükkaeli
mööda selgada sinista,
vahtulakka-laineida:
tuul see hällitas emaksi,
meri kiikles kandijaksi.
Kandis kõhtuda kõvada
rüpetäita raske'eda
aastaid seitse jo sadada,
üheksa mehe igada;
ega sünni sündimine,
loode ei loomatu vabane...

Seejärel laskus neitsi põlvedele lind ja munes kuus kuldmuna ning ühe raudmuna. Ilmataril hakkas väga palav ja ta liigutas põlve, mispeale munad merde kukkusid ning purunesid.

Ei munad mudasse jäänud
ega killud kooletesse.

Muutusid kenaksi killud,
tükid kõik need kauni'iksi:
alumine pool munasta
alamaksi maaemaksi,
ülemine pool munasta
ülemaksi taeva'aksi;
ülapool punarebusta
päikeseksi paistemaie,
ülapooli valge'esta
kuukeseks kumendamaie;
mis munassa kirjavada,
need tähiksi taeva'alle,
mis munassa mustavada,
need said ilma pilvedeksi.

Koraanis (muhameedlaste pühas raamatus) räägitakse maailma loomise kohta järgmist:

«Vaata, iga asja lõime me teatavaks otstarbeks. Ja meie käsk — see on vaid ainuke (akt), mis on nagu üksainus silmapilgutus» (suura — peatükk — 59).

«Tõesti, meie lõime taeva ja maa ja kõik, mis nende vahel on, kuue päevaga, ja me ei tundnud väsimust» (suura 50).

«Ta lõi nägematute sammastega taeva ja heitis maa peale liikumatud mäed, et maa ei kõiguks koos teiega, ja kattis maa iga liiki loomadega; ja taevast langes vesi maha ja pani kasvama taimed, igast liigist üks paar» (suura 79).

«Kas teie, inimesed, võite luua taeva, mille ta valmis ehitas?» (suura 79).

«Ta ehitas katuse, kindla ja korrapärase.
Ja andis käsu, et öösel oleks ta pime,
Ja käskis valgusel tõusta sealt päeval,
Ja laotas siis laiali terve maa.
Ja kutsus sealt välja veed ja taimed,
Ja seadis kõik mäed kindlalt siis paika,
Et mõnu sest tunneks nii rahvas kui loomad.
See oli ta esimene loomine.

Seejärel tegi ta seda veel kord, ja tuli sellega veel hõlpsamini toime» (suura 30).

Lõpuks esitame veel ühe hilisema ukraina legendi, milles võib juba ära tunda piiblis avaldatud maailma loomise lugu:

«Võttis siis jumal nõuks maailma luua,» räägitakse Ukrainas, «ning ütles oma kõige vanemale inglile Saatanale: «Noh, mu peaingel, läki maailma looma.» — «Minugi poolest,» ütleb Saatan. Läksid siis mere kohale — pilkane pimedus, lausa põhjatu sügavus. Eks siis jumal ütelnud Saatanale: «Näed seal seda sügavust?» — «Näen küll,» vastab Saatan. «Mine siis selle põhja ja too mulle peotäis liiva; pane aga tähele: kui liiva võtad, siis ütle endamisi: võtan maamulda jumala nimel.» — «Saab tehtud.» Sukeldub siis Saatan sügavusse ja liiv on tal varsti käes. Seal aga võtab kadedus temas võimust, hakkab mõtlema ja ütleb: «Ma võin öelda ka oma nime, olgu siis korraga nii sinu kui minu nimi.» Ja võtab liiva ning ütleb: võtan maamulda jumala ja oma nimel. Hakkab siis välja tulema, kuid vesi uhub liiva käest ära. Pigistab käsi kõvasti rusikasse, kuid jumal oli juba petetud; tuleb merest välja ja liiva ei ole — vesi on kõik ära uhtunud. «Ära vigurda, Saatan,» ütleb jumal, «mine veel kord alla ja ära ütle oma nime.» Lähebki Saatan uuesti; ütleb veel kord: «Võtan maamulda jumala ja oma nimel» — ja liiv kadus jälle käest. Alles kolmandat puhku ütleb Saatan: «Võtan maamulda jumala nimel» ja ei pigista enam käsi kokku, hoiab liiva lahtisel peopesal, et vesi ära uhuks. Kuid võta näpust: nagu ta oli võtnud peotäie liiva, nii ta selle ka jumala kätte tõi. Võtab siis jumal liiva, käib mööda merd ja külvab seda laiali. Saatan aga mõtleb endamisi: «Kui nüüd mõne liivateragi saaks ära peita, pärast oleks hea maad ehitada,» ja hakkab siis oma käsi lakkuma. Külvas jumal liiva laiali ja küsib siis Saatana käest: «Kas sul rohkem liiva pole?» — «Ei ole.» — «Noh, siis tuleb õnnistada,» ütleb jumal. Õnnistab siis maad kõigest neljast küljest ja kohe pärast õnnistamist hakkab maa kasvama. Kasvab maa ja kasvab ka maamuld Saatana suus; kasvab nii suureks, et suu lõhki ajab. «Sülita,» ütleb jumal Saatanale. See hakkabki sülitama ja rögistama; sinna, kuhu ta sülitas, tekkisid mäed, kuhu aga rögistas, seal kerkisid kaljud.»

Teise legendi järgi tekkisid sellest sood, tühjad väljad ja viljakandmatud kohad. «Sellepärast ei olegi maa tasane. Räägitakse veel, et need kaljud ja mäed oleksid

kasvanud ei tea kui suureks, kui mitte Peetrus ja Paulus poleks imeväel kasvu kinni pannud. Ja jumal ütles Saatanale: «Nüüd tuleks maad õnnistada, aga las ta veel kasvab, lähme seniks puhkama.» — «Hea küll,» ütleb Saatan. Ja heitsid magama. Jumal uinus peagi, Saatan aga mõtleb, kuidas maa enda kätte saada; tõstab siis jumala üles ja jookseb (et ta vette visata), kuid merd polegi enam; läheb põhja poole — ka seal pole näha. Käib kõik neli kanti läbi — kuskil pole enam merd... Näeb siis, et pole midagi teha, toob jumala vanasse kohta tagasi ja heidab ka ise tema kõrvale magama. Lamab veidi aega ja hakkab siis jumalat äratama: «Tõuse üles, maad on tarvis õnnistada.» Jumal aga ütleb temale: «Ole rahul. Saatan, minu maa on juba õnnistatud, ma õnnistasin teda sel ööl kõigest neljast küljest.»»

Kümnetest raamatutest võime lugeda igasuguseid legende maailma loomise kohta. Mõnele näivad neegrite või näiteks mehhiklaste arvamused naljakana, teised aga naeravad südamest, lugedes ukraina jutustust maailma loomisest. Kuid mille poolest on piiblis avaldatud juutide ja kristlaste (mõlematel ühesugune) jutustus parem või tõenäolisem?

Heebrealased lugesid või kuulsid oma vangipõlves babüloonlastelt maailma loomise lugusid. Neid anti edasi suust suhu, kuni keegi need kirja pani. Nüüd aga peab nii usklik juut kui ka kristlane neid lugusid «ehtsateks».

Ja tõepoolest, ega mingite maooride või neegrite jutustustes pole sugugi vähem pühadust ja tõde kui piiblis leiduvas poolmetslaste jutustuses maailma loomisest.

Ülaltoodud jutustusi esitades oli meil oma kindel eesmärk. Seadke nad kõrvu, võrrelge, valige välja ükskõik missugune: ühteviisi on nad kõik, nagu ütleb teadusliku sotsialismi rajaja Friedrich Engels, inimesi ümbritseva maailma fantastiliseks peegelduseks inimpeades.

SEITSMES PEATÜKK

ESIMENE PATTULANGEMINE

ugege läbi piibli esimene ja teine peatükk ja te näete, kuidas heebrealaste jumalad Elohim ja Jahve rõõmustasid kõige selle üle, mis nad olid loonud. Iga päev märkis jumal oma taskuraamatusse, kui hästi oli ta korraldanud maailma nii esimesel ja teisel kui ka kõigil kuuel loomise päeval. Jumal vaatas kõige selle peale, mis ta oli teinud, ja see oli «väga hea» (I, 31). Ja et tegemist oli kõikvõimsa jumalaga, kelle sõna peale tulid kõigist koobastest välja elajad ja roomajad, ujusid välja kalad, lendasid välja linnud, kasvasid üles puud ja rohi, siis kaldub piibli lugeja otsekohe arvama, et jumal korraldas tõepoolest kõik hästi. Ja äkki selgub, et kukkus hoopis halvasti välja. Kolmas peatükk algab sellega, et madu «oli kavalam kui kõik elajad, kes välja peal ning kelle Jehoova jumal oli teinud, ja ta ütles naise vastu: Ons see nõnda, et jumal on ütelnud: teie ei tohi ühestki rohuaia puust süüa? Ja naine ütles mao vastu: Küll meie sööme rohuaia puude viljast, aga selle puu viljast, mis keset aeda, on jumal ütelnud: Teie ei tohi mitte sest süüa ega tema külge puutuda, et te ei sureks. Ja madu ütles naise vastu: Teie ei pea mitte surma surema. Sest jumal teab, et sel päeval, kui teie sest sööte, teie silmad lahti saavad ja saate kui jumal ning tunnete head ja kurja» (III, 1—5). Näete nüüd, kui halvasti kõik välja kukkus. Madu oli kõigist elajaist kavalam. Kuid kes siis oli ta teinud kavalaks? Piibli järgi on ju kõik loomad ja kõik maapealsed asjad loodud jumala poolt; järelikult õnnistas madu selle erilise kavalusega ei keegi muu kui seesama jumal (Elohim) või õigemini piiblijumalad.

Teises peatükis räägitakse, et need jumalad istutasid aia ja ütlesid inimesele: «Kõigist aia puist võid sa küll süüa, aga hea ja kurja tundmise puust ei tohi sa mitte süüa; sest mil päeval sa sellest sööd, pead sa surma surema» (II, 16—17). Mis lugu see siis õieti on? Mis madu see on, kes meelitab esimest naist? Küllap vist heebrealaste jumalad lõid naise ka juba niisuguse iseloomuga, et ta oli meelitustele järeleandlikum, — ega madu muidu temast peale hakanud. Kui me hakkame pappidelt pärima sellesama mao ja esimese pattulangemise loo kohta, siis seletavad nad meile, et madu tähendab siin kuradit, kes ilmutas end Eevale mao kujul. Kuid Esimese Moosese raamatu esimeses ja teises peatükis ei räägita kuradist sõnagi. Kust siis see kurat välja tuli, kes lõi kuradi ja milleks ta õieti loodi? Papid räägivad, et kuradid, nagu inglidki, on loonud jumal. Niiviisi asja seletades viitavad nad mitmesugustele «pühakirja» kohtadele, õigemini öeldes aga kordavad lihtsalt mitmesuguste metsrahvaste ja pooleldi metsrahvaste jutte pahadest vaimudest ja kuraditest. Piiskop Makari, Moskva ja Kolomna metropoliit [13], koostas omal ajal ja andis välja pappide käsiraamatu «Dogmaatiline õigeusuteadus». Selles teoses ei ole Makari ise mitte kui midagi välja mõelnud. Ta ainult kordab seda, mida tuhandeid aastaid enne teda on jutlustanud samasugused petised ja rahva ninapidivedajad nagu metropoliit Makari. Metropoliit Makari jutustab meile muinasjuttu sellest, kuidas jumal olevat oma vajaduste jaoks teenreid loonud. Neid teenreid nimetas ta ingliteks. Papid vaidlevad isekeskis, missugusel päeval inglid loodi. Ühed räägivad, et enne taeva ja maa loomist, teised — esimesel päeval, kolmandad aga — pärast kuuendat loomise päeva. Kaua käis pappide hulgas vaidlus, kas inglitel on keha või mitte. Mõned nende hulgast väitsid, et inglitel on keha olemas. Näiteks Origenes, Methodios ja Theognost [14] olid arvamisel, et inglitel on keha. Kas see on mehe või naise keha? Selle üle vaidlesid papid kaua, pärast aga otsustasid, et inglitel puudub kindel sugu (teiste sõnadega: nad on hermafrodiidid). Kuid suurem osa ristiusu vaimulikest häbeneb seda mõistet või lihtsalt ei taha end usklike silmis häbistada ja kujutab sellepärast ingleid kehatuna. Inglitel on omad «auastmed». Inglite arv on väga suur. «Kujuta ette,» räägib «püha» Cyrillus Jeruusalemast [15], «kui rohkearvulised on

Rooma rahvad; kujuta ette, kui rohkearvulised on teised harimata rahvad, kes praegu elavad, ja kui palju on neid saja aasta jooksul surnud, kui palju on neid tuhande aasta jooksul mulla alla läinud; kujuta ette inimesi Aadamast alates kuni tänapäevani välja: neid on tohutu hulk, kuid inglitega võrreldes on neid ikka veel vähe, sest ingleid on rohkem. Neid on üheksakümmend üheksa lammast; inimsugu aga on ainult üks lammas; elanike arvu üle tuleb otsustada ruumi suuruse järgi. Maa, millel me elame, on otsekui mingisugune taevast ümbritsetud keskpunkt. Seepärast on teda ümbritsevas taevas elanike arv nii mitu korda suurem, kui palju on seal rohkem ruumi; taevaste taevas aga on neid arutu hulk.»

Kirikuisade õpetuse järgi jagunevad inglid seisuste ja auastmete järgi. Metropoliit Makari räägib, et õigeusu kirik peab omaks võtma «püha» Dionysios Areopagita [16] arvamuse, mille kohaselt «inglid jagunevad üheksaks pereks ja need üheksa omakorda kolmeks astmeks. Esimesse astmesse kuuluvad jumalale lähedased inglid, nagu aujärjehoidjad, keerubid ja seeravid. Teise astme moodustavad võimud, ülemad ja jõud. Kolmandasse astmesse kuuluvad inglid, peainglid ja käsutajad».

Kas tõesti ei tule lausa hirm peale, kui vaid mõtelda, et miljonitele inimestele on õpetatud niisuguseid absurdsusi, väljamõeldisi, rumalusi? Kujutage ainult ette: jumal lõi inglid osalt endale meelelahutuseks, osalt oma käskude edasiandjaiks (tal ei olnud ju ei telefoni, telegraafi ega raadiot, selleks, et inimestele oma tahet teatavaks teha). Noh, ta võiks ju lasta trükkida läkituse, selle taevast alla heita ja niiviisi inimestele oma tahet kuulutada, kuid taevas ei ole ju trükikoda, pealegi on kõik inglid kirjaoskamatud: nad ei oska kirjutada, lugeda ega trükkida. Juudi usu ja ristiusu õpetuse järgi ei tee need inglid muud midagi, kui ainult laulavad ööd läbi jumalale au ja kiitust. Kära on seejuures vististi küll nii kole, et vana heebrealaste jumal on ammugi juba kurdiks jäänud ega kuule enam rabide ja usklike hädakisa, mis tema poole tõuseb. Ka muhameedlaste arvates elavad taevas miljardid inglid, kes laulavad Allahile kiidulaulu. Maa peal oli niisugune riigikord, et keisri, kuninga, sultani või imperaatori ümber olid ministrid, kõrged aukandjad ja erineva astme ning aukraadiga ametnikud; taevase valitseja

loomisel võtsid papid maapealsed valitsejad eeskujuks. Needsamad auastmed, needsamad ametnikud, 1.—14. klassini. *

Aga kust see kurat ikkagi välja tuli? Õigeusu kiriku õpetuse järgi olevat kuradid välja kujunenud jumala poolt loodud inglitest (kenad inglid, kellest said kuradid!). Jumal lõi nad headeks ingliteks, nad ise muutusid hiljem kurjaks. Kas võite endale ette kujutada midagi absurdsemat sellest õpetusest? Kõikvõimas jumal, kes kõik ära teab, loob inglid. Mõne aja pärast ei kuule need inglid enam jumala sõna, mingisugune uhkusevaim võtab neis võimust, ja jumal heidab nad taevast alla ning teeb nendest kuradid, kelle kätte ta annab inimese nii ta eluajal kui ka pärast surma. Jumal annab sellele kuradile määratu suure võimu. Teinekord on kurat ehk paharet kangem isegi jumalast. Kurjus võidab headuse ja inimene teeb pattu. Kust on niisugune õpetus võetud? See ei ole midagi muud kui muistne õpetus, mille järgi käib maailmas — looduses ja inimühiskonnas — võitlus kahe põhimõtte: headuse ja kurjuse, valguse ja pimeduse vahel. Muistsetes religioossetes õpetustes räägitakse väga palju sellest võitlusest. Ühed jumalad on seal head, teised aga kurjad, ühel pool on inglid, teisel pool kuradid, ühtedes jumalates on kehastatud inimestele kasulikud loodusjõud, teistes aga vaenulikud jõud. Kirikutegelastele on aga niisugused muinasjutud väga kasulikud. Nad lõid terve õpetuse, kuidas mitmesuguste nõiduste, palvete, viirukipannide, ikoonide, küünalde, risti ja teiste asjade ning märkidega jagu saada kurjadest jõududest ja viia headus võidule. Nende nõiduste eest saavad nad kui selle ala spetsialistid usklikelt inimestelt raha. Nende nõidustega on nad aidanud ja aitavad praegugi veel ekspluataatoreil võimu enda käes hoida. Neid nõidusi kasutasid papid ja kulakud ka meie revolutsioonis tööliste ja talupoegade vastu võitlemiseks. Ja mitte ainult õigeusu kirik, vaid ka juudi, muhamedi jt. usud andsid maailmas asu igasugustele saadanatele ja kuraditele, kes nende uskude õpetuse järgi luuravad iga inimest maa peal, ootavad kogu aeg, millal inimese patune keha pärast surma nende kätte jõuab, et seda ristiinimeste, juutide, muhameedlaste põrgus piinata ning lõhki kiskuda.

* Tsaari-Venemaal jagunesid ametnikud 14 klassi. — *Tõlk.*

Niisiis, kirikutegelased õpetavad, et kuradid olid alguses samuti inglid. Millal siis neist kuradid said? Selle kohta, vaatamata kõikidele vassimistele, ei oska papid mitte kui midagi öelda, kuid see-eest teavad nad «täpselt», kuidas kurjad vaimud omadega vahele jäid. Kas kõik ühekorraga? Ei, vastab papp. Alguses jäi üks, peamees, kes hiljem tõmbas kõik teisedki endaga kaasa. Ja muidugi, kus siis piiblijumal mahti sai vaadata kõige selle järele, mis ta niisuguse kiiruga oli loonud. Kuue päevaga luua kogu maailm ja üle miljardi ingli — see oli alles pähkel! Muidugi ei märganud ta, kuidas lõi niisuguse ülesässitaja, kes hiljem tõmbas endaga kaasa kõik teised, kes ei tahtnud vanale heebrealaste jumalale alistuda. Pühad isad vaidlesid kaua, kes siis see esimene langenud ingel oli. Ühed neist kinnitasid, et see oli kõigist inglitest kõige täiuslikum; teised andsid talle ülemvaimu auastme, kelle alluvuses oli terve hulk ingleid; tema aga ajas need inglid mässama. Ja isegi nende kuradeiks muutunud inglite patu kohta on pühadel isadel täpsed andmed olemas. Ühed neist kinnitavad, et need inglid olid ebaloomulikus ühenduses inimese tütardega, ja viitavad selle kinnituseks piibli sõnadele (VI, 2): «Siis vaatasid jumala lapsed inimeste tütarde peale, et need ilusad olid, ja võtsid enestele naised kõigist, keda nad välja valisid.» Teised väidavad, et inglid jäid vahele palju varem, juba enne esimese inimese loomist, ja et nende patuks oli kadedus (kes küll õnnistas neid selle kadedusega?). Kolmandad seevastu väidavad, et esimeseks patuks oli uhkus (kust see küll tuli?). Kui kauaks peavad siis kuradid kuraditeks jääma, kas nad saavad kunagi inglite õigused tagasi? Selle peale vastab kirik, et kuradid on mõistetud igavesele sunnitööle ja et ühtaegu peavad nad sellesama kõikvõimsa jumala tahtel igavesti piinama inimesi, sest ilma jumala tahteta ei lange inimese peast juuksekarvagi.

Tuleme nüüd inimese pattulangemise juurde tagasi. Lugu oli siis nii, et kurat, kes oli ingli kujul maa peale loodud, puges pappide jutu järgi mao sisse ja rääkis Eevale augu pähe, et ta sööks õuna hea ja kurja tundmise puust. Pange tähele: kurat ei ütle «jumal», vaid «te saate kui jumalad*» ning tunnete head ja kurja. Ja kogu

* Piibli eestikeelses tõlkes on **«jumal»** — *Tõlk.*

Esimeses Moosese raamatus, nii esimeses ja teises kui ka paljudes teistes peatükkides, kus jumalat nimetatakse sõnaga «elohim», ei räägita ühest jumalast, vaid paljudest jumalatest, sest sõna «elohim» tähendab «suured ja vägevad jumalad». Need suured ja vägevad jumalad ei luba inimesel süüa teatud puuvilja. Nad kardavad, et kõik teised inimesed saavad siis nende sarnaseks.

Kuid nagu näha, tõstsid juba esimesed piiblis kirjeldatud inimesed oma isandate, jumalate (elohim) vastu mässu. «Ja naine nägi, et puu hea oli roaks, ja et ta silmadele himu tegi, ja et puu oli armas, et ta pidi targaks tegema; siis võttis ta tema viljast ja sõi, ja andis ühtlasi ka oma mehele, ja tema sõi. Siis said nende mõlemate silmad lahti ja nemad tundsid endid alasti olevat; ja nemad õmblesid viigilehti kokku ja tegid enestele põlled» (III, 6—7). Seega siis keelatud vili söödi ära, ja nii Aadam kui Eeva jäid elama. Tuli välja, et heebrealaste jumalate (elohim) ähvardus ei maksnud midagi, et see oli tühipaljas hirmutamine. Kuid samal ajal, nagu räägitakse piiblis, «nemad kuulsid Jehoova jumala häält, kes sinna ja tänna käis rohuaias, kui päev viluks läks, ja Aadam ja tema naine pugesid Jehoova jumala palge eest rohuaia puude keskele. Ja Jehoova jumal hüüdis Aadamat ja ütles tema vastu: (Aadam), kus sa oled! Ja tema ütles: Ma kuulsin su häält rohuaias ning kartsin, sest ma olen alasti; seepärast pugesin ma eest ära. Ja ta (jumal) ütles: Kes on sulle teada andnud, et sa alasti oled? Kas sa oled söönud puust, millest mina sind keelasin söömast?» (III, 8—11).

Pange tähele, et piiblijumalad ei luba inimestel teatud puu vilja toiduks tarvitada. Jumalad teevad selle puu salapäraseks, annavad talle imettegeva jõu. Täpselt samuti peavad ka metsinimesed väga paljusid asju keelatuks, tabu[17], sest ürgaegsed rahvad olid arvamisel, et teatud loomades, taimedes, kivides, nagu ka kõigis asjades, peituvad jumalad ja vaimud, peituvad head ja kurjad jõud, kellest oleneb nii elu kui surm, ühe sõnaga kogu olemasolu. Heebrealaste piiblijumalad sarnanevad kõigiti nende metsinimestega: ka neil on oma «tabu» — keelatud puu. Need jumalad istutasid aia, kus töötavad ja valvavad inimesed Aadama ja Eeva perekonnast. Jumalad, kes selle aia istutasid, tulevad pärast puhkamist alla ja jalutavad palaval ajal aias, varjuandvate puude all (tae-

vas vististi metsa ei ole). Need jumalad räägivad heebrea keelt, ja nende eest võivad Aadam ja Eeva end koguni ära peita; kõikvõimsad jumalad, kes kõike näevad, ei suuda neid kuidagi puude tagant leida ja hüüavad Aadamat: «Aadam, kus sa oled?» Täiesti arusaamatu, milleks kõikteadev jumal küsitleb Aadamat, kui ta pappide õpetuse järgi *peab kõik ette ära teadma.* Usklikud inimesed ütlevad: «Seda tehti Aadama katsumise eesmärgil.» Hea küll. *Kuid milleks oli tal tarvis katsuda Aadamat, kui ta on kõikteadev ja peab juba ette ära teadma, mida Aadam ütleb?*

Aadam muidugi osutab oma vastuses naisele: «Naine, kelle sa mulle abikaasaks andsid, seesama andis mulle puust ja mina sõin.» Tegelikult on siin Aadamal täielik õigus. Kui kõik oli nii, nagu piiblis räägitakse, kui jumal tõepoolest lõi Eeva, siis kogu vastutus Eeva eest lasub muidugi sellel jumalal. Kui see jumal oleks Eeva andnud juba väikesest peast Aadama kasvatada ja ta oleks halvasti kasvatanud — noh, siis võiks veel Aadamalt pärida; nüüd aga oli ta elanud Eevaga kõigest mõne päeva, ja sedagi täies teadmatuses, sest ta ei olnud veel söönud hea ja kurja tundmise puust.

Heebrealaste jumal hakkab üle kuulama Eevat: «Ja Jehoova jumal ütles naise vastu: Miks sa seda oled teinud? Ja naine ütles: Madu pettis mind ja mina sõin.» Eeval on samuti õigus, sest petmise oskuse ei loonud ju tõepoolest mitte keegi muu kui seesama jumal, kes piibli järgi *on kõik loonud.* Eeva vastus oli täiesti mõistlik ja selle üle oleks Elohim õigupoolest pidanud häbi tundma (kui ta oleks olnud aus ja korralik olevus), sest tema oli ju see, kes mao kui provokaatori Eeva juurde saatis. Kuid seda Eeva vastust kuuldes hakkab see jumal tema enda poolt loodud olevust sajatama ja needma: «Ja Jehoova jumal ütles mao vastu: Et sa seda tegid, siis oled sa ära neetud kõikide lojuste seas, kes välja peal; oma kõhu peal pead sa käima ja põrmu sööma kõige oma eluaja» (III, 14). Niisugune ongi see Elohimi hirmus needus. Kui me aga tegelikult hakkame vaatlema loomariiki, siis näeme, et madu pole looduse poolt sugugi nii väga ära neetud või halba olukorda seatud, et ta on paljudest teistest loomadest nobedam, osavam ja tugevam, et ta oskab ümbritseva olukorraga väga hästi kohaneda ega ole teiste loomadega võrreldes sugugi neetud. Lihtsalt naeru ajab

peale, kui loed, kuidas vihale aetud metslane Elohim tõotab maole, et see peab sööma põrmu (s. o. mulda) kõige oma eluaja. Tegelikult aga *ei tarvita madu toiduks üldse mitte põrmu,* ja igaüks teab, et ta sööb konni, hiiri ja teisi loomi, suured troopikametsades elavad maod võivad aga alla neelata terve vasika; tuleb välja, et madu lihtsalt ei kuulnud selle heebrealaste jumala sõna. Naisele aga ütles heebrealaste jumal: «Ma tahan sulle väga palju valu saata, kui sa käima peal oled; valuga pead sa lapsed ilmale tooma; ja sinu himu peab su mehe järele olema, ja seesama peab sinu üle valitsema» (III, 16). Mõelge ainult, eriti teie, naised: kui te sünnitate lapse, kui sünnib uus inimene ja te nõretate verest ning vaevlete valude käes, siis absurdne piibli muinasjutt ei näe selle põhjust asjaolus, et teie kehaehitus pole küllalt täiuslik ega võimalda valudeta sünnitamist; «püha» kiriku õpetuse järgi on sünnitusvalud tingitud sellest, et igivanal ajal keegi naine, metsinimene, kelle nimeks oli Eeva, õuna sõi! Mis te ütleksite inimese kohta, kes on rajanud aia ja siis neab *kõik tulevased sugupõlved* ära ainuüksi sellepärast, et keegi poisike varastas tema aiast keelatud õuna? Te ütleksite, et see inimene on julm, metsik, hullumeelne. Kuid heebrealaste (ühtaegu ka ristiinimeste) jumal paneb inimsoole peale veelgi hirmsama needuse ühe õuna pärast. Papid ei kasuta seda lugu jumala julmuse näitamiseks, vaid selleks, et pookida inimestele külge mõtet, mis on kõikide aegade ekspluataatoritele kasulik olnud, nimelt mõtet, et kõik inimeste kannatused on tingitud «pärispatust», sellest, et Aadam ja Eeva õuna sõid. Papid püüavad selle muinasjutuga töötajaile peale sundida mõtet, et nende kannatused ühiskonnas, kus võimutsevad ekspluataatorid — kapitalistid ja mõisnikud —, on jumala karistus sellesama õuna eest, mida olemata Eeva olematus paradiisiaias sõi. Seda usuvad veel miljonid pappide poolt petetud inimesed paljudes maades ja see ei lase inimestel kannatustest ning kapitali võimust vabaneda.

Kas tõesti ei ole häbiasi seda uskuda? Vaadake lähemalt kogu loomariiki. Kas loomad, kas näiteks lehm ei vaevle valudes, kui ta vasikat sünnitab, kas loomad sageli ei sure sünnitamise ajal? Miks siis ei räägita piiblis mitte kui midagi lehma pattulangemise kohta! Ja mis pattu on siis lehm teinud, et temagi peab valuga sünnitama? Tutvuge lähemalt teadusega, ja te näete, kui ab-

surdne on see muinasjutt uue olendi sünnitamisega seosesolevate kannatuste põhjuste kohta. Te saate teada, et inimese keha ei ole kaugeltki kõige otstarbekohasemalt korraldatud, et inimese kannatused on tingitud asjaolust, et tema keha ehitus ei ole täiuslik ning et inimestel puuduvad ikka veel terved ja normaalsed elutingimused. Klassiühiskonnas on ebainimliku ekspluateerimise tõttu töötajate elu eriti raske. Me näeme aga, et naised ei pea sugugi valuga lapsi ilmale tooma. Teaduse edusammud Nõukogudemaal on teinud võimalikuks massiliselt rakendada valuta sünnitamist. Nõukogude teadlased on likvideerinud vana «jumala needuse».

Piiblijumal ei jää rahule naiste ja madude needmisega. Ta neab ära ka kogu inimsoo ja isegi kogu maa. «Aga Aadamale ütles ta: Et sa oled kuulnud oma naise sõna ja söönud puust, mille pärast ma sind käskisin ning ütlesin: Sina ei tohi sest mitte süüa; ära neetud on maa sinu pärast, vaevaga pead sa sest sööma kõige oma eluaja. Ja kibuvitsu ja ohakaid peab ta sulle kasvatama, ja sina pead välja rohtusid sööma. Oma palge higi sees pead sa leiba sööma, seni kui sa jälle mullaks saad, sest sestsamast oled sa võetud; sest sina oled põrm ja pead jälle põrmuks saama» (III, 17—19). Kui laps end millegi vastu ära lööb ja haiget saab, siis peab ta süüdlaseks asja, mille vastu ta end ära lõi, ta pekṣab teinekord lauda või seina, mis tema arvates talle haiget tegid, ja ütleb ise: «Säh sulle!» Metsinimene talitab peaaegu niisamuti nagu see lapski. Kui langev kivi talle peale kukub, siis peab ta seda kivi elavaks; ta palub seda kivi, et see edaspidi talle enam kurja ei teeks, või siis neab selle kivi ära, hakkab teda peksma. Heebrealaste jumal talitab peaaegu niisamuti nagu see metsinimene. Ta neab ära maa, mis pole talle mitte kui midagi kurja teinud, mille ta olevat ise loonud, nagu jutustatakse piiblis. Ja vaatamata nendele ilmsetele absurdsustele on piibel pappide ja ekspluataatorlike klasside käes suurepäraseks vahendiks, mille abil nad püüavad töörahvale tõestada, et ainult palehigi sees peab ta oma leiba sööma, s. o. ainult ränga ja tapva tööga seda hankima. Töörahva osaks on määratud kibuvitsad ja ohakad, s. o. umbrohud ja välja rohud, ja seda kogu eluajaks. *Kuid mispärast ühegi maa rikkad inimesed, härrad mõisnikud ja kapitalistid, mitte kunagi ei söö ei kibuvitsu, ei ohakaid ega välja rohtu, vaid söövad seda, mida nad*

heaks arvavad, ja kõige paremat, mis maa peal olemas on? Mispärast nad mitte kunagi ei hangi palehigis oma leiba? Või käib heebrealaste jumala needus ainult töörahva hulkade kohta, härrastele aga see ei laiene?

Kõik need piiblis kirjeldatud «jumala needused», kõik need piinad ja kannatused, mis jumal on lasknud inimesele osaks saada, nagu õpetavad papid, ei pea paika NSV Liidus — võitnud sotsialismi maal. NSV Liidus ei ole tööpuudust, rahvahulkade viletsust ja kannatusi. Töö, mille jumal olevat piibli sõnade järgi ära neednud, on meie maal au ja kuulsuse asjaks.

Lisaks kõigele hakkas jumal veel rätsepaks: «Ja Jehoova jumal tegi Aadamale ning tema naisele nahkriided ja pani need nende selga» (III, 21). (Meister igal alal!) Esimene rätsep õmbleb nahkriideid. Paradiisis avati seega esimene rätsepatöökoda, mis kandis silti: «Jahve-Elohim & Ko. Nahkriiete õmblemine.» Pärast seda, kui see rätsep oli Aadamale ja Eevale nahkriided selga pannud, ütles ta: «Vaata, Aadam oli kui üks meist, et ta pidi teadma head ja kurja; aga nüüd, et ta oma kätt sinna külge ei pistaks, ja ei võtaks ka elupuust, ja ei sööks ning igavesti ei elaks, siis saatis Jehoova jumal ta Eedeni rohuaiast välja, et ta pidi maad harima, kust ta oli võetud. Ja ta ajas Aadama välja, ja pani hommiku poole Eedeni rohuaeda keerubid ja mõõga kui tuleleegi, mis sinna ja tänna ennast pööras, et nad pidid elupuu teed hoidma» (III, 22—24). Teiste sõnadega: Aadam ja Eeva saadeti asumisele mitte väga kaugesse kohta, nad mõisteti igavesele sunnitööle, heebrealaste jumalate Jahve-Elohim & Ko mõisa sissekäigu ette seati aga taevane kardavoi, kelle mõõk oli otsekui tuleleek. See tegelane ei lasknud kedagi sisse. Et aga Aadam ja Eeva polnud enam Elohimi orjad, siis said nad, nagu priikslastud inimesedki, riided kaasa.

Teil on kindlasti meeles, et piiblijutustuse järgi rajati paradiis maa peale. Isegi selle paradiisi asukoht on ära näidatud. Veel rohkem: ka jõed, mis sellest paradiisist läbi voolavad, on nimetatud. Need jõed on praegugi olemas: nad asuvad Aasias ja Aafrikas. Kõik need kohad on põhjalikult läbi uuritud, ei ole lapikestki maad, kuhu inimese jalg poleks astunud; täpselt samal kohal elavad praegu inimesed, paradiisist pole seal aga vähematki jälge.

Kapitalistlikes riikides on elupuu ja hea ning kurja tundmise puu, s. o. eluhüved ja teadused saanud ekspluataatorlike klasside eraomanduseks. Kõik papid, missugust usku nad ka levitaksid, ongi need kardavoid, kes ei ole lasknud ega lase ka praegu töötajaid nende hüvede juurde. Usk on olnud ja jääb ka edaspidi määratu suureks tõkkeks tõelise paradiisi, maapealse paradiisi loomise teel. Ja mitte üksi heebrealaste jumalad, vaid kõik jumalad, kõik «Elohimid», kõik isandad kardavad seda aega, kus teadused muutuvad rahvahulkade ühisvaraks, sest siis ei saa papid ja kapitalistid enam kedagi petta.

Kas see jutt on välja mõeldud ainult selleks, et õigustada võimu rahvahulkade üle? Muidugi mitte. Tuntud sotsialist Lafargue [18], käsitledes legende Aadamast ja Eevast, annab järgmise teravmeelse seletuse nende legendide *tekkimise* kohta. Ta ütleb, et kauges minevikus oli lugu nii, et tugevamad hõimud alistasid nõrgemaid. Tugevamaks hõimuks oli «Elohimi» hõim. «Elohimi» hõimu liikmeid peeti esivanemateks. Omal ajal austati neid lihtsalt kui esivanemaid. Nendele avaldati samal viisil austust ja neile toodi samasuguseid ohvreid, mida kõik metsrahvad ja pooleldi metsrahvad oma surnud esivanematele toovad. Kuid aja jooksul anti nendele esivanematele erilised omadused, hakati palju rääkima nende vägevusest ja jõuti kõigi metsrahvaste eeskujul arvamusele, et nad on mitte üksi inimkonna esiisad, vaid ka maailma loojad. On ju teada, et peale juudi hõimude peavad ka teised hõimud paljusid oma jumalaid oma esivanemateks. Niisiis «Elohimi» hõim oli alistanud teise hõimu, kes kandis nimetust «Aadam». «Elohimi» hõimu liikmed ei lubanud alistatud hõimul süüa mõnede puude vilja; see vili oli sellele hõimule keelatud, «tabu», ja seda võisid süüa ainult valitseva hõimu liikmed. Viimased kandsid ka riideid. «Aadama» hõimu liikmed käisid aga alasti ringi; vanal ajal olid ju kõik orjad alasti, nende isandatel olid aga riided seljas. Kui nüüd nende orjad, Aadam ja Eeva, keelatud vilja sõid, siis hakkasid «Elohimi» orjapidajad kartma, et orjad võivad nende võimu alt pääseda, et nad võivad «Elohimi» hõimu liikmete sarnaseks saada. Mis maoga peetud võitlusse puutub, siis kogu ürgaja rahvaste ajalugu on täis jutte maost, draakonist, kui ühest jumalast, kes võitleb teiste jumalate vastu. Paljud rahvad pidasid madu oma esivanemaks. Nad ehitasid temale

templeid ja kummardasid teda just nagu teisigi jumalaid, keda samuti peeti inimsoo esivanemateks. Mõnikord kandis mingi rahvas mao nime. See oli sugukonna nimi. Ja Lafargue on arvamisel, et «Mao» sugukonnast tekkinud hõim kihutaski «Aadama» hõimu «Elohimi» hõimu vastu mässu tõstma. Sellega on ka seletatav «Elohimi» tõotus tõsta vihavaenu nende kahe hõimu vahele (Paul Lafargue, Müüt Aadamast ja Eevast).

Ja isegi naise ja mehe vahekorda käsitlevad eeskirjad on seletatavad ürgaja rahvaste elutingimustega. Teise peatüki 24. salmis öeldakse: «Mees jätab oma isa ja oma ema maha ja hoiab oma naise poole.» Kolmanda peatüki 16. salmis räägitakse aga sootuks teist juttu: Elohim kuulutab naisele, et nüüdsest peale on tema tahe allutatud ta mehe tahtele ja et mees hakkab ta üle valitsema. Mis see tähendab? See tähendab, et oli niisugune aeg, kus mees ei võtnud endale naist ega seadnud ta oma võimu alla, vaid naine võttis endale mehe, jäädes oma ema perekonda. Oli aeg, kus perekondlik kord rajanes emaõigusel (matriarhaat), kus perekonna eesotsas oli naine; hiljem aga, majandusliku elu tingimuste ja elatusvahendite hankimise viiside muutumise tagajärjel, asus perekonna eteotsa mees. Mees võttis nüüd endale naise ja hakkas tema üle valitsema. Ja naised ütlesid siis piibliloost tuntud Ruti sõnadega: «Kuhupoole sina lähed, sinna lähen ka mina; ja kuhu sina ööseks jääd, sinna tahan ka mina ööseks jääda; sinu rahvas on minu rahvas ja sinu jumal on minu jumal.»

Kõiges selles ei ole kübetki «pühadust», on ainult väga kauged mälestused. Nende ürgajast pärinevate mälestuste kogujad on neid omalt poolt moonutanud.

KAHEKSAS PEATÜKK

SUUR VEEUPUTUS

astat 70 tagasi avastas inglise teadlane Rich Tigrise jõe vasakpoolsel kaldal liiva ja mulla alla maetud Ninive[19] linna. See linn, mida piiblis korduvalt mainitakse, oli omal ajal Assüüria riigi pealinn. Kaevamistööde tulemusena avastati Assüüria kuningate hiiglasuured lossid, aiad, tänavad, kivimajad ja templid, mis olid täis vanaaegset raidkirja ja kangelaste ning jumalate kujutusi. Ja see, mis paljude sajandite kestel oli maa sees peidus olnud, tõusis uuesti inimese silmade ette. Kõige suurepärasemaks sündmuseks oli aga kuningate hiiglasuurte raamatukogude avastamine. Raamatud, mis sealt leiti, ei olnud paberist, vaid koosnesid telliskivitahvlitest, kuhu arusaamatud kirjamärgid olid sisse vajutatud. Kaua ei osatud neid raamatuid lugeda, kuid hiljem hakati järk-järgult taipama. Ja selgus, et nendes raamatutes, purunenud kivitahvlitel, on muuhulgas kirja pandud muistne assüüria legend veeuputusest. Need ülestähendused olid tehtud mitusada aastat enne seda, kui piiblijutustuste järgi elas legendaarne kangelane Mooses. Assüüria oli üksvahe (ligikaudu 2650 aastat tagasi) juutide riigi oma alla heitnud; seoses sellega võtsid juudid üle koos paljude teiste assüürlaste tavadega ka nende usulised tõekspidamised. Paljusid piiblis leiduvaid usulisi tõekspidamisi on juudid laenanud ka babüloonlastelt, kelle võimu all nad omal ajal olid. Näiteks Mordekai ja Estri lugu kajastab ilmselt babüloonlaste jutustusi Marduki st ja Istarist. Koos sellega võtsid juudid assüürlastelt ja babüloonlastelt üle ka jutustuse suurest veeuputusest. Hilisemad juudi kirjamehed muutsid neid jutustusi ja kirjutasid nad ümber, hiljem aga koguti need erinevad ülestähendused kokku ja neist moodustati piibli-

jutustus «suurest veeuputusest». See jutustus, nagu me edaspidi näeme, koosneb tegelikult kahest loost. Nende lugude koostajaiks on erinevad isikud ja isegi erinevad hõimud. Mida siis räägitakse assüürlaste «veeuputuse» loos?

Selle legendi sisu on põhijoontes järgmine.

Inimeste kõlvatus jõudis äärmise piirini. Nende korralekutsumiseks ja hoiatamiseks saatsid jumalad inimestele mitmesuguseid hädasid ja viletsusi: külmatõve, põua, ikalduse, sigimatuse ja nälja. Kuid miski ei aidanud. Siis otsustasid nad maa paljaks teha ja patuse inimsoo veeuputuse läbi hävitada.

Sel ajal oli Babüloonia linnas Šurippakis kuningaks keegi Ut-Napištim, hüüdnimega «Hasisatra», s. o. «Kõikteadja». Tarkuse ja vete jumal Ea sai jumalate kavatsusest teada ja tahtis oma lemmikkuningat päästa. Selleks tuli ta ükskord kuninga juurde ja ütles talle: «Inimene Šurippakist, lammuta oma maja, ehita laev, jäta rikkus maha, mõtle elu peale, — vihka rikkust elu nimel, võta kõik elu seemned enda juurde laeva». Seejärel tegi Ea Ut-Napištimile teatavaks laeva mõõdud ja ütles talle, kuidas ta peab vastama võimalikele kahtlustavaile küsimustele, mida linna elanikud laeva ehitamise kohta esitada võivad.

Ut-Napištim tegi nii, nagu jumal oli käskinud: mõne päevaga ehitas ta valmis hiiglasuure laeva, lõi ta laudadega üle, tõrvas ära, jaotas laeva ruumi mitmeks osaks, ehitas tüüri, pani peale masti ja mahutas seejärel laeva kogu oma vallasvara, perekonna, sugulased, «kõik elu seemned... kariloomad ja elajad, kes välja peal».

Määratud päeva õhtul hakkas valama ränka vihma; kuningas läks laeva ja pani uksed kõvasti kinni. Varahommikul hakkas puhuma marutuul; taevasse kerkis määratu suur must pilv, mille keskpaigast kärgatas tormi jumal Adad, koos temaga raevutsesid teised jumalad ja taevased vaimud, äikesemürin pani taeva vappuma, välgud valgustasid maad. Terve maailm mattus pimedusse, vend ei näinud venda, inimesed ei tundnud üksteist ära. Jumalad ise lõid ka veeuputust nähes kartma. Täis hirmu otsisid nad endale varju kõrgemast taevast, kõrgema jumala Anu juurest. Jumalanna Istar valas hukkuva inimsoo pärast kibedaid pisaraid ja kahetses, et ta oli veeuputuseks oma nõusoleku andnud.

Kuus päeva ja kuus ööd möllas torm ja maa oli veega üle ujutatud; alles seitsmenda päeva hommikust peale hakkas vesi alanema ja uputus mööda minema. Maad kattis ääretu veeväli, «terve inimsugu oli muutunud poriks, majad olid jäänud soo alla». Ut-Napištim avas akna, vaatas maailma ja puhkes nutma. Laev jäi peatuma Niziri mäele ja seisis seal kuus päeva. Seitsmendal päeval laskis Ut-Napištim ühe tuvi välja, kuid see ei leidnud kuiva kohta ja tuli tagasi. Samuti tuli tagasi ka pääsuke. Kolmandaks lasti välja vares; see nägi, et vesi alaneb, hakkas laipasid sööma ega tulnud enam tagasi.

Siis tuli Ut-Napištim laevast välja ja tõi jumalatele tänuohvri. «Jumalad tundsid ohvrisuitsu lõhna, jumalad tundsid head lõhna, jumalad lendasid ohvritooja kohal kokku nagu kärbsed.» Hirmsa õnnetuse igaveseks mälestuseks laotas jumalanna Istar taevasse laiali oma lasuurkividest kaelakee — vikerkaare. Ta tundis inimeste hukkumise puhul kahetsust ja oli jumal Beli kui veeuputuse peamise innustaja peale pahane. Kui Bel nägi, et Ut-Napištim ja tema omaksed olid pääsenud, siis sai ta maruvihaseks jumalate peale, kes olid tema salajased kavatsused teatavaks teinud. Kõikteadja Ea seletas talle, et niisugune inimeste karistamise viis on äärmiselt julm, sest seoses sellega sai hukka ka palju süütuid inimesi, ja soovitas inimeste karistamiseks kasutada kiskjaid loomi, nälga või katku, mitte aga veeuputust. Bel andis järele, läks laeva peale, õnnistas pääsenuid ja pani nad elama «jõgede suudmesse» — paradiisi.

Nüüd aga vaatleme lähemalt piiblilegendi «suurest veeuputusest». Nagu me juba eespool selgitasime, on piiblis mitmesugused jutustused segi aetud: ühed lood on pärit juutidelt, kes uskusid jumalatesse «Elohim» (elohistlikud jutustused), ja teised juutidelt, kes uskusid jumalasse «Jahve» (jahvistlikud jutustused). Me jätame siin vahele piibli IV ja V peatüki; nende juurde tuleme me peagi tagasi. Kui me hakkame lähemalt vaatlema VI peatükki, siis saame äkki teada, et «kui inimesi hakkas palju saama maa peal ja neile tütred sündisid, siis vaatasid jumala lapsed inimeste tütarde peale, et need ilusad olid, ja võtsid enestele naised kõigist, keda nad välja valisid». Me ei pane sugugi imeks, kui selles jutus räägitakse jumala lastest, kes inimeste tütreid naiseks võtsid. Peaaegu kõik

rahvad on välja mõelnud niisuguseid lugusid jumala lastest. Väga paljusid inimesi viidi jumalate seisusesse ning arvati, et nad põlvnevad jumalatest. Näiteks kuningad andsid otsese käsu, et nende jaoks koostataks sugupuud, millest nähtuks, et nad põlvnevad jumalatest. Niisugused sugupuud koostati Aleksander Suure, imperaator Augustuse, Tšinghis-khaani [20] ja teiste jaoks. Hiina keisrid nimetasid ennast taevapoegadeks, Jaapani mikaado aga pidas ennast tõusva päikese pojaks (isegi Nikolai II kohta õpetasid papid, et ta on «jumalast võitud mees»). Mis seal siis imestada, et juudid, kes omal ajal teistest metsrahvastest või pooleldi metsrahvastest millegi poolest ei erinenud, luuletasid samasuguse loo jumala lastest, kes inimeste tütreid naiseks võtsid.

VI peatüki 4. salmis leidub uus jutustus, nimelt hiiglastest. «Neil päevil,» räägitakse piiblis, «olid hiiglased maa peal, ja ka pärast seda, kui jumala lapsed inimeste tütarde juurde heitsid, tõid need neile lapsed ilmale; needsamad on need vägevad, kes ammust ajast kuulsad mehed on.» Jumala lapsed, kellest piiblis räägitakse, ei ole nähtavasti midagi muud kui legendaarsed kangelased või vaimud, keda juudid pidasid oma esivanemateks, ammust ajast vägevateks ja kuulsateks meesteks. Aja jooksul hakkasid nad muidugi nägema nendes erilisi omadusi, pidama neid hiiglasteks. On ju peaaegu kõigi rahvaste hulgas liikvel niisugused jutud hiiglastest ja vägilastest. Ometi ei leidu kusagil maakoores, endistest aegadest säilinud jäänuste hulgas jälgegi niisugustest hiiglastest, kellest piiblis räägitakse.

Võiks arvata, et maa peal käisid kõik asjad oma õiget rada, niivõrd õiget rada, et isegi jumala lapsed inimeste tütreid naiseks võtsid. Ja äkki me loeme (VI peatükk, 5.—7. salm): «Kui Jehoova (jumal) nägi, et inimese kurjus suur oli maa peal ja kõik tema südame mõtete mõtlemised üsna kurjad igapäev, siis kahetses Jehoova, et ta inimese maa peale oli teinud, ja ta süda tegi haiget. Ja Jehoova ütles: Ma tahan inimese, kelle ma olen loonud, maa pealt ära kaotada, niihästi inimesed kui lojused ja roomajad ja linnud, kes taeva all; sest *ma kahetsen,* et ma nad olen teinud.» Ja edasi, 11.—12. salm: «Ja maa oli jumala ees ära rikutud ning maa oli täis vägivalda saanud. Ja jumal vaatas maad, ja vaata, see oli ära rikutud; sest kõik liha oli oma viisid maa peal ära rikkunud.» Igal

usklikul on õigus küsida: kes siis selle maa ära rikkus? Kes viis inimesed kõlvatusse? Kas mitte needsamad jumala lapsed, kes inimeste tütarde juurde heitsid? Ja peale selle on igaühel veel õigus küsida: kui nüüd inimesed, kellega jumal siiski ühte-teist rääkis, olidki pattu teinud, siis mispärast oli vaja hävitada kõik loomad ja taeva all lendavad linnud? Mis pattu oli näiteks vares või varblane jumala ees teinud? Ja missugused olid siis need jumala poolt ettekirjutatud viisid, mida nad olid rikkunud? Niisuguseid küsimusi võib muidugi esitada üsna palju, ja ükski papp midagi mõistlikku nende peale ei vasta; paremal juhul ütleb ta ainult, et see on «jumala tahtmine», et «issanda teed on imelikud». Kuid niisugused tühised ja paljasõnalised vastused töölisi ja talupoegi ei rahulda.

Seejärel esitatakse piiblis mõningaid andmeid Noa suguseltsi kohta ja öeldakse sõna-sõnalt järgmist: «Need on Noa sünnitamised: Noa oli õige mees, täiesti vaga oma põlve rahva seas; alati kõndis Noa jumalaga. Ja Noa sünnitas kolm poega, Seemi, Haami ja Jeveti» (VI, 9—10). Niisugune ongi kogu elulookirjeldus. Piiblis räägitakse, et jumal uputas kõik maailma inimesed ära, järele jäid ainult Noa ja ta kolm poega. Iga usklik inimene võiks oodata, et temale räägitakse mingisugustest erilistest Noa teenetest; kuid kõik Noa teened seisavad ainult selles, et ta «kõndis alati jumalaga». Kuidas ta küll jumalaga kõndis, kas ees või taga, paremal või vasakul pool, sellest piibel ei pajata. Tuleb piirduda ainult piibli autori paljasõnalise avaldusega, et Noa oli õige mees ja täiesti vaga. Kolmest pojast, kes veeuputusest samuti päästeti, ei räägita aga mitte kui midagi; pole isegi teada, kas nad «kõndisid» alati jumalaga või mitte. Edasi aga räägitakse juba veeuputusest. Kui te eraldate, nagu seda on teinud piibli uurijad, VI peatüki salmid 13—22, VII peatüki salmid 6—9, siis VII peatüki salmid 13—15 kuni 16. salmi keskpaigani, seejärel salmid 13—21 ja 24, VIII peatüki 1. salmi ja pool 2. salmist; pool 3. salmist kuni 5. salmini, seejärel salmid 13—19, IX peatüki salmid 1—17, siis saate ühe jutustuse: ülejäänud VI peatüki osad alates 5. salmist kuni lõpuni ja VII ning VIII peatüki osad moodustavad teise jutustuse. Selguse mõttes toome siin mõlemad jutustused eraldi, kusjuures sõna «jumal» asemel on vastavatesse kohtadesse paigutatud sõnad «Elohim» ja «Jahve».

Elohistlik jutustus veeuputusest on järgmine:

«Seepärast ütles Elohim Noa vastu: Kõige liha ots on minu ette tulnud, sest maa on tast täis vägivalda saanud; seepärast vaata, ma tahan ta ühes maaga ära rikkuda. Tee enesele laev koveripuust, kambritega pead sa laeva tegema; ja seest ja väljastpidi pead sa teda maapigiga tõrvama. Ja sedaviisi pead sa ta tegema: kolmsada küünart olgu laeva pikkus, viiskümmend küünart tema laius ja kolmkümmend küünart tema kõrgus. Akna pead sa laevale tegema ja selle valmistama üks küünar ülevalt, ja laeva ukse panema tema küljele; pead talle tegema alumise, teise ja kolmanda korra.

Ja mina, vaata, mina tahan veeuputuse maa peale saata, nii et ma ära rikun taeva alt kõik liha, kus eluvaim sees on: kõik, mis maa peal on, peab hinge heitma. Aga sinuga tahan ma oma seaduse kindlasti teha, ja sa pead laeva minema, sina ja su pojad, ja su naine ja su poegade naised sinuga.

Ja kõigest, mis elab (kõigist kariloomadest ja kõigist roomajatest), kõigest lihast kaks igaühest, pead sa laeva viima, et nad sinuga elusse jääksid; isane ja emane peavad nad olema. (Kõigist) lindudest nende soo järgi ja (kõigist) lojustest nende soo järgi, kõigist, kes maa peal roomavad, nende soo järgi; kõigist peavad nad kahekesi su juurde tulema, et nad (sinuga) elusse jääksid (isane ja emane peavad nad olema). Ja sina võta enesele kõigest roast, mida süüakse, ja kogu enese juurde, et see sinule ja neile söömaks oleks. Ja Noa tegi seda; ta tegi kõik seda mööda, kuidas Elohim oli käskinud ...

Ja Noa oli kuussada aastat vana, kui veeuputus, vesi maa peale sai. Ja Noa läks ja tema pojad ja tema naine ja tema poegade naised temaga laeva, veeuputuse pärast. Puhtaist lojuseist ja lojuseist, kes puhtad ei ole, ja (puhtaist ning mittepuhtaist) lindudest (ja metsloomadest), ja kõigist, kes maa peal roomavad, tulid kahekesi Noa juurde laeva isane ja emane, nõnda kui Elohim Noad oli käskinud.

Otse sel aastal, kui Noa kuussada aastat vanaks sai, teise kuu seitsmeteistkümnendal päeval, otse selsamal päeval lõhkesid kõik suure sügavuse allikad ja taeva luugid tehti lahti ...

Otse selsamal päeval läksid Noa ja Noa pojad, Seem

ja Haam ja Jevet, ja Noa naine ja kolm tema poegade naist nendega laeva...

Ja nad tulid Noa juurde laeva, kahekesi (isane ja emane) kõigest lihast, kus eluvaim sees oli. Ja kui nad sisse läksid, siis tulid isane ja emane kõigest lihast, nõnda kui Elohim teda oli käskinud...

Ja vesi võttis võimust ja seda sai maa peal väga palju, nõnda et laev käis vee peal. Siis võttis vesi maa peal üpris väga võimust, nõnda et ta kattis kõik kõrged mäed, mis kõige taeva all olid. Viisteistkümmend küünart võttis vesi võimust kõrguti ning kattis (kõik kõrged) mäed...

Ja vesi võttis maa peal võimust sada ja viiskümmend päeva.

Ja Elohim mõtles Noa peale ja kõigi elajate ning kõikide lojuste (ja kõikide lindude ja kõikide roomajate) peale, kes temaga laevas olid; ja Elohim laskis üle maa tuult käia, ja vesi alanes. *Ja sügavuse allikad ja taeva luugid pandi kinni...*

Ja vesi läks tagasi, maa pealt ära, ühtelugu tagasi, ja vesi sai vähemaks, kui *sada ja viiskümmend päeva* otsa said. Ja seitsmenda kuu seitsmeteistkümnendal päeval jäi laev Ararati mägede peale seisma. Ja vesi sai ikka vähemaks *kümnenda kuuni;* esimesel kümnenda kuu päeval paistsid mägede otsad...

Ja see sündis (Noa elu) esimesel aastal peale kuutsada, esimesel esimese kuu päeval, et vesi maa pealt tahenes; ja Noa võttis laeva katuse ära ja vaatas, ja vaata, maa oli tahenenud. Ja seitsmendal teise kuu päeval kolmatkümmend on maa kuivaks saanud. Ja Elohim rääkis Noa vastu ning ütles: Mine laevast välja, sina ja su naine, ja su pojad, ja su poegade naised sinuga. Kõik elajad, kes sinu juures on, kõigest lihast, niihästi linnud kui lojused, ja kõik roomajad, kes maa peal roomavad, too enesega välja, et nad sigiksid maa peal ja sugu teeksid ning neid palju saaks maa peal. Siis läks Noa välja ja tema pojad ja tema naine ja tema poegade naised temaga. Kõik elajad, (kõik lojused), kõik roomajad ja kõik linnud, kõik, mis liigub maa peal, oma suguvõsade järgi, läksid laevast välja.»

Niisugune on üks piibli jutustus veeuputusest.

Need osad, mis on võetud piiblisse teisest, jahvistlikust veeuputuseloost, on järgmised:

«Kui Jahve nägi, et inimese kurjus suur oli maa peal ja

kõik tema südame mõtete mõtlemised üsna kurjad igapäev, siis kahetses Jahve, et ta inimese maa peale oli teinud, ja ta süda tegi haiget. Ja Jahve ütles: Ma tahan inimese, kelle ma olen loonud, maa pealt ära kaotada, niihästi inimesed kui lojused ja roomajad ja linnud, kes taeva all; sest ma kahetsen, et ma nad olen teinud. Aga Noa leidis armu Jahve silma ees. Need on Noa sünnitamised: Noa oli õige mees, täiesti vaga oma põlve rahva seas; alati kõndis Noa Jahvega. Ja Noa sünnitas kolm poega, Seemi, Haami ja Jeveti. Ja maa oli Jahve ees ära rikutud ning maa oli täis vägivalda saanud. Ja Jahve vaatas maad, ja vaata, see oli ära rikutud; sest kõik liha oli oma viisid maa peal ära rikkunud.

Ja Jahve ütles Noale: Mine sina ja kõik su pere sinna laeva, sest sind olen ma näinud õige olevat enese ees seesinase põlve rahva seas. Kõigist puhtaist lojuseist *võta enesele seitse paari,* üks isane ja tema emane; niisamuti (puhtaist) lindudest, kes taeva all, seitse paari, üks isane ja emane (ja lojustest, kes ei ole puhtad, *kaks,* üks isane ja tema emane), et sugu elusse jääks kõige maa peale. Sest juba seitsme päeva pärast tahan ma maa peale lasta vihma sadada nelikümmend päeva ja nelikümmend ööd ja tahan maa pealt ära kaotada kõik, mis iial on olemas, mis ma olen teinud ...

Ja see sündis seitsme päeva pärast, et uputuse vesi maa peale sai ...

Ja *sadu sai maa peale* nelikümmend päeva ja nelikümmend ööd ...

Nemad ja kõiksuguseid (maa) elajaid oma soo järgi, ja kõiksuguseid lojuseid oma soo järgi, ja kõiksuguseid roomajaid, kes maa peal roomavad, oma soo järgi, ja kõiksuguseid lindusid oma soo järgi, kõiksuguseid linnukesi, kõiksuguseid, kel tiivad on (läksid Noa juurde laeva) .... ja Jahve pani (laeva) ukse tema taga kinni. Ja veeuputus sai nelikümmend päeva (ja nelikümmend ööd) maa peale, ja vett sai palju, ja see tõstis laeva üles, nõnda et ta maa pealt kõrgesse tõsteti ...

Siis heitis hinge kõik liha, mis maa peal liikus, niihästi linnud kui lojused ja metsalised ja kõik roomajad, kes maa peal roomavad, ka kõik inimesed. Kõik, kel eluvaimu õhku nina sees oli, kõigest, mis kuiva peal oli, suri ära. Nõnda kaotati ära kõik, mis iial oli (kogu) maa peal olnud, niihästi inimesed kui lojused ja roomajad ja lin-

nud, kes taeva all, ja nad kaotati maa pealt ära, ja ei jäänud üle muud, kui aga Noa ja need, kes temaga laevas olid.

Ja sadu taevast keelati ära... Ja see sündis, et kui nelikümmend päeva otsa said, siis tegi Noa laeva akna lahti, mis ta teinud, ja laskis ühe kaarna välja (et näha, kas vesi on maa peal alanenud), ja see läks välja sinna ja tänna, seni kui vesi maa pealt ära kuivas. Siis laskis ta ühe tuvikese enese juurest välja, et saaks näha, kas vesi oli maa pealt kahanenud. Aga tuvike ei leidnud mitte oma jalavarvastele hingamismaad, ja tuli tema juurde laeva tagasi, sest et vesi oli veel kõige maa peal; siis pistis ta oma käe välja ja võttis ta ning saatis ta enese juurde laeva. Ja tema ootas veel teist seitse päeva ja laskis taas ühe tuvikese laevast välja; aga tuvike tuli tema juurde õhtuajal, ja vaata, õlipuu leht, mis ära murtud, oli tema suus; ja Noa tundis, et vesi oli maa pealt kahanenud. Ja ta ootas veel teist seitse päeva, ja laskis (taas) ühe tuvikese välja; ja see ei tulnud enam tema juurde tagasi...

Ja Noa ehitas Jahvele altari, ja võttis kõigist puhtaist lojuseist ja kõigist puhtaist lindudest ja ohverdas põletamisohvreid altari peal. Ja Jahve haistis magusat lõhna, ja Jahve mõtles oma südames: Ei ma taha enam maad ära vanduda inimese pärast, sest inimese südame mõtlemised on kurjad tema lapsepõlvest peale; ja ma ei taha enam kõike, mis elab, maha lüüa, nõnda kui ma olen teinud.

Ei pea edaspidi kõigil maailma päevil mitte lõppema ei seemendamine ega lõikus, ei külm ega palav, ei suvi ega talv, ei päev ega öö.»

Mõlemad need veeuputuse lood, nagu lugeja näeb, lähevad teineteisest lahku.

Heebreakeelses algupärandis võib nende kahe loo vahel hõlpsasti vahet teha kõigepealt selle järgi, et ühes jutustuses kannab jumal kogu aeg nimetust *«Elohim»*, teises jutustuses aga *«Jahve»*. Esimeses jutustuses käsib jumal võtta kõigest lihast, kus eluvaim sees on, *kaks igaühest*, isase ja emase; teises jutustuses aga räägitakse: «Kõigist puhtaist lojuseist võtta enesele seitse paari, üks isane ja tema emane, ja lojustest, kes ei ole puhtad, *kaks*, üks isane ja tema emane, niisamuti lindudest.» Esimeses jutustuses räägitakse, et vihmasadu kestis *150 päeva*, teises jutustuses aga *40 päeva*. Esimese legendi järgi kestis vee alane-

mine $5^1/_2$ *kuud,* teise legendi järgi aga *21 päeva.* Esimese legendi järgi tekitas uputuse vesi, mis oli *taevalaotuse peal,* s. o. ürgne meri, sest taevane ookean päästeti valla; teises legendis räägitakse, et uputuse tekitas tavaline *vihm.* Kui me nüüd püüame võrrelda neid kahte jutustust assüüria veeuputuselooga, mille me peatüki alguses ära tõime, siis näeme, et *suur osa piiblijutustusest on vastavast assüüria loost lihtsalt üle võetud; viimane on aga hoopis varem kirjutatud.*

Nüüd aga katsume ainult ette kujutada seda veeuputust, nagu seda piiblis kirjeldatakse. Tuleb jumal esiisa Noa juurde ja teatab talle, et 7 päeva pärast tuleb veeuputus. Selle seitsme päeva jooksul pidi Noa koos oma poegadega ära tegema järgmise töö: ehitama laeva, mis mahutaks seitse paari kõigist puhtaist ja ühe paari kõigist mittepuhtaist lojustest, lindudest ja teistest loomadest, varuma toitu kõigeks selleks ajaks, sealjuures igaühele niisugust toitu, millega ta on harjunud, koguma kõik need loomad ja linnud kogu maakeralt kokku. Me ei tea, kui hea puusepp Noa oli. Kui aga uskuda laeva mõõteid, nagu need piiblis antud on, siis võib ütelda, et tänapäeval ehitatakse merelaevu, mis on Noa laevast palju suuremad; viimane oli ju igal juhul väiksem endisest Talvepaleest Leningradis. Raadiot Noal ei olnud, telegraafi ka mitte, kuid oli vaja teatada jääkarudele, lumeöökullile, polaarrebasele, rabakanale ja teistele polaarloomadele, samuti troopikamaadel elavatele loomadele ja lindudele, et nad tuleksid kohale, sest Noa laeval algab sõit; laevale lasti aga ainult platskaartide järgi, sest vastasel korral oleks niisuguse suure sagina ajal laeva pugenud hoopis rohkem kui üks paar ja isegi rohkem kui 7 paari. Ja kujutage nüüd ette: seitsme päeva jooksul roomasid, lendasid, jooksid, hüppasid igalt poolt, kõigist maailma äärtest kohale metsloomad ja linnud, roomajad ja putukad; piiblis räägitakse ju *ülemaailmsest* veeuputusest, ja kui mõni paarike oleks jäänud Noa laevast maha, siis pidi ta paratamatult hukkuma, sest piiblis kinnitatakse, et kõik ülejäänud hukkusid. Kuidas nad küll sellesse Noa laeva ronisid, seda on raske ütelda, — arvatavasti kägisesid ainult ja tungisid sisse, sest mõned loomad olid ju niivõrd suured, et igasugused «Noa väravad» oleksid neile kitsad olnud. Siis oli vaja veel varuda kõigile nendele loomadele peaaegu viie kuu toit. Meil ei

ole andmeid, kes oli Noa laevas toitluse rahvakomissariks ja missuguse normi järgi loomadele toitu välja anti. Kuid isegi väikese normi korral oleks kõigi nende loomade varustamiseks tulnud kaasa võtta nii palju toidukraami, et mingisugune Noa laev, kuigi tal kaks-kolm praami slepis oleks olnud, poleks seda ära mahutanud. Loomi, lindusid ja roomajaid on ju mitu tuhat liiki. Piiblis räägitakse, et kaasa tuli võtta niisugust toitu, mida loomad tavaliselt söövad; järelikult tuli huntide jaoks varuda lambaid või lehmi, lõvide jaoks samuti loomi, põtru või midagi nendetaolist, samuti tiigrite, karude, leopardide jaoks. Mäletsejate jaoks tuli kaasa võtta tohutu hulk heina. Oli vaja kinni püüda lõvid, tiigrid, ninasarvikud, jõehobused, metssead ja putukad, igaühest üks paar, kõigist lindudest tuli kinni püüda vähemalt üks paar. Ja kui meid teinekord tülitab lutikas, tarakan või täi, siis peame meeles pidama, et piiblijumal päästis nad veeuputusest, säilitas neist vähemalt ühe paari, et nad saaksid rohkesti sigineda.

Võib ette kujutada, missugune lõbus reis see küll oli! Missugune äraarvamata kära ja missugused lõhnad pidid seal olema! Ühel vaidlusel selgitas mulle keegi usklik: ei saa ju arvata, et kõik loomad olid seal mugavalt ära mahutatud; noh, seletas ta mulle, seisis seal näiteks kaamel, tema jalgade vahel aga olid väiksemad loomad. Võib ette kujutada kaamelit, kes seisab harkis jalu viis kuud ühel ja samal kohal ega kõnge. Siin ei saa enam kuidagi läbi ilma pappide mõtteterata, et «jumalal on kõik võimalik». Edasi: kuidas kiskjad ja rohusööjad omavahel läbi said? Sellest piibel meile ei räägi ja sellest ei saagi rääkida. Viie kuu pärast jäi see laev seisma Ararati mäel. Võib arvata, et reis lõppes päris õnnelikult. Kõik laevalolijad jõudsid Ararati jaama täie tervise juures, kõik teised elusolendid aga hukkusid. Jumal käskis kõigil laevast välja minna, ja kõik nad panid mööda maad laiali. Ja siin, jutustuse lõpul, leiab aset üsna veider asi:

«Ja Noa ehitas Jehoovale altari, ja võttis kõigist puhtaist lojuseist ja kõigist puhtaist lindudest ja ohverdas põletamisohvreid altari peal. Ja Jehoova haistis magusat lõhna, ja Jehoova mõtles oma südames: Ei ma taha enam maad ära vanduda inimese pärast, sest inimese südame mõtlemised on kurjad tema lapsepõlvest peale; ja ma ei

taha enam kõike, mis elab, maha lüüa, nõnda kui ma olen teinud. Ei pea edaspidi kõigil maailma päevil mitte lõppema ei seemendamine ega lõikus, ei külm ega palav, ei suvi ega talv, ei päev ega öö» (VIII, 20—22). Pange tähele, et see kõik on öeldud lõpetuseks sellele jutustusele, kus räägitakse, et kõigest lihast võeti kaasa ainult üks paar; kui aga Noa tõi kõigist lojustest ja lindudest ohvrit, mis siis veel järele jäi? Kuidas siis kõik need «puhtad lojused» paljunesid? Kujutage ainult ette seda jumalat, kes kõik ära uputas, kes hävitas kogu maailma väetid lapsed (mis pattu nad küll olid teinud?), pärast aga istub ja haistab magusat praelõhna, sest Noa koos oma poegadega küpsetab temale oinaid, lambaid, härgi ja teisi loomi. Mille poolest erineb see siis analoogilisest assüürlaste jutustusest, kus räägitakse jumalatest, kes tulid pärast veeuputust kokku ja hingasid sisse magusat aroomi, kes «lendasid ohvritooja kohal kokku nagu kärbsed». Heebrealaste jutustuse järgi seab vikerkaare üles jumal, assüüria jutustuse järgi aga seab vikerkaare üles jumalate emand. Siin tuleb ära märkida järgmist: assüürlaste jutustuse järgi toimus veeuputus ainult ühes paigas, heebrealased aga tegid selle jutustuse ümber, tegid sellest ülemaailmse veeuputuse loo. Assüürlaste jutustuses ei räägita sõnagi sellest, et veeuputus oli ülemaailmne.

Isegi vastupidi. Assüürlaste jutustuses ei räägita veeuputusest, vaid üleujutusest ja sealjuures mitte ülemaailmsest, vaid kohalikust üleujutusest. Nende jutustuse järgi juhtus see üleujutus *ainult ühel* maal, mitte mingil juhul kõigis maades. Ja see veeuputus ei kestnud assüürlaste legendi järgi terve aasta, vaid kõigest seitse päeva; vee alanemiseks ei läinud kuu aega, vaid kõigest üks ööpäev. Peale selle räägitakse assüürlaste legendis otseselt, et vesi ei katnud kõiki mäetippe; seal öeldakse, et Ut-Napištimi laev jäi seisma Niziri mäe juures just siis, kui veeuputus oli täies hoos.

Niziri mäed on tänapäevani olemas. Nad on kõigest sada meetrit kõrged — mitte kriipsugi rohkem!

Järelikult polnud assüürlaste jutustuse aluseks mitte mingisugune veeuputus, vaid lihtsalt *Mesopotaamia üleujutus,* mis on küllaltki tavaline ja sagedane nähtus neis paigus. Heebrealased tegid sellest jutustusest ülemaailmse veeuputuse loo. Tegelikult aga ei ole mingisugust ülemaailmset veeuputust kunagi olnud.

Kohalikke üleujutusi on muidugi olnud, neid esineb ka tänapäeval. Veeuputuse lugusid leiame peaaegu kõigi rahvaste juures, kes elavad veekogude lähedal. Kuid piiblit ja pappe see ju ei huvita; nad ei tunne mingit huvi selle vastu, et teaduslikke fakte piibli abil seletada. Kõik see, mida geoloogia (teadus maakoore ehitusest ja ajaloost) ja teised teadused on kindlaks teinud, räägib piiblile vastu. Papid, kes on mõnevõrra rohkem õpetust saanud, püüavad nüüd «tõestada», et teadus ja usk ei olevat teineteisega vastuolus. Mis nad peavad selleks tegema? Nad peavad selleks sobitama, sõna otseses mõttes väevõimuga välja kiskuma, moonutama fakte. Kui aga asuda küsimuse uurimisele ajaloo mõõdupuuga, kui esitada niisuguseid tõsiasju, nagu meie poolt toodud assüürlaste veeuputuselugu, siis võivad isegi pimedad näha, et piiblis mingisugust püha lugu ei ole, vaid on ainult mitu legendi, mis juudi rahva ja teiste rahvaste hulgas, kellega juudid oma olemasolu eest võideldes kokku puutusid, pikema aja jooksul on välja kujunenud. Kuid samasuguseid jutustutusi, s. o. mälestusi üleujutuse kohta, on peaaegu kõigil rahvastel olemas. Kuid mitte kõik ei ole oma mõtlemisega jõudnud niikaugele, et seletada üleujutust jumala vihaga, selle jumala vihaga, kes ise oli kõik loonud, pärast aga *kahetseb*, et ta üldse oli loonud, ja uputab raevuhoos ära kõik elava.

LÕPPSÕNA

Tuhandeid aastaid leppisid inimesed seletusega, mida need muinasjutud maailma ehituse kohta andsid; veel rohkem, inimesed isegi uskusid, et nendes muinasjuttudes kehastub kõrgeim jumala tarkus. Kuid niisugune lapselik usk ei rahulda praegu ühtegi mõtlevat töölist ega ühtegi kolhoosnikut, kes tahab täielikku tõde tunnetada. Ma tegin katset aidata inimestel piiblis orienteeruda. Kui see minu esimene katse tõe tunnetamisele mõnevõrragi kaasa aitab, siis pean oma ülesande täidetuks. Edaspidi tahan ma peatuda kõigil vähegi tähtsatel piiblilugudel, mis on ühenduses teadusliku maailmakäsitusega või ühiskonna elu nähtuste seletamisega.

Teine osa

Esimene Moosese raamat

EESSÕNA TEISELE OSALE

See raamat sisaldab üksikuid artikleid, mis on avaldatud usuvastases nädalalehes «Bezbožnik» [21]. Artiklid, mis käsitlevad piibli jutustusi maailma loomise kohta, on ilmunud juba varem omaette raamatuna, mille väljaandmine näitas, kui suur on rahvahulkade huvi niisuguse raamatu vastu. Käesolevaks ajaks on juba ilmunud Esimese Moosese raamatu esimese osa teine trükk. Seepärast on vaja anda välja ka järgnevad jutustused. Kokku kogutuna annavad nad lihtsa, igaühele arusaadava materjali. Seda kasutades võivad usklikud ja uskmatud õigesti hinnata, mida kirikuõpetajad «jumala sõna» näol neile seni pakkunud on.

Võib-olla on selle teose parimaks hinnanguks see, et vaimulikud mainivad seda oma jutlustes, et nad on sunnitud kirikus rääkima Jaroslavski usuvastasest piiblist. Nad on sunnitud seda tegema nimelt sellepärast, et juba praegu loetakse seda piiblit hoopis suurema huviga kui pappide piiblit. See annab autorile veendumuse, et ta on õigel teel, et sellestsamast vaatevinklist on vaja kogu piibel läbi arutada.

Autor

ESIMENE PEATÜKK

KAIN JA AABEL

iiblis räägitakse, et pärast pattulangemist sünnitas Eeva Kaini ja ütles: *«Ma olen mehe saanud, kes Jehoova on.» Piibli jutustuse järgi oli juba esimene naine veendunud, et ta sünnitas jumalast; seega tuleb piibli järgi nii välja, et esimeseks jumala pojaks, kes on naisest sündinud, pole Jeesus Kristus, vaid Kain.* Pärast sündis Kainile veel vend Aabel. Aabeli jumaliku päritolu kohta ei räägi piibel sõnagi; selle asemel aga räägitakse, et Aabel oli pudulojuste karjane, Kain aga põllumees. Kuid me teame ajaloost, et põlluharimine hakkas arenema hoopis hiljem kui karjakasvatus; ürgaegsed põlluharijad, kes pidid elama paikselt, harima teatud kindlaid maatükke, sealjuures valima välja kõige viljakamad pindalad, olid kogu aeg vaenujalal karjakasvatajatega, kes pidid oma karjaga rändama ühest kohast teise, nende vahel käis võitlus, mõnikord üsna verine. Igatahes tuli inimestel pidada tuhandeid aastaid võitlust, enne kui nad põlluharijaiks said.

See võitlus karjakasvatajate ja põlluharijate vahel oligi tõenäoliselt materjaliks, millest kujunes välja legend Kainist ja Aabelist. Piiblis räägitakse (IV, 3—5):

«Ja see sündis pärast mitut päeva, et Kain Jehoovale roaohvri tõi maaviljast, ja Aabel tõi ka oma pudulojuste esimesest soost ja nende rasvast (jumal oli ju maiasmokk. — *J. J.*). Ja Jehoova vaatas Aabeli peale ja tema roaohvri peale, aga Kaini peale ja tema roaohvri peale ei vaadanud ta mitte.»

Te võite endale ette kujutada niisugust ohvritoomist. Aabel, nagu tuhandedki temataolised karjused, tapab oma jumala jaoks oina ja praeb seda tulel, lisades veel rasva

juurde. Liha põleb tules muidugi hoopis paremini kui mingisugune kõrvits või kurk või viinamarjad. Oina suits tõuseb kõrgele üles, sest tule ümber tekib tugev õhuvool, mingisuguse kapsa või viinamarjade suits aga läheb mööda maad laiali, ajab kõrbenud haisu, ei tõuse üles.

Harimata ja ebausklikud inimesed saavad sellest niiviisi aru: jumalale meeldib oinas, ei meeldi aga kapsas ja kõrvits. Aga kes see jumal oli? See oli muidugi keegi surnud esivanem Aabeli ja Kaini suguharust, kellele ohvrit toodi. Teiste sõnadega: teda toideti ka pärast surma, sest ürgaegsed rahvad olid veendunud, et nende esivanemad vajavad ka pärast surma toitu, et nad on lahked ning aitavad inimesi igapäevases elus ainult siis, kui neid aeg-ajalt toidetakse, kui neile küpsetatakse oinaid, tuvisid jne. ning tuuakse teisi ohvreid (mõnikord isegi inimesi) [22].

Piiblis räägitakse:

«Siis süttis Kaini viha väga põlema ja ta langes ära silmist (eks tal olnud põhjust vihastada, oli ta ju jumala poeg. — *J. J.*). Ja Jehoova ütles Kaini vastu: Miks süttib su viha põlema? ja miks oled sa nõnda silmist ära langenud? Eks see ole nõnda: kui sa head teed, siis saad sa andeks; aga kui sa ei tee head, siis magab patt ukse ees ja tema himu käib su peale; aga sina pead tema üle valitsema.»

Jumal räägib oma pojaga ja küsitleb teda. See ei ole veel niisugune jumal, kes kõik ära teab. Ta püüab Kaini käest välja uurida, kas ei ole tal mingisuguseid salamõtteid, kuid Kain vaikib kangekaelselt, ei vasta oma isale sõnagi.

«Ja Kain rääkis oma venna Aabeliga» (mis ta temale rääkis, seda me piiblist teada ei saa. — *J. J.*). «Ja see sündis, et kui nad väljal olid, siis kippus Kain oma venna Aabeli peale ning tappis ta ära. Ja Jehoova ütles Kaini vastu: Kus on su vend Aabel? Ja see ütles: Ei ma tea; kas olen mina oma venna hoidja?»

Nagu näete, oli jumal uurimise toimetamisel küllaltki lihtsameelne. Piibli järgi oli ju maa peal kõigest kaks inimest — Kain ja Aabel. Milleks siis oli jumalal vaja pärida Aabeli tapja kohta? Keegi teine ei saanudki ju tapja olla. Vana jumal jätkab aga oma juttu Kainiga ja räägib temale, et Aabeli «vere hääl» kisendab maa pealt tema poole. «Vere hääl»! Vanadel rahvastel, eriti küttimise aja-

järgul, kui suurem osa inimestest suri teiste silmade all metsloomade poolt tekitatud haavadesse, kui inimesed verest tühjaks jooksid, kehastas veri inimeste silmis elu, inimesed uskusid, et veres asub hing *, veri oli seega elu alguseks, verega kinnitati lepinguid, anti verevandeid; hiljem me näeme, et heebrealaste jumal sõlmib Aabramiga lepingu, mille see oma verega kinnitab, lõigates ära oma eesnaha liha. Ja sellepärast ei ole midagi imestada, et vana-aja mälestuste järgi oli jumal rääkinud vere häälest, mis maa pealt tema poole kisendab. Jumal neab Kaini ära:

«Aga nüüd oled sa ära neetud siit maa pealt, mis oma suu lahti on teinud, et su venna verd sinu käest vastu võtta. Kui sa maad harid, siis ei pea ta sulle oma rammu teps andma; hulkumas ja põgenemas pead sa maa peal olema.»

Meil on seega juba teist korda tegemist juhtumiga, kus heebrealaste jumal inimesi asumisele saadab! Esimese paarikese loomise puhul jumal ise hooples, et kõik on nii hästi välja kukkunud, tegelikult aga oli lugu nii, et ta tuli mõne päeva pärast paradiisist välja ajada ja asumisele saata. Kuid käbi ei kuku kännust kaugele.

Ja Kain, kelle kohta Eeva ütleb, et ta on mehe saanud, kes Jehoova on, pidi leppima veel kibedama saatusega. Temale sai osaks igavese hulkuri elu, ja maa ei tohtinud anda talle pelgupaika. Kuid Kain esitab kassatsioonikaebuse.

«Ja Kain ütles Jehoova vastu: Mu ülekohus on suurem, kui et seda andeks saaks (palun vabandust, tunnistan Jehoova jumala ees ausalt kõik üles. — *J. J.*). Vaata, sa oled mind täna ära ajanud siit maalt ja ma pean sinu palge eest varjule minema ja maa peal hulkumas ning põgenemas olema; ja see sünnib, et minu ära tapab igaüks, kes mu leiab.»

Mispärast siis Kain nii kartis, et igaüks, kes ta leiab, ta ära tapab? Ja kes oli õieti see «*igaüks*»? *Sel ajal polnud ju piibli sõnade järgi teisi inimesi üldse olemas, nii et jääb täiesti arusaamatuks, kes siis võis teda tappa.* See jutustus tekkis nähtavasti ajal, kui käis võitlus eri

* Usuline ettekujutus, et veres asub hing, on säilinud ka meie ajani; just sellepärast ei luba näiteks juudi usk loomade verd toiduks tarvitada.

hõimude vahel, kui valitses niisugune komme, et kui teatud hõim võõra inimesega kokku sai, siis tapeti viimane või tehti vigaseks, nagu sellest räägib Paul Lafargue oma seletuses Kaini ja Aabeli müüdi kohta (vt. Paul Lafargue[18], Kapitalistlikul sunnitööl). Tapmisest pääsemiseks pidi Kainil olema mingisugune märk kehal, mingisugune tätoveering, mille järgi võiks teada saada, et teda ei tohi tappa; oli vaja teha mingisugune märk — «tabu», s. o. keelata tappa, teiste sõnadega, anda temale kaitsekiri, mandaat, nagu tänapäeval öeldakse [23].

Niisuguse kaitsekirja lubabki heebrealaste jumal Kainile anda. Ja Jehoova ütles temale:

«Seepärast peab igaühele, kes Kaini ära tapab, seitsme võrra jälle kätte makstama. Ja Jehoova pani Kainile ühe tähise (andis talle mandaadi. — *J. J.*), et ükski ei pidanud teda maha lööma, kes ta pidi leidma.»

Nagu näete, toimuvad jumala ja inimeste vahel samasugused jutuajamised nagu tavaliste inimeste vahel. See näitab, et inimene lõi jumala enese näo järgi enese sarnaseks, et ta ettekujutuses sarnaneb see jumal (või jumalad) inimestega, et jumal mõtleb ja räägib kui tavalised surelikud.

Seega pidid siis Kaini järeltulijaist saama hulkurid, kes kusagil ei leia kohta, kuhu oma pea panna. Kuid selles samas IV peatükis 16.—17. salmis loeme me järgmist:

«Ja Kain läks ära Jehoova palge eest, ja *elas Noodimaal, hommiku pool Eedenit.* Ja *Kain sai oma naisega ühte,* ja see sai käima peale ja tõi Hanoki ilmale, ja *ta ehitas ühe linna* ja pani sellele nime oma poja Hanoki nime järgi.»

Seejärel räägitakse piiblis Kaini rohkearvulistest järeltulijatest. Üks Lemeki naistest sünnitas Jaabali, kes oli nende isa, kes telkides elasid ja veiseid kasvatasid. Tema vend Juubal oli kõikide kandlelööjate ja vilepuhujate isa, teiste sõnadega: muusikantide esiisa. Teine Lemeki naine Silla tõi ilmale Tuubalkaini, kes õpetas taguma kõiki, kes vask- ja raudsepatööd tegid; teiste sõnadega: Tuubalkain oli kõigi lukkseppade, mehaanikute ja seppade, tinutajate, valajate, katelseppade jt. esiisa [24].

Lugeja, kuigi ta oleks usklik inimene, leiab muidugi, et siin on vaja peatuda. *Kuidas see siis on? Praegu alles oli jumal Kaini oma venna Aabeli tapmise eest ära neednud, oli talle ütelnud, et ta peab eluaeg hulkumas ja põge-*

nemas olema, ja paar rida edasi ehitab seesama hulkur juba linna. Segasevõitu, tõsi küll, on see, kuidas ta seda linna ehitab, kui polnud ju inimesi olemas? Niisama segane on ka see, kelle ta naiseks võttis, sest piiblis ei räägita üldse, et peale Aadama oleks olnud veel teisi mehi ja peale Eeva teisi naisi. Kelle Kain naiseks võtta võis — see on täiesti arusaamatu, kui ainult tahetakse piiblit uskuda; sellepärast ei tule piiblit üldse uskuda.

Piibli jutustus, nagu oleksid inimesed põlvnenud kahest jumala poolt loodud inimesest, on muinasjutt.

Linnad tekkisid muidugi inimühiskonna hilisemal arenemisastmel. *Linnade ehitamiseks on peale materjali tarvis veel tehnikat, on vaja, et käsitöö ja tootmisriistad oleksid arenenud, peaasi aga — peab olema niisugune majanduslik kord, mille tingimustes linnad oleksid inimestele vajalikud, on tarvis tööjaotust, nimelt tööstuse eraldumist põllumajandusest.* Selle saavutamiseks kulus inimestel pikka-pikka aega. *Piibli jutt, et «esimese naise» poeg ehitas linna, on muidugi puhas väljamõeldis.*

Sellest piibli jutustusest te näete, et Kain tegelikult jäi täiesti karistamata. Vastupidi: jumal tõotab talle, et kui keegi peaks Kaini (või kedagi Kaini suguseltsist) ära tapma, siis saab sellele seitsme võrra jälle kätte makstud. Üks Kaini järeltulijaist pidas oma naistele järgmise kõne:

«Kuulge minu sõna, teie Lemeki naised (Aada ja Silla), pange tähele minu kõnet; kas ma olen ühe mehe ära tapnud enesele haavaks ja ühe noore mehe enesele vermeks? Kui Kaini pärast seitsme võrra kätte makstakse, siis Lemeki pärast seitsme ja seitsmekümne (490) võrra.»

Siit võib näha, missugune veretasu kehtis muistsetel aegadel. Tapmine tõi endaga kaasa ränga karistuse[25].

Nagu näete, ei elanud piiblitegelase Kaini järeltulijad sugugi mitte halvasti. Nende hulgas oli karjaseid, oli ka seppi, nad tegid vask- ja raudsepatööd, lõid kannelt ja puhusid vilet, paljunesid ja sigisid, elasid piibli jutu järgi üle üheksasaja aasta vanaks. Pärast aga leidis ka Eeva lohutust. Tema kohta öeldakse, et *ta jällegi sünnitas jumala poja* (IV, 25):

«Ja Aadam sai taas oma naisega ühte, ja tema tõi poja ilmale ja pani sellele nime Sett, *sest jumal (ütles ta) on mulle teise soo andnud Aabeli asemele, kelle Kain on ära tapnud.*»

Järelikult on juba kolmas jumala poeg sündinud maa peale. Ristiusu «jumala poeg», Jeesus Kristus, pole seega sugugi esimene.

Sealjuures leidis aset sündmus, mida piibel riivamisi mainib ja mis lükkab ümber kõik selle, mis enne seda peatükki on kirjutatud.

«Ja Setile sündis ka poeg, ja ta pani sellele nime Enos. *Sel ajal hakati Jehoova nime kuulutama.*»

Seega tuleb nii välja, et enne seda Jehoova nime ei kuulutatud. Kuid kellega siis enne seda rääkisid Aadam ja Eeva, Kain ja Aabel? Kellele nad tõid oma ohvrid? Piiblis leiate te palju niisuguseid imelikke kohti, mis on üksteisega vastuolus (vt. Lisa, «Vasturääkivused piiblis»).

Seda on lihtne seletada. Piiblisse on võetud üksteisega sidumata jutud. Piibli koostamisest võttis osa suur hulk inimesi, igaüks pani omalt poolt midagi juurde. Aadama ja Eeva suguvõsa on muidugi välja mõeldud, nimed on laest võetud. Väga harva kajastavad piibli jutustused mingisugust kauget mälestust, selgitavad mingisugust sündmust.

Mida siis tähendab jutustus Kainist ja Aabelist, mis on ta mõte? Selle legendi uurijad on jõudnud õigele järeldusele, *et temas jutustatakse lapsikus, metsinimesele omases vormis, kuidas põlluharimisega tegelevad hõimud saavutasid võidu karja kasvatavate hõimude üle, missuguseid karistusi määrati omal ajal ühe või teise sugukonna liikme tapmise eest.* Papid aga hakkasid neid jutustusi kasutama oma «ülikõlbelisteks» jutlusteks inimese hingest, kadedusest ja muudest surmapattudest, märkamata sealjuures, et see jutustus lööb kõige valusamini neid endid. Heebrealaste jumal, kes olevat loonud inimese, mahutanud temasse surematu hinge, teinud ta oma näo järgi enese sarnaseks, loob tegelikult lihtlabase vennatapja. Seda vennatapjat peetakse jumala pojaks, ta ema on arvamisel, et see poeg on jumalast saadud. Tema isa neab ta ära, teeb temast hulkuri, mõni rida edasi võivad aga usklikud ja uskmatud must-valgel lugeda, kuidas see hulkur ehitab linna, soetab endale suure hulga järeltulijaid ja on kõigi telkides elavate inimeste, kõigi metallitööliste ja muusikantide esiisa.

Niisugune on see «püha» piibel!

TEINE PEATÜKK

MAAILMA ESIMENE JOODIK JA ORJUSE PÕHJUSED

ärast seda, kui piiblijumal oli kõik inimesed peale Noa ja ta kolme poja ära hävitanud, pani ta vikerkaare taeva ja seletas Noale, et vikerkaar olevat seadusetähiseks jumala ja maa vahel, ja tõotas:

«Ja see sünnib, et kui ma pilvi pilvetan üle maa, siis peab vikerkaart pilves nähtama. Ja ma tahan *meelde tuletada* oma seadust, mis minu ja teie vahel on ja iga elava hinge vahel kõiges lihas, et ei pea mitte enam vesi saama uputuseks, mis kõik liha ära rikuks.»

Tore oli tolleaegne jumal, rääkis inimestega lihtsat juttu, just nagu meie omavahel räägime, sõlmis inimestega isegi lepinguid, andis igasuguseid lubadusi.

Kuid praegu teab iga koolilaps, et *vikerkaart võib kunstlikult tekitada.* Tarvitseb ainult suu vett täis võtta ja puristada vastu päikest, ning veejoas tekib vikerkaar. *Ja kõik teavad, et vikerkaar on lihtsalt päikesekiirte peegeldus veetilkades.* Piibli järgi oli päike olemas ka enne veeuputust (me rõhutame sõnu «piibli järgi», sest lugeja teab juba, et «piibli» jutustus veeuputusest on muinasjutt) ja vihma oli samuti sadanud juba enne piiblis kirjeldatud veeuputust, nii et vesi ja vikerkaar olid olemas *«enne veeuputust».*

Kuid meenutame piiblijumala tõotust, nimelt seda, et vikerkaar on seatud nii-öelda mälestuseks. Just nagu järjehoidja pannakse raamatusse, et oleks selge, kust kohast tuleb lugemist jätkata, nii pani jumal taeva vikerkaare, et *meenutada* igavest seadust jumala ja kõige maise liha vahel. Piiblis korratakse seda veel kord (IX, 17):

«Ja jumal ütles Noa vastu: See on see seadusetähis, mis ma kindlasti seadnud olen enese ja kõige liha vahele, mis maa peal on.»

Kui mitu korda on see piiblijumal rikkunud oma tõotust! Õige pea tuli tal uuesti osa võtta koledast kuriteost. Lugu oli nii: piibli autorid unustasid ära, et nad kord juba kirjutasid Noa kolmest pojast — Seemist, Haamist ja Jevetist, keda nad olid laevaga reisima saatnud, ja meenutavad uuesti, et

«Noa pojad, kes laevast välja tulid, olid Seem ja Haam ja Jevet.»

Selle meeldetuletuse eesmärgiks on arvatavasti teada anda, et mingisugust juurdekasvu laevas ei olnud. Ja sealsamas teatab piibel, et Haam oli Kaanani isa, s. o. Kaanani hõimu esivanem. Ja et oleks täiesti selge, et inimesed on põlvnenud ainult Aadamast ja ainult veeuputusest pääsenud Noast ning ta poegadest, kinnitatakse piibli jutustuses veel kord:

«Need kolm olid Noa pojad, ja neid on kõik maailm täis saanud.»

Ülaltoodust me juba nägime, et see ei ole nii.

Kõik näikse hästi minevat. Need kolm usklikku inimest, kolm Noa poega, olid kogu inimsoo hulgast välja valitud, ja sellepärast võib arvata, et nad olid täiesti vagad mehed, kelle küljes ei olnud ainustki plekki. Kuid lugu polnud sugugi nii. Hakkas see asi peale joominguga:

«Ja Noa hakkas põllumeheks ja istutas viinamäe. *Ja ta jõi viinast ning sai joobnuks ja tegi enese paljaks oma telgis.* Ja Haam, Kaanani isa, nägi oma isa paljast ihu ja teatas seda oma kahele vennale õues. Ja Seem ja Jevet võtsid ühe riide ning panid eneste mõlemate õlgade peale ja *läksid tagaja* ning katsid oma isa palja ihu kinni, ja nende silmad olid tagaja, nii et nad oma isa paljast ihu ei näinud.»

Nõnda siis käis see asi. Vaevalt oli Noa hakanud maad harima, kui juba viinaajamine lahti läks. *Milles seisis siis Haami kuritegu? Haam nägi, et ta isa on purjus ja magab maas. Et ta nägi oma purjus isa, selles pole ta ju põrmugi süüdi, vaid süüdi on isa, kes jõi enese täis ja magas maas. Et Haam nägi oma isa paljast ihu, selles on jällegi süüdi Noa, kes oli nii kõvasti purjus, et võttis endal koguni riided seljast* (kuigi palavas kliimas käiakse isegi täiesti kainena alasti). Haam rääkis sellest oma venda-

dele. *Ta vennad läksid tagurpidi oma isa juurde, ja sellepärast ei näinud oma isa paljast ihu. Suurt kurja selles nagu ei ole, nagu ei saa ka eriliseks vooruseks pidada, kui inimesed lähevad oma purjus isa juurde tagurpidi, et teda ainult mitte näha.* Kuid vaadake, mis juhtus:

«Ja Noa *ärkas* oma viinast *üles* ja sai teada, mis tema noorem poeg temale oli teinud (mõtelge ainult, missugune ilmsüütus!). Siis ütles ta: *Ära neetud olgu Kaanan, saagu tema oma vendadele sulaste sulaseks!* Veel ütles ta: Kiidetud olgu Jehoova, Seemi jumal, ja Kaanan saagu tema sulaseks! Jumal andku maad Jevetile, ja ta elagu Seemi telkides, ja Kaanan olgu temale sulaseks! Ja Noa elas pärast veeuputust kolmsada ja viiskümmend aastat. Ja kõiki Noa elupäevi oli üheksasada ja viiskümmend aastat, ja ta suri ära.» (IX, 24—29).

Rahu tema hingele, sellele esiisale Noale! Kui palju viina võis küll see joodik ära juua 950 piibliaasta jooksul, mis ta maailmas elas!

Tähelepanu aga tuleb siin pöörata järgmisele asjaolule. Piibel ei «seleta» siin ei rohkemat ega vähemat kui *orjuse tekkimist, ja seletab nii, nagu on vaja orjapidajatele, ekspluateerijatele. «Pühakirja» järgi olevat orjus tekkinud sellest, et üks Noa poegadest nägi oma purjus isa ja rääkis sellest oma vendadele.* Et niisugune legend mingisuguse metsinimeste hõimu hulgas ringi liikus, selles ei ole midagi naljakat: *viha teeb aga see, et seda õpetust on kahe tuhande aasta jooksul koolilastele esitatud «jumala seadusena», et orjust on seletatud kui jumala poolt Haami järeltulijatele määratud karistust selle eest, et Haam ei austanud purjus Noad, esimest puskaripruulijat, esimest viinameistrit.*

Me teame, et orjus tekkis ürgaegses ühiskonnas tööjaotuse esimestel astmetel. Orjuse tekkimine oli seotud sõdadega ja tugevamate hõimude vägivallaga nõrgemate hõimude üle. Me teame, et orjapidajad on alati rakendanud vägivalda, orjadeks aga on olnud inimesed, kes ei suutnud oma rõhujatest vabaneda. Piibel aga moonutab kõike, kujutab asja nii, nagu oleks orjus õiglaseks karistuseks ühele osale inimkonnast. Seda piibli muinasjuttu on ekspluateerijad kasutanud ja kasutavad ka praegu töörahva igasuguse orjastamise õigustamiseks: nad õigustavad sellega pärisorjust, tänapäeva kapitalistlikku orjust jne. Selle piiblilegendi mõtteks on näidata, et orjuse on sisse

seadnud jumal, kes karistab sellega inimesi «pattude eest»; sellepärast ei tohi töörahvas orjapidajate vastu, ekspluateerijate vastu üles tõusta, ta ei tohi nende vastu võidelda. Me teame, et eraomanduse tekkimine lõi niisuguse olukorra, kus üks osa inimestest orjastab teise osa, kus näiteks proletariaat, töörahvas, peab kodanlust ja mõisnikke orjama. Orjadeks tehakse see osa rahvast, kellel puudub nimetamisväärne varandus. *Ja nimetagu keegi pappidest meile Kaanani hõimu hulka mittekuuluvat rahvast, mitte «Haami järeltulijaid»,* kelle juures ei oleks orjust või kelle töötavad hulgad ei oleks orjastatud. Kelle järeltulijad on siis venelased, inglased, prantslased, sakslased, juudid, hindud, hiinlased? Kas nad on ka Haamist põlvnenud? Papid on selle piiblilegendi rahvale nii kõvasti pähe tagunud ja ekspluataatorlikele klassidele on see mõnus orjuse seletamise viis nii omaseks saanud, et nad näevadki töörahvas ainult «matsisugu» *. Vaadake nüüd, kust see «matsisugu» pärit on! Piibli jutustuse järgi laskis esimene viinameister, esimene joodik ja puskaripruulija Noa selle hüüdnime käiku, ja kõik papid, mis usku nad ka jutlustaksid, kõik härrad ekspluataatorid, missugustes maades nad ka asuksid, kasutavad meelsasti seda hüüdnime oma orjastatud rahvaste suhtes.

Kui rahvas teeb lõpu piiblilegendi uskumisele, kui ta avab selle legendi tõelise mõtte, siis vabastab ta sellega ka harimatud, usust pimestatud inimesed selle nõiduse mõju alt. Piibli järgi tuleb ju välja, et *orjus peab alati olema, et kui Haam ei kuulnud oma purjus isa sõna, siis peavad inimesed selle eest jäädavalt töötama Seemi ja Jeveti järeltulijate, s. o. aristokraatia ja kapitalistide kasuks. Nii olevat jumalast määratud.*

Töölisklass, kes juhindub marksistlik-leninlikust õpetusest, kes kasutab inimühiskonna ajaloo ja selle ühiskonna arenemise seaduste kohta omandatud teadmisi, ütleb: *see ei ole õige, orjuse on loonud inimesed ise; kaasaegne orjus, mida töörahvas peab taluma ja mis eksisteerib kõigis kodanlikes maades, on rajatud käputäie varakate isikute tootmisriistade ja -vahendite eraomandusele, samal ajal kui varatud kihid on nende härraste tööjõud. Orjuse on loonud inimesed. Orjuse kaotavad samuti inimesed.*

---

* Vene keeles «хамское отродье». — *Tõlk.*

Orjus on juba kaotatud ühel kuuendikul maakera territooriumil, nimelt NSV Liidu territooriumil. Ta kaotati 1917. aasta proletaarse revolutsiooni tulemusena. Kapitalistliku, koloniaalse, feodaalse ja muud liiki orjuse kaotamise eest võitlevad kogu maailma töötajad, nad ei usu enam pappide õpetust, et orjus peab igavesti olema. Meie maal vabanes töörahvas orjaahelatest sel teel, et me võtsime võimu orjapidajate, s. o. kodanluse ja mõisnike käest ära, kaotasime tootmisriistade ja -vahendite eraomanduse ja ehitasime põhijoontes üles sotsialistliku ühiskonna, kus ei ole Haame, Seeme ja Jeveteid, vaid kus on vabad linna ja maa töötajad.

KOLMAS PEATÜKK

ESIMESE PIIBLI «INTERNATSIONAALI» LOOMINE JA SELLE HUKKUMINE

apid püüavad kõigiti tõestada, et peale Noa poegade teisi inimesi maa peal ei olnud. Jah, kui uskuda piibli jutustust, et kõik inimesed on ühest paarist põlvnenud, siis tõepoolest ei saanud teised inimesed kusagilt tulla. Kuid juba *Kaini loost me saame teada, et Kain võttis naise Noodimaal,* hommiku pool Eedenit, ja ehitas seal linna. Et aga piibli järgi peale Aadama ja tema kahe poja teisi inimesi ei olnud, siis tekib küsimus, kust see Kaini tulevane naine välja tuli. Sellele küsimusele jäävad kirikutegelased ja nende kirjatargad vastuse võlgu.

Kui Christoph Kolumbus [26] XV sajandi lõpul oma plaane Ameerika kohta esitas (eurooplased ei teadnud tol ajal Ameerikast midagi, enne kui Kolumbus ta avastas) ja ütles, et tema arvates on maa kerakujuline, et võib *ümber* maa sõita, leidmata kuskil otsa või äärt, et maa vastasküljel elavad samuti inimesed, siis tunnistasid papid ta ketseriks ja nõudsid, et ta nendest vaadetest lahti ütleks. «Kuidas,» ütlesid nad, «kui see on tõsi, kui on olemas veel maid, kus inimesed elavad, siis järelikult ei olnud Noa üksi, kes veeuputusest pääses, ja peale Aadama oli veel teisi inimesi, sest muidu poleks nad sinna sattunud.» Kõik papid, mis usku nad ka jutlustaksid, sealhulgas ka baptistid ja evangelistid teavad, et kogu vana piibli kaadervärk, kogu piiblile rajanev õpetus variseb kokku, niipea kui sealt üksikud poldid ja kruvid välja langevad. Ja niisuguseks piiblilegendi kruviks, niisuguseks poldiks ongi muinasjutt esimestest inimestest. Lükake see ümber, ja siis on usk ka kõigesse muusse kadunud!

Et heebrealaste jumal on loonud esimese inimese — see on täielik väljamõeldis. Vastavalt sellele väljamõeldisele räägib piibel (Esimene Moosese raamat, XI, 1—2):

«Aga kõigel maailmal oli üks keelemurre ja ühesugused sõnad.»

«Ja see sündis, et kui nad hommiku poolt teele läksid, siis leidsid nad oru Sinearimaalt ja jäid sinna elama.»

Esiteks, väike parandus: *meie kauged esivanemad, kes elasid väikeste, killustatud rühmade, sugukondade, hõimude kaupa, tundsid ainult väikest maa-ala, kogu maad nad ei tundnud ega võinudki tunda: selleks ei olnud neil mingisuguseid liiklusvahendeid.*

Teiseks, suur parandus: *maa peal ei ole kunagi olnud ühte keelt, vaid on alati olnud palju keeli.*

Inimesed elasid eri maades ja erinevates tingimustes, nende arenemisaste oli erinev; kõige selle tõttu rääkisid nad ja räägivad ka praegu eri keeltes.

Keel, mida inimesed räägivad, oleneb väga paljudest asjaoludest ja kõigepealt ühiskondlikest tingimustest. «Töö arenemine,» kirjutas proletariaadi juht ja õpetaja, kommunist Friedrich Engels, «aitas ühiskonna liikmete tihedamale liitumisele tingimata kaasa ... väljakujunenud inimesed tundsid juba *vajadust midagi üksteisele öelda.*» Antud ühiskonna arenemise astmest, tema kultuuritasemest oleneb ta keele rikkus: ka meie päevil on olemas rahvaid, kelle sõnavara on üsna vaene, samal ajal kui paljude kaasaegsete rahvaste keel on väga rikas ja hästi arenenud. Ühe ja sellesama rahva keel muutub, ta rikastub uute sõnadega. Me teame, et revolutsiooni aastate jooksul on meie keeles tekkinud palju uusi sõnu.

Paljusid sõnu ei hääldata praegu sugugi nii nagu varem. *Kujunevad välja ka uued keeled.*

Minevikus aga oli murdeid ja keeli niisama palju kui omaette elavaid hõimusid. Praegu on raske kindlaks teha, missugune keel on kõige vanem; seda raskendab veel asjaolu, et peaaegu kõigis keeltes leidub ühesuguseid sõnu. Aastat kolmsada tagasi elas Indias suurmogul nimega Dželal eddin Mohammed, hüüdnimega Akbar (suur). Ühe legendi järgi tahtis Akbar teada saada, missugust keelt rääkisid esimesed inimesed, s. o. missugune keel on kõige vanem. Temale öeldi, et selleks on heebrea keel, sest seda keelt olevat rääkinud esimene inimene Aadam. Ta otsustas seda kontrollida ja andis käsu võtta 12 rinna-

last, paigutada nad Agra lähedal asuvasse üksikusse lossi ja määrata nende laste hoidjaiks 12 amme, kes kõik olid tummad. Ükski inimene ei tohtinud nende lastega rääkida kuni nende 12 eluaastani. Siis käskis suurmogul tuua lapsed kohale ja kutsus kokku õpetlased, kes tundsid paljusid keeli: missuguses keeles hakkavad lapsed ilma õpetamata rääkima, see ongi kaasasündinud keel. Kõik õpetlased ootasid, et lapsed hakkavad rääkima just nende keelt.

Mis aga juhtus?

Lapsed ei rääkinud ühtki keelt. Nad ümisesid, karjusid ja tegid kõige mitmesugusemaid loomahääli. Sellest järeldub, et piibli jutustus, mille järgi kõik inimesed rääkisid algul üht keelt, oleks õige ainult siis, kui «kõigi inimeste» asemel oleks räägitud ühe teatava hõimu liikmetest.

Näete nüüd, kuidas tuleb lahti harutada seda väljamõeldud piiblilugu, mida seni inimestele on pähe tuubitud. Nüüd tuleme tagasi piibli jutustuse juurde (Esimene Moosese raamat, XI, 3—9):

«Ja nad ütlesid üksteise vastu: Et tehkem nüüd telliskive ja põletagem neid korralikult. Siis oli telliskivi neile kiviks ja mäevaik oli neile saviks.

Ja nad ütlesid: Et ehitagem nüüd enestele üks linn ja torn ja selle ots taeva ligidale ja tehkem enestele nimi, et meid laiali ei pillutataks üle kõige maa.

Ja Jehoova tuli maha vaatama linna ja torni, mida inimeselapsed ehitasid.

Ja Jehoova ütles: Vaata, üks rahvas ja üks keelemurre on neil kõigil, ja see on, mida nad on hakanud tegema, ja nüüd ei keela neid ükski kõike seda tegemast, mida nad on mõtelnud.

Et läki nüüd alla ja segagem seal nende keelemurre ära, nii et nad üksteise keelemurret ei saa mõista.

Ja Jehoova pillas nad sealt laiali üle kõige maa ja nad jätsid linna (ning torni) üles ehitamata.

Seepärast pandi temale nimi Paabel, sest et Jehoova seal kõige maa keelemurde on ära seganud; ja sealt pillas Jehoova nad laiali üle kõige maa.»

See, kes inimkonna arenemise ajalugu, tema minevikku mõnevõrragi objektiivselt uurib, teab juba, kui palju vaeva pidid inimesed nägema, enne kui nad õppisid ära telliste valmistamise ja linnade ehitamise kunsti. Piibli järgi aga käib kõik väga lihtsalt: ütlesid üksteisele, et

«tehkem nüüd telliskive ja põletagem neid» — ja tegidki. Mitu tuhat aastat läks mööda, enne kui inimesed selle kunsti selgeks said. Praegugi on veel olemas hõimusid, kes telliseid valmistada ei oska. Kuid siiski *tunti näiteks Egiptuses telliste tegemise kunsti rohkem kui 15 000 aastat tagasi* (ehituste jäänuste ja raidkirja järgi otsustades).

Piibel räägib, kuidas inimesed hakkasid ehitama taevasse ulatuvat torni. Ürgaegsed inimesed olid tõenäoliselt küll arvamisel, et kõrget torni mööda võib taevasse pääseda; on ju praegugi inimesi, kes usuvad, et maailma äärel läheb taevas ja maa kokku ja naised pistavad seal oma kurikaid otse taeva serva taha. Kõrged tornid — Egiptuse vaaraode püramiidid, mis on ehitatud 7000—8000 ja rohkemgi aastat tagasi, on säilinud tänapäevani. Kus siis on Paabeli torn? Ei saanud ta ju kaduda jäljetult, ja piiblis ei räägita tema kadumisest sõnagi.

Piibli jutustuse järgi lõid jumalad kartma, et inimesed võivad üles nende juurde jõuda. Sellepärast «tuli» Elohim (õigemini: tulid) *«maha vaatama linna ja torni»,* mida inimeselapsed ehitasid.

Heebrealaste jumalad ei saanud taevast isegi torni näha, sellepärast «tulid nad maha»! Tore jumal, kes kõike ära näeb!

Ja jumalad nägid ning lõid kartma. «Nüüd ei keela neid ükski kõike seda tegemast, mida nad on mõtelnud.» *«Et läki nüüd alla ja segagem seal (jälle me — jumalad — segagem. — J. J.) nende keelemurre ära, nii et nad üksteise keelemurret ei saa mõista.»*

Lugu oli seega järgmine: esimesed piiblis kirjeldatud inimesed asutasid internatsionaali, et jumalate vägevust ja võimu murda. Kuid jumalad segasid nende keelemurde ära ja pillasid nad laiali üle kogu maa. Ja inimesed jätsid Paabeli linna üles ehitamata. Jumalad tegid lõpu esimesele piibli «internatsionaalile».

Ei ole midagi naeruväärsemat ega absurdsemat sellest piibli muinasjutust. Eespool on juba selgitatud, mispärast keeled on erinevad.

Esiteks. Me rääkisime juba, et ürginimestel, eri hõimudel olid juba eri keeled.

Teiseks. Mingisugust Paabeli torni, nagu sellest piiblis räägitakse, pole kunagi ehitatud.

Kolmandaks. Paabeli linna ajalugu on vanade kirjalike mälestiste alusel ja endise Babüloonia kuningriigi

linnade väljakaevamise tulemusena küllalt hästi uuritud, ja selle ajaloo uurimine ei jäta midagi järele absurdsest muinasjutust — keelte segiajamisest ja inimeste laialipillamisest üle kõige maa.

Neljandaks. Inimesed räägivad küll erinevates keeltes, kuid nad saavad üksteisest aru, õpivad selgeks uue keele. Järelikult ei olnud alust jumalate ähvardusel, et keelte «ärasegamise» tulemusena inimesed üksteist ei mõista, ja piiblijumalad ei suutnud oma ähvardust tegelikult teostada.

Viiendaks. Inimesed, kes räägivad erinevaid keeli, oskavad tänapäevalgi ühise eesmärgi saavutamiseks ühineda. Näiteks on siin meie Kommunistlik Internatsionaal.

Praegu on kogu maakeral üle kaheksasaja mitmesuguse keele (Aasias 153, Aafrikas 114, Austraalias ja Okeaanias 117, Ameerikas 423, Euroopas 53); kui aga arvestada murdeid, siis kogu maakeral on neid kokku üle kolme ja poole tuhande. Sellest hoolimata on eri maade töölisklass ühte liitunud, ta võitleb ühise eesmärgi eest. Me esitame oma kommunistliku üleskutse raadio teel ühes keeles, ja varsti loetakse teda juba kõigisse keeltesse tõlgituna, kõigis keeltes trükituna.

Ja meile pole vaja Paabeli torni, et sundida kõiki jumalaid alla maa peale tulema. Me oleme neid selletagi taevast maha tirinud, ja kõik näevad, et need jumalad on loodud inimeste poolt. Ja mitte mingisugused jumalad ei suuda meid takistada kogu maailma töötajate vennaliku liidu loomisel.

NELJAS PEATÜKK

ESIMESTE PIIBLITEGELASTE VAGA ELU

Igaüks, kes revolutsioonieelsel ajal koolis on käinud, mäletab kindlasti, kuidas lapsepõlveaastail preester mööda koolituba edasi-tagasi kõndis ja esiisade Aabrami, Iisaki ja Jaakobi [27] õigetest tegudest jutustas; me kuulsime siis, kuidas Jehoova jumal neid nende õigete tegude pärast armastas; kuidas ta sõlmis nendega lepinguid, mis mõnikord isegi verega kinnitati (ümberlõikamise käsk); kuidas ta tõotas nendele suurt sugu saata, otsekui liiva mere ääres ja tähti taevas; kuidas ta kontrollis nende ustavust ja ausust ja selle ustavuse ja aususe eest andis neile autasuks palju orje, naisi ja kariloomi, laskis neil ära võita teisi rändrahvaid, teinekord aga ka kuningaid.

Asi polekski nii hull, kui selle asjaga tegeleksid ainuüksi papid. Kuid lugu pole sugugi nii. Võtke iga masti sektandid, kes õigeusu pappe ja kirikutegelasi põrmugi ei armasta. Meenutage adventiste, evangeliste, isegi tolstoilasi [28]. Muidugi on tolstoilane väga imestunud, kui talle ütelda, et ta palju ei erinegi mingisugusest harimata preestrist või rabist, kes on ebausu kammitsais ning petab inimesi. Kuidas siis teda, L. Tolstoi õpetuse pooldajat, pappidega ühele pulgale seatakse!? Tegi ju L. Tolstoi kirikutegelaste vastu võitlemiseks nii palju ära! Kuid laulust ei saa sõnu välja jätta, see võrdlus peab paika, kuigi ta kaugeltki ei tule mitmesuguste uskude jutlustajate kasuks.

Oma raamatus «Mis on usk ja milles on tema olemus» väidab L. Tolstoi, et piiblis kirjeldatud esiisade ja üldse heebrealaste usk andis neile kõrge moraali.

«Kui näiteks heebrealane,» kirjutas ta, «uskus kõrgemasse, igavesse ja kõikvõimsasse olevusse, kes on loonud maailma, kogu maa, loomad, inimese jne., ja kes tõotas olukorras, kus inimesed täidavad tema seadust, oma rahvast kaitsta, siis *ei usu ta millessegi mõistmatusse, mis ei ole tema teadmistega kooskõlas,* vaid vastupidi — see usk selgitas temale palju elunähtusi, mida muidu poleks olnud võimalik seletada.»

Vaadelgem siis lähemalt seda esimeste piiblitegelaste elu, nagu piibel sellest pajatab. Siin peab aga meeles pidama, et nendes piibli jutustustes ei kirjeldata tänapäeva karjakasvatajate või karjuste igapäevast elu, vaid seal räägitakse suurte karjade omanikest, kes elasid tuhandeid aastaid tagasi. Sellepärast ei hakka meie, kommunistid, nende suhtes rakendama tänapäeva mõõdupuud. Kuid meil tuleb ka meeles pidada, et oma jutlustes püüdsid papid meile alati tõestada, et just see karjakasvatajate-esiisade ja orjapidajate Aabrami, Iisaki, Jaakobi ja teiste nendetaoliste muistne elu peab olema meile kõrge moraali eeskujuks. Just sellele eeskujule tahamegi nüüd usklike ja uskmatute tähelepanu juhtida...

Me ei hakka lähemalt vaatlema esiisa Aabrami sugupuud, mis on muidugi lihtsalt laest võetud, sest kõik need «esiisad», nii Aabram, Iisak kui ka Jaakob, samuti teised isikud on välja mõeldud, neid pole kunagi olnud. Esimese Moosese raamatu XI peatükis saame me teada lühikesi andmeid Aabrami ja Saara eluloost; me saame teada, et Saara oli sigimatu, et tal ei olnud lapsi. Esimese Moosese raamatu XII peatükis räägitakse, et jumal andis Aabramile käsu:

«Mine oma maalt ning oma sugulaste seltsist ning oma isakojast ära sinna maale, mis ma sulle tahan näidata. Ja ma tahan sind suureks rahvaks teha, ja sind õnnistada, ja sinu nime suureks teha, ja sa pead väga õnnistatud olema. Ja ma tahan õnnistada neid, kes sind õnnistavad, ja tahan ära needa neid, kes sind ära vannuvad, ja sinu sees peavad kõik suguvõsad maa peal õnnistatuks saama.»

Nõnda rääkis muistne jumal Elohim ühe oma orjaga. Aabram oli tol ajal 75 aastat vana, ta naine oli veidi noorem. Ja piiblis jutustatakse nüüd selle «püha mehe» seiklustest, kusjuures neid seiklusi esitatakse moraali musternäitena. Kui Kaananimaal valitsev nälg sundis Aabramit Egiptusesse[29] minema, siis see vaga esiisa

otsustas teha järgmise kasuliku mahhinatsiooni: anda oma naise Saara mõneks ajaks Egiptuse vaarao kätte, et saada tasuks selle eest esiteks õiguse elada kartmata sellel maal, teiseks aga mõningaid kingitusi. Piibel räägib sellest mõnevõrra teisiti, mitte päris nii, nagu papid koolis jutustavad:

«Ja see sündis, et kui ta Egiptusemaale minnes sinna ligidale sai, siis ütles ta oma naise Saarai vastu: Et vaata, ma tean, et sa näolt ilus naine oled. Ja see sünnib, et kui Egiptuse rahvas sind näeb, siis ta ütleb: See on tema naine. Ja tapavad minu ära ja jätavad sinu elusse. *Ütle ennast mu õde olevat, et mu käsi sinu pärast võiks hästi käia. ja mu hing sinu pärast elusse jääks.* Ja see sündis, et kui Aabram Egiptusemaale sai, siis nägi Egiptuse rahvas naist, et ta väga ilus oli (küllap vist vanaeideke päris kena välja nägi. — *J. J.*). Ja vaarao vürstid nägid teda ja kiitsid teda vaarao ette; ja *naine võeti vaarao kotta. Ja ta tegi Aabramile head tema pärast; ja temal oli pudulojuseid ja veiseid ja eesleid ja sulaseid ja ümmardajaid ja emaeesleid ja kaameleid.* Ja Jehoova nuhtles suurte nuhtlustega vaaraod ja tema peret Saarai, Aabrami naise pärast. Ja vaarao kutsus Aabrami ja ütles: mispärast oled sa seda mulle teinud? mispärast ei andnud sa mulle teada, et tema su naine on? Mispärast ütlesid sa: Tema on mu õde. Ja ma tahtsin teda enesele naiseks võtta, ja nüüd, vaata, seal on su naine, võta ta ja mine. Ja vaarao andis meestele käsu tema pärast, et nad pidid ta ära saatma ja tema naise ning kõik, mis tal oli» (XII, 11—20).

Tore lugu, eks ole ju? Katsutagu siis sellest loost tuletada tõelist moraali ja ütelda lastele: «Lapsed, kui te kord suureks saate ja samasugusesse olukorda satute, milles oli Aabram, ärge siis kõhklema lööge, valetage julgesti ja ütelge, et teie naine pole teie abikaasa, vaid hoopis õde, andke ta mõne võimutseja kätte, ja te jääte elusse, veel rohkem, saate selle eest ka kulda, hõbedat ja igasugust muud rikkust ning mõnu, sest niisugune oli ühe piiblis kirjeldatud esiisa, Jehoova jumala poolt lugupeetud mehe suurim voorus.»

Kapitalistlikes maades on palju naisi, kes nälja ähvardusel on sunnitud end müüma. Nende keha ostetakse. Kuid nende vastu tunnevad tavaliselt põlgust isegi need, kes nende keha ostavad. Neid nimetatakse avalikeks naisteks, neile on antud ka igasuguseid teisi nimetusi, mida

peetakse häbiväärseiks. Kuid see nähtus ei piirdu ainuüksi naistega. On ka niisuguseid mehi, kes müüvad oma keha rikastele naistele, on nende ülalpidamisel. Ka neid põlatakse, neile on antud armukese või mõni muu solvav hüüdnimi. Kuid on ka niisuguseid härraseid, kes müüvad oma naist, oma armukest ja elavad tema keha arvel. Need on põlastusväärsed inimesed, sutenöörid. Kellelgi ei tule pähe seada neid teistele inimestele vooruse eeskujuks. Aga kas ülaltoodud loos, mille me Esimese Moosese raamatu XII peatükist sõna-sõnalt välja kirjutasime, ei olegi meil tegemist niisuguse *sutenööriga, kelleks on piiblilegendis kirjeldatud esiisa Aabram? Argusest, oma naha päästmiseks, samuti rikastumise eesmärgil annab ta algul oma naise esimese vastutuleja kätte, saab selle eest kingitusi, pärast aga, kui pettus on ilmsiks tulnud, võtab rahuliku südamega selle temale tagasi antud naise ja läheb ära. Ta on rahul, et Jehoova jumal aitas tal kokku kraapida kaameleid ja eesleid, orje ja ümmardajaid.*

See kasulik operatsioon, nagu räägitakse piiblis, tõi karjakasvataja Aabramile kõvasti sisse. XIII peatükis räägitakse: «Ja Aabram oli väga rikas lojustest ja hõbedast ja kullast» (tänapäeva mõistes ehtne pursui). See operatsioon oli talle väga meeltmööda ja esimesel sobival juhul oleks ta seda uuesti teinud. Esimese Moosese raamatu XX peatükis räägitakse, et märksa hiljem elas Aabram Kaadese ja Suuri vahel ja viibis ajutiselt Keraris. Edasi jutustatakse:

«Ja Aabraham ütles oma naisest Saarast: Ta on minu õde (tal oli nähtavasti meeles, missugust kasu ta esimese niisuguse operatsiooni pealt lõikas. — *J. J.*). Ja Abimelek, Kerari kuningas [30], läkitas sinna ja võttis Saara ära. Ja jumal tuli Abimeleki juurde öösi unes ja ütles temale: Vaata, sa pead surema naise pärast, kelle sa oled ära võtnud, sest ta on mehe naine. Ja Abimelek ei saanud tema ligi, ja ta ütles: Issand, tahad sina ka õige rahva ära tappa? Eks ta ole mulle ütelnud: Tema on mu õde? Ja ta ütles ka ise: Tema on mu vend! Ma olen seda oma vagast südamest ja oma ilmsüütute kätega teinud. Ja jumal ütles tema vastu unes: Ka mina tean, et sa seda oma vagast südamest oled teinud, ja mina olen sind ka takistanud pattu tegemast minu vastu; seepärast ei lasknud ma sind mitte tema külge puutuda. Ja nüüd saada mehe naine tagasi, sest ta *on prohvet ja ta võtab sinu*

eest paluda, et sa elusse jääksid (kui lihtne see kõik on. — *J. J.*), ja kui sa teda mitte tagasi ei saada, siis pead sa teadma, et sa pead surma surema, sina ja kõik, mis sul on. Ja Abimelek tõusis hommiku vara üles ja kutsus kõik oma sulased ja rääkis kõiki neid sõnu nende kuuldes, ja mehed kartsid väga. Ja Abimelek kutsus Aabrahami ja ütles temale: Mis oled sa meile teinud? ja mis pattu olen mina su vastu teinud, et sa oled suure patu minu ja mu kuningriigi peale saatnud? Sa oled minuga teinud, mida ei sünni teha. Ja Abimelek ütles Aabrahami vastu: Mis sa oled näinud, et sa selle asja oled teinud? Ja Aabraham ütles: *Et ma mõtlesin, ehk vahest ei ole jumala kartust siin paigas ja nad tapavad minu mu naise pärast.* Ja tema on ka tõesti mu õde, ta on minu isa tütar, aga mitte mu ema tütar, ja on minule naiseks saanud. *Ja see sündis, kui jumal mind mu isa majast saatis seal ja teal käima, siis ütlesin mina tema vastu: Olgu see su heategemine, mis sa mulle pead tegema: Kõigis paigus, kuhu me saame ütle minust: ta on minu vend. Ja Abimelek võttis pudulojuseid ja veiseid ja sulaseid ja ümmardajaid ja andis Aabrahamile, ja andis temale tema naise Saara jälle tagasi... Ja Saarale ütles ta: Vaata, ma olen su vennale tuhat hõbetükki andnud;* vaata, tema on sulle silmade katteks kõikide seas, kes su juures on; sa oled kõiges õigustatud» (XX, 2—14, 16).

Ma tõin selle jutustuse sõna-sõnalt ära. Siin on täpselt samasugune kõlbluse eeskuju. Jutustaja esitas ainult heebrealaste jumala jutuajamise kuningas Abimelekiga. Kogu see jutuajamine toimus unes; sellepärast on selge, et kui see oleks juhtunud isegi meie päevil, ei saaks me ikkagi *kontrollida seda, mis toimus unes.* Unes hoiatab jumal Abimelekit, et ta selle vanaeidekese ümber nii väga ei keerutaks. Abimelek annab Saara kuuluvuse järgi tagasi ja heidab Aabramile ette, et ta on teda petnud. Aabramil on see aga nagu hane selga vesi. Ja kuigi piiblis räägitakse, et Abimelek naise külgegi ei puutunud, saab Aabram sellest seiklusest ikkagi kasu: ta saab tuhat hõbetükki, veiseid ja pudulojuseid. Saara saab samuti kingituse ja kogu see asi lõpeb päris hästi. Pärast seda, kui Aabram oli oma naise eest selle rikkaliku tasu kätte saanud, «palus ta jumalat, ja jumal parandas Abimeleki ja ta naise ja ta ümmardajad, nii et nad lapsi said» (XX, 17).

Lugege tähelepanelikult neid piibli jutustusi, ja te näete, *et kogu asi keerleb paljunemise, siginemise ümber.* Mida palub Aabram oma jumalalt, kes talle nii kasulikke afääre organiseerib? Ta palve on seotud sellega, et Abimeleki orjad ja ümmardajad enam ei paljune ja tema kari enam ei sigine. Ja ka esiisa Aabram ise hoolitseb kogu aeg järeltulijate saamise eest; et aga tema naine, kes oli käest kätte käinud ning mitme vaarao kojas elanud, mitte kuidagi sünnitamisega hakkama ei saa, siis tuli koguni ümmardajad abiks võtta ja katsuda nendelt lapsi saada.

Esimese Moosese raamatu XVI peatükis räägitakse, kuidas Aabram tegi oma ümmardaja Haagari enda naiseks. Ka selle jutustuse esitab kirik kõrge moraali musternäitena, mida usklikud inimesed tahaksid kasvavatele lastele eeskujuks seada. Aabram ise ei usu jumala juttu, et temal saab olema palju järeltulijaid, ta räägib isegi unes kogu aeg jumalaga selle üle (religioossetes muinasjuttudes räägivad inimesed jumalatega peamiselt unes, sest ainuüksi unes võibki näha niisugust olevust, keda nimetatakse jumalaks). Ja seesama heebrealaste jumal olevatki temale tõestanud oma sõnade õigsust järgmisel viisil:

«Võta mulle üks kolmeaastane puul ja üks kolmeaastane kits ja üks kolmeaastane jäär ja üks turteltuvike ja üks tuvi poeg. Ja ta võttis need kõik enese kätte ja lõikas nad keskelt lõhki ja pani iga tüki teise vastu... Ja kiskjad linnud tulid kehade peale, ja Aabram peletas nad ära» (XV, 9—11).

Kõik see toimus unes. Unes nägi ka Aabram, et tulelont läks lõhkilõigatud loomade vahelt läbi. Unes võib paljugi asju näha, kuid piibel teeb sellest järeldused. Selgub, et selsamal päeval tegi jumal Aabramiga lepingu ja ütles temale, et ta annab talle nii- ja niisugused maad «Egiptuse jõest suure jõeni».

Kuid vaatleme nüüd lähemalt Haagari lugu (Esimene Moosese raamat, XVI, 1—16):

«Ja Saarai, Aabrami naine, ei toonud temale last ilmale; ja tal oli üks Egiptusemaa ümmardaja, Haagar nimi. Siis ütles Saarai Aabrami vastu: Et vaata, Jehoova on mind kinni pannud, et ma last ei saa (Jehoova jumal ajas isegi ämmaemanda asju. — *J. J.*); et heida minu ümmardaja juurde, ehk tuleb temast minule sugu.»

Tänapäeva inimesele on see muidugi arusaamatu, kuidas võib üks naine saada teisest naisest lapsi. Muistsetele rahvastele oli see aga arusaadav. Asi ei seisnud selles, et sel ajal oleks üks naine sünnitanud teise naise kaudu. Lugu oli nii, et orjanduslikus ühiskonnas, s. o. seal, kus olid orjad ja isandad, loeti ümmardaja laps emanda lapseks, kui ainult see vastsündinud laps oli emanda sülle pandud. Lapsendamine käis niiviisi, olgugi et tegemist oli täiesti võõraste lastega; kui laps oli olnud mehe või naise süles, siis loeti ta tema lapseks.

«Ja Aabram võttis Saarai sõna kuulda. Ja Saarai, Aabrami naine, võttis oma ümmardaja Haagari, Egiptusemaa naise, pärast seda, kui Aabram oli kümme aastat Kaananimaal elanud, ja pani ta oma mehele Aabramile naiseks. Ja ta heitis Haagari juurde ja see sai käima peale; ja kui ta nägi, et ta käima peale oli saanud, siis oli ta emand tema meelest halb.»

Väga huvitav romaan leidub selles Esimese Moosese raamatu XVI peatükis! Ümmardaja sai oma isanda naiseks. Tema emand on juba päris eideke, üle 70 aasta vana. Karjakasvataja Aabrami armastus kuulus sel ajal nähtavasti täielikult nooremale Haagarile, ja seoses sellega muutus emand ümmardaja meelest halvaks. Saarai üle võttis aga võimust armukadedus.

«Ja Saarai ütles Aabrami vastu: Mis mulle liiga sünnib, tuleb sinu peale; mina olen oma ümmardaja su sülle andnud, ja et ta näeb, et ta käima peale on saanud, siis olen ma halb tema meelest; Jehoova mõistku õigust minu ja sinu vahel (ma olen väeti naisterahvas, mulle võib igaüks liiga teha. — *J. J.*). Ja Aabram ütles Saarai vastu: Vaata, su ümmardaja on sinu käes, tee temaga, mis su meelest hea on. Ja Saarai andis temale hirmu ja ta põgenes tema juurest ära.»

Kuidas teile meeldib see episood perekonnaelust? Kui nüüd papp räägib lastele kõiki neid lugusid täpselt nii, nagu need on piiblis kirja pandud, missuguse kõrge moraaliõpetuse võib ta siis nende alusel luua? Haagar on Aabrami naine, ta peab oma peremehele lapse sünnitama. Aabrami naiseks sai ta peremehe «seadusliku» naise Saara nõusolekul. Ja kui Saara armukadedust tundes hakkab Aabramile kaebama, et temale on liiga tehtud, siis teeb Aabram näo, nagu poleks midagi juhtunud, ja ütleb: ta on ju sinu ümmardaja, tee temaga, mis su meelest hea

on. Ja Saara annab temale hirmu. Sel ajal, kui ümmardajad orjad olid, tähendas käte külgepanemine lihtsalt piinamist — vitstega või kantsikuga peksmist, sest Haagar oli ju ori. Haagar põgenes. Mis on siin õpetlikku, mis on siin kõlbelist? Mida tuleks meil õppida nendelt orjapidajatelt? Asjasse segab vahele jumal. Ta saadab ühe oma käskjalgadest (Jehoova ingli) põgenenud ümmardajat otsima. See leidis tema kõrbest üles ja ütles talle rangelt:

«Haagar, Saarai ümmardaja, kust sa tuled ja kuhu sa lähed? (teeskleb, nagu ise ei teaks. — *J. J.*). Ja ta ütles: Mina olen oma emanda Saarai juurest ära põgenemas. Ja Jehoova ingel ütles temale: Mine tagasi oma emanda juurde ja alanda ennast tema käte alla.»

Moraal on järgmine: kui oled kord juba ori, siis alanda ennast oma emanda käte alla, kuigi ta sinu üle irvitab. Niisugune on pappide piiblimoraal. Siia muidugi tuleb veel lisaks see, et piiblijumal Elohimi käskjalg annab sealsamas Haagarile lubadusi kui külluse sarvest. Ta tõotab Haagari soo väga paljuks teha, nii et seda ei või suure arvu pärast üleski arvata. Ta lohutas Haagarit ka lubadusega, et «tema pojast saab jultunud inimene kui metseesel; tema käsi on kõikide vastu ja kõikide käsi tema vastu, ja ta peab kõigile oma vendadele tüliks elama».

See lohutus, tõsi küll, on nagu väiksevõitu: olla jultunud inimene kui metseesel. Kuid selle piiblijutustuse autor püüab meid veenda, et Haagari meel läks rõõmsaks, ta tuli Aabrami juurde tagasi ja sünnitas temale poja Ismaeli! Aabram oli sel ajal juba 86 aastane[31]. Papake oli küll juba kaunis vana, kuid sel ajal ta alles hakkab oma järeltulijate suure arvu eest hoolitsema.

Niisugune on lühidalt Aabrami perekonnaelu. Olgu siis nendel, kes peavad piiblit «pühakirjaks», niipalju mehisust, et ütelda nii lastele kui täisealistele: elage nii, nagu elas teie esiisa Aabram, petke, valetage, kui see teile ainult kasu toob. Oma naha päästmiseks võite müüa oma naise, vara kokkukraapimiseks võite samuti müüa oma naise. Kui te soetate endale lapsi väljaspool oma perekonda, siis suhtuge põlastavalt nende emadesse, andke nad «seadusliku» naise hirmu alla; teie seaduslik naine võib peksta ümmardajaid, keda ta ise on teile voodisse toonud.

Me püüame ka järgmises peatükis tutvustada lugejaid piiblis kirjeldatud esiisade teiste eluviisidega, ja te näete, missugune «ilu» piiblis peitub, missugust «kõrget moraali» seal õpetatakse, missugust «head eeskuju» antakse seal vaprusest, voorusest, vendlusest ja teistest väärt asjadest, millest meile kõikide usutunnistuste papid jutlustavad.

VIIES PEATÜKK

SOODOMA PATUSED JA SOODOMA VAGAD MEHED

Kombeõpetuslik lugu lastele ja täisealistele

(Esimene Moosese raamat, XVIII—XXI)

Meile võidakse ütelda, et tänapäeva moraalimõisteid ei saa kaugete, piiblis kirjeldatud aegade suhtes rakendada. See on tõsi. Me ei rakendagi seda mõõdupuud. Kuid just *papid rakendavad seda mõõdupuud piiblilugude suhtes ja tuletavad nendest lugudest moraalinorme meie päevade jaoks. Just nemad tahavad piibli orjamoraali töörahvale peale sundida.* Niisuguste «kombeõpetuslike» piiblilugude hulka on kõigis «usuõpetuse» õpikuis võetud jutustus Soodoma ja Komorra hukkumisest[32] ja vaga mehe Loti[33] verepatust — tema abielust oma kahe vaga tütrega. Sellest aga tasub rääkida.

Selle loo alguses jutustatakse, kuidas piiblijumal Aabramiga juttu puhudes (jumalad, nagu me piiblist ja teiste rahvaste jutustustest näeme, olid endistel aegadel väga jutukad ja rääkisid inimestega kõigist asjust) hakkas temale kurtma:

«Et kisendamishääl Soodoma ja Komorra üle suur on ja et nende patud väga rasked on, *seepärast tahan ma alla minna ja vaadata, kas nad kõikepidi on teinud* seda kisendamist mööda, mis mu ette on tulnud, või mitte, et saaksin teada» (Esimene Moosese raamat, XVIII, 20—21).

Vana ja väeti, tõntsiksjäänud silmadega «jumal», kes mitte kui midagi ei tea! Taevast alla ta enam üldse ei näe! Tal on tarvis «alla minna», «vaadata», «teada saada»! Tont neid teab — kaevatakse küll Soodoma meeste peale, et nad olla patused, kuid võib-olla see on tühi jutt! Vaja järele vaadata! Niisugune on see kõikvõimas jumal, kes näeb kõike, teab kõike jne. jne.!

Aabram hakkab seda jumalat manitsema: ei saa ju tervet linna ära hävitada, kuigi mõni on seal pattu teinud. Ja Aabram kaupleb jumalaga. Lõpuks tingib ta niipalju välja, et kui Soodomas ka ainult kümme õiget leitakse, siis ei kaota Elohim Soodomat maa pealt ära.

Õhtul aga tulid Soodomasse kaks inglit asja uurima. Lott logeles sel ajal linna väravate juures (istus värava suus). Kui nüüd Lott neid ingleid nägi (nad olid arvatavasti väga tähtsa näoga), siis kummardas ta maani (ehtne orjuse väljendus) ja ütles: *«Minu isandad,* tulge nüüd *oma sulase* kotta...» Piibel laseb Loti suust kuulda orjusega harjunud inimese tervituskõnet; Lott nimetab ennast orjaks, külalisi aga oma *«isandaiks»*.

Hakkab siis ingleid anuma: need tahavad ööseks uulitsale jääda, Lott aga räägib neile auku pähe. Lõpuks saigi sellega hakkama! Küpsetas siis neile hapnemata kooki-sid, *ja nemad sõid.* Seejärel aga jutustatakse, et inglid ei olnud veel jõudnud magama heita (tuleb välja, et inglid söövad ja magavad nagu inimesedki!), kui juba tulid kõik linna elanikud sinna ja nõudsid Loti käest: «Kus on mehed, kes sinu juurde ööseks on tulnud? Too nad välja meie kätte, et meie nendega ühte saame...» Teiste sõnadega: Soodoma meeste hulgas oli levinud niisugune komme, mida nimetatakse pederastiaks, s. o. loomuvastane suguühendus meeste vahel. See oli levinud Kreekas, Roomas, igal pool ristiusu kloostrites, kus mungad andsid pühaliku tõotuse karskeks ja kasinaks jääda, naisesse kui roojasesse olevusse, «kuradi tööriista» jne. mitte puutuda, tegelikult aga elasid kokku teiste munkade ja noviitsidega. Ja tänapäevalgi võib mitmesuguste maade ajakirjanduses aeg-ajalt leida teateid kohtuprotsesside kohta, kus mungad on poisikesi vägistanud.

Kuid Lott tahab oma isandaid kaitsta ning päästa (seda nõuab külalislahkus). Missuguse lahenduse ta siis leiab?

«Ja ütles: Ma palun, mu vennad, ärge tehke mitte kurja. *Et vaadake, mul on kaks tütart, kes ei ole veel mitte mehega ühte saanud, küll ma neid tahan teie kätte välja tuua, ja tehke nendega, nõnda kui teie meelest hea on;* aga meestele ärge tehke ühtigi, sest seepärast on nad mu katuse varju alla tulnud» (XIX, 7—8).

Tuleb välja, et *parem on* anda kaks tütart meestejõugu kätte ja lasta nad vägistada.

Kuid siin oli muidugi vaja välja mõelda mingisugust imetegu. Ja papid saidki sellega hakkama:

«Ja mehed pistsid oma käe välja,» jutustatakse piiblis, «ja saatsid Loti eneste juurde kotta ja panid ukse lukku. Ja nad lõid mehed, kes koja ukse taga olid, suure pimedusega, *niihästi vähemad* kui suured, nii et nad ära väsisid ust otsimast.»

Lihtsalt suurepärane! *Inglid* (!) ei saa ennast muul viisil päästa, kui peidavad end majasse ära. Lotti ei saa nad ka muul viisil päästa, kui panevad ukse lukku. Ja samal ajal võivad nad kõiki lüüa suure pimedusega. Kui nad olid nii vägevad, et võisid *pimedusega* lüüa, miks nad siis ei võinud neid lüüa *vaimuvalgusega?* Kuid asi selles seisabki, et piibel võib lüüa ainult pimedusega, rahvast veelgi pimedamaks teha! Milleks oli vaja pimedusega lüüa Soodoma elanike lapsi? See on täiesti arusaamatu. Ometi aga räägitakse piiblis, kuidas ka kõik *«vähemad»* olid pimedusega löödud ja nägid suurt vaeva ukse otsimisega. Iga *inimest,* kes niisuguse asjaga oleks hakkama saanud, oleks nimetatud kurjategijaks. Kuid see on ju jumal — Elohim.

«Kui ta kõneles, siis hakkasid mehed tema käest ja tema naise käest ja tema kahe tütre käest kinni, sest et Jehoova temale armu andis; ja nad viisid ta välja ja jätsid ta linna taha. Ja see sündis, kui nad need olid välja viinud, siis ütles tema: Katsu, et sa oma hingega pääsed, ära vaata mitte enese taha ja ära jää mitte seisma kõige Lagendiku peale; katsu, et sa pääsed sinna mäele, et sind ei lõpetataks» (XIX, 16—17).

Pärast seda räägitakse piiblis: «Ja Jehoova laskis Soodoma ja Komorra peale sadada väävlit ja tuld Jehoova käest taevast, ja lõi needsamad linnad ümber ja kõik Lagendiku ja kõik linnade rahva ja mis maast oli kasvanud» (XIX, 24—25).

Piiblis kirjeldatakse seega kahe linna hukkumist. Selle jutustuse aluseks võis olla karjakasvatava hõimu ettekujutus tulemäe tegevusest. Inimesed, kes ei osanud seda loodusnähtust seletada, olid arvamisel, et jumal laseb taevast sadada tuld, kive, väävlit ja hõõguvat laavat. Niisuguseid nähtusi on esinenud varem, ja tänapäevalgi juhtub teinekord, et vedel ja hõõguv maa sisemiste kihtide mass, mis ei ole veel jahtunud, paiskub ühe või teise lõhe kaudu välja ja matab terved linnad ja piirkonnad enda

alla. Alles hiljuti leidis niisugune vulkaani purse aset näiteks Sitsiilias (Itaalia), seda on esinenud Lõuna-Ameerikas ja mitmes teises kohas. Metsinimesed leidsid sellele looduse vaatepildile oma seletuse, andsid selle jutustuse sugukonnast sugukonda edasi, ja hiljem sattus see jutustus piiblisse. Kuid papid esitavad selle jutustuse 'püha loo' pähe, milles pidavat' avalduma jumala pedagoogilised, kasvatuslikud võimed.

Ometi ei ole midagi absurdsemat ettekujutusest, kuidas mingisugune jumal laseb inimeste pattude, nende eksimuste pärast kõigile elavatele olevustele ning täiesti süütutele lastele kaela sadada väävlit, hävitab isegi taimestiku (nähtavasti oli ka rohi nakatatud Soodoma pattudest).

Selle loo lõpul öeldakse:

«Ja tema (Loti) naine vaatas tema juurest tagasi ja sai soolasambaks» (XIX, 26).

Kes on keemiat õppinud, see teab muidugi, et sool koosneb naatriumist ja kloorist, meie keha aga koosneb peamiselt hoopis teistest elementidest — lämmastiku- ja süsinikuühenditest, soolasid aga on inimese organismis ainult tühisel hulgal. Kuidas võib meie keha rakkudes leiduv valkaine või süsinik soolaks, s. o. kloornaatriumiks muutuda, seda ei seleta teile ära ükski papp, ja ükski aus inimene ei söanda teile ütelda, et see on võimalik. Kuid see käib ausate inimeste kohta. Piiblit aga on meile esitanud ning esitavad pühakirja pähe petised, kes ise küll teavad, et lämmastikku ei saa muuta naatriumiks ega süsinikku klooriks, kuid kes siiski rahvast petsid ning lihtsameelsetele koolilastele rääkisid: «Näete, lapsed, kui halvasti läheb, kui ei kuulata jumala ja vanemate sõna; vaadake, kuidas jumal karistas Loti naist selle eest, et ta oli sõnakuulmatu, umbusklik ja uudishimulik».

Sellega lõpebki koolis Soodoma ja Komorra lugu. Selgusetuks jääb ainult, milles siis õieti seisis Loti ja tema tütarde vagadus, et jumal kõik inimesed hävitas, neid aga ellu jättis. Kas seda ei võiks piiblist teada saada? Me võimegi piiblist lugeda nende vagade inimeste elu kohta järgmist:

«Ja Lott läks Soarist üles ja elas mäe peal ning ta kaks tütart temaga, sest ta kartis Soaris elada (mida ta küll kartis, kui jumal ise oli tema poolt?! — *J. J.*); ja ta elas ühe koopa sees, tema ja ta kaks tütart. Ja vanem

ütles noorema vastu: Meie isa on vana, ja pole ühtegi meest maa peal, kes meie juurde heidaks kõige maailma viisi järgi. Tule, *jootkem oma isa viinaga ja heitkem tema juurde magama, et meie oma isast sugu elus peaksime. Ja nad jootsid oma isa* sel ööl *viinaga,* ja vanem tuli ja heitis oma isa juurde magama; ja tema ei tundnud mitte, kui tütar magama heitis, ega seda, kui ta üles tõusis (purjus olin, mitte midagi ei mäleta! — *J. J.*). Ja see sündis teisel päeval, et vanem ütles noorema vastu: Vaata, ma olen eile oma isa juures maganud, jootkem teda ka sel ööl viinaga, ja mine, maga tema juures, et meie oma isast sugu elus peaksime. Ja nad jootsid ka sel ööl oma isa viinaga, ja noorem võttis kätte ning heitis tema juurde magama; ja ta ei tundnud mitte, kui tütar magama heitis, ega seda, kui ta üles tõusis. *Ja mõlemad Loti tütred said oma isast endid vastu.* Ja vanem sai poja... Ja ka noorem sai poja» (XIX, 30—38).

Niisugused olidki need «vagad inimesed», keda heebrealaste jumal Soodomast ära päästis. Vana joodik, kes kaanib ennast mõistuse kaotuseni täis ja kellest jäävad tema kaks tütart rasedaks. Ta oli niivõrd purjus, et ei tundnud, kui tütar temaga magama heitis, ega seda, kui ta üles tõusis. Ja tütred arutavad omakorda, et peigmehi ju ei ole, sugu tuleb aga jätkata. Nad lepivad omavahel kokku ja saavad kordamööda oma isa naiseks. Kõik nad on ju vagad inimesed!

Pärast Oktoobrirevolutsiooni levitas välisriikide kodanlus ja papid Nõukogude Liidu kohta laimujutte, nagu lubaksid meie Nõukogude seadused abielu vanemate ja laste vahel. Niisuguse laimu levitamisega tahtsid meie vaenlased äratada viha ja vaenu proletariaadi diktatuuri maa vastu. Tegelikult aga esitab kristlaste ja juutide «püha» piibel ise meile kõlbluse ja vooruslikkuse eeskujuna jutustuse Lotist, kes oli abielus oma tütardega. Piiblis ei leidu ainustki sõna, mis selle teguviisi hukka mõistaks. Papid jätavad alati selle koha vahele. Kuid see ei muuda asja. Selle loo varal me näeme, et oli aeg, kus abielu oma tütardega oli lubatud[34]. Kuid mida on siin õpetlikku meile või meie ajale?

KUUES PEATÜKK

VAGAD PIIBLITEGELASED, KES OHVERDAVAD INIMESI

(Esimene Moosese raamat, XXII)

apid õpetavad inimestele piibli põhjal, et jumala tahteta ei lange juuksekarvagi inimese peast ega kivi katuselt. Talupojad aga väljendavad seda omamoodi: «Kui jumal ei taha, ei siis koeranael üles aja». Kui inimene juba halliks läheb, siis on see järelikult jumala tahtmine. Kui aga usklik inimene peaks lugema, et mingisugune pumat selle vastu aitab, siis määrib ta oma paljast pealage ikkagi selle pumatiga. Ja kui katusekivi kukub kellelegi pähe, siis olevat ka see jumala tahtmine; ometi pole ma veel näinud inimest, kes hakkaks sel puhul jumalat süüdistama. Alati süüdistatakse siis maja peremeest, kes pole õigel ajal remonti teinud. Kui aga uskuda pappe, siis on niisugustel puhkudel esimeseks süüdlaseks nende jumal: miks ta järele ei valvanud, miks ta seda lubas?

Kui inimesega juhtub õnnetus, siis seletavad papid seda kahteviisi: *jumal võis karistada* inimest (kui ta oli «patune»), kuid ta võib ka inimest («vaga meest») *katsuda, proovida:* kas ta selle katsumise välja kannatab? Mõnikord lähevad ametid sassi: kurat võtab teinekord selle asja enda kätte ja hakkab ise inimesi katsuma ja kiusama. Raske on siin isegi vahet teha, kes paremini kiusab, kas pappide jumal või pappide kurat. Nii üks kui teine lubavad tavaliselt inimesele anda või annavadki talle preemia või autasu, kui ta suudab katsumisele või kiusatusele vastu panna.

Papid on luuletanud palju lugusid niisuguste katsumiste kohta. Piiblis leidub mälestusi õudsest kombetalitu-

sest — inimeste ohverdamisest, mida kunagi praktiseeriti. Kui piiblis praegu lihtsalt rääkida, et kunagi olid nii- ja niisugused vagad mehed, pühad esiisad Aabram jt., kes tõid jumalale ohvriks inimesi, siis kutsub see tänapäeva inimeste hulgas esile ainult vastikustunnet. Sellepärast püüdsid piibli koostajad inimeste ohvrikstoomise lugusid üle võõbata, täiendada neid igasuguste moraaliõpetustega, ja niiviisi saadakse jällegi üks uus muinasjutt laste ja lihtsameelsete täiskasvanute jaoks, millega neile tahetakse öelda: näete nüüd, teie jumala orjad, kuidas tuleb jumala sõna kuulda; kui jumal annab teile unes käsu tappa oma lihane isa või laps, siis tehke seda. Tõepoolest, mida piibel selles asjas räägib?

«Ja see sündis pärast seda lugu, et jumal Aabrahami kiusas ja ütles tema vastu: Aabraham! Ja ta ütles: Siin ma olen. Ja tema ütles: Et võta oma poeg, kes sinu ainus, keda sa armastad, Iisak (kuigi me teame, et Iisak polnud sugugi ainus poeg, sest Aabramile oli Haagar sünnitanud veel teise poja, kellest piiblis just enne seda räägitakse. — *J. J.*), ja mine Moriamaale ja ohverda ta seal põletamisohvriks ühe nende mägede peal, mis ma sulle tahan ütelda» (Esimene Moosese raamat, XXII, 1—2).

Mida teeks tänapäeva inimene, olgu ta kas või usklik, kui ta oleks näinud niisugust und? Kas ta tõesti täidaks selle jumala käsu? Muidugi mitte! Kuid kaugetel aegadel olid niisugused jumalale toodavad «põletamisohvrid» (inimeste ohverdamine) niivõrd tavalised, inimesi põletati jumalate altaritel niivõrd sageli, et Aabram, piibli jutustuse järgi otsustades, põrmugi ei imestanud selle oma jumala käsu üle. Piiblis jutustatakse:

«Ja Aabraham tõusis hommiku vara üles ja pani oma eesli sadulasse, ja võttis kaks oma noort meest enesega ja oma poja Iisaki, ja lõhkus põletamisohvri puud ja võttis kätte ning läks sinna paika, mis jumal temale oli ütelnud (millal jumal temale seda ütles, sellest piibel ei räägi. — *J. J.*). Kolmandal päeval tõstis Aabraham oma silmad üles, ja nägi seda paika kaugelt. Ja Aabraham ütles oma noorte meeste vastu: Jääge teie siia eesliga, ja meie läheme poisiga sinna ja tahame kummardada ja jälle tagasi teie juurde tulla. Ja Aabraham võttis põletamisohvri puud ja pani need oma poja Iisaki selga, ja võttis enese kätte tule ning noa. Ja nad läksid mõlemad ühtlasi» (XXII, 3—6).

Te kujutage endale ainult ette seda pilti: teie ees on pesueht metsinimene. Ta ei oska kiiresti tuld süüdata, ja sellepärast kannab ta tuliste sütega täidetud potti endaga kaasas. Puud paneb ta sellesama poisi selga, kelle ta kavatseb ära tappa ning tules ära põletada, käes hoiab ta nuga, millega kavatseb pojale otsa peale teha, — niisugune ongi see vaga piiblitegelane! Poeg muutub muidugi rahutuks.

«Ja Iisak rääkis oma isa Aabrahami vastu ning ütles: Mu isa! Ja ta ütles: Siin ma olen, mu poeg (mitte kedagi nende juures sel ajal ei olnud, nii et raske on kontrollida, kas niisugune jutuajamine nende vahel tõepoolest aset leidis. — *J. J.*). Ja ta ütles: Vaata, siin on tuli ja puud, aga kus on tall põletamisohvriks? Ja Aabraham ütles: Küllap jumal muretseb enesele talle põletamisohvriks, mu poeg. Ja nad läksid mõlemad ühtlasi. Ja nad tulid sinna paika, mis jumal temale oli ütelnud, ja Aabraham tegi sinna altari ja seadis puud, ja sidus oma poja Iisaki kinni ja pani ta altari peale, puude peale. Ja Aabraham pistis oma käe välja ja võttis noa, et ta pidi oma poja ära tapma» (XXII, 7—10).

Piibli jutustuse autor oleks nüüd tegelikult võinud panna punkti, sest nüüd on selge, mis inimeste ohvrikstoomisel niisuguses olukorras toimus. Foiniikia [35], Kreeka, Mehhiko ja paljude teiste maade ajaloos on säilinud kirjeldused kõige õudsemast inimeste ohvrikstoomisest, kus mõnikord hukkusid sajad ja tuhanded inimesed, keda «jumala jaoks» tapeti ja ära põletati. Tuhanded «paganausu» preestrid, täpselt samuti nagu legendaarne piiblitegelane Aabram, tapsid ja põletasid lapsi ning täiskasvanuid ohvrialtaritel.

Kui nüüd jutustus sellega lõpeks, siis ei saaks piibel inimesi narritada. Sellepärast ongi igale niisugusele jutustusele tingimata juurde lisatud mingisugune «imelugu» moraaliõpetuse andmiseks. Imeasi selles piibli jutustuses seisab selles, et:

«Jehoova ingel hüüdis tema vastu taevast ning ütles: Aabraham, Aabraham! Ja ta ütles: Siin ma olen. Ja ta (ingel) ütles: Ära pista oma kätt poisi külge ja ära tee temale midagi; sest nüüd tean mina, et sina jumalat kardad ja et sa oma ainust poega ei ole mulle mitte keelanud. Ja Aabraham tõstis oma silmad üles ja nägi, ja vaata, üks jäär oli tema taga oma sarvist kinni rägadikus, ja Aab-

raham läks ning võttis jäära ja ohverdas selle põletamisohvriks oma poja asemel» (XXII, 11—13).

Me teame, et inimeste asemel hakati jumalatele ohvriks tooma loomi. Võib-olla selles muinasjutus kujutataksegi üleminekut inimeste ohverdamiselt loomade ohverdamisele, kuidas inimese asemel tuuakse ohvriks loom; kuid seda jutustatakse võimalikult imepäraselt.

Kuid igal usklikul või uskmatul tekib iseenesest küsimus: kui jumal on olemas kõikjal, kui ta teab kõike, milleks siis oli tal tarvis Aabramit «kiusata»? Kas ta ei teadnud juba ette ära, mida Aabram teeb? Ja kõigepealt peab igaühele, nii usklikule kui ka uskmatule selge olema, et Jumalat kujutatakse alati inimesena, et jumalale antakse alati needsamad omadused, mis on inimeselgi olemas. Jumal *ei tea,* mida Aabram hakkab tegema, ta kontrollib teda, pärast aga ütleb: «Noh, nüüd ma tean, et sa kuuled minu sõna.» Ja sealsamas antakse sõnakuulmise eest preemia või autasu. Jumal ütleb ja isegi tõotab ning vannub (järelikult on ta arvamisel, et ilma vandumiseta Aabram teda hästi ei usu):

«Ma olen enese juures vandunud,» ütleb Jehoova jumal, «seepärast et sa selle asja oled teinud ja ei ole oma ainust poegagi mulle mitte keelanud, siis tahan ma sind tõesti õnnistada ja su soo väga paljuks teha, nõnda kui tähti taevas ja kui liiva mere ääres, ja su sugu peab oma vaenlaste väravad pärima» (XXII, 16—17).

Teiste sõnadega: jumal tõotas Aabramile, et tema saab maailmavallutajaks. Muidugi, see jumal ei saanud oma tõotust täita lihtsalt seepärast, et teda polnud olemas ega ole praegugi. Huvitav on siin aga see, et *usk rajaneb äritehingul: sina anna mulle oma poeg, mina aga luban sulle selle eest linnu ja maid.*

Usklikud võivad ütelda: kuid Aabram siiski ei tapnud oma poega, ja piiblis ei räägita midagi selle kohta, nagu oleksid jumalakartlikud inimesed oma lapsi või täiskasvanuid jumalale ohvriks toonud. Kuid see ei ole muidugi õige. Piiblis räägitakse, kuidas sõjapealik Jehvta [36] andis raskel hetkel jumalale tõotuse, et toob temale ohvriks selle, kes talle kodus esimesena vastu tuleb. Et jumal lähtub kogu oma tegevuses äritehinguist, siis tegi ta nii, et Jehvta selle lubaduse eest sõjas võidu sai.

Ja kui Jehvta koju jõudis, siis tuli esimesena teda tervitama tema tütar; ja piibel räägib, kuidas Jehvta tõi

oma ainsa tütre jumalale ohvriks ja kuidas teda taga nuteti.

Ja Jehvta ei ole piiblis ainuke mees, kes jumalale inimesi ohvriks tõi. Teise Saamueli raamatu XXI peatükis räägitakse Sauli pere seitsmest pojast, keda Taavet Kiboni rahva kätte välja andis:

«Ja nemad poosid need (päikese käes) mäe peal Jehoova ees üles... Ja jumal võttis palve maa eest pärast seda kuulda» (XXI, 9, 14).

Järelikult oli jumalale vaja ei rohkem ega vähem kui seitse poega Sauli perest selleks, et «palvet maa eest» kuulda võtta. Kuidas see poomine *«Jehoova ees»* käis, seda me täpselt ütelda ei või, kuid nähtavasti poodi nad lihtsalt selle Jehoova kuju või tema altari ees, ohvrilaua ees, nad toodi jumalale ohvriks.

Neljandas Moosese raamatus (XXV, 4) öeldakse:

«Ja Jehoova ütles Moosese vastu: *Võta kõik rahva peavanemad, ja poo nad üles Jehoovale päeva kätte, et Jehoova tuline viha pööraks Iisraelist.»*

Niisiis oli ka sel korral tarvis jumalale tuua suurt ohvrit, et tema tuline viha ära pööraks, ja tuli Jehoovale päeva kätte üles puua kõik rahva peavanemad.

Joosua raamatus räägitakse, kuidas Joosua lõi kõik vallutatud Ai linna elanikud Jehoova käsul maha, «Ai kuninga aga poos ta puusse üles *õhtuajani*» (sellel kuningal oli nähtavasti ükskõik, kas teda poodi õhtuajani või hommikuajani, kuid asi seisab siin arvatavasti selles, et ta poodi enne päikese loojumist). Joosua raamatu X peatükis räägitakse:

«Ja pärast seda lõi Joosua nad (viis kuningat. — *J. J.*) maha, ja tegi neile surma, ja poos nad üles viide puusse; ja nad rippusid puis õhtuni» (X, 26).

Siin paistab muidugi silma see, et Jehoovale tuuakse ohvreid *päeva käes.* See käib selle aja kohta, kui päikese kummardamine oli seotud heebrealaste jumala Jahve[37] kultusega. Fakt, et muistsel ajal toodi jumalatele paljusid inimesi ohvriks, on täiesti ilmne; piiblis ongi niisuguseid ohvrikstoomisi kajastatud. Alles märksa hiljem keelati inimeste ohvrikstoomine ära.

Kui papid oleksid ausameelsed, siis võiksid nad rääkida järgmiselt: «Lapsed, vanal ajal toodi jumalatele inimesi ohvriks. Sellest räägitakse Esimese Moosese raamatu XXII peatükis, sellest räägitakse ka Saamueli raa-

matus, Neljandas Moosese raamatus, Joosua raamatus jne. Praegu me ei nõua, et pühakoja altaril ohverdataks inimesi. Kui aga meie jumala jaoks on vaja hävitada miljoneid inimesi, siis me kutsume teid üles jumala nimel, ja teie, jumalakartlikud inimesed, tulge, tapke, nottige inimesi maha, põletage linnu! Jumal taevas annab teile tasuks selle eest hea elu pärast teie surma, mõningatele aga kingib juba eluajal rikkust, maju, orje, kariloomi ja palju muud.»

See oleks hoopis lihtsam ja tõepärasem. Kuidas aga võib oodata mingisugust tõesõna inimeselt, kelle elukutseks, kelle ametiks on saanud petmine ja kelle ülesanne seisab selles, et niisuguse petmise abil saada kõige osavamaks «inimhingede püüdjaks»?

SEITSMES PEATÜKK

ÜMBERLÕIKAMINE

igeusu kirik pühitseb Kristuse ümberlõikamise päeva (1. jaanuar). Kui nüüd usklikelt küsida, mida see püha tähendab, siis võib kindlasti juba ette ära ütelda, et üheksakümmend inimest sajast jäävad sellele küsimusele vastuse võlgu. Sellest Kristuse ümberlõikamisest räägib Luuka evangeelium järgmist:

«Ja kui kaheksa päeva täis said, et laps pidi ümber lõigatama, siis pandi temale nimi Jeesus» (Luuka evangeelium, II, 21).

Järelikult *tähistatakse Kristuse ümberlõikamise päeval otsekui seda fakti, et ühel teatud inimesel lõigati tema suguorgani eesnaha liha ära, nagu seda lasksid juudid teha kõigile oma lastele.*

Kui kristlased oleksid oma usus täiesti järjekindlad, kui nad kogu oma igapäevases elus jäljendaksid Jeesust, kellesse nad usuvad kui jumalasse ja jumala pojasse, siis peaksid nad muidugi rakendama seda kommet ka eneste suhtes. Ja tõepoolest on olemas niisugune usulahk, nõndanimetatud «sabatlased», kes tunnistavad ristiusu õpetust, kuid samal ajal lasevad oma lapsed ümber lõigata. See komme on säilinud juutide, muhameedlaste ja veel mõne teise rahva juures. Kristlased aga viitavad Apostlite tegudele, kus räägitakse, et pärast seda, kui Kristust veega ristiti, võis ümberlõikamise juba ka ära jätta.

Kui evangeelium räägib jumala poja ümberlõikamisest, siis piiblis räägitakse peaaegu nagu jumala enda ümberlõikamisest. (Piibli lugejad on arvatavasti märganud, et

piiblijumal rääkis inimestega päris tavalisel kombel, kaupples nendega, tülitses, läks isegi kätega kallale, vihastas, rõõmustas.) Näiteks Teise Moosese raamatu alguses me loeme, kuidas jumal püüdis Moosesele auku pähe rääkida, et ta hakkaks imetegusid tegema. Mooses ei olnud hästi nõus ja tõi muuseas üheks ettekäändeks: «Kuidas peaks siis vaarao mind kuulda võtma ja mina olen huultelt ümberlõikamata?» (VI, 12)

See huulte, kõrvade ja teiste kehaosade lõikamise komme on väga vanast ajast pärit. Ei ole mingit kahtlust, et see sai alguse ajast, kus inimesed oskasid valmistada ainult kivist tööriistu. Piiblis räägitakse, et kui Mooses koos oma perekonnaga Egiptusemaale läks, siis oli tal tee peal järgmine seiklus (Teine Moosese raamat, IV, 24—26):

«Ja tee peal öömajas sündis, et Jehoova tuli tema vastu ja püüdis teda suretada. Ja Sipora (Moosese naine. — *J. J.*) võttis terava kivinoa ja lõikas oma poja eesnaha ära ja puudutas tema jalgu ja ütles: Tõesti, sina oled mulle verepeigmeheks. Ja ta seisis temast rahu. Siis ütles tema naine: Verepeigmees ümberlõikamise pärast.»

Muidugi, tänapäeval ei oska suurem osa inimestest sellest kuidagi aru saada. Jumal tuleb tee peal vastu kui kõige tavalisem jalakäija, kipub rahulikule perekonnale kallale ja tahab ühte perekonna liiget tappa («püüdis teda suretada»). Kui tänapäeval juhtuks kellegagi niisugune lugu, siis seotakse niisugune kallaletungija lihtsalt kinni ja toimetatakse miilitsajaoskonda või siis nüpeldatakse põhjalikult läbi. Siin aga, nagu näete, leiab ema kohe teise tee, kuidas sellest röövlist vabaneda. Ta võtab kivinoa ja lõikab oma lapse eesnaha ära (täpsemas originaalis räägitakse, et ta puudutas jumala eesnahka) ning ütleb veel: «Sina oled mulle verepeigmeheks, verepeigmees ümberlõikamise pärast.»

Mis asi see «verepeigmees» on, kas sellel sõnal on mõtet? Esimeses Moosese raamatus (XVII peatükk) räägitakse Aabrami ümberlõikamisest. Aabramil oli juba üheksakümmend üheksa aastat (ei rohkem ega vähem) turjal, kui Aabrami juurde ilmus seesama Jehoova jumal ja ütles: «Mina olen kõigevägevam jumal, *käi minu palge ees* (!) ja ole täiesti vaga.» Pärast selle teatavakstegemist tõotab Jehoova jumal sealsamas: «Ja ma tahan oma seaduse enese ja sinu vahel teha ja sind üpris väga sigi-

tada.» Kui piiblijumalad tahavad kedagi enda poole meelitada, siis tõotavad nad iga kord: «Sigitan sind, et teid oleks kui liiva mere ääres, kui tähti taevas, ja sigitan su kariloomi, ja sigitan su sulaseid.» Aabram muidugi kummardab otsekohe maani: «Ja Aabram heitis silmili maha.» Niiviisi lamades nähtavasti jätkus jutuajamine jumalaga:

«Mina olen see, vaata, minu seadus on sinuga, ja sa pead rahvahulga isaks saama. Ja sinu nime ei pea enam Aabramiks hüütama, vaid Aabraham peab su nimi olema, sest ma olen su hulga rahva isaks pannud. Ja ma tahan sulle väga palju sugu saata ja su rahvaiks teha, ja kuningad peavad sinust välja tulema (heebrealaste jumal ei näinud arvatavasti veel ette proletaarset revolutsiooni, kus nendel kuningatel pead maha võetakse. — *J. J.*). Ja ma tahan oma seaduse kindlasti seada enese ja sinu ning sinu soo vahel pärast sind, nende põlvedes igaveseks seaduseks; sest ma olen jumalaks sinule ja sinu soole pärast sind. Ja ma tahan sinule ja su soole pärast sind selle maa anda, kus sa võõras sees oled, kõik Kaananimaa *igaveseks päranduseks,* ja ma tahan neile jumalaks olla» (seesama jumal ei näinud ette proletaarset revolutsiooni, mille tulemusena maa eraomandus kaotatakse ja kõik varemtehtud lepingud, isegi Jehoova jumala endaga sõlmitud, annulleeritakse. — *J. J.*).

Missugust tasu nõudis siis heebrealaste jumal seoses selle tõotusega anda maa «igaveseks päranduseks», saata Aabramile väga palju sugu ja jääda igaveseks ajaks Aabrami järeltulijatele jumalaks? Tuleb välja, et ta nõudis keha vigastamist:

«Ja jumal ütles Aabrahami vastu: Ja sina pead mu seadust pidama, sina ja su sugu pärast sind oma põlvedes. See on minu seadus, mis teie peate pidama minu ja teie ning su soo vahel pärast sind: Iga meesterahvas peab teil ümber lõigatama. Ja teie peate oma eesnaha liha ümber lõikama, *ja see peab seadusetähiseks olema minu ja teie vahel.* Ja kaheksapäevane poeglaps peab teil ümber lõigatama, igaüks, kes on meesterahvas teie põlvedes, olgu peres sündinud või raha eest ostetud iga võõra rahva käest... Mis su peres on sündinud ja mis su raha eest on ostetud, peab vististi ümber lõigatama; ja minu seadus peab teie liha küljes olema igaveseks seaduseks» (Esimene Moosese raamat, XVII, 9—13).

Ajal, kui trükikunstist ei olnud veel üldse aimu, kui ei olnud mingisugust kirjavara, tehti inimese kehale ühtesid või teisi märke, mis pidid näitama, missugusesse sugukonda, klanni või hõimu antud isik kuulub. Aabrami suguseltsil pidi eesnaha liha olema ümber lõigatud; niiviisi pidi piibli jutustuse järgi inimese kehale otsekui kirjutatama leping inimese ja tolleaegse jumala vahel. Noh, aga mida siis teha «ümberlõikamatutega»?

«Ja meesterahvas, kellel eesnahk on, kelle eesnaha liha ümber ei lõigata, *see hing peab ära kaotatama oma rahva seast; (sest) ta on minu seaduse tühjaks teinud»* (XVII, 14).

Järelikult nõudis hõimu, sugukonna hulka kuulumine sellest kombest kinnipidamist. Ümberlõikamine oli levinud paljude muistsete rahvaste hulgas. Piiblis räägitakse, et «Aabraham oli üheksakümmend ja üheksa aastat vana, kui tema eesnaha liha ümber lõigati. Ja Ismael, tema poeg, oli kolmteistkümmend aastat vana, kui tema eesnaha liha ümber lõigati. Otse sel samal päeval lõigati Aabraham ja tema poeg Ismael ümber. Ja kõik ta pere meesterahvad, kes peres olid sündinud ja võõra rahva käest raha eest ostetud, need lõigati ühes temaga ümber» (XVII, 24—27).

Ei oleks õige arvata, et see suguorgani vigastamine leidis aset ainult meeste juures. Vanal ajal laienes see ka naistele. Näiteks valmistasid mõned rahvad mehe kehaga jumala kuju, ja neiud, enne kui nad naisteks said, pidid läbi viima defloratsiooniakti, kasutades selleks seda jumala kuju, ta suguliiget. Kummardati ka suguliiget ennast (fallosekultus). Mõnel rahval võis veel hiljuti tähele panna niisuguseid kombeid, nagu naise suguorganite mõne osa (kliitori) väljalõikamine. Aafrikas elavad basuutod ja betšuaanid lõikavad oma noormehed ümber 13—17 aasta vanuses; see peab näitama, et noorukitest on saanud täisealised mehed. Enne ümberlõikamist loetakse poiss lapseks, pärast ümberlõikamist aga täiskasvanuks. Ümberlõikamiseks kasutatakse teravat *ränikivist* nuga. See näitab samuti, et komme ise on väga vana, et ta juured ulatuvad *kiviaega*. Mehhikos, enne kui ristiusk sinna sisse tungis, viidi ümberlõikamine läbi 29. päeval pärast sündimist. Rändur Durand räägib, et ümberlõikamiseks kasutati *kivinuga*, nimelt ahhaatnuga, millega eesnahk kas ümber lõigati või ainult haavati, kusjuures haavad tehti ka kõrvadele. Prohvet Jeremia raa-

matus räägib vihaleaetud jumal uskmatute aadressil: *«Kõrv on neil ümber lõikamata, ja nad ei või kuulda.»* Mida see *«ümberlõikamata kõrv»* tähendab? Seda, et kõrvu ja huuli lõigati ümber, ja seda tehti just selleks, et näidata inimese kuuluvust hõimuliitu, lõigati ümber ja vigastati sageli jumala auks (vaata ka Apostlite tegusid VII, 51: «Te kangekaelsed ja *ümberlõikamatud südamelt ja kõrvult!»*). Märgid olid nähtavasti mitmesugused. Orje märgistati niisamuti, nagu praegu märgistatakse mõnikord kariloomi: neile tehti nimelt täkked kõrvadele. Piiblis räägitakse ka sellest, et kui juubeliaastal tahtis ori millegipärast peremehe juurde jääda, siis toimetati ta ukse piitjala juurde ja löödi seal ta kõrv läbi. Pärast seda loeti ta juba igaveseks orjaks, ta oli otsekui oma peremehe maja külge naelutatud. Võiks tuua veel rohkearvulisi näiteid teistest kehavigastustest, mis tehti küll usukombe täitmiseks, kuid mille aluseks oli üks või teine sotsiaalne nähtus (orjaks tegemine, täisealiseks saamine, abiellu astumine jne.); siin võiks mainida eesmise hamba väljalöömist, sõrme äralõikamist (Uue Lõuna Walesi põhielanikud lõikasid väikestel tüdrukutel vasaku käe väikese sõrme kaks liiget ära. Seda kommet seletasid nad järgmiselt: nad annavad tükikese väikesest sõrmest ära, et inimene ise alles jääks) jms.

Ümberlõikamine oli seega vanasti väga levinud komme. Ta tekkis iidsel ajal, juba siis, kui inimesed tundsid ainult kivist tööriistu (kiviajal). Ilmselt on ta tekkinud inimeste ohvrikstoomise kombest. Nõudsid ju mitmesuguste rahvaste jumalad, nagu omal ajal heebrealaste piiblijumalgi, et ohvriks toodaks peale esimesena sündinud loomade ka esimesed lapsed. Teises Moosese raamatus esitab jumal nõudmise:

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu ning ütles: Pühitse mulle *kõik esimesed pojad,* kes iga lapsekoja lahti teevad Iisraeli laste seast, *inimeste ja veiste seast;* (sest) *need on minu päralt.* Siis pead sa Jehoovale viima kõik (pojad), kes lapsekoja lahti teevad; ja iga esimene isane loom, keda sinu lojused kannavad, peab Jehoova päralt olema. Ja iga *eeslite* esimese looma, kes täkutvarss on, pead sa ühe tallega lunastama, ja kui sa seda ära ei lunasta, siis raiu tema kael ära; *aga iga esimese lapse su poeglaste seas pead sa* lunastama» (XIII, 1, 2, 12, 13).

Järelikult valitses algul arvamine, et *jumalale tuleb tingimata inimesi ohvriks tuua.* Hiljem, kui *tekkisid vahetussuhted,* kui juba võis osta ja müüa, *hakati tunnistama ka inimese väljaostmist,* tema asendamist loomaga. Kuid selle kõrval säilisid ka inimeste ohvrikstoomise igandid. Kui ei saadud enam tervet inimest ohvriks tuua, siis ohverdati kas või osagi temast: lõigati ära tükk sõrme, tükk huult, kõrva või vähemalt tehti sisselõige, nii et veri jooksma hakkas, ja määriti siis verega jumala kuju, ohvrialtarit või selle altari äärt. Eesnaha liha ümberlõikamist peeti eriti tähtsaks. Suguorganite, s. o. sigituselundite vigastamises nähti eriti suurt ohvrit. Aja jooksul hakati aru saama, et laste vigastamine ei ole otstarbekohane, sest paljud lapsed ei kannatanud nähtavasti seda operatsiooni välja; seoses sellega hakati seda tegema vanemast peast. See toiming lükati edasi ajale, kus leidsid aset tähtsad sündmused inimese elus, nagu näiteks üleminek lapsepõlvest meheikka.

Selle kombe tekkimisest on möödunud tuhanded, kümned tuhanded aastad. Juba ammu on ta kaotanud igasuguse tähenduse. Kui kristlased pühitsevad nüüd Kristuse ümberlõikamise päeva, siis teevad nad seda täiesti silmakirjalikult. Keegi nendest seda operatsiooni enese kallal enam teha ei lase. Kuid miljonid muhameedlased ja juudid on ikka veel usu kütkes, ikka veel rabide ja mullade võimu all. Nad lasevad praegugi veel enese ja oma laste kallal teha seda verist operatsiooni — suguliikme eesnaha liha ümberlõikamist, tekitavad lapsele piina ja väga sageli seavad laste elu otsesesse hädaohtu. Rabid ja mullad võtavad aga iga niisuguse operatsiooni tegemise eest tasu. Juudi rabid, tõsi küll, püüavad seda kommet sageli seletada meditsiiniliste, hügieeniliste kaalutlustega, hoolitsusega inimese tervise eest: ümberlõigatud suguorgan olevat nakkushaiguste suhtes vähem vastuvõtlik (teda on kergem puhtana hoida). Tegelikult aga ei näita suguhaiguste statistika ümberlõigatud ja ümberlõikamata inimeste suhtes mingit vahet, nii et see kaalutlus ei pea üldse paika. Just sellepärast ei lase laiad juudi töötajate hulgad oma lapsi enam ümber lõigata; nad on õigusega aru saanud, et see komme on kauge barbaarsuse igand. Vanal ajal, vastavalt piiblijumala juhenditele, oleksid nad selle eest, oma laste vigastamisele vastupanu avaldamise eest lihtsalt maha tapetud. Meie kohuseks on aga

aidata usklikel välja juurida seda ebausul rajanevat metsikut kommet, mis on pärit metsinimeste, kiviaja inimeste elust.

KAHEKSAS PEATÜKK

MISPÄRAST PIIBLITEGELAST IISAKIT PEETAKSE VAGAKS MEHEKS

(Esimene Moosese raamat, XXIV—XXVI)

isaki lapsepõlve kohta räägitakse piiblis ainult niipalju, et isa oleks ta äärepealt ära tapnud ja oma jumalale praeks toonud. Seejärel on selle esiisa elulookirjelduses üsna suur lünk, mis hõlmab ligi kolmekümmend aastat. Siis räägib piibel, kuidas Iisaki isa saatis kosjasobitajana välja ühe oma sulase, kes pidi peremehe suguseltsist Iisakile naise võtma. Kosjakauba edukuse tagamiseks võttis isamees kaasa kingitusi: 10 kaamelit ja kalleid ehteasju, *et nendega pruudi eest maksta.* Siis järgneb romaanitaoline lugu sellest, kuidas seesama sulane plaani pidas: kui tuleb siia tütarlaps, joodab oma kruusist sulast ja kaameleid, siis võtab ta selle oma *noorele isandale* naiseks (see «noor isand» oli 40 aastat vana — XXV peatükk, 20. salm). Kuidas siis sulane oma isandale naise välja valis? Esiteks oli vaja leida naine peremehe suguseltsist, teiseks pidi ta olema sõnakuulelik, kolmandaks töökas. Pruut oleks vaevalt lasknud end meelitada juttudega Iisaki vagadusest.

Kosimine algab sellega, et tuuakse lagedale kallid kingitused:

«Ja see sündis, et kui kaamelid said joonuks, siis *võttis mees ühe kuld-ninarõnga, see vaagis pool seeklit, ja pani tema käte ümber kaks käekeed, mis kümme kuldseeklit vaagisid»* (missugune täpne raamatupidamine!) [38] (XXIV, 22).

Ka Rebeka vanemad olid nähtavasti kulla peale maiad. Rebeka vend Laaban, «kui ta ninarõngast ja käekeesid

oma õe käte ümber sai näinud», võttis kosjasobitaja väga lahkesti vastu. *Kuid ilma rikkaliku tasuta ei olnud neil kaugetel aegadel võimalik pruuti saada* isegi niisugusele kõige «pühamale» esiisale nagu Iisak. Sellepärast:

«Ja sulane võttis hõberiistad ja kuldriistad ja riided välja ja andis Rebekale; ja tema vennale ja tema emale andis ta kalleid asju. Ja nad sõid ja jõid, tema ja mehed, kes temaga olid, ja jäid sinna öömajale» (Esimene Moosese raamat, XXIV, 53—54).

Niiviisi ostis rikas piiblitegelane, karjakasvataja Aabram, kulla, hõbeda ja kingituste eest oma pojale Rebeka.

Seejärel räägitakse piiblis kaksikute Jaakobi ja Eesavi sündimisest. Eesav oli jahimees, käis väljal. Jaakob aga oli memmepoeg, elas telkides. On täiesti ilmne, et *Jaakobi ja Eesavi loos, nagu ka Kaini ja Aabeli loos, kajastub eri hõimude ja eri kultuuride võitlus: see lugu meenutab üleminekut küttimiselt karjakasvatusele.* Piiblijutustuse autor räägib lihtsameelselt:

«Ja Iisak armastas Eesavit, sest väljalinnud olid tema suu pärast (ta armastas seega lihtsalt linnuliha, oli kõva söömamees, maiasmokk. — *J. J.*), ja Rebeka armastas Jaakobit» (XXV, 28).

Edasi aga jutustatakse, kuidas vagurake Jaakob tüssas linnupüüdjat-metsmeest Eesavit:

«Ja Jaakob keetis leent; ja Eesav tuli väljalt ja oli väsinud. Ja Eesav ütles Jaakobi vastu: Et anna mulle rüübata sest punasest, sest punasest leemest, sest ma olen ära väsinud... Ja Jaakob ütles: Müü mulle tänapäev oma esimese sündimise õigus. Ja Eesav ütles: Vaata, ma hakkan surema, mis on siis mulle seda esimese sündimise õigust tarvis? Ja Jaakob ütles: Vannu mulle tänapäev. Ja ta vandus temale ja müüs oma esimese sündimise õiguse Jaakobile. Ja Jaakob andis Eesavile leiba ja läätseleent, ja tema sõi ning jõi, ja tõusis üles ja läks ära. Nõnda ei pannud Eesav mikski esimese sündimise õigust» (Esimene Moosese raamat, XXV, 29—34).

Ja ongi kõik. Patriarhaalse korra tingimustes on sugukonna vanem liige eesõigustatud olukorras, sest ta pärib suurema osa varast. Kõik papid aga räägivad koolis usuõpetuse tundides suure suuga sellest, kui vooruslik oli Jaakob ja kui tühine Eesav: vaat kus alles mees väljas —

läätseleeme eest müüs oma esimese sündimise õiguse ära!

Kuid katsuge seada seesama Jaakob eeskujuks — ja mis välja tuleb? Tuleb välja ekspluataatorite, kulakute, liigkasuvõtjate moraal: kui su juurde tuleb näljane ja väsinud inimene ning palub süüa, siis pressi talle kõvasti peale ja nõua talt kallist hinda selle läätseleeme eest, mida sa temale annad, kuigi ta on sinu vend.

Järgmine peatükk (XXVI) kordab sõna-sõnalt meile juba tuttavat lugu, nimelt kuidas Iisak, nagu ta isagi, oli valmis oma naise arvel spekuleerima:

«Ja Iisak jäi Kerarisse elama. Kui mehed seal paigas küsisid tema naise (Rebeka) pärast, siis ütles ta: See on mu õde. Sest ta kartis ütelda: see on mu naine, et mehed siin paigas mind ei tapaks Rebeka pärast, sest ta oli ilusa näoga. Ja see sündis, kui ta oli seal mitu päeva viibinud, siis vaatas Abimelek, vilistite kuningas, aknast; kui ta nägi, vaata, siis hullas Iisak oma naise Rebekaga. Ja Abimelek kutsus Iisaki ja ütles: Vaata, ta on tõesti su naine, ja kuidas oled sa ütelnud: tema on mu õde? Siis ütles Iisak tema vastu: Seepärast, et ma mõtlesin, ehk ma saan surma tema pärast *(missugune õilsus, missugune vaprus! — J. J.)*. Ja Abimelek ütles: Mispärast oled sa seda meile teinud? *Küll üks rahva seast oleks peagi võinud su naise juures magada,* ja sa oleksid süüd meie peale saatnud» (XXVI, 6—10).

Järelikult *ei teinud esiema Rebeka pattu ainult seepärast, et ta ei jõudnud seda veel teha.*

Kui te küsite, mida olulisemat on seesama Iisak veel teinud peale selle, et hankis endale kaks poega ja oleks oma naise peaaegu maha müünud, siis piiblist te midagi iseäralist teada ei saa; seal räägitakse veel, et ta sulased kaevasid mitu kaevu, ise aga ehitas ta mitu ohvrialtarit ja rääkis unes korduvalt jumalaga.

Kogu see suurepärane elulookirjeldus lõpeb jutustusega sellest, kuidas esiisa Iisaki poeg, tulevane esiisa Jaakob, ja tema truu abikaasa Rebeka surevat vanameest peenelt alt vedasid: nad kasutasid ära tema kustunud silmanägemist ja sundisid teda õnnistama Jaakobit kui vanemat poega [39]. Papid jutustasid meelsasti ja lapsed kuulasid hoolega lugu maskeraadist, mille Rebeka oma lemmikule korraldas, kuidas ta võttis sikut-tallede nahad ja mässis need «memmepoja» Jaakobi keha ümber. Ega

siis ei tule imestada, et Eesav tahtis seda võllarooga ja kelmi lihtsalt ära tappa. Oma venna viha eest pääsemiseks pidi Jaakob põgenema.

Ma rääkisin nüüd erapooletult kõik ära, mis piiblis lisaki kohta on kirjutatud. *Miks siis kõik papid ja rabid räägivad temast kui pühast esiisast, milles seisab tema pühadus, mis suhtes võib ta eeskujuks olla?*

Me ei luba koolides enam jutustada lugusid niisugustest pühadest esiisadest. Harimatud inimesed kurdavad: kuidas küll nii tehakse, usuõpetust ei õpetata! Mõeldagu ainult: *mis mõte on sellel, mis kasu annab see, kui koolilapsed raiskavad aastate viisi oma aega selleks, et niisuguseid lorijutte pähe õppida, meeles pidada ja üles öelda!*

ÜHEKSAS PEATÜKK

PÜHA ESIISA JAAKOB JA INGLITE KUKERPALLID

(Esimene Moosese raamat, XXVIII)

ma eluteed algas piiblitegelane Jaakob väljapressimise ja pettusega. Kuid isegi oma ligimese petmist ei peetud nähtavasti mingiks kuriteoks. Iisak teab küll, et Jaakob *pettuse* ja kavalusega temalt õnnistuse välja pressis, kuid oma tõelist esimest poega õnnistab ta alles pärast seda, kui Eesav oli kibedaid pisaraid valanud. Eesav oli alatu pettuse üle nii vihane, et tahtis oma venna ära tappa ja ütles seda valjusti välja. Tema ema Rebeka armastab aga oma lemmikut Jaakobit ja soovitab tal päästa end põgenemisega oma onu Laabani juurde.

Piiblis räägitakse, kuidas Jaakob läks Haaranisse pruuti otsima ja kuidas jumal korraldas talle sel ajal tsirkuseetenduse. Ajal, kui Jaakob magas, sundis ta ingleid redelit mööda üles ja alla kukerkuuti lööma, nagu seda tõelised akrobaadid teevad, ise aga seisis redeli ülemisel otsal ja andis sealt sellele kelmile lubadusi kui külluse sarvest: tema sugu peab saama kui mullapõrm [40]. See on muidugi lausa jama, kelkimine, sest ühes kantsüllas on nii palju mullapõrmu (sõmeraid), et kui need inimesteks muuta, siis ei mahuks nad maa peale mitte kuidagi ära. Kuid piiblijumalal oli unes seda kergem lubadusi anda, sest täide ei lähe need niikuinii. Kui aga pime Iisak oli enne surma tõotanud, et Jaakob saab teiste rahvaste valitsejaks, siis pidi jumal seda kuidagi kinnitama. Kõik see, nagu ikka, toimub *unes*. Jaakob näeb unes päris kuraditempu: redelit, millel inglid kukerpalli lasevad, piibel aga püüab meid veenda: vaadake, missugune imeline asi!

KÜMNES PEATÜKK

ONU LAABAN KUI EKSPLUATAATOR

(Esimene Moosese raamat, XXIX)

simese Moosese raamatu XXIX peatükis räägitakse Jaakobi kosjalugu. See on päris armastusromaan, täis seiklusi. Algul ajavad karjased omavahel juttu, mida võib praegugi veel kuulda kusagil Aafrika või Aasia karjakasvatajate hulgas. Kaevu ääres leiab aset sugulaste liigutav kohtumine: Jaakob on ju Raaheli tädipoeg.

«Ja Jaakob andis Raahelile suud ja tõstis oma häält ning nuttis» (lihtsalt öeldes: see memmepoeg pani töinama. — *J. J.*) (XXIX, 11).

Seejärel nägi Laaban, et tema noorem tütar Jaakobile meeldib, ja haistis head äritegemise võimalust. Jaakob jäi Laabani pere juurde elama ja hakkas karja hoidma. Silmakirjaks küsib Laaban oma õepojalt: «Kas sa peaksid mind seepärast, et sa mu sugulane oled, ilma teenima? Nimeta mulle, mis su palk peab olema?» Jaakob on nõus Raaheli pärast seitse aastat sulasena teenima. Kuid mis teha vanema tütre Leaga, kellel olid loiud silmad? Laaban teeb näo, nagu oleks ta nõus. Seitse aastat läheb mööda nagu seitse päeva. Kui aga saabub palgamaksmise päev, s. o. kui Laaban pidi oma tütre ära andma (kenake tasu tütre eest — seitse aastat sulasepõlve!), siis viis ta öösel tütre Lea salaja Jaakobi juurde, kaasavaraks aga andis temale ümmardaja Silpa. Jaakob sai alles hommikul aru, kes öösel tema juurde oli toodud. «Ja see *sündis* hommikul (küll on ikka lugu!), vaata, siis oli see Lea.» Rõõm oli vist Jaakobi ogaraks teinud, terve öö jooksul ei saanud aru, kes ta naine on!

Hommikul oli muidugi vaja klaarida: mis pettuselugu see on?

«Mis sa seda mulle oled teinud? Eks ma ole Raaheli pärast su juures teeninud, ja mispärast oled sa mind petnud?» (XXIX, 25).

Kaval onuke aga lagistab aina naerda. Teid tobedaid on vaja õpetada. Kas sa siis ei tea, et meil on niisugune komme: kõigepealt pannakse mehele vanem tütar! Tee veel seitse aastat tööd, eks siis saad Raaheli. Jaakob muidugi «tegi nõnda». Teenis veel seitse aastat ja sai palgaks Raaheli ning kaasavaraks ümmardaja Pilha.

Õpetlik lugu, pole midagi ütelda! Huvitav armastusromaan. Kuid mispärast pidada seda «pühaks» looks? Milleks oli vaja seda kaks tuhat aastat lasta koolis pähe õppida? Milleks oli vaja koormata pead mingisuguse olematu karjuse Jaakobi ümmardajate nimede meelespidamisega? Arvake kokku, kui palju aega inimesed selle «töö» peale raiskasid. Kõigi maade ekspluataatorid on selle loo üle võõbanud, nad näevad selles suurt truudust armastatud naise vastu. Vaadake ainult, missugune armastus: neliteist aastat tegi tööd, enne kui pruudi kätte sai. Kes aga tunneb karjakasvatavate rahvaste kombeid, see teab, et pruudi saamiseks müüvad kehvikud praegugi veel oma tööjõudu 10—15 aastaks, maksavad oma tööga tasu pruudi eest.

ÜHETEISTKÜMNES PEATÜKK

VAGA LUGU SELLEST, KUIDAS ESIEMAD PÜÜDSID TEINETEISE VÕIDU LAPSI SÜNNITADA JA KUIDAS LEA OSTIS JAAKOBI KARTULITE EEST OMA VÕISTLEJA KÄEST ÄRA

arjakasvatajate perekonnas on rikkuse tundemärgiks (nii vanal ajal kui ka praegu) kõigepealt kariloomade arv. Kuid karja hoidmiseks peab olema kas suur perekond või siis peavad karjasteks olema orjad. Me nägime juba, et ka piiblitegelastel Aabramil ja Iisakil oli palju kariloomi ja sulaseid: nad olid ehtsad orjapidajad. Kui need karjakasvatajad oma jumalaga unes juttu ajasid, siis palusid nad, et kariloomad nendel hästi sigineksid ja et nende naistel palju lapsi oleks. Jumalad aga tõotavad neid selles suhtes kõigiti õnnistada, nii et isegi vanaeided sünnitavad. Karjakasvataja Jaakobi esimeseks sooviks on samuti: rohkem lapsi ja lojuseid. Kui ühelt naiselt ei saa palju lapsi oodata, siis võtab Jaakob endale mitu naist: ametlikult on tal *neli naist*. Kaks neist on küll ümmardajad, sohinaised, kuid nende ümmardajate lapsed seatakse kohe pärast sündimist «tõeliste naiste» sülle ja loetakse nende «seaduslike» naiste lasteks.

Piiblis räägitakse:

«Ja ta (Jaakob) heitis ka Raaheli juurde, ja armastas Raahelit veel enam kui Lead» (Esimene Moosese raamat, XXIX, 30).

Lea oli ju poolpime. Kuid seal segab heebrealaste jumal vahele. Ta teeb nii, et Lea, keda ei armastata, jääb ennemalt rasedaks kui armastatud Raahel. Ta sünnitab neli poega järgemööda ja ütleb iga kord:

«Jehoova on vaadanud mu viletsuse peale (ja andis mulle poja); sest nüüd võtab mu mees mind armastada.

Ja tema sai taas käima peale ja tõi poja ilmale ja ütles: Et Jehoova on kuulnud, et mind vihati, siis on ta mulle ka selle andnud... Ja tema sai taas käima peale ja tõi poja ilmale ja ütles: Küll nüüd mu mees mind taga hoiab, sest ma olen temale kolm poega ilmale toonud... Ja tema sai taas käima peale ja tõi poja ilmale ja ütles: Nüüd tahan ma Jehoova au üles tunnistada» (Esimene Moosese raamat, XXIX, 32—35).

Raahel on armukade, ta ei saa sellega leppida.

«Ja Raahel ütles Jaakobi vastu: Anna mulle lapsi, aga kui mitte, siis suren ma ära. Ja Jaakobi viha süttis Raaheli vastu põlema ja ta ütles: Olen mina jumala asemel, kes sulle ihuvilja keelab?» (XXX, 1—2).

Tore jutuajamine, pole midagi ütelda! Raahel heidab mehele ette: Leale oled sa teinud neli last, mul aga pole ühtegi. Jaakob aga ütleb enda õigustamiseks: kas ma ei ole siis püüdlik olnud? Kui nüüd jumal ise sellesse asjasse vahele segaks, siis oleks kõik juttis: küllap siis lapsi tuleks nii ühele kui teisele, et küll saab. Kuid siis algab uus võistlus. Lavale astuvad ümmardajad. Raahel saadab Jaakobi oma ümmardaja juurde:

«Seal on mu ümmardaja Pilha, heida tema juurde, *et ta mu põlvede peale lapsi saaks, et temast ka minule sugu tuleks*» (XXX, 3).

Niiviisi kirjutab piibel kaks poega Raaheli arvele, kuigi nad mõlemad olid ümmardajast sündinud. Ja Raahel hakkab koguni kelkima:

«Ma olen oma õega jumala võitlemise võidelnud ja olen võitnud» (XXX, 8).

Kuid ka Lea ei tukkunud. Ta andis oma ümmardaja Silpa Jaakobile naiseks ja kirjutas kaks ümmardaja poolt sünnitatud last enda arvele. Edaspidi aga võtab võitlus abikaasaga magamise pärast, käima peale saamise õiguse pärast veel rohkem hoogu. Piiblis räägitakse:

«Ja Ruuben läks nisulõikuse-päevil ja leidis väljast tuudaimi-marju ja tõi neid oma ema Lea kätte; ja Raahel ütles Lea vastu: Et anna mulle oma poja tuudaimi-marjust. Ja ta ütles temale: *Ons see vähe, et sa mu mehe oled ära võtnud*, sa tahad ka mu poja tuudaimi-marjad võtta? Ja Raahel ütles: *Seepärast magagu tema sel ööl sinu juures, su poja tuudaimi-marjade eest.* Ja Jaakob tuli õhtul väljalt, ja Lea läks temale vastu ja ütles: Minu juurde pead sa (täna) heitma, *sest ma olen sind palga pärast pal-*

ganud oma poja tuudaimi-marjade eest. Ja ta magas sel ööl tema juures» (XXX, 14—16).

Mõelge nüüd selle asja üle! Papid kinnitavad, et piibel on *jumala sõna,* et kõik, mis seal ära tuuakse, on *püha;* jumal olevat kõike seda Moosesele rääkinud. Järelikult kuulas see jumal kahe vastastikku armukadeda naise juttu salaja pealt, piilus nurga tagant, mida nad teevad, pani kirja, millal ja missuguse naise või ümmardajaga vaga esiisa, karjakasvataja Jaakob magab. Ja kui tuudaimi-marjade eest äraostetud Jaakob Lea viljastamisega toime tuleb, siis seletab Lea seda nii: *«Jumal on mulle mu palga andnud, seepärast et ma olen oma ümmardaja oma mehele andnud.»* Ja selle eest, et Jaakob oma naisekstehtud ümmardajatega usinasti magas ja et nad temast lapsi sünnitasid, õnnistas seesama piiblis kirjeldatud «ainujumal» seda inimest. Mis head küll tegi Jaakob, et jumal talle selle vallatu võime eest nõnda rikkalikult tasus? Mis on meil siit õppida? Välismaa koolides tuubivad ju papid kogu seda alatust lastele tänapäevani pähe.

See koht piiblis lõhnab otseselt *paaritusjaama järele.* Ja pulli osa täidab siin Jaakob. Kuid papid ja rabid serveerivad kõike seda ülevõõbatud kujul, nii et tuleb välja üpris «püha» lugu. Lugeja küsib: mida kujutavad endast need tuudaimi-marjad, et nende eest võis Jaakobi käiku lasta otsekui tänavatüdruku? Tuudaim (mandragoor) on samast liigist kust kartulgi. Tema juured on mõnikord inimesekujulised, hiina ženšeni juure[41] taolised. Vanal ajal kasutati mandragoori nõidumiseks, temale omistati imettegevat jõudu. Ja piibli jutu järgi tuleb nii välja, et just selle juure eest ostiski Lea metsmehest karjase Jaakobi üheks ööks endale.

KAHETEISTKÜMNES PEATÜKK

VÄGA LUGU SELLEST, KUIDAS PÜHA ESIISA JAAKOB LAABANILT OINAID VARASTAS

(Esimene Moosese raamat, XXX—XXXI)

Kui Jaakobil tosin lapsi juba käes oli, siis olevat ta ütelnud oma äiale Laabanile: «Anna mu naised ja mu lapsed, kelle pärast ma sind olen teeninud, et ma ära läheksin.» Aiapapa, kes omal ajal oli Jaakobit petnud, soovitab väimehel edasi teenida ja püüab palga suhtes Jaakobiga kokkuleppele jõuda. Jaakob teeb näo, nagu poleks talle midagi vaja: mis te nüüd, äiapapa, ega siis meie, ega siis ma, olge ikka ... jne. Ja tingis välja, et võtab endale tähnilised ja kirjud pudulojused, äiale aga jätab ühekarvalised. Et ta aga ise lambaid karjatas, siis hakkas ta paaritusjaamas tegema niisuguseid trikke, et viis kokku kangemad lambad ja oinad ja sai nendelt kirjud ning tähnilised talled. Püha piibel kirjeldab selle paaritusjaama tööd üksikasjaliselt.

Jaakob seadis kirjud «kepid, mis ta oli ära koorinud, veerennide ja künade sisse, kuhu pudulojused pidid jooma tulema, pudulojuste ette; ja nad olid kiimal, kui nad tulid jooma. Kui nüüd pudulojused kiimal olid keppide juures, siis tegid pudulojused talled, mis vöödilised ja tähnilised ja kirjud olid». «Ja *väetimad* said Laabanile ja kangemad Jaakobile. Ja mees kosus üpris väga, ja *tal oli palju pudulojuseid, ja ümmardajaid ja sulaseid, ja kaameleid ja eesleid*» (XXX, 38—39, 42—43).

Kõigile on selge, et Jaakob lihtsalt varastas oma äia järelt. Sellest sai ka Jaakob aru, kuid ta püüdis seda asja seletada nii: *jumal ise sundis sikkusid pudulojuste peale niiviisi kargama, et kirjud talled tulid.* See paaritamine

ei tulnud toime ilma jumala ja ingliteta, kes sellest osa võtsid. Piibel räägib selle kohta järgmist:

«Nõnda on jumal (kõik) *teie isa lojused käest ära võtnud ja* (need) *minule andnud.* Ja see sündis *sel ajal, kui pudulojused kiimal olid,* et ma oma silmad üles tõstsin ja *unes nägin* (kõik need asjad käivad *unes*), *ja vaata, sikud, kes pudulojuste peale kargasid (missugune «püha» lugu!* missugune pühalik kirjeldus!!!), olid vöödilised, tähnilised ja nasklikud. Ja jumala ingel ütles minu vastu unes: Jaakob; ja ma ütlesin: siin ma olen. Ja ta ütles: Et tõsta oma silmad üles ja vaata, kõik sikud, kes kargavad pudulojuste peale, on vöödilised, tähnilised ja nasklikud» (XXXI, 9—12).

Niisugune on vaga esiisa Jaakob, niisugune on «vaga lugu» sellest, *kuidas* karjakasvatajatest orjapidajad kelmuse, pettuse, ekspluateerimise ja röövimise abil rikastusid.

KOLMETEISTKÜMNES PEATÜKK

VAGA LUGU SELLEST, KUIDAS ESIEMA RAAHEL OMA ISAKODUST EBAJUMALAD ÄRA VARASTAS

ärast seda, kui Jaakob oli kokku riisunud pudulojuseid, sulaseid ja ümmardajaid, otsustas ta peremehest lahku lüüa. Seda tavalist ühe sugukonnaharu eraldumist kirjeldatakse piiblis väga üksikasjaliselt. On vaja õigustada, mispärast vara jagamisel võimalikult suurem osa enda kätte võetakse. Selles asjas aitavad kaasa ka naised.

«Ja Raahel ja Lea vastasid ning ütlesid temale: Kas on meil veel jagu ning pärisosa meie isa kojas? Eks me ole tema arvates kui võõrad inimesed, sest *ta on meid ära müünud ja ka ammu meie raha ära söönud.* Sest kõik rikkus, mis jumal on meie isa käest ära kiskunud, see on meie ja meie laste päralt» (Esimene Moosese raamat, XXXI, 14—16).

Jaakob tegigi nii ja läks salaja, kui Laaban oli väljal oma lambaid niitmas, kõige oma varaga minema. Raahel varastas ära oma isa ebajumalad, Jaakob aga «varastas Arami mehe Laabani südame ära, et ta temale ei andnud teada, et ta pidi põgenema». Äi hakkas siis väimeest taga ajama. Seitse päeva kestis see tagaajamine, enne kui Jaakob Kileadi mäe peal kätte saadi. Väimeespojaga oleks tulnud arved õiendada, kuid jumal on jälle platsis. «Ja jumal oli öösi Arami mehe Laabani juurde tulnud *unes* ja temale ütelnud: Hoia, et sa Jaakobiga ei räägi head ega kurja!» Või veel! Oli ta ju ise Jaakobi käsilane, laskis ju jumal ise kirjusid sikke karata pudulojuste peale. Laaban heidab siiski Jaakobile ette: mispärast on ta salaja ära läinud, pole head aegagi ütelnud, peaasi aga — mispärast on ta jumalad ära varastanud? Jaakob aga vannub jumala nimel:

«Kelle juurest sa oma jumalad leiad, ärgu jäägu see elusse; meie vendade ees katsu läbi, mis (sinu asju) minu käes on, ja võta oma ära» (XXXI, 32).

Järgnes läbiotsimine. Jõuti järjega juba Raaheli telki. «Ja Raahel oli taaravi kujud ära võtnud ja need kaameli sadula alla pannud ja istus nende peal; ja Laaban katsus kätega kõik telgi läbi, ja ei leidnud mitte. Ja ta (Raahel) ütles oma isa vastu: Ärgu saagu mu isanda meel pahaks, et ma sinu ees ei või üles tõusta, sest mul on naiste asjad (s. o. temal olevat naiste «kuuvered». — *J. J.*); ja ta otsis kõik läbi ja ei leidnud mitte taaravi kujusid» (XXXI, 34—35).

Eks siis pärast seda tagajärjetut läbiotsimist ründas Jaakob vihaselt oma äia. Mis sa küll peaksid ausaid inimesi kahtlustama ja häbisse saatma! Rikkaksläinud väimehega tuli rahu teha ja kogu asi ohvrisöömaajaga lõpetada.

Õpetlik on selles loos ainult üks asi: kodused jumalad olid niivõrd kõrges hinnas, et neid varastati; need karjakasvatajad uskusid, et kelle käes on esivanema-jumala kuju, selle vastu on see jumal armuline. Ebajumalad olid niivõrd väikesed, et mitu neist mahtusid esiema Raaheli mitte just auväärse koha alla.

NELJATEISTKÜMNES PEATÜKK

VAGA LUGU SELLEST, KUIDAS JAAKOB TEGI JUMALALE VÖÖVÕTTEID JA KUIDAS JUMAL JAAKOBILE JALA ETTE PANI

(Esimene Moosese raamat, XXXII)

Tõudis kätte aeg, kus Jaakob pidi kokku põrkama oma venna Eesaviga, keda ta kunagi oli alt vedanud, nimelt isa õnnistuse välja petnud. Ja nüüd võib Jaakobi kohta ütelda: tiirane kui kass ja arg kui jänes. Algul meelitab ta venda saadikute kaudu; nimetab ennast sulaseks, Eesavit aga oma isandaks, sest ta oli teada saanud, et Eesavil on 400 sulast (ta oli samuti rikas orjapidaja-karjakasvataja).

«Siis *kartis* Jaakob väga ja tal oli kitsas käes; ja ta jagas rahva, kes temaga oli, ja pudulojused ja veised ja kaamelid kaheks leeriks ja ütles: Kui Eesav tuleb teise leeri peale ja lööb selle maha, siis võib teine leer, kes üle jääb, ära pääseda» (Esimene Moosese raamat, XXXII, 8—9).

Kuid ta ei looda ainuüksi sellele kavalusele. Ta palub oma jumalat, tuletab temale meelde varem antud lubadusi (mis olid *unes* antud):

«Oh päästa mind ära mu venna käest, Eesavi käest, *sest ma kardan* teda, et ta tuleb ja lööb mu maha, emad lastega tükis» (XXXII, 12).

Pärast seda *paneb ta valmis* suured kingitused, sajad pudulojused, ja saadab need kingitused sulaste järelevalve all enda ees teele. Kuid ka sellest ei oleks mingit tolku olnud, kui Jaakobil poleks korda läinud jumalast elusalt kinni kahmata ja kui Jaakob poleks sundinud jumalat teda õnnistama.

Piiblis räägitakse selle kohta järgmist:

«Ja Jaakob jäi üksipäinis järele. Siis maadles *üks mees*

temaga, seni kui hakkas koitma. *Kui see nägi, et ta ei saanud võimust tema üle, siis puudutas ta tema puusaliikme külge, nõnda et Jaakobi puusaliige asemelt ära läks,* kui ta temaga maadles» (XXXII, 25—26).

Jumal nägi, et tsirkuses maadluse kohta kehtivate eeskirjade järgi ta Jaakobist jagu ei saa (Jaakob oli nähtavasti tugev mees!), ja seepärast lõi ta Jaakobi puusaliikme kohalt ära. Kuid ka see ei päästnud teda Jaakobi käest. Ja ta ütles:

«Lase mind lahti, sest koit on juba väljas» (27. salm).

Tõepoolest, see ei kõlba ju kuhugi! Olgu veel, et jumal inimesega maadleb öösel või unes. Kuid päise päeva ajal võivad inimesed näha, et Jaakob teeb oma jumalale võõvõtteid, ja panevad naerma.

«Ja Jaakob ütles: *Ei ma lase sind mitte, kui sa mind ei õnnista»* (27. salm).

Pärast seda ei jäänud heebrealaste jumalal midagi muud üle kui õnnistada Jaakobit (mitmes kord see küll juba on!!) ja anda talle teine nimi.

Jaakob oli aga kindel, et ta on jumalat palest palesse näinud.

«Ta ütles: Ma olen jumalat palgest palgesse näinud, ja mu hing pääses» (31. salm).

Pärast seda läks kõik nagu lepase reega. Vendade kokkusaamisel ei olnud mingit verevalamist, kuigi Jaakob ikka veel koledasti kartis, seitse korda maani kummardas, Eesavit isandaks nimetas jne.

Missugune on siis piibli järgi kogu selle loo moraal? Keegi hilisem autor või ümberkirjutaja selgitab sellega seoses ühte juutide kommet: juudid ei söö puusasoone liha, sest piiblijumal ise oli puudutanud puusasoont ja seda vigastanud. Järelikult on see metsinimeste omamoodi «tabu» — keelatud asi. Kuivõrd see seletus aga õige on, nähtub sellest, *et jänes on piiblis arvatud mäletsejate hulka,* kuigi kõik teavad, et jänesed üldse ei mäletse.

VIIETEISTKÜMNES PEATÜKK

VAGA LUGU NEITSIST TIINAST JA SELLEST, KUIDAS VAGA SIIMEON JA LEEVI HAIGEID KAANANIMAA MEHI TAPSID

iibel levitab rahvuslikku vihavaenu, ta õpetab rahvaid üksteist vihkama. Kui sa oled ümber lõigatud, siis kõik ümberlõikamatud on sinu vaenlased. Neid võib petta, tappa, nende kallal võib ükskõik missugust vägivalda tarvitada ja igasuguseid alatuid tegusid toime panna. Ajaloos on väga palju näiteid sellest ekspluataatorite poolt õhutatud rahvuslikust vihavaenust. Oma klassihuvides õigustavad ja varjavad ekspluataatorid seda alatut tegevust usuga.

Esimese Moosese raamatu XXIV peatükis kirjeldatakse kõigepealt Jaakobi, Tiina ja vürstipoja Sekemi armuseiklusi.

«Ja Tiina, Lea tütar, kelle ta Jaakobile oli ilmale toonud, läks välja maa tütreid vaatama. Ja Hivvi mehe Hamori, maa vürsti poeg Sekem nägi teda ja võttis ta ja magas tema juures ning naeris ta ära. Ja tema süda hoidis Tiinat, Jaakobi tütart, taga, ja *ta armastas tütarlast ja rääkis tütarlapse meele pärast*» (1.—3. salm).

Võiks arvata, et kõik on kõige paremas korras: noormees armastas tütarlast ja tema sõnad olid tütarlapse meele pärast. Tuleks ainult pulmad ära pidada ja sugulasteks saada. Kuid siinsamas algab spekuleerimine, kasu lõikamine sellest, et Sekem magas Tiina juures.

Sekem saadab oma isa Tiina kätt paluma. Jaakob vaikib — tema pojad olid väljal —, kuid tegelikult haub kurje mõtteid (vaga mees!!!). Ja kui Jaakobi pojad väljalt tulid, «kui nad seda kuulsid, siis sai meeste meel haigeks ning nende viha süttis väga põlema, et ta oli Iis-

raelis naerutöö teinud ning Jaakobi tütre juures maganud». Sekemi isa palub:

«Mu poja Sekemi hing armastab väga teie tütart; et andke ta temale naiseks. Ja saage meiega langukseiks, andke meile omad tütred ja võtke enestele meie tütred. Ja jääge meie juurde elama, ja maa on teie ees tühi; elage ja kaubelge seal sees ja asuge siia» (8.—10. salm).

Sekem on valmis kõigi solvatute ees oma tegu ükskõik kuidas heaks tegema:

«Leian mina armu teie meelest, siis tahan ma anda, mis teie mulle ütlete. Pange mu peale küll palju kaasaraha (hüvitust. — *J. J.*) ja andisid, ja ma tahan anda, nõnda kui teie mulle ütlete; andke aga tütarlaps mulle naiseks» (11.—12. salm).

Te näete, et need on rahuarmastavad inimesed, nad ei taha Tiinat mingil juhul vägivaldselt võtta, nad on valmis sugulasteks saama, rahus ja üksmeeles elama; kuid piibel ei tunne niisuguseid vahekordi, piibel on võitleva, sõdiva, rööviva ja riisuva karjakasvatajate hõimu õpetus. Sellepärast vastavad Jaakobi pojad kavalusega, s. o. petavad selle maa lihtsameelseid elanikke.

Jaakobi pojad ütlevad nendele:

«Aga sedaviisi tahame meie teiega ühte nõusse heita, kui teie saate nõnda kui meie, et te lasete kõik oma meesterahvad ümber lõigata» (15. salm).

Sekem ja ta isa olid sellega nõus, nad kutsusid ka oma linna elanikke endaga kaasa tulema ja end ümber lõigata laskma, et Jaakobil ja tema poegadel ei oleks mingit põhjust nende peale viha kanda.

«Ja nad võtsid Hamori ja tema poja Sekemi sõna kuulda, kõik need, kes tema linna väravast välja läksid. Ja kõik meesterahvad lõigati ümber, kõik, kes tema linna väravast välja läksid.»

Kuid siis tuli välja, et see oli ainult sõjakavalus.

«Ja see sündis kolmandal päeval, kui nad valu tundsid, et Jaakobi kaks poega, Siimeon ja Leevi, Tiina vennad, kumbki oma mõõga võtsid ja *julgesti* (suur julgus: tungida haigetele inimestele kallale. — *J. J.*) linna läksid ja kõik meesterahvad ära tapsid. Ja nad tapsid Hamori ja tema poja Sekemi mõõgateraga ära ja võtsid Tiina Sekemi kojast ja läksid ära. Siis tulid Jaakobi pojad nende peale, kes olid maha löödud, ja riisusid linna ära... Nad võtsid ära nende pudulojused ja nende veised

ja nende eeslid, ja mis linnas ja mis väljal oli. Ja kõik nende varanduse ja kõik nende väetid lapsed ja nende naised viisid nad ära vangi ja riisusid ära, ja kõik, mis linna sees oli» (25.—29. salm).

Kuidas te arvate — kas piibel mõistab selle hukka? Ei midagi selletaolist! Kuid papid, rabid, lahkuskude jutlustajad, kes neid muinasjutte usklikele ette loevad, — kas nad mõistavad hukka niisuguseid kuritegusid? Ei midagi selletaolist! Piiblis räägitakse ainult, et vaga Jaakob lõi vaid kartma, sest temale võidi selle eest kätte maksta, ja ta laskis Kaanani- ja Perisimaalt kõige oma kokkuröövitud varandusega kähku jalga.

Piibel, tõsi küll, lisab alati juurde, et Tiina teotamise eest oli tarvis kätte maksta ja selle tõttu need inimesed niiviisi talitasidki. Kuid katsuge järgneda piibli eeskujule, proovige elada piibli seaduste järgi, ja te muutute paratamatult samasugusteks röövliteks, petjateks ja riisujateks, kes tapavad maha terve linna elanikkonna, kui üks selle linna elanik on ilma pappide õnnistuseta ühe tütarlapse juures maganud.

Teise õpetuse saate sellest loost siis, kui teadmiseks võtate, et seesama Leevi, kes pettis, röövis ja rahuarmastavad elanikud maha tappis, sai hiljem kõigi vaimulike, leviitide peaks. Piibli sõnade järgi on sellest mehest põlvnenud kogu juudi rabide sugu, kellele rahvas pidi peale igasuguste teiste ohvrite ja maksude veel *kümnist* maksma, s. o. kümnenda osa kogu saagist, noorkarjast ja toodangust ära andma. Missugune on esivanem, niisugused on ka järeltulijad, — käbi ei kuku kännust kaugele.

KUUETEISTKÜMNES PEATÜKK

JAAKOBI VAGAD LAPSED

(Esimene Moosese raamat, XXXVIII)

Piiblis räägitakse pikalt-laialt Jaakobi kaheteistkümnest pojast, kaheteistkümnest vennast. Nagu paljudel karjakasvatajate hõimudel on oma kaugete esivanemate kohta tekkinud suur hulk igasuguseid muinasjutte, milles neid kujutatakse fantastiliste kangelastena, nii ka karjakasvatamisega tegeleval juutide hõimul on tekkinud palju legende kangelastest, oma esivanematest, kellest nad olevat põlvnenud. Ja kuigi ei ole üles kirjutatud ega saadudki üles kirjutada, mida rääkisid need üksikud inimesed, kes olevat selle karjakasvatajate hõimu hulgas mitu tuhat aastat tagasi elanud, annavad juudid nende kaugete esivanemate sõnad edasi nii, nagu oleksid need üles kirjutatud. Kui Jaakob on suremas ja ta oma poegi õnnistab, siis on Jaakobi kõne piiblis nii kirja pandud, nagu stenografist kõneleja sõnad kirja paneb [42].

«Juuda, sind, sind kiidavad su vennad! Sinu käsi on su vaenlaste kukla peal; sinu ette kummardavad su isa pojad. Juuda on lõukoera-kutsikas; sa oled saagilt üles tulnud, mu poeg! Ta heidab röötsakile maha ja lamab maas kui lõukoer ja kui emane lõukoer; kes võib teda üles ajada? Ei pea kuningakepp Juudast mitte ära lahkuma ega valitsusekepp tema jalgade vahelt, seni kui Silo saab tulnud; ja selle sõna võtavad rahvad kuulda. Tema seob oma noore eesli viinapuu külge ja oma emaeesli varsa kõige parema viinapuu külge; ta peseb oma riideid viinaga ja oma kuube viinamarjade verega. Tema silmad on sätendavamad kui viin ja hambad valgemad kui piim.»

Niiviisi annab piibel edasi Jaakobi kõne, mis ta enne surma Juudale pidas. Tolleaegse inimese kujutlused ei saanud muidugi kaugemale minna niisugusest rikkusest, kus ta isegi oma pesu peseb viinaga, ja ta hambad on valgemad kui piim ning silmad sätendavad, sest tal on kogu aeg väike kilk peas; eesli seob ta viinapuu külge jne.

Kuid milleks siis Juudale niisugused hüved ja niisugune au? Mille poolest ta Jaakobi eluajal silma paistis? Esimese Moosese raamatu XXXVIII peatükis räägitakse tema kohta üsna sündsusetut lugu, mis «usuõpetuse» õpikuist häbelikult välja jäetakse. Pärast selle looga tutvumist tõuseb veel teravamalt üles küsimus: mispärast tõotab Jaakob Juudale niisuguseid hüvesid?

Selles peatükis räägitakse, kuidas Juuda läks oma vendade juurest ära ja asus elama ühe Adulami mehe juurde, kelle nimi oli Hiira. Seejärel abiellus ta ühe Kaananimaa mehe tütrega, kes sünnitas talle kolm poega. Hiljem võttis ta oma pojale naise, kellegi Taamari. Ei ole teada, mispärast ja missuguste pattude eest Jehoova selle Juuda vanema poja Eeri «ära suretas». Piiblis räägitakse: «Ja Eer, Juuda esimene poeg, oli paha Jehoova silma ees ja Jehoova suretas ta ära» (XXXVIII, 7).

Järelikult talitab heebrealaste piiblijumal täpselt samuti, nagu kõige tavalisem despoot: kes on tema meelest «paha», selle ta lihtsalt «suretab ära».

«Ja Juuda ütles Oonani vastu: Heida oma venna naise juurde ja võta ta oma venna asemel enesele, ja saada oma vennale sugu» (8. salm).

Vanal ajal oli nii juutide kui ka paljude teiste rahvaste hulgas selline komme, et pärast venna surma abiellus järgmine vend tema naisega. Ta otsekui jätkas oma surnud venna sugu ja tema lapsed loeti ühtlasi selle surnud venna lasteks.

«Kui Oonan teadis, et see seeme ei pidanud mitte tema oma olema, siis sündis, kui ta oma venna naise juurde heitis, et ta maha pillates selle (seemne) ära rikkus, et ta ei pidanud oma vennale sugu saatma» (9. salm).

Teiste sõnadega: see inimene oli lihtsalt haige, teda vaevas pahe, mida tänapäeval nimetatakse onanismiks ja millest oleks ta vastava ravi korral vabanenud; kuid piibel soovitab teist ravimise viisi: niisugune inimene tuleb maha tappa. «Ja see oli Jehoova silma ees paha, mis ta tegi, ja tema suretas ka tema ära» (10. salm).

Et noorem poeg oli alles päris väike, siis soovitas Juuda Taamarile, et ta jääks kui lesk elama oma isa kotta, seni kui noorem poeg suureks saab ja tema naiseks võtab.

Hiljem aga sai sellest Juudast miniapilaja. Juudal suri naine ära. Piiblis räägitakse, et Juuda oli juba tröösti leidnud ja läks oma pudulojuste niitjate juurde. Ja Taamarile anti sellest teada.

«Ja Taamar pani oma lesepõlve-riided enese seljast ära, ja kattis enese kinni silmakattega ja mässis enese kinni, ja istus Eenaimi väraval, mis Timnati teel on... Ja Juuda nägi teda ja mõtles ta hoora olevat, sest ta oli oma silmad kinni katnud. Ja ta kallas tema juurde sinna tee peale ja ütles: Et lase ma heidan su juurde; sest ta ei teadnud mitte, et see tema minia oli. Ja teine ütles: Mis sa mulle annad, et sa minu juurde heidad? Ja ta ütles: Mina tahan sulle läkitada karjast ühe sikut-talle. Ja ta ütles: Kui sa pandi annad seniks, kuni sa selle läkitad. Ja tema ütles: Mis pant see oleks, mis ma sulle pean andma? Siis ütles ta: Su pitser ja su kaelapael ja sinu kepp, mis sinu käes on. Ja ta andis temale ja heitis tema juurde, ja teine sai temast käima peale. Ja ta tõusis üles ja läks ära ja pani oma silmakatte enese peast ära ja pani oma lesepõlve-riided jälle selga. Ja Juuda läkitas sikut-talle oma sõbra, Adulami mehe läbi, kes pidi pandi naise käest võtma, ja ta ei leidnud teda mitte. Ja ta küsis meeste käest seal paigas ja ütles: Kus see pordunaine on, kes oli Eenaimis tee ääres? Ja nemad ütlesid: Ei siin ole pordunaist olnud. Ja ta tuli Juuda juurde tagasi ja ütles: Ei ma ole teda mitte leidnud, ja mehed seal paigas ütlesid ka: Ei siin ole pordunaist olnud. Ja Juuda ütles: Pidagu tema see enesele, et meid ei laidetaks; vaata, ma olen talle läkitanud, ja sina ei ole teda mitte leidnud. Ja see sündis arvata kolme kuu pärast, et Juudale anti teada ning üteldi: Taamar, su minia, on hooratööd teinud; ja vaata, ta on hooratööst ka käima peale saanud. Ja Juuda ütles: Tooge ta siia ära põletada. Kui ta ette toodi, siis läkitas tema oma äia juurde ning ütles: Sellest mehest, kelle päralt need riistad on, olen ma käima peale saanud. Ja ta ütles: Et tunne, kelle see pitser ja see kaelapael ja see kepp on. Kui Juuda seda sai tundnud, siis ütles ta: Ta on õigem kui mina, seepärast et ma teda pole Seelale,

oma pojale, andnud; ja ta ei saanud pärast mitte enam temaga ühte» (14.—26. salm).

See kõik on muidugi muinasjutt: mees ütles ja naine ütles — aga kes neid kuulis, kas nad tõepoolest nii rääkisid või mitte? Kuid tolleaegsete orjapidajate tavade olemus on siin täiuslikult edasi antud. Ja nendelt orjapidajatelt peavad usklikud õppima. Niisugune on kiriku käsk.

Sellest jutustusest kerkib selgesti meie ette see «vaga mees», kelle käsi pidi Jaakobi testamendi kohaselt olema ta vaenlaste kukla peal ja kelle ette pidid kummardama kõik teised vennad. Meil pole selle kohta suurt midagi öelda. Huvitav on siin aga hoopis teine asi. Usklikud juudid on siiamaani arvamisel, et kui üks vend ära sureb, siis peab järgmine vend tema lesega abielluma. See aga, mida piiblis Juuda kohta räägitakse, oli talupoegade hulgas laialt tuntud nähtus, «miniapilamine», kus äial on suguline vahekord oma miniaga. Sealjuures sattus piiblitegelane Juuda üsna naeruväärsesse olukorda: ta pitser, ta kepp ja ta kaelapael sattusid Taamari kätte. Ta oli valmis loobuma kõigest sellest, ainult et teda ära ei tunnetaks ja välja ei naerdaks. Et ta ise kohe pärast naise surma esimesest ettejuhtuvast naisest «tröösti leidis», pidades teda hooraks, — seda piibel paheks ei pea ja selle eest keegi teda tappa ei kavatse. Vastupidi: ta sõber, Adulami mees, võtab noore siku ja läheb naise käest panti ära tooma. Aga kui talle öeldakse: «Taamar, su minia, on hooratööd teinud; ja vaata, ta on hooratööst ka käima peale saanud», siis on see juba teine asi. Siis Juuda nõuab: «Tooge ta siia ära põletada». Ja ta tuaksegi Juuda ette. Ta pääseb alles siis, kui ta on Juudale näidanud tema pitserit, kaelapaela ja keppi.

Seda alandavat suhtumist naisesse kui orjasse või loomasse on piibel levitanud juba ammust ajast peale. Piibel kasvatab inimestes just niisugust põlgust naise vastu. See, mis mehele on lubatud, on naisele keelatud. Analoogilisi näiteid võib tuua tuhandeid; mõned nendest on lausa rabavad. «Ja kui preestri tütar hakkab hooratööd tegema (hooratööks loeti lihtsalt ka abielu ilma isa nõusolekuta) ... tulega peab ta ära põletatama» (Kolmas Moosese raamat, XXI, 9). «Hoora poeg ei tohi kuuluda jumala sulaste hulka (s. o. ei tohi olla preestriks), tema järeletulijad ei tohi kuuluda jumala sulaste hulka kümnendast põlvest saadik.» Piibel on levitanud juba am-

must ajast peale kõige metsikumaid ja alatumaid tõekspidamisi naise kohta. Viienda Moosese raamatu XXII peatükis räägitakse:

«Kui keegi mees naise võtab ja heidab ta juurde, ja vihkab teda pärast, ja otsib igasuguseid käänapeid ja tõstab laimujuttu ta peale ning ütleb: Selle naise olen ma võtnud ja olen tema ligi saanud, ja ei ole teda mitte leidnud neitsi olevat, siis peab selle tütarlapse isa ja ta ema võtma ja välja tooma tütarlapse neitsuse jäljed linna vanemate ette väravasse; ja tütarlapse isa peab ütlema vanemate vastu: Ma olen oma tütre sellele mehele naiseks andnud, ja (nüüd) ta vihkab teda, ja vaata, ta on otsinud igasuguseid käänapeid ja ütelnud: Mina ei ole su tütart leidnud neitsi olevat, ja mu tütre neitsuse jäljed on siin; ja nad peavad riide linna vanemate ette välja laotama. Ja linna vanemad peavad selle mehe võtma ja teda karistama.»

«Aga kui see kõne on tõsi: neitsuse jälgi ei ole tütarlapsel leitud, siis peavad nad tütarlapse tema isa koja ukse ette viima, ja linna mehed peavad teda kividega viskama, nii et ta sureb» (13.—18., 20.—21. salm).

Ja me võime ette kujutada, kui palju oli niisuguseid õnnetuid naisi, keda nende mehed millegipärast vihkasid ja keda kividega surnuks visati ainult seepärast, et nende vanemad ei suutnud «tõestada oma tütre neitsust». Ega siis ilmaaegu kõik usklikud juudid iga päev jumalat täna: «Kiidetud olgu meie vägede Jehoova, et ta mind naiseks ei loonud.»

Lugegu kõik minu poolt mainitud peatükk läbi ja mõtelgu: kas see on ka vaga lugu? Vaimulikud räägivad ju, et see on jumala ilmutus, et jumal on kõik selle Moosesele ära rääkinud ja Mooses on selle kirja pannud. Toredaid ja hästi lõbusaid lugusid on see jumal Moosesele rääkinud. Tänapäeval avaldatakse selletaoline lugu paremal juhul väikese sõnumina kusagil sündmuste kroonikas. Mis pühadust siin aga on, mispärast esitatakse niisugust asja «vaga loo» pähe? Ometi leidub veel praegugi küllalt palju lihtsameelseid inimesi, kes on arvamisel, et see on tõepoolest vaga lugu. Noh, usklikud, tehke siis uskmatutele selgeks, milles see vagadus seisab!

SEITSMETEISTKÜMNES PEATÜKK

ILUSAST JOOSEPIST

Piiblis räägitakse palju imelugusid Joosepist, Jaakobi pojast. Vana-aja inimeste arvates oli suur tähtsus unenägudel, sest nad uskusid, et unenägude kaudu kuulutatakse ette tulevikku. Sellepärast püüdsid nad iga unenägu seletada. Olid olemas erilised inimesed, lausujad või soolapuhujad, kes oskasid igasuguseid unenägusid seletada. Kuningate õukondades peeti isegi erilisi unenägude seletajaid, keda kuningas või tema ministrid enda juurde kutsusid, niipea kui nad mingisugust und olid näinud. Kui me vana ja uue testamendi hoolega läbi loeme, siis näeme, et nendes raamatutes kirjeldatakse vähemalt sada unenägu. Paljud piiblis valgustatavad sündmused on toimunud ainult *unes*. Unes nägi Jaakob ingleid, kes ehtsate akrobaatidena kukerpalli lasksid; unes antakse puusepp Joosepile ja neitsi Maarjale teada jumala poja sündimisest jne.

Me ei hakka peatuma unenägudel; me ei räägi siin ka sellest, kuidas vennad Joosepi maha müüsid. Idamaadel, Ida rahvaste hulgas oli inimeste orjadeks müümine tavaline asi ja seal võib kuulda niisuguseid lugusid sadade kaupa, nii et Joosep pole siin sugugi ainuke. Meile pakuvad huvi need kohad, kus kirjeldatakse kõigi nende muinasjuttude tekkimise ajajärgu ühiskonna kombeid. Niisugune on Joosepi[43] ja vaarao ihukaitsjate pealiku Potivari naise lugu.

Joosep oli nägus ja sihvakas noormees, ta hakkas kojadaamile meeldima.

«Ja see sündis, et tema isanda naine oma silmad Joosepi peale heitis ja ütles: Maga minu juures. Aga ta ei tahtnud mitte ja ütles oma isanda naise vastu: Vaata, mu

isand ei tea ühestki asjast, mis mu hooleks siin kojas; sest kõik, mis tal on, on ta minu käe alla andnud; ei ole ükski siin kojas suurem mind, ja ta pole mulle muud ühtigi ära keelanud kui sind, seepärast et sina ta naine oled; ja kuidas peaksin ma selle suure kurja tegema ja jumala vastu patustama?» (Esimene Moosese raamat, XXXIX, 7—9).

«Ja see sündis, kui ta Joosepi vastu igapäev rääkis ja see ta sõna kuulda ei võtnud, et ta pidi tema kõrval magama ja tema juures olema, siis sündis ühel niisugusel päeval, et ta koju tuli oma tegemist tegema, ja polnud kedagi pererahva seast seal kodu. Siis hakkas ta tema kuuest kinni ja ütles: Maga mu juures; ja ta jättis oma kuue tema kätte ja põgenes ning läks välja õue. Ja see sündis, kui ta nägi, et ta oli oma kuue tema kätte jätnud ja et ta oli põgenenud õue, siis hüüdis ta oma pererahva ja rääkis neile ning ütles: Vaadake, ta on heebrea mehe meile toonud meid ära naerma; ta tuli minu juurde minuga magama, ja ma hüüdsin suure häälega. Siis sündis, kui ta kuulis, et ma häält tõstsin ning hüüdsin, siis jättis ta oma kuue minu juurde ja põgenes ning läks välja õue. Ja ta pani tema kuue enese kõrva, seni kui tema isand koju tuli. Ja ta rääkis nõndasamuti tema vastu ning ütles: Heebrea sulane, kelle sa oled meile toonud, tuli minu juurde mind ära naerma (ja ütles mulle: magan sinu juures), ja see sündis, et kui ma häält tõstsin ning hüüdsin, siis jättis ta oma kuue minu juurde ja põgenes õue. Ja see sündis, kui tema isand oma naise kõnesid kuulis, mis ta tema vastu rääkis ning ütles: sedaviisi on su sulane mulle teinud, siis süttis ta viha põlema. Ja Joosepi isand võttis ning pani ta vangihoonesse sinna paika, kus kuninga vangisid kinni peetakse; ja ta oli seal vangihoones. Aga Jehoova oli Joosepiga ja pööras oma helduse tema poole ning tegi, et ta armas oli vangihoone ülema meelest» (10.—21. salm).

Papid jutustavad meeleldi seda lugu ning seavad Joosepi truuduse ja vooruslikkuse eeskujuks. Kuid kes ajaloo allikate põhjal tunneb Egiptuse õukonna ja üldse tolleaegse orjandusliku ühiskonna kombeid, see saab kohe aru, et kogu see lugu on algusest lõpuni välja mõeldud. Kui ori oleks midagi selletaolist oma isanda või emandaga teinud, siis oleks tal otsekohe pea maha võetud, ta oleks maksnud selle eest oma eluga.

Et see lugu on ebausutav ning välja mõeldud, seda võib juba esimesel pilgul näha. Oletame siiski, et kõik oli nii, nagu piiblis kirjeldatakse.

Kõike seda räägiti koolilastele kuni revolutsioonini, välismaal aga jutustatakse seda koolides veel praegugi. Milleks on vaja rääkida liiderlikust emandast, vaarao õukondlase naisest, kes ihkas noore teenri armu? Tuhat korda kasulikum oleks rääkida, kuidas Vene keisrinnad, nagu Katariina või Aleksandra, selle asjaga hakkama said, missugused seiklused olid neil Orlovide, Potjomkinite ja Rasputinitega [44], kuidas liiderlikud keisrinnad kinkisid oma armukestele sadu tuhandeid pärisorje. Või siis sedasama tsaaride kohta. *See ei ole väljamõeldis, vaid tõde.* Seda tõde tuleb rääkida lastele selleks, et kasvatada nendes viha tsaaride vastu, igasuguste ekspluateerijate vastu. Kuid seda tõde ei ole papid rääkinud ega räägigi. Liiderlikke keisrinnasid ja tsaare kuulutasid nad jumalate poolt «võitud inimesteks». Just niisuguste väljamõeldistega on papid rahvast toitnud ja toidavad praegugi, tõtt aga kardavad nad kui tuld. Sellepärast oligi neil vaja rääkida koolides «usuõpetuse» sildi all niisuguseid väljamõeldisi.

KAHEKSATEISTKÜMNES PEATÜKK

KUIDAS TEKKIS PÄRISORJUS

elgesti meenub praegu papi kuju, teistel aga võib-olla tuleb meelde pigimütsis melamed (juudi usu õpetaja) või mulla, kes jutustab piiblilugu vaarao unenäost, sellest, kuidas seitse lahjat lehma seitse lihavat lehma ära sõid. Kui praegu püüaks keegi seda ette kujutada, siis saaks ta muidugi aru, et kogu sellel asjal pole mingit mõtet. Kuid usk käsib uskuda. Et piiblis toimub väga palju asju unes ja et unenägude kaudu püüti tulevikku ette kuulutada, siis ka seda rasvaläinud vaarao unenägu seletati niiviisi, et algul pidavat tulema seitse viljarikast aastat, seejärel aga seitse ikaldusaastat. Ning siis läheb juba kõik libedasti: see, mis Joosep ette oli kuulutanud, läks kõik täide.

Kuid meid huvitab teine asi. Piibel on nähtavasti kirjutatud pärisorjuse ajal; nii pärisorjus kui ka orjus on piibli õpetuse järgi täiesti loomulik asi. Usk õpetab, et jumal ise on nii orjuse kui pärisorjuse sisse seadnud, ja papid on seda seisukohta alati levitanud ja levitavad ka praegu. Usk õpetab, et orjad peavad kuulma oma isandate sõna. Sellepärast räägitaksegi piiblis pärisorjuse tekkimisest nii, nagu poleks selles midagi halba; vastupidi: piibel kiidab isegi neid, kes pärisorjuse sisseseadmisele kaasa aitasid. Vaadake, mida piibel selle kohta räägib. Vaaraole meeldisid Joosepi nõuanded, et linnadesse tuleks kokku koguda suured viljatagavarad. Joosep rääkis nõnda:

«Ja nüüd katsugu vaarao enesele üks mõistlik ning tark mees ja pangu ta Egiptusemaa üle. Vaarao tehku nõnda, ja pangu ülevaatajad maa üle, ja võtku viies osa Egiptusemaal (saadavast saagist) neil seitsmel rohke vilja aastal, et nemad kõik tulevaste heade aastate toiduse koguksid

ja vilja kokku paneksid vaarao käe alla toiduseks linnade sisse ja seda hoiaksid. Ja see toidus olgu varuks maale nende seitsme nälja-aasta tarvis, mis Egiptusemaa peale tulevad, et maa nälja pärast ära ei kaoks. Ja see kõne oli vaarao meelest ja kõigi tema sulaste meelest hea. Ja vaarao ütles oma sulaste vastu: Kas peaksime leidma ühe mehe, nagu seesinane, kelle sees jumala vaim on?» (Esimene Moosese raamat, XLI, 33—38).

Vaarao nimetab Joosepi oma esimeseks ministriks ja teeb temale ülesandeks teha kõik nii, nagu ta tahab:

«Ja vaarao võttis oma sõrmuse oma sõrmest ära ja pani selle Joosepi sõrme, ja pani kallid linased riided tema selga ja pani kuldkee tema kaela; ja laskis teda oma teises tõllas sõita, mis tal oli, ja käskis hüüda tema eel: Igaüks heitku põlvili maha! Ja ta pani tema kõige Egiptusemaa üle. Ja vaarao ütles Joosepi vastu: Mina olen vaarao; aga ilma sinuta ei pea ükski oma kätt ega oma jalga üles tõstma kõigel Egiptusemaal. Ja vaarao pani Joosepile nime Saavnat Paneah, ja pani temale Aasnati, Ooni linna preestri Pootivera tütre naiseks; ja Joosep läks välja Egiptusemaale» (XLI, 42—45).

Algab määratu suurte viljatagavarade loomine. Et see aga toimub orjanduslikus ühiskonnas, siis võib ette kujutada, missuguseid meetodeid vilja kogumisel rakendati. Kuid Egiptusemaale seitsmeks aastaks vajalik vili koguti kokku:

«Ja ta kogus kõik seitsme (viljarikka) aasta vilja, mis Egiptusemaal oli, ja pani vilja linnade sisse, iga linna põlluvilja, mis seal ümberkaudu oli, pani ta sinna sisse. Ja Joosep pani kokku väga palju vilja, nõnda kui liiva mere ääres, nii et ta ei suutnud seda enam arvata, sest seda oli arvamata» (XLI, 48—49).

Teiste sõnadega: vili võeti lihtsalt talupoegade käest ära, ja seejärel algas nende orjastamine. Et talupoegadel polnud vilja kuskilt võtta, siis hakkas vaarao oma aitadest nendele vilja jagama, võttes sealjuures kõik ära, mis neil iganes oli:

«Kui need seitse rohke vilja aastat said otsa, mis Egiptusemaal olid, siis hakkasid seitse nälja-aastat tulema, nõnda kui Joosep oli ütelnud; ja nälg oli kõigil maadel, aga kõigel Egiptusemaal oli leiba. Kui nüüd ka kõigel Egiptusemaal nälg oli, siis kisendas rahvas vaarao poole leiva pärast; ja vaarao ütles kõige Egiptuse rahvaile:

Minge Joosepi juurde; mis see teile ütleb, seda tehke. Ja nälg oli üle kõige maa, ja Joosep tegi kõik aidad lahti, kus vilja sees oli, ja müüs Egiptuse rahvale, sest Egiptusemaal võttis nälg võimust. Ja kõik maailm tuli Egiptusemaale, Joosepi juurde ostma, sest nälg oli võimust saanud kõigil maadel» (XLI, 53—57).

Pärast seda, kui Joosep oli talupoegadelt kogu nende raha ära võtnud, hakkas ta nende loomi rekvireerima *(mitte teatavat kindlat osa* nälga kannatava elanikkonna toitmiseks, vaid tingimata *kõik loomad, kõik raha, terve majapidamine, kogu maa)*. Oli vaja talupoegadelt kõik nende tootmisriistad ja -vahendid ära võtta. Peamiseks allikaks, kust talupojad oma ülalpidamist said, olid kariloomad ja põlluharimine. Nii loomad kui maa pidid nüüd aga minema kõige suuremale maaomanikule, vaaraole:

«Ja kõigel sel maal ei olnud leiba, sest nälg oli väga kange, ja Egiptusemaa ja Kaananimaa nõrkesid ära nälja pärast. Ja Joosep kogus kõik raha kokku, mis Egiptusemaalt ja Kaananimaalt leiti vilja eest, mis nad ostsid; ja Joosep viis raha vaarao kotta. Ja raha lõppes ära Egiptusemaal ja Kaananimaal, ja kõik Egiptuse rahvas tuli Joosepi juurde ja ütles: Anna meile leiba; ja mispärast peame sinu ette surema? sest raha on otsas. *Ja Joosep ütles: Andke oma lojused ja ma annan teile teie lojuste eest, kui raha otsas on.* Ja nad tõid oma lojused Joosepi juurde; ja Joosep andis neile leiba hobuste eest, ja pudulojuste karjade eest ja veiste karjade eest ja eeslite eest, ja pidas neid üleval leivaga kõigi nende lojuste eest sel aastal» (XLVII, 13—17).

Niiviisi läksid kõik loomad vaarao kätte. Nüüd oli paras aeg hakata talupoegadelt maad ära võtma, ja vaarao esimene minister võtabki selle asja käsile. Ja jumal andis sellele oma õnnistuse kaasa:

«Kui see aasta sai lõppenud, siis tulid nad tema juurde teisel aastal ja ütlesid temale: Meie ei või oma isandale salata, et pärast seda, kui raha on lõppenud ja lojuste karjad meie isanda kätte on saanud, *ei ole meie isanda ette muud midagi üle jäänud kui meie keha ja meie maa.* Mispärast peame su silma ette ära surema, niihästi meie kui meie maa? *Osta meid ja meie maa leiva eest,* nii et meie oma maaga vaarao pärisorjadeks saame; ja anna seemet, et meie elusse jääksime ja mitte ära ei sureks ega maa tühjaks ei jääks. *Ja Joosep ostis kõik Egiptusemaa*

vaaraole, sest Egiptuse rahvas müüs igaüks oma välja, sest nälg oli võimust võtnud nende üle; ja maa sai vaarao päralt» (XLVII, 18—20).

Joosep oli seega kõigilt talupoegadelt maa ära võtnud, nad rahast ja karjloomadest lagedaks teinud ning kogu talurahva vaarao orjadeks muutnud. Erandi tegi ta aga pappide suhtes. Kui talupoegadelt võis raha, maa ja loomad ära võtta, siis kas võis sedasama teha pappidega? Papid on ju vaarao käsilased. Sellepärast jätab vaarao nende maa puutumata:

«Ja rahva viis ta ära linnadesse ühest Egiptusemaa raja otsast teise otsa. Aga preestrite maad ei ostnud ta mitte, sest preestritel oli osa vaarao käest, ja nad sõid oma osa, mis vaarao neile oli andnud; seepärast ei müünud nad oma maad mitte ära» (XLVII, 21—22).

Kuid vaarao ise maad ei hari. Ka papid ise ei hari maad; neil on vaja selleks töökäsi, s. o. talupoegi. Ja sellepärast, kui Joosep on talupoegadelt kogu maa ja kõik loomad viimseni ära võtnud, annab ta nüüd käsu: te võite seemet külvi jaoks saada, kuid selle eest peate mulle igaveseks ajaks maksma viienda osa kogu saagist: «Ja Joosep pani selle seaduseks tänapäevani Egiptusemaa peale, et vaaraole pidi viies osa saama; aga üksipäinis preestrite maa ei saanud mitte vaarao kätte» (XLVII, 26).

Ma ei mäleta, et papid oleksid koolis rääkinud niisugust lugu pärisorjuse tekkimisest. Nende jutustuse järgi on kõik see üks meeltliigutav asi: oli ju ikaldus; Joosep oli nii tark, et kogus kokku viljatagavarad, pärast aga jagas nendest tagavaradest näljahädalistele vilja. Kuid tegelikult oli kõik teisiti. Niisuguseid Joosepi-taolisi mehi oli palju, neid võib leida kõigis maades ja kõik nad aitasid tegelikult koondada kogu talupoegade maa ja kõik nende loomad vaaraode kätte ja muuta talupojad nende orjadeks. Piibel on kirjutatud orjuse ajal ja ta kaitseb orjapidajate huvisid. Sellepärast kuulutab piibel orjuse puutumatuks. Ja sellepärast see, kes võitleb orjuse vastu, võitleb ka piibli mõju vastu.

ÜHEKSATEISTKÜMNES PEATÜKK

MIDA ME NÄGIME ESIMESES MOOSESE RAAMATUS

Me lugesime, kuidas piiblijumal, kes sügavuse kohal valitsevas kaoses ja pimeduses terve igaviku lehvinud oli ning keda see lenduriamet tühjas ruumis lõpuks ära tüütas, lõi kuue päevaga taeva ja maa ja kõik tähed, ühe sõnaga — kogu universumi; kuidas ta asustas maa kõikvõimalike olenditega, aretas tohutu hulga igasuguseid baktereid — koolera-, tüüfuse- ja katkupisikuid; lõi malaariasääsed; sigitas arutu hulga lutikaid, tarakane, kirpe ja täisid; pani maa peale elama roomajad ja igasugused loomad: lendavad, ronivad ja jooksvad olendid, sarvilised, tiivulised ja sabakandjad, ühe sõnaga: tegi maailma selliseks, nagu ta olema peab.

Sealsamas saime teada, kuidas ta sealjuures kogu aeg rääkis, et see kõik on väga hea (kes koera saba kergitab, kui mitte koer ise!), pärast aga nägime, et see kõik oli hoopis halb. Me saime teada, et see piiblijumal lõi tohutu hulga ingleid, oma teenreid, ja paljud nendest inglitest olid niisugused, et kohe pärast loomist muutusid kuraditeks.

Samas raamatus räägitakse, kuidas see jumal, kes on igal pool, kes teab kõike ja on kõige vägevam, osutus tegelikult jõuetuks olendiks, kes midagi ei tea, midagi ei tunne ega midagi ei näe ja keda kurat oskas kohe alt vedada, seesama kurat, kelle ta ise oli loonud ja kes oli enda maoks moondanud.

Esimesest Moosese raamatust me lugesime võltsitud lugu, mispärast tööinimene peab endale leiba hankima raske tööga ja mispärast see leib rikkale nii kergesti

kättesaadav on; me saime teada, et kõik maapealsed kannatused, naise sünnitusvaludest alates ja sõdadega lõpetades, olevat tingitud sellest, et kaks inimest, keda juutide ja kristlaste jumal oli loonud, sõid inimkonna koidikul paradiisiaias õuna, mille jumal oli kasvatanud ainuüksi enda (ja oma perekonna) jaoks.

Me saime piiblist teada, et sellel piiblijumalal olid jumala lapsed, kes inimeste tütreid naiseks võtsid, ja et sellest üleloomulikust abielust, jumala laste ja inimeste abielust sündisid hiiglased.

Me saime teada, et see maailm, mille jumal nii «oivaliselt» oli loonud, osutus mõne aja pärast niivõrd kõlvatuks, et isegi varblased tegid pattu jumala ees ja rikkusid jumala poolt seatud viise, et isegi vaesed oinad tuli uputada, sest ka nemad olid suurtesse pattudesse langenud.

Me lugesime muinasjuttu «suurest veeuputusest». Me saime piiblist teada, kuidas enne seda veeuputust ehitas Noa praami ja võttis selle peale kõik loomad kõigist maailma äärtest, nii need, kes olid puhtad, kui ka need, kes puhtad ei olnud; me teame, et piiblijumal uputas inimesed ära, et ta säilitas elajad ja roomajad, kirbud ja täid, jättes endale võimaluse nendega inimkonda veel terve igaviku kiusata, et see tark jumal haistis pärast veeuputust magusat lõhna, mida temale ohvriks põletatavad oinad ja linnud ja teised puhtad lojused levitasid.

Sealtsamast saime teada, kuidas Aadama naisest sündisid esimesed jumala pojad ja kuidas need jumala pojad üksteist tapsid.

Me lugesime samuti, kuidas Kain, keda jumal oli ära neednud, läks suurima rahuga Noodimaale, kus inimesed olid tekkinud ning siginenud ilma jumala tahteta, s. o. iseenesest, mingisugusest hoopis teisest harust, mitte Aadamast ja Eevast.

Seejärel nägime vaga Noad, kellel viin oli jalad pehmeks teinud ja kes lõpuks oli nii purjus, et jäi maha magama. Pärast ärkamist needis ta ära oma riivatu poja Haami, kes ei tulnud tema juurde tagurpidi, ja määras kõik Haami järeltulijad, kogu tema suguseltsi teiste hõimude orjadeks.

Edasi libisesid meie pilgu eest mööda suursugused piiblitegelased, pühad esiisad ja auväärsed karjakasvatajad

Aabram, Iisak ja Jaakob koos oma rohkearvuliste järeltulijatega, oma haaremite, paljude naiste, sulaste ja lõpmatute loomakarjadega.

Piiblis räägitakse, kuidas Aabram oli valmis oma lihase poja ära tapma ja Jehoova jumalale praeks tooma, kuidas seesama Aabram tegi äri oma naise arvel ja väga kasulikku äri, esitades teda oma õe pähe ja lõigates küllaltki suurt rahalist kasu. Me saime teada, kuidas Aabram oma «seadusliku» naise meeleheaks kihutas teise naise («sohinaise») koos pojaga kõrbe ja kuidas Aabram soovitas tal «seadusliku» abikaasa hoope ja sõimu kannatlikult taluda.

Me lugesime inglitest, kes taevast alla käisid. Need inglid jõid ja sõid, õgisid ennast täis nagu ehtsad maapealsed suursöödikud (taevas olid nad ju ära nälginud, pilvedest ja õhust suurt söönuks ei saa!). Need inglid tegelesid peamiselt ennustamisega kohvipaksu pealt; hommikusöögi ajal, kui õgimine täies hoos oli, kuulutasid nad ette laste sündimist, kui nägid, et asjad juba nii kaugel on.

Seejärel me lugesime, kuidas esiisad tegid lepingu heebrealaste piiblijumalaga ja kinnitasid seda lepingut suguliikme eesnaha äralõikamisest saadud verega; leping kirjutati inimese kehale, ja jumal tõotas neile selle eest lõpmatut siginemist, nii inimeste kui ka pudulojuste osas. Ja kuigi see jumal pärast veeuputust kahetses (kui palju see võrukael ka kahetses — midagi enam ei aidanud!), kuigi ta tõotas, et edaspidi läheb kõik hästi ja et ta ei pane enam niisuguseid julmi tegusid toime, ei tulnud siiski midagi head välja. Tuli terved linnad maa pealt sootuks ära pühkida.

Meie eest läksid mööda ka Paabeli torni «ehitajad», olgugi et seda torni pole kunagi olnud ega ole teda keegi ehitanud. Ja meie eest läks mööda hirmunud piiblijumal, kes oli hakanud kartma, et järsku ehitavadki torni valmis ja jõuavad Jehoova jumala enda juurde välja. Asjata! Kahe-kolme tuhande aasta pärast saadi ta siiski kätte: lennukite ja õhupallidega puuriti taevas läbi, pikksilmade ja teleskoopidega rajati temasse teed, kõik nurgad tuhniti läbi, kogu taevasse punutud ämblikuvõrk harutati lahti ega jäetud mingit elukohta Jehoova jumalale, tema pühakutele ja rohkearvulisele perekonnale, kõigile kurjadele ja headele vaimudele, kuraditele ja inglitele.

Meie eest läks mööda vaga Lott, kelle naine muutus soolasambaks, mis on juba ammu näputäite kaupa ära sööd: supi sisse pandud ja kurkidele peale raputatud. Sellele õnnetule naisele sai niisugune saatus osaks ainult sellepärast, et ta Soodoma ja Komorra poole tagasi vaatas, ja põmdi! — juba oligi temast saanud elav soolatops. Meil oli võimalik pilku heita vaga Loti ja tema kahe tütre elule. Me teame, et algul soovitas Lott oma tütreid Soodoma ja Komorra meestele, kes pidid nendega tegema, mis nende meele pärast oli; et need mehed aga seda ei teinud, siis Lott ise magas oma tütarde juures ja nad saidki emaks.

Edasi nägime me Jaakobit, kavalat ja valelikku pugejat, kes pettuse teel oli saanud esisünniõiguse, memmepoega, kes koos emaga pettis surevat isa ja keda piiblijumal õnnistab kui vaga meest. Kogu oma eluaja kardab ta oma petetud venda, jahimeest, kes oli üleni karvadesse kasvanud, temaga kokku saades teeb orjalikke kummardusi, nimetab ennast ta sulaseks, saadab temale kingitusi, sealsamas aga valmistub igaks juhuks temale kallale tungima. Niisugune on see vaga mees.

Me nägime Jaakobit, kes unes alalõpmata Jehoova jumalaga rääkis, kes jumalaga aovalgeni võitles. Seesama Jaakob pigistas jumalat nii kõvasti, et see piuksuma hakkas ja oli sunnitud lubama Jaakobile kõik, mida viimane tahtis, ja pääses ta käest alles siis, kui oli jala Jaakobile ette pannud (missugune häbiasi küll: päike juba tõusnud, inimesed lähevad tööle, jumal aga ei suuda end karjase Jaakobi käte vahelt lahti rabelda).

Meie pilgu eest libises mööda Jaakobi naiste ja ümmardajate võitlus selle ümber, kellega Jaakob magama heidab ja kes nendest rohkem lapsi sünnitab. Kokku sünnitasid nad Jaakobile lapsi terve tosina, ja ühe äbariku tüdruku veel pealekauba. Me nägime, kuidas selle tüdruku pärast hävitati terve linna rahvas, kuidas selle linna elanikke peteti.

Meie eest läksid mööda verepatu tegijad, onanistid ja miniapilajad — ja kõik nad on vagad mehed, kõiki neid esitavad papid ja rabid meile kui pühakuid.

Lõpuks me lugesime meeltliigutavaid lugusid Joosepist ja ta vendadest — lugusid, mida tuubiti koolilastele pähe; lugesime näljast, sellest, kuidas Joosep oma vendadega kassi ja hiirt mängis, missuguseid koledaid ja

uskumatuid unenägusid täisõginud vaarao nägi. Meie pilgu eest libises mööda vaga Joosepi elu Egiptuses, kes viis kogu rahva õnnetusse, tegi kõik sealsed inimesed pärisorjadeks.

Missugused *suurepärased,* missugused *vagad lood* need kõik on, kui palju teadmisi andsid nad meile! Missugust kõrget moraali võib kõigist nendest lugudest õppida tänapäeva inimkond! Kui õpetlikud XX sajandi inimestele on kõik need piiblilood karjakasvatajate ja küttijate elust! Missugune suur tarkus peitub nende metsinimeste jutustustes maailma loomisest kuue päevaga, naise loomisest mehe küljeluust, kõigist nendest nõiatempudest, mida esitatakse maailma püha ajaloo pähe!

Kõiki neid muinasjutte on kasutanud ja kasutavad ekspluataatorid selleks, et uimastada töötajate teadvust nende varasest lapsepõlvest peale. Kõik need piiblitegelaste tüübid on orjapidajad, röövlid, petised, keda jumala nimel kuulutati vagadeks meesteks. Usklikke töölisi ja talupoegi kutsuti üles orjust, ekspluateerimist, orjapidajate, mõisnike ja kapitalistide iket armastama, seda alandlikult taluma. Piiblis ei ole absoluutselt midagi, mis oleks töörahvale õpetlik või kasulik. Vastupidi: kogu ta moraal, kogu ta õpetus toob rahvahulkadele kahju. Kõik need olematud kangelased — Aabram, tema pojad, Noa, Lott jt. —, nagu me piiblit lugedes selgesti näeme, panevad toime üsna jõledaid tegusid. Ja kui kõik papid, missugust usku nad ka jutlustaksid, tungivad kallale meie kommunistlikule moraalile, meie kõlblusele, mille eesmärgiks on orjuse ja ekspluateerimise hävitamine ning klassideta ühiskonna ülesehitamine, ja seavad sellele vastu usumoraali, oma kõlbluse, siis tehku usklikud endale hästi selgeks, mida papid tegelikult neile sokutavad. Nende järeldused ei kõnele siis küll piibli kasuks, ei kõnele religiooni kasuks.

Ma kirjutasin kõik need peatükid järgemööda; ma otsisin Esimesest Moosese raamatust välja kõik, mis võiks olla tõeline ja väärtuslik nii usklike kui ka uskmatute jaoks. Ma tean, et on olemas inimesi, kes otsivad salapärast mõtet igast piibli sõnast ja igast tähest. Piibel on nendele otsekui külge kleepunud, ta on mässinud nad oma võrku, aheldanud inimeste mõistust ja aru juba pikka aega.

Ma loodan, et aitasin paljudel usklikel näha Esimest Moosese raamatut tema tõelises valguses, et mul läks korda eraldada selles raamatus leiduvad ajalooteaduse terad aganatest ja pappide väljamõeldistest. Ma loodan, et aitasin uskmatuid nende võitluses usuoopiumi vastu sellega, et püüdsin «vagasid» piiblilugusid elurõõmsalt käsitleda, et kiskusin kartmatult alasti kõik purjus Noad ja näitasin vanu piiblitegelasi nende tõelises valguses.

Kolmas osa

Teine Moosese raamat

EESSÕNA ASEMEL

Niinimetatud «Teises Moosese raamatus» kirjeldatavad sündmused on olnud ja on ka praegu eri usutunnistusega pappidele taustaks, millele maalitakse kavalad pildid jumala imetegudest. Juutide esimeste poeglaste tapmine Egiptuses, juutide päästja Moosese imeline sündimine, kõik need konnad, parmud, sääsed, paised, verevihmad, egiptlaste esimeste poeglaste tapmine ja muud heebrealaste jumala ning egiptuse preestrite-nõidade kunsttükid, põlev kibuvitsapõõsas, mis siiski ära ei põle, Kõrkjatemerest läbiminek, nii et jalad märjaks ei saanud, jutuajamine jumalaga Siinai mäel, Moosese seadused, manna ja vutid, mis juutide kui jumala lemmikrahva toiduks olla taevast alla sadanud, üksikasjalised templi ehitamise jt. plaanid, mida taevased arhitektid olid välja töötanud, — kõigi nende tähtsus ei piirdu sellega, et nad annavad materjali lõbusatele anekdootidele ja naljajuttudele igasugustest imelikest juhtumistest. Teises Moosese raamatus on esitatud *orjandusliku* piiblimoraali, *orjandusliku* seadusandluse alused. Punase joonena läbib seda raamatut rahvusliku vihavaenu, usulise sallimatuse, märatseva fanatismi, orjapidajate julmuse, pappide ahnuse ja inimeste petmise vaim. Ja ometi peab nii ristiusk kui juudi usk seda «pühaks» raamatuks.

«Usklike ja uskmatute piibel» on leidnud need lugejad, kellele ta oli määratud: ta on tunginud ja tungib järjest rohkem maale, külasse. Iga kord, kui nende ridade kirjutaja piiblist uue katkendi võtab, selle läbi loeb ning ta üle järele mõtleb, siis peab ta kõigepealt silmas, kuidas suhtub sellesse katkendisse *talupoeg,* mida on vaja ütelda talupojale. Minu poolt esitatud Esimese Moosese raamatu I ja II osa said sooja vastuvõtu osaliseks. See ergutab mind kokku koguma ja omaette välja andma

«Usklike ja uskmatute piiblist» võetud katkendid, mis on kirjutatud Teise Moosese raamatu kohta.

Aidaku see teos kas või mõnelgi usklikul teha raske pööre ja «pääseda» pappide väljamõeldiste, rahvusliku vihavaenu ja usulise sallimatuse köidikuist.

Autor

ESIMENE PEATÜKK

LUHTUNUD TEHING EGIPTUSE VAARAO JA JUMALAKARTLIKE JUUDI ÄMMAEMANDATE VAHEL

eise Moosese raamatu alguses loendatakse kõigi Iisraeli laste nimed, kes koos Jaakobiga olid tulnud Egiptusesse. Juba see loendamine näitab, et see raamat ei ole kirjutatud Esimese Moosese raamatuga ühel ajal, sest milleks muidu oli tarvis uuesti üles lugeda kõik Jaakobi kaksteistkümmend poega, kes varem on juba korduvalt üles loetud?

Seejärel räägitakse, et Joosep suri ära, ja suri ära ka kogu Joosepi ja tema vendade suguselts. Iisraeli laste järeltulijad sigisid aga nii kiiresti, et vaarao lõi kartma ja ütles oma rahvale: «Et pidagem kavalasti nõu nende (s. o. Iisraeli laste) vastu, et neid palju ei saaks» (Teine Moosese raamat, I, 10). Kuidas siis otsustas ta kavalasti nõu pidada juutide vastu, et neid palju ei saaks?

Ta pani neid rasket tööd tegema: nad olevat vaaraole ehitanud kaks varandusehoonete linna. Kas tal läks korda juutide vastu peetud kavala nõupidamisega midagi saavutada? Selgub, et mitte. Piiblis räägitakse: «Ja mida enam nad neid vaevasid, seda enam neid (Iisraeli rahvast) sai ja seda enam laotasid nemad endid laiali... *Ja Egiptuse rahvas sundis Iisraeli lapsi tegu tegema kange nöörimisega*» (Teine Moosese raamat, I, 12—13). Mõtelge ainult: jutustuse autor ise ju räägib, et mida rohkem Iisraeli rahvast vaevati, seda rohkem see rahvas sigis, edasi aga ta seletab: *sellepärast* suurendas Egiptuse rahvas seda nöörimist, teiste sõnadega: aitas juutidel sigineda.

Edasi aga tuleb üsna lõbus lugu:

«Ja Egiptuse kuningas rääkis heebrea naiste ämmade

vastu (teise nimi oli Sivra ja teisi nimi Puua) ning ütles: Kui teie heebrea naisi lapsevaevas aitate ja näete kivide peal — kui see poeglaps on, siis surmake ta ära; aga kui see tütarlaps on, siis jäägu see elusse. Ja ämmad kartsid jumalat ja ei teinud mitte nõnda, kui Egiptuse kuningas nende vastu oli rääkinud, ja nad jätsid poeglapsed elusse. Ja Egiptuse kuningas kutsus ämmad ja ütles neile: Mispärast olete teie selle asja teinud ja jätate poeglapsed elusse? Ja ämmad ütlesid vaarao vastu: Seepärast et heebrea naised ei ole niisugused kui Egiptuse naised; sest nad on tugevad: enne kui ämm nende juurde saab, on nad lapse juba saanud. Seepärast tegi jumal ämmadele head; ja rahvast sai palju ja väga paksu. *Ja see sündis, et kui ämmad jumalat kartsid, siis saatis ta neile suured pered.* Ja vaarao andis kõigele oma rahvale käsu ning ütles: Kõik (juutide) poeglapsed, kes sünnivad, peate teie Niilusesse viskama, ja kõik tütarlapsed elusse jätma» (Teine Moosese raamat, I, 15—22).

Esiteks: tuleb välja, et tervel juudi rahval, kes oli väga kiiresti siginenud ja oma suure arvu tõttu juba kogu Egiptuse rahvale ohtlikuks muutunud, oli kõigest *kaks* ämmaemandat, ja piibliloo autor on isegi nende nimed kirja pannud: Sivra ja Puua. Teiseks: vaarao kutsub enda juurde needsamad ämmaemandad, keda ta oleks võinud lihtsalt oma poolehoidjatega asendada, ja püüab nendega sobingusse astuda, nendele auku pähe rääkida, et nad tapaksid kõik sündivad juudi poeglapsed ära. Kuid need ämmaemandad on jumalakartlikud ega võta vaarao sõna kuulda. Siis kutsub vaarao needsamad ämmamoorid teist korda enda juurde ja räägib nendega, need aga teatavad, et juudi naised on väga kanged sünnitama, enne kui nende juurde jõuad, on neil laps juba käes. Piiblijumal aga jälgib taevast ämmaemandate tegevust, võtab kogu sellest loost aktiivselt osa ja annab ämmamooridele autasu. Piibel räägib otseselt, et need ämmamoorid kartsid jumalat ja jumal saatis neile selle eest suured pered.

Niiviisi olid siis lood vanal ajal: jumal tegeles ka ämmaemandate asjadega ja andis mõnele ämmaemandale autasu, mõnda aga ei pannud üldse tähele.

TEINE PEATÜKK

LAEKASSE PANDUD POEGLAPS

eejärel tuleb lugu laekasse pandud poeglapsest. Seda lugu võib leida peale juudi rahva ka terve rea teiste rahvaste juures. See on lugu päästjast, keda varjatakse kas punutud korvikeses vee peal või sõimes ja kes pääseb just samasugusel imelisel teel, nagu Egiptuse vaarao tütar päästab Moosese. See lugu on järgmine:

«Ja üks mees Leevi soost läks ja võttis ühe Leevi tütre naiseks. Ja naine sai käima peale ja sai poja, ja nägi teda, et ta ilus oli, ja peitis ta eest ära kolm kuud. Kui ta mitte enam ei saanud teda eest ära peita, siis võttis ta temale ühe laeka pilliroost ja tõrvas selle mäevaigu ning pigiga ja pani lapse sinna sisse ja pani selle kõrkjate sisse Niiluse äärde. Ja tema õde jäi eemale seisma, et ta saaks teada, mis temale pidi sündima. Ja vaarao tütar läks alla ennast pesema Niiluse äärde, ja tema tüdrukud kõndisid Niiluse ääres. Kui ta nägi laegast kõrkjate sees, siis läkitas ta oma ümmardaja ja laskis selle ära tuua. Kui ta selle lahti tegi ja nägi last, vaata, siis nuttis poeglaps, ja ta halastas tema peale ja ütles: See on üks heebrea rahva poeglastest. Ja tema õde ütles vaarao tütre vastu: Kas ma pean minema ja sulle ühe imetaja naise kutsuma heebrea naiste seast, et ta sulle last imetaks? Ja vaarao tütar ütles temale: Mine. Ja neitsit läks ja kutsus lapse ema. Ja vaarao tütar ütles temale: Võta see laps ja imeta teda mulle; ja ma tahan sulle palka anda. Ja naine võttis lapse ja imetas seda. Kui laps sai suuremaks, siis viis ta tema vaarao tütrele, ja ta sai temale pojaks; ja ta pani temale nime Mooses ja ütles

Sest ma olen ta veest välja tõmmanud» (Teine Moosese raamat, II, 1—10).

Peaaegu täpselt samasugust lugu räägitakse Pärsia kuningast Kyrosest, Assüüria kuningast Sargonist ja teistest vana-aja kangelastest [45]. Niisugused jutustused olid nähtavasti kõigil idamaadel väga laialdaselt levinud, nad läksid üle ühelt rahvalt teisele, sobivates tingimustes aga tekkisid iseseisvalt, neid kaunistas puht-idamaine fantaasia. Selliseid jutustusi esitati tõeliste sündmustena.

Muinasjutud kuningate imelisest päästmisest või neid ähvardavate ohtude kõrvaldamisest olid vahendiks, mille abil sisendati rahvahulkadele sõnakuulelikkust ja ustavust kuningate kui jumalast «võitud meeste» vastu.

Siin, Moosese loo puhul, on huvitav see, et samal ajal kui piibli jutustuse järgi annab Egiptuse vaarao käsu kõigi sündivate juudi poeglaste surmamiseks, annab tema tütar *juudi poeglapse juudi naise kasvatada.* Lapse ema ei julgenud kauem hoida teda enda juures, kuid samal ajal annab vaarao tütar Moosese jällegi tema ema kasvatada. Selle piibliloo autorile ei tule üldse pähe see, mis igaühele pähe tulla võib: kuidas see lugu siis on — *hommikul kartis ema oma poega kasvatada, tunni aja pärast aga hakkab ta teda jälle kasvatama ega karda enam midagi? Vähe sellest: kui laps oli suuremaks saanud, siis viis ema ta vaarao tütre juurde, kes tegi ta oma lapseks.* Kuid edaspidi tuleb veelgi arusaamatum lugu. Pange tähele: piiblis ei räägita sõnagi sellest, et Moosese ema oleks oma pojale mingisugust mõju avaldanud. Juba lapsena sai Moosesest vaarao tütre kasupoeg. Oletagem, et see oli nii. Järelikult kasvatati teda vaarao kojas, tema kasvatajateks olid Egiptuse õukondlased, egiptlased, kes piibli sõnade järgi suhtusid juutidesse põlglikult, isegi vihkasid neid, samal ajal aga ka mõningal määral kartsid. Samas juutide vihkamise vaimus pidi kasvatatama ka Moosest. Kuid kohe pärast seda loeme täiesti ootamatut lugu:

«Ja see sündis neil päevil, kui Mooses oli suureks saanud (järelikult oli Mooses juba kaua aega elanud vaarao lossis. — *J. J.*), et ta oma vendade juurde välja läks ja nägi nende rasket tegu ja nägi üht Egiptuse meest peksvat üht heebrea meest tema vendadest. Ja ta vaatas sinna ja tänna ja nägi, et ei olnud kedagi seal; siis lõi

ta Egiptuse mehe maha ja mattis ta liiva sisse» (Teine Moosese raamat, II, 11—12).

Kogu see lugu on muidugi algusest lõpuni välja mõeldud. Välja mõeldud on ka kõik edaspidised jutustused mitte kunagi elanud Moosesest.

KOLMAS PEATÜKK

MOOSES ABIELLUB PAPI TÜTREGA

t egiptlase tapmise lugu sai laialdaselt teatavaks, siis «põgenes Mooses vaarao eest ära, ja jäi elama Midjanimaale, ja istus ühe kaevu juures» (Teine Moosese raamat, II, 15). Edasi räägitakse, kuidas Midjani preestri seitse tütart tulid oma isa pudulojuseid jootma (Midjani papil pidi loomi vist õige palju olema, kui pudulojuste jootmiseks tuli seitse papi tütart kokku ajada). Karjased ajasid nad ära. Siis võttis Mooses kätte ja kaitses neid ning jootis nende pudulojuseid. Kui Midjani papp sellest teada sai, siis oli tal väga hea meel. Ta käskis Moosese enda juurde kutsuda. Moosesel oli papi juures elamine meeltmööda, ja mõni aeg hiljem võttis ta ühe tütardest — Sipora — endale naiseks.

Milleks on see lugu piiblis ära toodud? Eks ikka jälle selleks, milleks jutustati juba varem egiptlase tapmise lugu — vaadake, kus oli alles hea inimene: egiptlase, kes heebrea meest peksis, tappis ära, kaitsetuid papi tütreid aga abistas. Heal inimesel on igal pool hea. Ja selle eest võttis Midjani papp ta enda juurde elama ja andis talle oma tütre naiseks.

Mooses elas nüüd oma äia juures ja kasvatas karja. Piiblis räägitakse, et ükskord «ajas ta pudulojused kõrve taha ja tuli *Horebi, jumala mäe juurde*» (Teine Moosese raamat, III, 1). Mis «jumala mägi» see küll oli? Tuleb välja, et teised mäed ei ole jumala mäed, vaid nähtavasti kuradi omad!

Metsinimeste hulgas äratasid paljud mäed imestust ning tekitasid kartust: nad on kõrged, ligipääsmatud, nendes olid peidus kiskjad loomad. Mõnikord jäi pilv mäe-

tipule peatuma, orus aga olid pilved juba hajunud. Mõnede mägede kummaline kuju äratas inimeste hulgas imestust. Kõrgetele mägedele ehitati altareid ja seati üles ohvrikivid (et oleks jumalale lähemal). Tänapäevalgi ehitavad kristlased mäeharjale kabeleid, seavad sinna üles ristid. Ja nii tekivadki «jumala mäed».

Mis siis juhtus Moosesega?

«Ja Jehoova ingel näitas ennast temale tuleleegis sealt kibuvitsapõõsast; ja ta nägi, ja vaata, kibuvitsapõõsas põles tules, ja kibuvitsapõõsas ei põlenud mitte ära» [46] (III, 2).

Muidugi tahtis Mooses nüüd näha, mispärast põõsas ära ei põle.

«Ja Mooses mõtles: Ma pean õieti sinna minema ja vaatama seda suurt imenägu, mispärast kibuvitsapõõsas ära ei põle.»

«Ja Jehoova nägi, et ta sinna tuli vaatama; siis hüüdis jumal tema vastu sealt kibuvitsapõõsa seest ning ütles: Mooses! Mooses! Ja ta ütles: Siin ma olen. Ja ta ütles: *Ära tule siia lähedale!* Võta kingad jalast ära; sest paik, kus peal sa seisad, on püha maa» (III, 3—5).

Teises salmis räägitakse, et Moosesele näitas ennast Jehoova ingel, kaks salmi edasi räägitakse juba, et see polnud enam ingel, vaid Jehoova ise; ta nägi, et Mooses tuleb teda vaatama, kohkus ära ja kisendas talle, et ta seisma jääks. Muidugi võttis Mooses seda kuulda ega läinud enam edasi, sest juutide tõekspidamiste järgi ei tohtinud jumala näkku vaadata, vaid võis vaadelda ainult ta selga ja taguotsa. Ja niiviisi leegitseva põõsa ees seistes olevat Mooses hakanud jumalaga rääkima.

NELJAS PEATÜKK

JUMAL UNUSTAB JA TULETAB JÄLLE MEELDE

a Iisraeli lapsed ohkasid teo pärast ja kisendasid, ja nende karjumine teo pärast tõusis üles jumala poole. *Ja jumal kuulis* nende ägamist, ja jumal *mõtles* oma seaduse peale Aabrahamiga, Iisakiga ja Jaakobiga» (Teine Moosese raamat, II, 23—24).

Seega tuleb nii välja, et kui kaua need inimesed enne seda vaevlesid ja mille pärast pidid nad vaevlema, — see ei ole teada. Igatahes oli siin tegemist paljude aastakümnetega, sest kõik Jaakobi kaheteistkümne poja järeltulijad olid ju jõudnud selle aja jooksul ära surra.

Järelikult oli läinud mööda juba mitu inimpõlve, ja juudid ägasid ning kisendasid, kuid nende jumal ei kuulnud neid. Ja lõpuks *tõusis nende karjumine teo pärast üles jumala poole. Ja jumal kuulis nüüd* seda kisa ja *«mõtles oma seaduse peale». Mõtlemise teel meelde tuletada võib aga ainult see, kes on unustanud, sest vastasel korral poleks sellel väljendusel mingisugust mõtet. Kui ma pole midagi unustanud, milleks siis peaksin seda meelde tuletama? Järelikult on jumal niisugune olevus, kes võib paljudeks aastakümneteks unustada lepingu,* mille ta tegi oma armastatud esiisade-karjakasvatajatega, ja alles väga vali kisendamine kostis lõpuks piiblijumala lossidesse ja sundis teda oma tõotusi meelde tuletama. Tõotamine on kõige lihtsam asi. Piibel räägib, et kunagi andis jumal piiblitegelastele-esiisadele lubadusi kui külluse sarvest, tegi nendega seaduse, mida kinnitati ümberlõigatud suguorganitest saadud verega. Nüüd aga on ta ennast piiranud tulega, nii et seda petist näha ei ole, ja kisendab jälle Moosesele:

«Küll ma olen näinud oma rahva viletsust, kes Egiptuses, ja olen kuulnud tema kisendamist tema sundijate pärast; sest ma tean kõike ta valu, ja olen maha tulnud teda ära päästma Egiptuse rahva käest, ja teda sealt maalt üles viima heale ja laiale maale, maale, mis piima ja mett jookseb» (III, 7—8).

Nüüd ei piirdu jumal enam suure sigivuse lubamisega, vaid tõotab juudi rahvale juba piima- ja meejõgesid ning pudrumägesid. Lubamine pole raske asi. Kuid igaks juhuks soovitab ta juutidel siiski teha mõningaid mahhinatsioone. Ta tõotab Moosesele, et viib juudid Egiptusest välja, kuid ühtaegu soovitab tal mitte tühjade kätega ära minna — jumal on jumal, kuid tuleb ka ise enda eest hoolitseda:

«Ja ma tahan sellele rahvale armu saata Egiptuse rahva ees, *ja see peab sündima, kui te ära lähete, et te ei pea mitte tühjalt ära minema. Sest iga naine peab oma üleaedse naise käest ja selle käest, kes kui võõras tema majas elab, küsima hõberiistu ja kuldriistu ja riideid; ja teie peate neid panema oma poegade ja oma tütarde selga, ja riisuma Egiptuse rahvast*» (III, 21—22).

Niiviisi õpetas piiblijumal Moosesele sulitempusid ja petmist. Niisugune on see «püha lugu»?!

VIIES PEATÜKK

EGIPTUSE NUHTLUSED

apid räägivad, et jumal on kõikvõimas. Kuid see kõikvõimas jumal peab oma eesmärkide saavutamiseks tarvitusele võtma igasuguseid kavalusi. Jumal võib sundida inimest tegema kõike, mis temale tarvis on. Kuid selleks, et mingisugune Egiptuse vaarao täidaks selle jumala tahet, tuli sellel jumalal karistada kogu Egiptusemaad, kogu Egiptuse rahvast ja isegi Egiptuse kariloomi ning Egiptuses kasvavaid taimi kõikvõimalike nuhtlustega. Et aga piibli õpetuse järgi kogu maailm on loodud jumala poolt, siis otsustage ise, kui äraarvamata targalt oli see jumal kogu maailma korraldanud, et teda oli vaja õpetada kõiksuguste parmude, konnade, sääskede, rohutirtsude, katku, mädapaisete, rahe, pilkase pimeduse, esimeste poeglaste tapmise jt. nuhtluste abil.

Piiblis räägitakse, et juutide «väljaviimiseks» Egiptusemaalt pidi jumal kõiki neid kavalusi tarvitama vaarao vastu, kes ei tahtnud juute Egiptusemaalt kuidagi ära lasta.

Kui te vaatlete lähemalt tõelist ajalugu, kui te tutvute igasuguste ja rohkearvuliste Egiptuse mälestusmärkidega, millest me saame teada Egiptuse riigi kauge mineviku sündmusi, kombeid ja seadusi, siis ei leia te sealt ainustki sõna, ainustki vihjet niisuguste sündmuste kohta, mida kirjeldatakse piibli Teises Moosese raamatus. Me ei leia sealt mitte kui midagi, mis näitaks, et juudid oleksid Egiptuses olnud. Kõik, mis piibel Iisraeli laste väljaviimise kohta räägib, on lapsikud muinasjutud sündmustest, mida pole kunagi olnud.

Ometi on juudi rabid ja nende järel ka ristiusu papid esitanud (välismaal aga esitavad tänapäevalgi) just neid

lapsikuid lorijutte egiptuse nuhtlustest koolilastele musternäitena jumala tarkusest ja jumala heldusest juudi rahva suhtes. Vaadake ometi, kuidas ta seda rahvast armastas ja kuidas oma lubadusi täitis; ta oli valmis Egiptuse rahvale saatma mitte üksi kaksteist nuhtlust, vaid vajaduse korral ka 144 nuhtlust.

Piibli õpetuse järgi on Mooses juutide päästja; kuid sellesama Moosese poja tahtis jumal veidi aega enne seda ära tappa ainuüksi sellepärast, et tema suguliikme eesnahk oli tsipake pikem. Piiblis räägitakse selle kohta järgmist:

«Ja tee peal öömajas sündis, et Jehoova tuli tema vastu ja püüdis teda suretada (mis eest?). Ja Sipora (Moosese naine) võttis terava kivinoa (tingimata kivinoa, sest see komme, nagu me varem juba mainisime, on pärit kiviajast) ja lõikas oma poja eesnaha ära ja puudutas tema jalgu ning ütles: Tõesti, sina oled mulle verepeigmeheks. Ja ta seisis temast rahu» (Teine Moosese raamat, IV, 24—26).

Vaadake nüüd, kuidas see piiblijumal juudi rahva päästjast lugu pidas: ta oleks Moosese poja äärepealt ära suretanud, kui ema poleks teda päästnud, lõigates tema suguorganist tükikese ära.

Eelseisvaks teekonnaks varustab jumal Moosest mitmesuguste nõiariistadega, annab talle niisuguse kepi, mille see võib mustkunstniku moodi muuta maoks ja tagasi kepiks. Teiste sõnadega: jumal õpetas Moosesele selgeks niisugused trikid, mille mõjul pidi Egiptuse vaaraos tekkima usk Moosesesse kui nõiasse.

Kuid ärge arvake, et ainuüksi jumal võib anda niisuguseid nõiariistu ja et seda võib teha ainult heebrealaste jumal. Paganate jumal (antud juhul egiptlaste jumal) võis piibli sõnade järgi teha samasuguseid vigureid ja ta oli hoolitsenud selle eest, et ka egiptuse preestrid oskasid teha igasuguseid trikke; kuid piibel tahab tõestada ainult ühte, nimelt seda, et juudi võlur Mooses oli egiptuse võluritest palju võimsam ja et juutide Jehoova oli egiptuse jumalast Osirisest kangem, sest viimane ei osanud teha niisuguseid trikke, nagu neid tegi heebrealaste jumal.

Moosesel oli veidi kõhe tunne, ta kartis, et isegi ei saa rääkida, sõna võtta nii nagu vaja, sest ta keel ei liikunud küllalt kärmesti. Siis andis jumal piibli jutustuse järgi

temale abiks advokaat Aaroni[47] (ehtsa lobasuu), kes pidi Moosese eest kõnesid pidama.

Ja niiviisi läksidki nad Egiptuse vaarao juurde, et sundida teda juudid vabaks laskma. Ja nüüd algabki võistlus veiderdajate vahel.

Jumal õpetab Moosesele, kuidas teha nii, et vesi Egiptuse jõgedes ja järvedes vereks muutuks ja et kalad nendes jõgedes ja järvedes kärvaksid, et vesi haisema läheks ja et egiptlased ei saaks jõe vett juua. Mooses ja Aaron teevad selle triki ära:

«Ja veri oli kõigel Egiptusemaal» (VII, 21).

Järelikult muutusid Egiptuses *kõik veed* vereks ja *kõik elusolendid selles vees hukkusid.* Ja kohe pärast seda te loete:

«Ja Egiptuse kuntsimehed tegid nõndasamuti oma silmamoondamistega» (VII, 22).

Te mõtelge ainult, kui *mõttetu asi* see on: Mooses ja Aaron muutsid *kõik veed* vereks *ja kõik elusolendid hukkusid. Kuidas siis võisid pärast seda* Egiptuse kuntsimehed *sedasama teha?* Mille kallal tegid nad «sedasama»? Oli ju enne seda *kõik* veed *muudetud vereks. Mida nemad siis vereks muutsid?* Mis siis Egiptuse kuntsimeeste trikkide puhul ära kärvas? Mispärast oli vaja jutustada, et Egiptuse kuntsimehed selle triki samuti ära tegid? Aga just sellepärast, et niisuguse imeteo suutsid Egiptuse preestrid (kuntsimehed) veel ära teha, teisi imetegusid aga enam ei suutnud; nii et heebrealaste piiblijumal oli juba egiptlaste jumalast kangem, ja juutide mustkunstnikud Mooses ja Aaron egiptuse võluritest ja kuntsimeestest kangemad.

Läheb mööda seitse päeva. Vaarao ei anna alla. Inimesed võivad ju igasuguste asjadega harjuda. Noh, puhast vett ei ole, eks siis võib juua piima või veini.

Nähtavasti ei olnud aga see asi nii hull, sest siinsamas räägitakse, et egiptlased kaevasid kaevusid ja said nendest puhast vett.

Piiblijumal hakkab nüüd teist korda tegutsema. Kui vaarao juute vabaks ei lase, siis peab Mooses jumala käsu põhjal saatma *konnad* üle kogu Egiptusemaa.

«Ja Aaron sirutas oma käe välja Egiptuse vete üle, ja konnad tulid üles ja katsid Egiptusemaad» (VIII, 2).

Järelikult oli kogu Egiptusemaa kaetud konnadega. Nad moodustasid vähemalt ühe kihi. Kuid tuleb välja, et

see polegi teab kui suur trikk. Piiblis räägitakse kohe pärast seda:

«Ja (Egiptuse) kuntsimehed tegid *nõndasamuti* oma silmamoondamistega ning saatsid konni üles tulema Egiptusemaa peale» (VIII, 3).

Seega polnud see kuigi raske trikk ja Egiptuse kuntsimehed saatsid ka kuskilt konnad tulema (kust kohast nad neid saatsid ja mitmekordselt nad kogu Egiptusemaa konnadega katsid, sellest piibel ei pajata).

Aga kuidas tõestada, et need konnad olid jumalast saadetud? (Ja kust olid pärit need konnad, keda Egiptuse veiderdajad välja saatsid, missugustest panipaikadest nad neid võtsid? Võib-olla ka jumala tagavaradest, või olid neil omad konnade tagavarad?) Piibel tõestab seda väga lihtsalt.

Konnad ei olnud vaaraole meelepärast ja ta hakkas paluma, et neid kuidagi ära kaotataks. Mooses on kohe käepärast. Ta ütleb: meie oleme valmis palvet tegema, et konnad kõikjalt ära kaoksid ja ainult Niilusesse jääksid, sina aga määra päev, et võiksid veenduda, et kogu see asi on jumalast. Vaarao ütleb, et seda võiks homme teha. Ja Mooses ning lobasuu Aaron lähevad ning esitavad Jehoova jumalale palve konnade kohta.

«Ja Mooses kisendas Jehoova poole konnade pärast, kelle ta vaarao peale oli pannud. Ja Jehoova tegi Moosese sõna järgi» (VIII, 8—9).

Ühe sõnaga, konnad viidi ära. Vaarao ei võta vedu. Ütleb, et see on tühi asi. Niikuinii ei lase juute ära minna.

Ja kolmat korda hakkab nüüd jumal tööle: täidab kogu Egiptusemaa sääskedega.

«Ja Jehoova ütles Moosese vastu: Ütle Aaroni vastu: Siruta oma kepp välja ja löö maa põrmu; siis peab see sääskedeks saama kõigel Egiptusemaal. Ja nad tegid nõnda, ja Aaron sirutas oma käe välja oma kepiga ning lõi maa põrmu, siis tuli sääski inimeste ja veiste külge; kõik maa põrm sai sääskedeks kõigel Egiptusemaal» (VIII, 12—13).

On täiesti arusaamatu, mispärast kõik veed vereks muuta võib niihästi heebrealaste jumal kui ka egiptlaste jumal (või kurat); konnade väljatoomine ja nendega kogu Egiptusemaa katmine on samuti nendelesamadele Egiptuse kuntsimeestele tühine asi, kuid kogu maa täitmine sääskedega — see oli juba raskem number. Näete nüüd,

heebrealaste jumal on siiski vägevam. Ta võib isegi sääsed kallale lasta, ja peale selle veel kõiksugused parmud, katku, rohutirtsud jne. Vaadake, missugune jumal!

Pärast seda aga läheb kõik nagu muinasjutus: seitse versta taevani ja ümberringi paks ning tihe mets, ja selles metsas said kokku seitse hunti, ja kõik nad olid hallid...

«Ja kuntsimehed tegid nõndasamuti oma silmamoondamistega, et nad sääski esile tooksid, ja ei suutnud mitte» (VIII, 14).

Kuid vaarao ei pannud ka sääski mikski. Arvatavasti tõrjusid orjad sääski vaarao juurest eemale, nii et nad ei pääsenud tema verd imema. Nüüd läks heebrealaste jumal veelgi rohkem vihale. Saadan talle parmuseltsi kaela, küll ta siis saab! Mis parmuselts see küll oli, see on ainult piibli koostajatele teada. Küsige papilt, las ta seletab teile, mis asi see «parmuselts» on.

Parmuselts ei olnud vaaraole meelepärast; jällegi palusid meie kaks tuntud meest, Mooses ja Aaron, jumalat parmude koha pealt ja parmud kadusid ära. Piiblis räägitakse:

«Ja Jehoova tegi Moosese sõna järgi ja saatis parmud vaarao juurest, ta sulaste juurest ja tema rahva juurest ära; *üle ei jäänud ühte ainustki.*»

Praegu teab iga laps, et mitte millestki midagi ei teki, et kui *ühtegi parmu ei olnud,* siis ei saanud neil olla ka järeltulijaid, nad ei oleks saanud paljuneda. Piiblis aga käib kogu aeg nii: kord on kogu Egiptusemaa kaetud miljarditc parmude, konnade või rohutirtsudega, sealsamas aga ei jää neid järele *ühteainustki.*

Kuid ka parmuseltsist polnud abi. Nüüd mõtles piiblijumal, sügas kõrvatagust ja lõpuks otsustas: saadan talle nüüd katku kaela. Sealjuures olevat juutide jumal nii kavalalt teinud, et nakatas katkuga ainult egiptlaste lojuseid, juutide loomad aga jäid sellest puutumata. Ja täpselt samuti, nagu parmudest ei jäänud järele ühteainustki, nii ka nüüd:

«Ja *kõik* Egiptuse rahva *lojused* surid ära» (IX, 6).

Järelikult ei jäänud järele *ühteainustki looma.* Kuid milleks siin üldse need loomad? Ja mispärast tehti niisugust vahet juutide loomade ja egiptlaste loomade vahel? Kas egiptuse loomad olid selles süüdi, et vaarao juute ära ei lasknud? Ja kas poleks olnud lihtsam lasta sedasama

vaaraod katku kätte ära surra, selle asemel et hävitada kõik loomad ning nuhelda tervet Egiptuse rahvast, kõiki Egiptuse talupoegi, kes polnud ju milleski süüdi.

Ei, räägib piibel, sellest ei tule midagi välja; on tarvis nii teha, et asi oleks imelisem. Kui vaarao lihtsalt ära sureks, siis poleks see põrmugi huvitav ja rääkida poleks enam millestki.

Kuid ka katk ei suutnud vaarao vastupanu murda. Siis tulevad päevakorda rõuged ja paised inimeste ja loomade küljes, ja seda tehakse samuti triki abil. Mustkunstnik Mooses ja Aaron võtavad ahjust tahma, viskavad seda vastu taevast ja sellest tekivadki rõuged.

Eks proovige pärast niisugust idiootlikku jutustust usklikule inimesele selgeks teha, et rõuged ja igasugused muud haigused tekivad looduslikel põhjustel, et rõugeid võib ravida ja inimene võib nendest täielikult vabaneda. Kuidas siis on võimalik ravida, kui usutakse, et rõugeid ja paiseid saadab jumal ja rõugeid võib valla päästa sellega, et võtad ahjust peotäie tahma ja viskad vastu taevast?

Just niisuguseid vanaema muinasjutte tuupisid ja tuubivad rabid ning papid talupoja ja töölise pähe ega lase neil aru saada tõelistest elusolendite haigestumise põhjustest. Selle triki raskuse näitamiseks lisab piibel juurde:

«Ja kuntsimehed ei võinud seista Moosese ees rõugete pärast; sest rõuged olid kuntsimeeste küljes ja kõige Egiptuse rahva küljes» (IX, 11).

Kuid ka rõugetega võib harjuda. Mis seal ikka — kui on rõuged, siis olgu! Niisugune oli arvatavasti egiptlaste otsus. Pärast vee muutmist vereks, pärast konnasid, sääski ja katku võis sakuskaks peale võtta ka rõugeid.

«Ah niisugused te siis olete, koerapojad!» ütleb jumal. «Küll ma teid nüüd rahega nüpeldan.»

«Vaata, siis lasen ma homme sel ajal väga rasket rahet sadada, mäherdust ei ole olnud Egiptusemaal sellest päevast peale, mil ta on rajatud, tänini» (IX, 18).

«Ja rahe ja tuluke, mis lõkendas rahe seas, olid väga rasked, mäherdusi ei ole olnud kõigel Egiptusemaal sest ajast, kui nad rahvaks olid saanud. Ja rahe lõi kõigel Egiptusemaal kõik maha, mis väljal oli, niihästi inimesed kui lojused, ja rahe lõi kõik väljarohu maha ja kõik väljapuud peksis ta katki» (IX, 24—25).

Küll on ikka hirmus see piiblijumal! Näikse, et pärast seda annab vaarao alla. Kuid võta näpust — ikka veel ei anna. Nisu ja kaheterast nisu (hirssi) ei olnud rahe maha löönud (nende külv oli hiline), ja vaarao otsustas, et ta võib ka nendest peatoidust saada.

Näeb nüüd heebrealaste jumal, et ka rahega vaaraost jagu ei saa. Passi peale, ütleb ta, nüüd saad surmahoobi: rohutirtsud saadan tulema, kui juba nii kaugele on läinud! Ja Mooses kaupleb vaaraoga:

«Sest kui sina keelad mu rahvast ära minemast, vaata, siis tahan mina homme (selsamal ajal) rohutirtsusid su raja peale tuua» (X, 4).

«Ja Jehoova ütles Moosese vastu: Siruta oma käsi välja üle Egiptusemaa rohutirtsude pärast, et nad üles tuleksid Egiptuse peale ja sööksid ära kõik maarohu (ja kõik puuviljad), kõik selle, mis rahe on üle jätnud. Ja Mooses sirutas oma kepi välja üle Egiptusemaa, ja Jehoova saatis hommikutuule maa peale kõige selle päeva ja kõige selle öö; kui hommik sai, siis tõi hommikutuul rohutirtsud üles. Ja rohutirtsud tulid üles kõige Egiptusemaa peale ja lasksid endid maha kõige Egiptuse raja peale väga paksusti; enne neid ei ole niisuguseid rohutirtsusid olnud kui need, ega pärast neid ei pea nõnda olema. Ja nad katsid kõige maapinna, nõnda et maa pimedaks läks, ja nad sõid kõik maarohu ära ja kõik puuvilja, mis rahe oli üle jätnud; ja kõigel Egiptusemaal ei jäänud midagi haljast ei puisse ega rohtu, mis välja peal» (X, 12—15).

Järelikult saadab jumal piibli sõnade järgi ka rohutirtsusid; istub ta seal taevas ja jagab neid iga aasta geograafilise kaardi järgi: ühel aastal lasen rohutirtsudest paljaks süüa kogu Mugani stepi, võtan veel Moskva oblastist ühe rajooni, Harkovi oblastist kaks rajooni, peale selle veel Saraatovi oblastist, Iraanist ja Indiast. Järgmisel aastal aga vaatab jälle: Mugani stepile peaks veel ühe tüki lisaks võtma.

Kas teile meeldib niisugune pilt? Kuid seda pilti pole välja mõelnud uskmatud; seda pilti kujutavad papid piiblis, nimelt kuidas taevane jumal jagab maa peale rohutirtsude õnnistust: täna saadab neid Egiptusemaale, homme aga Saraatovi oblastisse.

Aga mida teeb Jehoova jumal nüüd, kus me rohutirtse hävitame lennukitelt pihustatavate gaasidega, kuidas ta

mõtleb nüüd seda «õnnistust» inimestele kinkida? Teaduse saavutusi kasutades saame me rohutirtsudest jagu, kuid mitte kunagi pole veel olnud ega saanudki olla, et palvetega oleks võimalik rohutirtsusid välja saata või neid kaotada. Ometi aga petab piibel usklikke, kui ta väidab, et Moosesel tarvitses vaid paluda, ja rohutirtsud olid korrapealt kadunud:

«Ja Mooses läks välja vaarao juurest ära ja palus Jehoovat raskesti. Ja Jehoova pööras tuule väga kangeks õhtutuuleks ja tõstis rohutirtsud üles ja virutas nad Kõrkjatemeresse: kõige Egiptuse raja peale ei jäänud ühte *ainustki rohutirtsu* üle» (X, 18—19).

Ja jällegi ei jäänud kõige Egiptuse raja peale ühteainustki rohutirtsu üle, kuigi kõik teavad, et seda kunagi ei juhtu, sest kõik rohutirtsud ei saa ära kaduda. Kui rohutirtsud peaksidki ära lendama, jääb küllaltki suur hulk siiski kohale; igal juhul jäävad neist järele maa sisse munetud munad, milledest järgmisel suvel tulevad välja noored rohutirtsud.

Kuid ka rohutirtsudest ei olnud abi. Siis laseb jumal pilkase pimeduse maa peale tulla, kusjuures pime oli ainult egiptlaste juures, juutidel aga oli valge. Vaadake, missuguseid imelikke asju korraldas jumal varematel aegadel!

Kuid ka see ei aidanud, ja jumal määrab nüüd viimase nuhtluse. Annan Egiptuse rahvale ja vaaraole niisuguse obaduse, ütleb ta, et pärast seda laseb vaarao teid siit minema. Ja heebrealaste jumal hakkab hävitama esimesi poeglapsi Egiptusemaal.

«Ja Mooses oli ütelnud: Ja nõnda ütleb Jehoova: Keskööl ajal tahan ma välja minna Egiptusest läbi. Ja iga esimene poeglaps Egiptusemaal peab ära surema, niihästi vaarao esimene poeg, kes tema aujärje peal istub, *kui ümmardaja esimene poeg, kes käsikivi taga on,* ja kõik lojuste esimesed isased loomad. Ja kõigel Egiptusemaal peab suur kisendamine olema, mäherdust ei ole olnud ja mäherdust ei pea iial tulema. Aga kõigi Iisraeli laste juures ei pea koergi oma keelt liiguţama, ei inimeste ega lojuste vastu; et teie tunneksite, et Jehoova on vahe teinud Egiptuse rahva ja Iisraeli vahele» (XI, 4—7).

Mispärast pidid koos vaarao pojaga hukkuma ka ümmardajate ja kõigi teiste egiptlaste lapsed? Mispärast pidid kõik esimesed isased loomad, oinad ja vasikad, vaa-

rao kangekaelsuse pärast otsa saama? Seda ei seleta teile mitte keegi. Niisugune on piibli jutustus. Niiviisi kujutab ta «egiptuse nuhtlusi», mille esitamisega tahetakse jumala vägevust tõestada. Kui aga usklikud veidi sügavamalt nende üle järele mõtleksid, siis peaksid nad jõudma niisugusele järeldusele: küll see jumal on aga jõuetu! Selleks et sundida mingisugust vaaraod, väikese Egiptusemaa valitsejat oma tahet täitma, pidi ta eelnevalt piinama kogu Egiptuse rahvast, saatma neile kümneid haigusi, hävitama suure hulga kariloomi, laskma sadada rahet, mis lõi maha kõik lojused ja hävitas külvid, ära tapma kõik esimesed poeglapsed ja kõik lojuste esimesed isased loomad. Missugune jõuetu, verejanuline, õel ja kättemaksuhimuline olend see piiblijumal küll oli!

KUUES PEATÜKK

JUMAL IHALDAB VERD

utustused egiptuse nuhtlustest annavad meile ettekujutuse, missugune see piiblijumal õieti oli: ühtaegu jõuetu ja verejanuline, võhiklik ja kättemaksuhimuline, äärmiselt julm ja rumal. Kõik need konnad ja parmud (võib-olla hoopis kirbud?), sääsed, rohutirtsud, rahe, pilkane pimedus, rõuged, katk jne., mida ta kõigile õigetele ja süüdlastele nii heldesti laskis osaks saada, on muidugi lihtsalt fantaasia. Me ei ütle, et rohutirtse või katku pole kunagi olnud: neid on korduvalt esinenud ja esineb veel tänapäevalgi. Rumal, häbitu, autu, alatu ja vääritu on rääkida tänapäeval sellest, nagu oleks kõik olnud nii, nagu piibli muinasjuttudes kõiki neid imetegusid, kõiki neid jumalaga toimunud jutuajamisi kirjeldatakse.

Eriti absurdne on viimane nuhtlus, nimelt esimeste poeglaste ja esimeste isaste loomade hävitamine. Piiblis räägitakse, et jumal olevat Moosese ja Aaroniga kokku leppinud, kuidas kogu Egiptuse rahva esimeste poeglaste ja esimeste isaste loomade hävitamine lahti läheb. Tapatöö kiireks ja edukaks läbiviimiseks annab ta käsu, et juudid määriksid oma majade piitjalad ning ukse pealispuud paasatalle verega:

«Ja nad peavad verest võtma ja kahe piitjala külge võidma ning ukse pealispuu külge kodade sees, kus nad seda söövad» (Teine Moosese raamat, XII, 7).

«Ja ma tahan sel samal ööl Egiptusemaa läbi käia ja kõik esimese soo Egiptusemaal maha lüüa, nii inimesed kui veised, *ja kõige Egiptuse jumalate peale tahan ma nuhtlused panna,* mina, Jehoova.

Ja *veri peab teile* tähiseks olema kodade küljes, kus sees teie olete, *ja kui ma seda verd näen,* siis lähen ma teist

mööda ja teie seas ei pea ühtegi nuhtlust olema ärarikkumiseks, kui ma Egiptusemaa maha löön» (XII, 12—13). *Siin õiendab heebrealaste jumal egiptlaste jumalatega kui oma võistlejatega arveid. Muistsete juutide arvates olid nii egiptlaste kui ka teiste rahvaste jumalad kindlasti olemas, nad elasid samuti nagu nende Jehoova. Kuid need jumalad olid juutide seisukohalt võõrad, nad olid võõra hõimu jumalad;* juudid uskusid, et need võõrad jumalad on *Jehoovast nõrgemad,* ja nende preestrid püüdsid harimatuid usklikke selles kõigiti veenda.

Tõenäoliselt on paljud juba kuulnud *Pärtliööst*[48]. Ööl vastu 24. augustit («püha Pärtli» päeva) 1572. a. tapsid katoliiklased Pariisis 2000 ja Prantsusmaa provintsides kuni 30 000 hugenotti. Kristlased tapsid üksteist vastastikku, sest seda nõudsid tolleaegsete valitsevate klasside ühe rühma huvid. Ka seal *«märgiti»* inimeste majad juba ette ära.

Hiljemgi veel, kui mustasajalased organiseerisid tsaari-Venemaal juudi pogromme, tehti kristlaste majadele kriidiga rist, ning see maja jäi siis tapjatest puutumata.

Mustasajalastel oli seega kauges minevikus oma kuulsusrikas eelkäija, nimelt Jehoova jumal, kes tappis süüdiolevaid ja süütuid inimesi ning loomi ainuüksi sellepärast, et nad olid egiptlased või kuulusid egiptlastele.

«Ja see sündis kesköö ajal, et Jehoova maha lõi kõik esimesed poeglapsed Egiptusemaal, nii vaarao esimese poja, kes tema aujärje peal istus, kui ka vangi esimese poja, kes vangihoones oli, ja kõik lojuste esimesed isased loomad... Ja suur kisendamine oli (kogu) Egiptuses, sest ei olnud ühte ainustki koda, kus ep polnud surnut sees» (XII, 29—30).

Piiblis öeldakse, et just selle verise öö mälestamiseks seadis heebrealaste jumal sisse paasapüha[49], *ja seda verist ööd pühitses evangeeliumis kirjeldatav Jeesus Kristus koos oma jüngritega.* Ta nõuab endale vereohvrit: selleks ohvriks oligi hiljem paasatall. Kuid jumalale oli vaja palju ohvreid. Piibli autorite arvates ei teinud jumal sel pogrommiööl mitte tühja tööd. Ta vaeva tuleb tasuda.

«Pühitse mulle kõik esimesed pojad, kes iga lapsekoja lahti teevad Iisraeli laste seast, *inimeste ja veiste seast; (sest) need on minu päralt»* (XIII, 2).

«Siis pead sa Jehoovale viima kõik (poeglapsed), kes lapsekoja lahti teevad; ja iga esimene isane loom, keda

sinu lojused kannavad, peab Jehoova päralt olema» (XIII, 12).

Pärastpoole, kui inimeste ohvrikstoomine asendati loomade (peamiselt tallede) ohverdamisega, halastas jumal inimeste peale ja lubas neid asendada: *eesleid ja inimest võis lunastada ja neid talledega asendada:*

«Ja iga eeslite esimese looma, kes täkutvarss on, pead sa ühe tallega lunastama, ja kui sa seda ära ei lunasta, siis raiu tema kael ära; *aga iga esimese lapse su poeglaste seast pead sa lunastama*» (XIII, 13).

Milleks oli siis vaja niisugust lunastamist?

Piibel vastab sellele suurima rahuga jumala enda suu läbi:

«Kui sünnib, et su poeg sinu käest homme küsib ning ütleb: mis see on?, siis pead sa tema vastu ütlema: Jehoova on meid Egiptusemaalt, orjusekojast, tugeva käega välja viinud; ja see sündis, et kui vaarao ennast kõvaks tegi, nõnda et ta meid ei tahtnud ära lasta, siis tappis Jehoova kõik esimese soo Egiptusemaal, niihästi inimese esimesed poeglapsed kui ka lojuste esimesed isased loomad; *seepärast ohverdan ma Jehoovale isased kõigist, kes lapsekoja lahti teevad, ja lunastan igaühe esimese lapse oma poegadest*» (XIII, 14—15).

Kellele siis läksid need esimesed isased loomad ja see lunaraha? On täiesti selge, et preestrid lõikasid suuri kasusid ohvriloomade pealt, neile toodi suur hulk igasuguseid loomi, neile maksti lunaraha. Selleks et kergeuskliкest juudi karjakasvatajatest kõik mahlad välja pigistada, hakkasid preestrid neid hirmutama, nagu seda teevad ka teiste usutunnistuste papid, hiljem aga mõtlesid välja muinasjutu Iisraeli laste pääsemisest ja egiptuse nuhtlustest, levitasid ja hoidsid juudi rahva hulgas kõigiti alal metsinimeste ettekujutust ähvardavast, verejanulisest ja kättemaksuhimulisest Jehoovast [50].

Niisugune ongi see «usuõpetus», kui ainult vaadelda teda mõnevõrra lähemalt.

SEITSMES PEATÜKK

IMELIKUD JUHTUMISED EGIPTUSEST LAHKUMISE AJAL

e teame juba, kuidas piiblijumal juute tagant ässitas, et nad enne äraminekut egiptlaste järelt hästi varastaksid, kuid kõik need imeteod kirpude, konnade, katku ja rõugetega ning muud taolised kunsttükid polnud piibli autorite arvates ikka veel küllaldased, ja nad kuhjasid Teise Moosese raamatusse ühe ime teise otsa.

Ja sedasama jumalat, kes kõigi nende naljadega hakkama sai, nimetavadki nad: «kes sa imet teed», teiste sõnadega: imetegijaks (Teine Moosese raamat, XV, 11) Siinsamas, selles salmis, ütlevad piibli koostajad otseselt välja, et on olemas palju jumalaid ja et heebrealaste jumal on nende hulgas kõige kangem:

«Kes on kui sinu jumalate seas, Jehoova? Kes on kui sina, kes auline pühitsuses? Sa oled kardetav ja kiituseväärt, kes sa imet teed.»

Me ütleme veel kord, et ajaloost ei leia me mingisuguseid fakte, mis kinnitaksid juutide ümberasumist Egiptusest Kaananimaale, nagu seda piiblis kirjeldatakse. Kuid usume siiski hetkeks, et see ümberasumine tõepoolest aset leidis. Kui juudid oleksid edasi liikunud mõni tundki päevas, näiteks tundi kaks või kolm, ka siis oleksid nad vahemaa Kõrkjatemere (Punase mere) ja Kaananimaa (Palestiina) vahel ära käinud maksimaalselt 2—3 aastaga, arvesse võttes kõikvõimalikke peatusi. Piibli jutustuse järgi aga kulus neil selle kauguse ületamiseks ligi 40 aastat ja peaaegu kõik need, kes Egiptusest välja tulid, surid selle aja jooksul kõrbes ära.

Ometi aga räägib piibel meile, et Jumal käis Iisraeli laste ees, et nad saaksid nii päeval kui öösel vahetpidamata edasi liikuda. Teiste sõnadega: kogu aeg eksitas ta neid kõrbes ringi, sest seesama piiblijumal, keda ku-

nagi pole olnud ega olegi, ei tundnud teed. Piiblis, Teises Moosese raamatus, kirjeldatakse tõenäoliselt katkendlikke mälestusi sellest, kuidas karjakasvatavad juudi hõimud paigast paika rändasid. Need mälestused on üle võõbatud, neid on kõigiti kaunistatud, täpselt samuti nagu teisedki rahvad kaunistavad oma mälestusi endistest aegadest, kus tõetera ümber on mässitud suur hulk fantastilisi väljamõeldisi. Hilisemad ümberkirjutajad ja autorid seadsid enda ülesandeks kindlustada usku jumalasse ja püüdsid sellepärast võimalikult rohkem imelisi asju külge pookida. Ja läksidki selle püüdmisega liiale.

Kui nüüd neid jutustusi tõsiselt käsile võtta, siis ei jää neist küll mitte kui midagi järele. Näiteks räägitakse meile XIII peatükis 17.—18. salmis:

«Ja see sündis, et kui vaarao rahva oli lasknud ära minna, siis ei viinud jumal neid mitte teed vilistite maast läbi, et see küll ligi oli; sest jumal mõtles: ehk vahest kahetseb rahvas, kui ta sõdimist näeb, ja läheb jälle Egiptusesse tagasi. Seepärast viis jumal rahva kõrve kaudu ringi Kõrkjatemere poole, ja Iisraeli lapsed läksid Egiptusemaalt üles, valmis sõdima.»

Mõtelge pisut: kas see piiblijumal oli tõepoolest kõige vägevam? Kuid siis tekib küsimus: mispärast ta vilisteid kartis? Tal ei oleks ju midagi maksnud saata vilistite peale — nagu ta varem oli saatnud egiptlaste peale — igasuguseid parmusid, kirpe, konni ja teisi samasuguseid toredaid loomakesi, surmata nende esimesed poeglapsed ja esimesed isased loomad, tekitada pilkane pimedus, ühe sõnaga, teha veel kord kõik need kunsttükid, mida ta varem oli Egiptuses teinud, või lüüa nad pimedusega, nagu sellest piiblis Soodoma meeste kohta räägitakse. Ja üldse, kui kõigevägevam jumal oleks tõepoolest olnud, siis oleks ta võinud vilistitele ette dikteerida, et nad juudid rahule jätaksid. Kuid see jumal oli sunnitud kasutama samasugust kavalust, mida kasutavad tavalised inimesed.

Mida see näitab? Aga seda, et juudid ise lõid oma jumala ja andsid talle kõik inimese omadused.

Üldse võib ülaltoodud piiblijutustuse põhjal ütelda, et see jumal on päris armetu, kui ta kardab oma äravalitud rahvast viia lühemat teed mööda, sest rahvas võiks sel juhul hakata kahetsema, et jumal teda «tõotatud maale» viib.

KAHEKSAS PEATÜKK

KUIVADE JALGADEGA LÄBI MERE

uni revolutsioonini rääkisid papid koolides, kuidas jumal vaarao kavalusega üle trumpas; kui aga kõike seda piiblist loed, siis kogu see kavalus tekitab lausa tülgastust. See on terve sõjaline vandenõu, kusjuures jumal teeb siin igasuguseid kavalaid tegusid, nagu mõni indiaanlane Gustave Aimard'i juttudes, kes tegi ettevalmistusi oma vaenlaste skalpeerimiseks [51].

Sellest räägitakse Teise Moosese raamatu XIV ja XV peatükis. Algul käsib jumal leeri üles lüüa mere äärde, pärast aga hoopleb Moosese ees: saab nüüd vaarao teada, et juudid on mere ääres oma leeri üles löönud, ja ütleb: «nemad on siin maal segaseks läinud». Sel ajal tahan ma vaarao südame kangeks teha, ja ta hakkab teid taga ajama. Küll ma siis ta kätte saan.

Ja edasi räägitakse:

«Ja Egiptuse kuningale anti teada, et rahvas oli põgenenud; ja vaarao ja ta sulaste süda pööras ümber rahva vastu ja nad ütlesid: Mispärast oleme seda teinud, et me Iisraeli rahva oleme lasknud ära minna, et ta meile tegu ei tee?» (XIV, 5).

Kõigepealt on see salm varem käsitletud piiblijutustuseõa vastuolus. Milleks oli vaja vaaraole juudi rahva äraminekust teada anda, kui Teise Moosese raamatu XII peatüki 33. salmis räägitakse:

«Ja Egiptuse rahvas käis rahva peale, et nemad pidid neid usinasti sealt maalt ära saatma.»

Sama peatüki 31. salmis räägib vaarao ise Moosesele ja Aaronile öösel:

«Võtke kätte, minge mu rahva seast ära, niihästi teie kui ka Iisraeli lapsed.»

Milleks siis oli temale tarvis teada anda, kui ta ise oli käskinud neil ära minna? Aga muidugi selleks, et oli vaja välja mõelda midagi imelisemat. Ja piiblis räägitaksegi, kuidas juudid Kõrkjatemerest läbi läksid, kus juures vesi jagunes kaheks ja seisis müürina mõlemal pool, nii et nad käisid kuiva põhja peal. Kui aga vaarao sedasama teed mööda tulles püüdis oma sõjaväega neile järele jõuda, siis hakkab jumal mängima neile igasuguseid vingerpusse: laseb rattad nende vankrite alt ära tulla, nii et nad enam edasi ei saa: «Ja lükkas rattad nende vankrite alt ära ja saatis neid vaevaga liikuma» (XIV, 25), seejärel aga uputas nad ära keset merd.

Vaimulike hulgas leidub palju inimesi, kes püüavad tõestada, et teadus ja piibel ei lähe teineteisest lahku. Kuidas nad siis seletavad seda lugu? Asi oli väga lihtne, ütlevad nad: meres on olemas tõus ja mõõn; juudid läksid niisugusest madalast kohast läbi, kus mõõna ajal põhi paljaks jääb, egiptlased aga kihutasid neile järele siis, kui mõõn oli juba lõppenud ja merevesi tõusma hakkas. Esiteks: Kõrkjatemeres ehk Punases meres ei ole üldse niisugust kohta, kus mõõna ajal põhi paljaks jääks, nii et võiks merest läbi minna; teiseks: kui midagi niisugust oleks ka olnud, siis oleksid egiptlased seda niisama hästi teadnud kui juudidki. Järelikult on kogu see Kõrkjatemerest läbimineku lugu välja mõeldud ainult selleks, et teha asja imelisemaks.

ÜHEKSAS PEATÜKK

KIITUSELAUL

(Teine Moosese raamat, XV)

ärast seda kui piibli koostajad olid vaarao ja tema sõjaväe Kõrkjatemere voogudesse uputanud, luuletasid nad kiituselaulu, mida juudid olevat sel puhul laulnud. «Laulust ei saa sõnu välja jätta», ning me usume hetkeks, et see laul on kirja pandud tõepoolest nii, nagu teda tol ajal lauldi. Kuid seegi laul näitab piibli koostajate õiget nägu. Temas öeldakse:

«Ahastus võttis vilisti rahva kinni. *Siis tundsid Edomi vürstid hirmu;* Moabi suured isandad, neid võttis vabisemine kinni; kõik Kaanani rahvas sulas ära» (XV, 14—15) [52].

Seda laulu hakati laulma kohe siis, kui kuiv maa jalgade all oli. Mitte kellegagi ei olnud nad veel kokku saanud, nad ei olnud näinud ei vilisti rahvast, ei Edomi vürste, ei Moabi suuri isandaid ega Kaanani rahvast. Kuidas võisid juudid midagi teada Kaanani rahvast, kui nad piibli sõnade järgi jõudsid Kaananimaale pool sajandit hiljem? Kuidas nad võisid teada Moabi, vilisti, Edomi ja teiste hõimude meeleolust? Järelikult võib kindlasti öelda, et see osa piibli jutustusest ja muinasjutt kuivade jalgadega läbi mere minekust on loodud eri aegadel.

KÜMNES PEATÜKK

TAEVAST SEITSME VERSTA KAUGUSEL...

lgab karjakasvatavate juudi hõimude rändamine mööda kõrbelagendikke, ja piiblis on kohe kirja pandud terve rida «imetegusid». Juba *XV peatükist saame ootamatult teada, et seal, Suuri kõrbes, kui Iisraeli lapsed olid kolm päeva rännanud ning vett mitte leidnud, tegi Jehoova «temale (rahvale) seadmise ja kohtuseaduse, ja sealsamas kiusas ta teda»* (XV, 25). *Sellesama Teise Moosese raamatu XIX peatükist aga saame teada, et kohtuseadused ja seadmine anti juutidele Siinai kõrbes, kolm kuud pärast Egiptusest väljaminemist.* Niisuguseid vasturääkivaid kohti on piiblis nii palju kui soovite, üks jutustus lükkab teise ümber, kogu piibel on valge niidiga kokku traageldatud. Jah, rahva vaimuvaesus ja pimedus pidid küll väga suured olema, et ta niisugust jämedat pettust ei märganud; ja kui keegi sellest pettusejutust aru sai ning nõuks võttis selle vastu välja astuda, siis õiendati temaga julmalt arveid.

Juba teekonna algusest peale toimuvad kõrbes imelised asjad, mida tegelikult mitte kunagi ja mitte kuskil ei ole juhtunud. Piiblis räägitakse, et asi algas mööda mere põhja käimisega; kolme päeva pärast aga olid kõik vaimustavad laulud unustatud ja janu sundis rändajaid nurisema. Lõpuks leiti vett, kuid see oli viha. Siis räägib piibel, et Mooses *«kisendas* Jehoova poole, ja Jehoova näitas talle üht puud, ja ta heitis selle sinna vette, ja vesi sai magedaks» (XV, 25). Kisendas — see tähendab karjus, nuttis, ulus. Niisugune oli rahva arusaamine jumalast. Jumala poole oli tarvis valjusti karjuda, oli tarvis *«kisendada»,* sest ta oli vana mees, veidi kõva kuulmisega, ja asjaajamist oli tal palju. Näikse, et jumalal on

kõik võimalik: keemia on talle tühi asi, viha võib ta magedaks muuta niisama hõlpsasti, nagu ta inimese soolasambaks muutis, Aadama küljeluust madaam Eeva valmis teha oli talle niisama hea nagu kord aevastada. Siin aga hakkab ta kavaldama. Ta näitab Moosesele puud, mis võib viha vee magedaks teha. Järelikult peaks selles kõrbes niisugune puu kasvama? Mitte midagi sellesarnast! Samasuguse eduga oleks võinud vette visata päris tavalise kivi. Ometi «muudavad» papid niisama tulemusrikkalt veel tänapäevalgi päris tavalise jõe- või lombivee «pühitsetud» veeks. Sealjuures petavad nad rahvast, rääkides, nagu oleks see vesi nende nõidumise, nende käteliigutuste, ühtede või teiste sõnade pobisemise tõttu muutunud niisuguseks, mis enam halvaks ei lähe ja millel on erilised tervistavad omadused. Piibel kujutab Moosest samasuguse petturi ja šarlatanina.

Suuri kõrbes hakkab «jumalast äravalitud» rahvas jällegi nurisema, et nälg kippuvat kallale. Tal tuleb meelde, missugused lihapotid jäid maha Egiptusesse ta isandate juurde. Kuid «jumala heldus on otsata». Arvatavasti oli sel ajal taevas veel toiduainete laod, mida praegu enam ei ole. «Ja Jehoova ütles Moosese vastu: Vaata, *ma tahan teile lasta leiba sadada taevast*» (XVI, 4).

Ja kõike seda olevat jumal teinud juutide jaoks, kes olid piibli jutustuse järgi muutliku meelega, kes alalõpmata nurisesid ja kogu aeg oma rahulolematust üles näitasid. Ja tegi seda sellepärast, et nad ainult ei nuriseks ega viriseks. Lisaks leivale andis ta iga päev veel liha. Liha anti õhtuks, leiba aga hommikuks, nii et söök oli kõigiti priske. Sealjuures andis ta sellest juba aegsasti ette teada. Ajalehti tol ajal ei olnud (jumal ja tema väljavalitud lapsed ei tundnud trükikunsti), nii et kõik läbirääkimised käisid Moosese kaudu.

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu ning ütles: *Ma olen Iisraeli laste nurisemisi kuulnud.* Räägi nende vastu ning ütle: Eha ajal peate teie liha sööma ja hommikul peavad teie kõhud täis saama leiba, ja te peate tundma, et mina olen Jehoova, teie jumal» (XVI, 11—12).

Ja siis lendavadki õhtul kohale vutid, peaaegu et valmis praetud, hommikul aga katab jumal maapinna valge härmatisega, mannaga, millel oli meekookide maik[53]. Ainsaks nõudmiseks, mille jumal juutidele esitas, oli see, et nad koguksid seda üheks söögikorraks, ei looks endale

tagavarasid, välja arvatud hingamispäevaks, ja et hingamispäeval keegi oimugi ei liigutaks.

Piibli jutustuse järgi toimus kõik see rohkem kui kolm tuhat aastat tagasi. Sellest ajast peale on korduvalt esinenud näljahädasid kord ühes, kord teises riigis. Maades, kus võim on kapitalistide ja mõisnike käes, peavad töötajad — olgu nad kas «paganad» või siis budhistid, muhameedlased, juudid või kristlased — kannatama nälga. Madala kultuuritasemega maades, kus majandus on nõrgalt arenenud, korduvad näljahädad iga 5—10—20 aasta tagant. Ja missugused näljahädad! Seal ei kannatata nälga mõni paar-kolm päeva, vaid teinekord kaks-kolm aastat järjest. Näljasurm saab osaks tohutule hulgale inimestele, nii et terved piirkonnad ja maad jäävad inimestest tühjaks.

Imperialistide poolt orjastatud asumaades on miljonite inimeste nälgimine tavaline nähtus. Kapitalistlikes maades peavad miljonite töötute perekonnad pidevalt kannatama nälga.

Nälg annab end kõigile ühteviisi tunda: ta ei tee vahet uskmatute ja usklike vahel, «patuste» inimeste ja täiesti süütute lapsukeste vahel. Nälga surevad ka kõnevõimetud loomad, kes mitte kuidagi ei saa «pattu teha». Usklik inimene peaks mõtlema, et mispärast see küll nii on: ei palved ega pisarad, mitte mingisugune jumala palumine, absoluutselt mitte midagi ei aita siis, kui üks või teine maa on nälja ohvriks langenud. Ei ole kunagi juhtunud, et «taevast» oleks peale vihma, lume ja rahe veel midagi sadanud. Tuleks sealt ometi tükike leiba! Siin aga kästakse meid uskuda, nagu oleksid terved vutikarjad ja tohutu hulk mannat sadanud taevast inimeste jaoks alla. Ja kõik see leidis aset ainult sellepärast, et juudid ei tõstaks nurinat, sest jumal ei tahtnud nendega tülitseda. Ja sealjuures teatab ta veel Moosese kaudu: ütelgu ta neile, et *«ma olen Iisraeli laste nurisemisi kuulnud»*. Aga nälgijate oigeid ei ole kuulnud? Volgamaal 1921.—1922. aastal nälja kätte surevate inimeste oigeid ei ole kuulnud[54]?

Kõik peavad aru saama, et see ei ole pühakiri, vaid on pettus, väljamõeldis, muinasjutt. Jah, kui räägitakse, kuidas juute toideti nelikümmend aastat mannaga, mida olevat kõrbes iga päev taevast maha sadanud, ja lisaks veel vuttidega, siis on see küll irvitamine terve mõistuse üle, igasuguse teadlikkuse üle.

ÜHETEISTKÜMNES PEATÜKK

KAEVUDE KAEVAMINE

õrbes on vesi eriti hinnas. Seal, kurnava palavuse käes, päästab ka tilk vett janusse sureva inimese. Sellega on seletatav, mispärast karjakasvatavad rahvad, kes oma karjadega stepis või kõrbes ringi rändavad, kaevusid ja teisi veeallikaid eriti austavad. Inimesed, kes olid kõrbesse kaevu ehitanud, näisid rändrahvastele otse imetegijaina. Igaüks, kes veevaestes kohtades on elanud, teab, et vesi säilib mõnikord kivides, nõgudes leiduvate kivide vahel. Kui kõrbes on kunagi avastatud niisugune kaev, siis mälestused selle avastamisest võtavad aja jooksul lausa imelugude ilme. Niisugune rändavate juudi karjakasvatajate mälestus võiski anda materjali jutustusele, kuidas juudi muinasjuttude kangelane Mooses kepihoobiga vastu kaljut sellest kaljust vett sai.

Kuid piiblis peab sellest loost tingimata osa võtma ka jumal. Ta räägib Moosesega ja teeb kõike seda ainuüksi sellepärast, et juudi karjused teda kiusasid: ons Jehoova meie seas või mitte? Ja selleks, et karjastele oma olemasolu tõestada, andiski ta kaljust vett.

Ja jällegi mõelgu nüüd iga usklik selle üle: mitu korda, sadu ja tuhandeid kordi, on tohutu hulk inimesi põua läbi hukkunud. Ei olnud vihma. Põllud kuivasid ära, maa pragunes. Loomad ja inimesed hukkusid. Usklikud olid niisugustel juhtudel meeleheitel, nutsid suure häälega ikoonide ja teiste ebajumalate ees ning palusid: *«Issand, kui sa olemas oled, aita ometi meid!»*

Kuid ülevalt abi ei tulnud. *Elutud ikoonid ja elutud puuslikud jäid ükskõikseks ja vaikisid, neid ei liigutanud inimeste hukkumine, sellepärast et jumalat ei olnud ega olegi.* Piibel aga püüab meid veenda, et juutidel tarvitses vaid

nurinat tõsta, kui juba jumal olematu Moosese kaudu neile vett andis!

Mis veevaeses kõrbes kaevude kaevamisse puutub, siis praegu ehitatakse kõikjal niinimetatud *arteesiakaevusid.* Ühes kohas tuleb kaevata sügavamalt, teises kohas aga on vesi maapinnale lähemal. Kuid kaevusid kaevatakse ja vett saadakse jumalate igasuguse abita, ja kõike seda teevad lihtsad mehaanikud, töölised, ja selleks pole vaja imettegevat Moosese keppi, vaid tavalist puurimismasinat.

Proletariaadi diktatuuri maal, kus ekspluateerijate võim on kaotatud ja sotsialistlik ühiskond põhijoontes üles ehitatud, tõrjuvad teadus ja tehnika inimese teadvusest jumala välja, kõrvaldavad ta, teevad ta tarbetuks.

Mõtelge ainult, mis siis saaks, kui inimesed kõrbes või põuastes rajoonides veel tänapäevalgi nutaksid, selle asemel et põuaseid piirkondi teaduse ja tehnika saavutuste abil veega varustada? Neid ootaks paratamatu hukkumine.

Muide: kas te, usklikud, ei tahaks teha niisugust katset: saatke kõrbesse oma kõige pühamad mungad, papid, rabid, mullad, saatke sinna kas või Rooma paavst ja kõik metropoliidid. Ja palugu nad seal, et sünniks ime ja kõrbesse tuleks vesi. Sealsamas aga lähevad ka uskmatud — insener ja tööline, neil on kaasas arteesiakaevu kaevamiseks vajalikud tööriistad. Me kinnitame teile:

Papid võivad taeva poole kisendada kas või sada aastat, kuid kõrb siiski vett ei anna.

Uskmatud — insener ja tööline — kaevavad aga arteesiakaevu valmis ja saavad kõrbes vee kätte.

Meie eesmärgiks on varustada kõik oma põllud veega, nii et meil ei tarvitseks karta mingisugust põuda. Ja me võime niikaugele jõuda seda kiiremini ja seda suurema eduga, mida kiiremini laiad töörahva hulgad ja eeskätt talupojad aru saavad, et mitte mingisugused jumalad meid selles asjas ei aita, et me võime seda saavutada ainult oma jõududega.

KAHETEISTKÜMNES PEATÜKK

JUMAL ON JUUTIDE POOLT JA AMALEKI VASTU, EHK LUGU SELLEST, KUIDAS JUMAL KAMANDAS OMA LEMMIKUL MOOSESEL «KÄED ÜLES»

amas piibli peatükis jutustatakse ka esimesest lahingust, mida juudid kõrbes pidasid. Seda lahingulugu lugedes võib kohe vats rebeneda ja sellepärast toome selle täielikult ära.

«Ja Amalek tuli ja sõdis Iisraeli rahva vastu Revidimis. Ja Mooses ütles Joosua vastu: vali meile (vahvaid) mehi ja mine välja, sõdi Amaleki vastu; homme tahan ma seista mäekünka otsas, ja jumala kepp mu käes. Ja Joosua tegi nõnda, kuidas Mooses temale oli ütelnud, et ta pidi sõdima Amaleki vastu; ja Mooses, Aaron ja Huur läksid üles mäekünka otsa.

Ja see sündis, kui Mooses oma käe üles tõstis, siis sai Iisrael võimust, ja kui ta oma käe maha laskis, siis sai Amalek võimust. Ja Moosese käed olid rasked; seepärast võtsid nad kivi ja panid tema alla, ja ta istus selle peale, ja Aaron ja Huur pidasid tema käsi üleval, teine siitpoolt ja teine sealtpoolt ja tema käed olid kindlasti seismas, seni kui päev looja läks. Ja Joosua tegi Amaleki ja tema rahva võimetuks mõõgateraga. Ja Jehoova ütles Moosese vastu: Kirjuta see mälestuseks raamatusse, ja räägi Joosua kõrvade ette, et ma tahan Amaleki mälestuse taeva alt hoopis ära pühkida» (Teine Moosese raamat, XVII, 8—14).

Täpipealt samasuguse loo esitab kroonikakirjutaja ajast, kui Ivan Groznõi Kaasanit piiras. Ta räägib, kuidas tatari nõiad ja targad tulid kindluse müüridele, vehkisid oma kuue varrukatega ja saatsid tuule vene sõjameestele peale, mis ei lasknud neil sõdida. Kui tänapäevalgi lihtsad usklikud inimesed usuvad, et jumalat või kuradit

võib sundida üht või teist tegema, kui ainult teatavaid palve- või nõiasõnu ütelda; kui tänapäevalgi paljud veel usuvad, nagu võiks viirukipanniga või lihtsalt kätega vehkimisest («ristimärgi» tegemisest), kummardamisest, laulmisest või palvesõnade pomisemisest inimese saatus muutuda, siis seda rohkem uskusid seda muistsed inimesed.

Kuid te kujutage ainult ette seda piltí. Vapper väepealik seisab künkal ja tema käsi hoiavad ülal kaks meest terve päeva kuni päikese loojumiseni. *Moosesel langevad väsimusest käed alla. Kuidas aga nendel kahel käed alla ei lange?*

Oletagem hetkeks, et võidu saavutamiseks peab Mooses tõepoolest käed üleval hoidma. Järelikult tahtis piiblijumal, et ta käed üleval hoiaks. Mispärast ei andnud ta siis jõudu oma lemmikule, kellega ta piiblis korduvalt räägib, et ta oleks suutnud oma käsi üleval hoida? Kui Moosesel ei olnud jõudu käte hoidmiseks, siis kas see piiblijumal ei näinud, et see on lihtsalt sulitemp, et Mooses ise ei hoia oma käsi üleval, vaid et teda toetavad teised? Kogu see lugu on viimse võimaluseni naeruväärne. Uskuda seda võib ainult täiesti harimata inimene, kes ei taha ega oska mõtelda.

Parem ei ole ka jutustuse lõpp. Kui Amalek on võidetud, siis olevat jumal Moosesele öelnud: «Kirjuta see mälestuseks raamatusse.» Ja tõotab veel: *«Räägi Joosua kõrvade ette*, et ma tahan Amaleki mälestuse taeva alt hoopis ära pühkida.»

Lugege tähelepanelikult piiblit kuni selle kohani, ütelge siis või püüdke seletada: *mispärast see julm, kättemaksuhimuline ja verejanuline jumal lubab terve Amaleki hõimu ära hävitada?* Te ei leia selle kohta mitte sõnagi. *Piibel jutlustab rahvuslikku vihavaenu, sest ta on rändavate juudi hõimude rahvusliku võitluse raamat.* Nende hõimude juhid teadsid, kuidas usust tumestatud meelt ja mõistust mõjutada: kõiki julmusi, kõiki kuritegusid seletasid nad jumala tahtega, selle jumala tahtega, kelle nad ise olid välja mõelnud. See jumal tahtis võidu legendaarsele Moosesele anda ja oli selleks valmis kõik rahvad maa pealt ära pühkima.

Kuid mispärast seda elajalikku usku ja tema metsikut moraali propageerivad juudi ja ristiusu papid ning mitmesuguste usulahkude jutlustajad veel XX sajandil?

KOLMETEISTKÜMNES PEATÜKK

RUMAL KOHTUNIK

eise Moosese raamatu XVIII peatükis räägitakse, kuidas Moosese äi, Midjani «paganate» preester Jitro õpetas Moosesele õigemat kohtukorraldust ja kohtupidamist. Me ei hakka üksikasjaliselt kirjeldama, kuidas äiatat ja väimees kõrbes teineteisega kokku said. Märgime ainult, et paganausu preester sai Moosese käest teada neid viimaseid imesid, mis Egiptuses ja kõrbes olid juhtunud, ja tunnistas end siis võidetuks.

«Nüüd tunnen mina,» olevat ta ütelnud, «et *Jehoova on suurem kui kõik jumalad...»* (11. salm).

Järelikult uskusid nii *Mooses kui ka kõik juudid paljudesse jumalatesse, kuid oma hõimujumalat pidasid nad kõige kangemaks.* Sellepärast hakkaski Jitro heebrealaste jumalale ohvrit tooma:

«Ja Jitro, Moosese äi, võttis ja tõi põletamisohvri ja tapaohvreid jumalale, *ja Aaron tuli kõigi Iisraeli vanematega leiba võtma Moosese äiaga jumala ees»* (12. salm).

Kogu pühadus seisis järelikult selles, et jumala ohvrialtari ees mugiti leiba nii et põsed punnis!

Kuid see peatükk pakub huvi teises mõttes. Peaasjaks on seal see, kuidas Mooses kohut mõistis. Ta esitas kõik oma otsused jumala enda otsustena, sest nii oli kindlam, muidu ei usutud. Seda kohtumõistmist kirjeldatakse järgmiselt:

«Ja see sündis teisel päeval, kui Mooses istus rahvale kohut mõistmas ja *rahvas seisis Moosese juures hommikust õhtuni,* et Moosese äi (Jitro) nägi kõik, mis ta rahvale tegi, ja ütles: *Mis asi see on, mis sa rahvale teed? Mispärast istud sina üksipäinis ja kõik rahvas seisab su juures hommikust õhtuni?* Siis ütles Mooses oma äiale:

Sest et rahvas mu juurde tuleb jumala käest nõu küsima. Kui neil mingi asi on, siis tulevad nad minu juurde, ja ma *mõistan kohut igaühe ja ta ligimese vahel ja annan* (neile) *teada jumala seadmisi ja tema käsuõpetusi*» (13.—16. salm).

Päris tore pilt kohtupidamisest, pole midagi öelda!

Äiapapa õpetab Moosest: ilmaaegu mässad sellega, vennas, ja teisigi vaevad. Sa võta kätte ja vali ülemaid, pealikuid iga kümne, saja ja tuhande kohta jne., ja las need mõistavad kohut, sinule aga tehku nad ainult tähtsate asjade kohta ettekandeid.

See lugu on üsna huvitav. Teatud ajani täitis papp, vaimulik või «paganausu» preester ülema, vaimuliku ja kohtuniku osa. Hiljem tulevad juba vastavad spetsialistid. Mälestused niisugusest kohustuste jaotusest leiduvad ülaltoodud piiblijutustuses, milles paistab silma Moosese rumalus. Moosest kujutatakse inimesena, kes millestki aru ei saa, kes oma tarkusega niisuguse tühise asjani ei jõudnud, vaatamata sellele, et ta kogu aeg isiklikult heebrealaste jumalaga juttu ajas; alles Midjani preester, tema äi, andis talle nõu, kuidas lõpetada rahva piinamine, et tal ei tarvitseks enam seista püstijalu Moosese ees hommikust õhtuni.

NELJATEISTKÜMNES PEATÜKK

KES KIRJUTAS SEADUSED JA KUIDAS NEED KIRJUTATI. MOOSESE SEADUSED KUI ORJAPIDAJATE SEADUSED

eligioonil oli varematel aegadel veelgi suurem jõud kui tänapäeval. Looduse võim inimeste üle oli suurem kui praegu; loodusjõud ja looduslikud nähtused olid seletamatud, arusaamatud ja imelised, neid jumaldati. Inimene oli märksa abitum kui praegu; selle põhjuseks oli tema majapidamise nõrkus. Kõik ühiskondlikud suhted olid usust läbi põimitud: papp või «paganausu» preester oli ühtaegu arst, kes ravis inimesi; ta nurus välja verevihma, igasugused parmud, katku ja taevamanna; mangus jumalalt abi lahingutes, kuulutas rahu; ennustas tulevikku; juhtis sõjakäike.

Iga rahvas lõi teatud arenemisastmel oma seadused. Ka neil rahvastel, kes veel kirjagi ei tunne, on oma seadused, kuigi need ei ole kirja pandud: nende rahvaste vanemad peavad neid lihtsalt meeles. Seal, kus ühiskond on juba jagunenud klassideks, koostatakse seadused valitseva seisuse või klassi huvides. Karjakasvatamisega tegelev juudi ühiskond oli klassideks juba jagunenud, ta kujutas endast orjanduslikku ühiskonda. Ja kui me nüüd vaatleme lähemalt juutide seadusi niisugusel kujul, nagu nad on esitatud ja kirjeldatud Teises, Kolmandas, Neljandas ja Viiendas Moosese raamatus, siis näeme, et seadus püüab kõigepealt kindlustada omanike õigusi, karjapidajate õigusi. Ususeadus kinnitab eraomandust, orjade pidamise õigust, samuti päevavaraste-pappide õigust omastada suur osa toodetud saadustest, ja kuulutab kõik need õigused koos eraomandusega pühaks.

Mida aga teha, et orjad vastuvaidlematult kuuleksid orjapidajate sõna? Mida teha, et usklikud vastuvaidlematult tooksid oma pappidele rikkalikke ande? Kuidas paremini ja hõlpsamini õigustada kõige nurjatumaid ja alandavamaid naise orjastamise võtteid?

Kõige paremini ja hõlpsamini tehakse seda niiviisi, et *orjapidajate seadus kuulutatakse jumalast antuks, et see olevat jumala enda käsk.* Jumal ise olevat need seadused kindlaks määranud ja neid täita käskinud; ja sellepärast see, kes rikub orjapidajate poolt kindlaks määratud seadusi, rikub seega jumala enda seadusi.

Papid kinnitavad, et kõik viis Moosese raamatut on kirjutanud Mooses ise ja et nendes raamatutes esitatud seadused on jumal Moosesele Siinai mäel dikteerinud.

Kõigepealt tuleb selgitada, *kas Mooses tõepoolest on need raamatud kirjutanud.*

Praegu on täpselt kindlaks tehtud, et nende viie raamatu pealkirjad («Esimene Moosese raamat», «Teine Moosese raamat» jne.) on pandud võrdlemisi hiljuti; esialgsetes piibli ärakirjades neid ei olnud. Huvitav on aga see, et Viiendas Moosese raamatus (XXXIV, 5, 6, 8) kirjeldatakse Moosese surma ja matuseid:

«Ja Jehoova sulane *Mooses suri sinna* Moabimaale, Jehoova suusõna järgi. *Ja ta mattis ta* sinna orgu, Moabimaale, Peet-Peori vastu; *ja keegi ei tea tema hauda tänapäevani...*

Ja Iisraeli lapsed *nutsid Moosest* Moabi lagendikel (Jordani ääres Jeeriku lähedal) kolmkümmend päeva.»

Need sõnad näitavad ilmselt, et selle raamatu on kirjutanud keegi teine isik, mitte seesama Mooses, kellest piiblis räägitakse, ja et Mooses on väljamõeldud isik. *Kui Mooses oleks tõepoolest elanud, kas ta oleks siis ise saanud kirjeldada oma surma, oma matuseid ja pärast oma surma toimunud sündmusi? Kas ta oleks võinud kirjutada enda kohta: «Ja keegi ei tea tema hauda tänapäevani?» Missuguse* päevani? Ilmselt on need sõnad kirjutatud kellegi teise isiku poolt. Ükski terve mõistusega inimene ei saa uskuda, et Mooses kirjeldas omaenda surma ja matuseid. See oleks niisama hea, kui kadunu käiks omaenda puusärgi järel, saadaks oma keha hauda.

Esimeses Moosese raamatus (XXXVI, 31) öeldakse:

«Ja need on kuningad, kes Edomimaal on valitsenud, enne kui veel kuningas Iisraeli laste üle valitses...»

Igaühele on selge, et *need sõnad on kirjutatud siis, kui juutide üle valitsesid kuningad.* Moosese ajal, nagu seda piiblist näha võib, ei olnud juutidel mingisuguseid kuningaid, neil ei olnud ka riiki. Samasuguse asja leiame ka XII peatükis 6. salmis, kus öeldakse: «Seal maal oli siis Kaanani rahvas.» Neid sõnu oli võimalik kirjutada *alles pärast* legendaarset Moosest, kui piibli jutustuse järgi Kaanani rahvas selle maa maha jättis. Järelikult on ka Esimese Moosese raamatu kirjutanud keegi teine isik, mitte aga Mooses, nagu kirik seda õpetab, ja kirjutanud pole teda üks isik, vaid hulk inimesi; ta on kirjutatud palju aastaid pärast neid sündmusi, mis temas kirjeldatakse. Järelikult olid autoreiks inimesed, kes neid asju oma silmaga ei näinud. Kõik need sündmused, millest kirjutab nii Esimene Moosese raamat kui ka teised piibli raamatud, pole tegelikult kunagi aset leidnud.

Võtame Neljanda Moosese raamatu XII peatüki 3. salmi. Seal kirjeldab keegi tundmatu autor Moosest: *«Aga tema, Mooses, oli väga tasane, enam kui kõik inimesed, kes maa peal.» Kes usub, et Mooses ise niisuguseid sõnu enda kohta kirjutas?* Või on lugu nii, et «kes koera saba kergitab, kui mitte koer ise»? Ja Viiendas Moosese raamatus kirjutas Mooses ise enda kohta, kuidas ta ennast mattis?

Või võtkem sellesama Neljanda Moosese raamatu XX peatükk. *Selle 1. salmis kirjeldatakse sündmusi, mis toimusid kolmanda aasta esimesel kuul pärast «pääsemist»; mõnevõrra allpool, 22. salmis, kirjeldatakse juba sündmusi, mis toimusid 38 aastat hiljem,* neljakümnenda rännuaasta viiendal kuul. Kui selle raamatu oleks kirjutanud liikumise või rändamise juht ise, kuidas oleks ta siis võinud tervelt 38 aastat unustada, need vahele jätta?

Me ei puuduta siin neid jämedaid vasturääkivusi, mida võib leida mitmes piibli raamatus. Need vasturääkivused on seletatavad peamiselt sellega, et need raamatud on kirjutatud *eri* isikute poolt ja erineval ajal.

Jämeda vasturääkivuse näiteks võivad muuhulgas olla ka 10 käsku.

Võtame Teise Moosese raamatu XXXIV peatüki. Seal räägitakse, et jumal käskis Moosesel välja raiuda kaks kivilauda (käsulauda), et ta saaks nendele kirjutada needsamad sõnad, mis olid esimestel laudadel; need

lauad oli Mooses patuste juutide peale vihastades puruks löönud. Mis siis oli nendele kirjutatud?

Teise Moosese raamatu XX peatükist saame teada, et nendele oli kirjutatud järgmist:

«1. Sul ei tohi muid jumalaid olla minu palge kõrvas.

2. Sina ei tohi enesele teha ei nikerdatud kuju ega midagi sarnast sellega, mis taevas üleval, ei sellega, mis all maa peal, ega sellega, mis vees maa all on. Sina ei tohi nende ette kummardada ega neid teenida, sest mina, Jehoova, su jumal, olen püha vihaga jumal, kes vanemate ülekohut nuhtleb laste kätte kolmandast ja neljandast põlvest saadik, nende kätte, kes mind vihkavad; ja kes heldust üles näitab mitmele tuhandele neile, kes mind armastavad ja mu käskusid peavad.

3. Sina ei tohi mitte Jehoova, oma jumala nime ilmaasjata suhu võtta . . .[55]

4. Mõtle hingamispäeva peale, et sa seda pühitseksid[56]. Kuus päeva pead sa tööd tegema ja kõike oma tegemist tegema, aga seitsmes päev on hingamispäev Jehoovale, sinu jumalale, siis ei tohi sa ühtegi tegemist teha, ei sina, ei su poeg ega su tütar, ei su sulane ega su ümmardaja, ei su lojus ega su võõras, kes su väravais on. Sest kuue päevaga on Jehoova taeva ja maa teinud, mere ja kõik, mis nende sees on, ja ta hingas seitsmendal päeval; seepärast õnnistas Jehoova hingamispäeva ja pühitses seda.

5. Austa oma isa ja oma ema, et sinu elupäevad saaksid pikaks seal maal, mis Jehoova, su jumal, sulle annab.

6. Sa ei tohi tappa.

7. Sa ei tohi abielu ära rikkuda.

8. Sa ei tohi varastada.

9. Sa ei tohi rääkida oma ligimese vastu kui vale-tunnistusmees.

10. Sa ei tohi himustada oma ligimese koda. Sa ei tohi himustada oma ligimese naist, ei tema sulast ega ta ümmardajat, ei tema härga ega ta eeslit (ega ta pudulojuseid), ega mingisugust, mis su ligimese päralt on» (XX, 3—14).

Niisugune on see koodeks, lühikę seaduste kogu, mille jumal olevat Teise Moosese raamatu sõnade järgi juutidele Moosese kaudu andnud.

Ja nüüd vaadake Viienda Moosese raamatu V peatükki. Seal öeldakse samuti, et just need sõnad said käsulaudadele kirjutatud.

Kuid Teise Moosese raamatu XXXIV peatükis (14.—26. salm) on needsamad kümme käsku hoopis teistsugused. Ja ometi räägitakse selles peatükis (28. salm), et Mooses kirjutas käsulaudadele just *need* sõnad (toome need ära mõnevõrra lühendatult):

«1. Sest sa ei pea mitte teise jumala ette kummardama; sest Jehoova nimi on Püha Vihaga; püha vihaga jumal on ta.

2. Valatud jumalaid ei tohi sa enesele teha.

3. Hapnemata leibade püha pead sa pidama.

4. Kuus päeva pead sa tööd tegema, ja seitsmendal päeval hingama, ka künni ja lõikuse ajal pead sa hingama.

5. Sa pead ka nädalatepüha, nisulõikuse uudsevilja püha pidama, ja vilja kokkupanemise püha aasta vahetusel [57].

6. Kolm korda aastas peavad kõik su meesterahvad issanda Jehoova, Iisraeli jumala palge ette tulema.

7. Sina ei tohi mu tapaohvri verd mitte hapu leivaga ohverdada.

8. Paasapüha ohver ei tohi üle öö jääda hommikuni.

9. Oma maa uudsevilja parema osa pead sa Jehoova, oma jumala kotta viima.

10. Sa ei tohi sikut-talle tema ema piimas keeta [58].»

Missugused 10 käsku tuleb siis tunnistada õigeks? Missugused nendest jumal käsulaudadele kirjutas?

Võrrelge tähelepanelikult neid kümmet käsku [59]. Te näete, et nad on hoopis erinevad, järelikult on neid koostanud ja üles kirjutanud *eri* autorid, seda ei ole teinud *üks* inimene.

Kui aga on tõsi, et esimene kord oli käsulaudadele kirjutatud see, mida me loeme Teise Moosese raamatu XX peatükis ja Viienda Moosese raamatu V peatükis, teisel korral aga kirjutas jumal selle, mida me loeme Teise Moosese raamatu XXXIV peatükis, *siis jääb usklikul inimesel üle oletada ainult üht: kui Mooses pärast käsulaudade purukslöömist need jälle mäe peale viis, et ta kaasosaline käskude koostamisel uuesti need kirja paneks, siis unustas jumal* (eks see vanamees unustanud korduvalt varemgi) selle, *mis ta esimesel korral oli kirjutanud,* ja hakkas käskudes rääkima söödavast — hapnemata ja hapust leivast, samuti sellest, et uudsevilja parem osa tuleb tuua pappidele, jne.

Asi on hoopis lihtsamalt seletatav. *Mooses ei ole kirjutanud ühtki piibli raamatut, sest niisugust Moosest, kellest piiblis räägitakse, pole üldse olnud. Ka seadused ei ole Moosese kirjutatud. Usklikud on arvamisel, et jumal on need seadused andnud. Tegelikult aga on see jutt juudi rabide poolt välja mõeldud selleks, et rahvast oleks kergem ninapidi vedada ja et sundida rahvahulki ekspluateerijate poolt loodud seadustele alluma. Nii seaduste kui ka piibli raamatute loojaiks on eri aegadel elanud inimesed, nende loomingut on hiljem muudetud ja täiendatud.*

VIIETEISTKÜMNES PEATÜKK

KUIDAS MOOSES JUUTIDELE PURU SILMA AJAS

(Teine Moosese raamat, XIX)

uningad ja keisrid nimetavad ennast «jumalast võitud meesteks». Mitmesuguste rahvaste ajaloos on korduvalt juhtunud, et veriste kuritegudega trügib üks või teine võimumees kuninga troonile, papid aga pühitsevad teda, panevad talle krooni pähe ja kuulutavad, et ta on valitseja «jumala armust», «jumalast võitud mees». Seejärel aga teevad nad teatavaks, et ta sõna tuleb kuulda kui jumala sõna.

Vähe sellest. Paljud valitsejad uskusid ja kuulutasid rahvale, et nad põlvnevad jumalast. Nad nimetasid ennast taevapojaks (Hiina keiser), päikese pojaks (Jaapani mikaado), päikesejumala Re pojaks (nii nimetasid ennast Egiptuse vaaraod), «jumalast põlvnenuks» («augustus» — «püha»), nagu ennast nimetas Rooma keiser; bütsantslaste kaudu tuli see nimetus üle ka Vene tsaaridele. Mis seal siis imestada, et keisrile tuli anda samasugust au mis jumalatelegi («jumalat kartke, keisrile andke au»)?! Mis seal siis imestada, et niihästi oma seadused kui ka kogu oma võimu kuulutasid nad jumalast antuks?!

Juudi kuningad ja ekspluateerijad kuulutasid oma seadused samuti jumalast antuks, just nagu hilisemadki võimumehed, nagu kohtunikud, kuningad, asevalitsejad (roomlastel) kuulutasid oma seadused, inimeste poolt vastu võetud seadused jumala seadusteks. Niisugune seaduste «jumalustamine» oli kuningatele kindlaks tagatiseks, et rahvahulgad nende sõna kuulevad ja neid seadusi täidavad.

Piiblis räägitakse, et need seadused on juutidele andnud jumal ise Siinai mäel. Seda loba on papid levitanud

juba üle kahe tuhande aasta, nad on tuupinud seda miljonite harimatute usklike inimeste pähe. Eelmises peatükis tõestasime juba, et need piibliseadused räägivad üksteisele vastu. Nüüd aga tutvume lähemalt Siinai mäega.

Teise Moosese raamatu XIX peatükis räägitakse, nagu oleks jumal kutsunud Moosese üles mäe peale.

«Ja Mooses läks *üles* jumala juurde, ja Jehoova hüüdis teda ja ütles mäelt...» (3. salm).

Kes on uurinud religiooni ajalugu, see ei leia nendes sõnades midagi imestamapanevat. Vanad kreeklased uskusid, et nende jumalad elasid Olümpose mäel. Kõrgeid mägesid peeti jumalate eluasemeks [60]. Eriti aga oli (ja on ka praegu) mitmesuguste rahvaste hulgas levinud arvamine, et jumalad elavad *tulemägedel,* nagu seda on ka Siinai mägi. Nende mägede iseärasus seisab selles, et aeg-ajalt paiskub maa sisemuses leiduvat tulist vedelat massi nende kaudu välja (näiteks võib tuua Itaalia ja Jaapani tulemägede pursked). Aeg-ajalt hakkavad need tulemäed tegutsema, ja siis tuleb nende kraatritest välja suitsu, tuld ja auru, mõnikord aga hakkab sealt voolama vedelat kivimassi — laavat. On aga ka niisuguseid tulemägesid, mis tegutsevad vahetpidamata, nad ei ole veel jahtunud: nad suitsevad, kogu aeg käivad neist välja leegid, nad ajavad välja tuhka. Sellepärast kutsutakse neid ka *tuldpurskavateks mägedeks.*

Vaatame nüüd, mis selles piibli jutustuses veel räägitakse. Mooses tõi siis juudid niisuguse mäe juurde. *Mooses ronib mäe peale jumala juurde.* Järelikult elab jumal mäe peal. Järelikult on tal niisugune hääl, et teda võib kuulda. Järelikult võib teda näha. Kui aga teda võib näha ja kuulda, kui ta elab mäe peal, siis võib teda järelikult ka mõõta ning kirjeldada. Muistsed inimesed saidki niiviisi oma jumalast aru.

Kuid ühist kindlat seisukohta selles küsimuses te piiblis ei leia. Näiteks Esimeses Moosese raamatus (XXXII, 31) öeldakse:

«Ma olen jumalat palgest palgesse näinud.»

Aga apostel Johannese esimeses kirjas (IV, 12) öeldakse:

«Keegi ei ole iial jumalat näinud.»

Apostlite tegudes (IX, 7) öeldakse:

«Aga mehed, kes temaga (s. o. Saulusega) tee peal

olid, seisid ehmatanult, *kuulsid küll häält,* aga ei näinud kedagi.»

Kuid sealsamas Apostlite tegudes (XXII, 9) lükatakse see ümber:

«Aga need, kes minuga olid, nägid küll valgust ja kartsid, *aga selle häält,* kes mulle rääkis, *nad ei kuulnud.*»

Siin aga, Teises Moosese raamatus, ei piirdu asi sellega, et jumal Moosesega Siinai mäel räägib, vaid ta räägib ka nii, et *kõik tema häält kuulevad.*

«Ja Jehoova ütles Moosese vastu: Vaata, mina tulen su juurde paksus pilves (üks kahtlane asi! — *J. J.*), *et rahvas kuuleks, kui ma sinuga räägin,* ja usuks ka sind igavesti» (XIX, 9).

Kui aga jumal elab mäe peal, kui ta räägib, *miks siis ei oleks võinud kõik juudid ta juurde lasta? Nad oleksid saanud ometi kord jumalat näha, oleksid ta suurusest rabatud olnud, ta häält kuulnud.* Kuid just seda kartiski piiblikangelane Mooses, sedasama kardavadki kõik papid, ja kõik see on välja mõeldud. See legend pidi omakorda suurendama rahva hulgas austust preestrite (pappide) vastu, keda kujutati eri liiki inimestena, kellega jumal arvab heaks rääkida; harilikud surelikud aga jäid sellest lõbust ilma.

Kuid piibli jutustuse autor läheb veelgi kaugemale. Rahvahulki tuli uskuma panna, et Jehoova jumal elab mäe peal. Selleks oli vaja neid kõigepealt hirmutada. Ja Mooses teebki seda. Ta räägib juutidele: jumal ise käskis mind teile ütelda, et kui te tema sõna kuulate, kui te tema seadusi täidate (edaspidi me näeme, missugused seadused need olid), siis külvab ta teid üle kingitustega. Kui te aga ei täida, siis maksab ta teile kätte.

«...Ja Jehoova hüüdis teda ja ütles mäelt: Nõnda pead sa Jaakobi soole ütlema ja Iisraeli lastele kuulutama:

...Ja nüüd, kui teie õieti võtate mu sõna kuulda ja mu seadust pidada (kui olete head poisid, kuulete papa ja mamma sõna, siis annan teile prääniku. — *J. J.*), siis peate teie minu oma olema kõige rahva seast, sest kõik maailm on minu päralt. Ja teie peate mulle preestrite kuningriigiks ja pühaks rahvaks olema» (Teine Moosese raamat, XIX, 3, 5—6).

Rahvale see muidugi meeldis. Mis võisid juudid niisugusele ettepanekule vastata? Muidugi olid nad nõus,

kui juba Mooses jumala nimel lubab neile kogu maailma.

«Ja kõik rahvas vastas ühtlasi ja ütles: Kõik, mis Jehoova *on rääkinud* (siiamaani pole me temalt peale lubaduste veel midagi kuulnud. — *J. J.*), tahame teha» (XIX, 8).

Mooses ronib jälle mäe otsa: tarvis nüüd minna ja teie sõnad jumalale edasi anda.

See on puhas komöödia! Jumal on ju kõige vägevam, ta teab kõike. Ta peaks ka teadma, et juudid *ei täida tema käskusid.* Kuid piiblijumalat petetakse igal sammul, sest ta on *välja mõeldud.*

Pärast mäe peal käimist tuleb Mooses jälle juutide juurde ja ütleb: «Kolmandal päeval tuleb jumal maha *kõige rahva nähes* (järelikult võib teda näha?) mäe peale.» Kuid juutidel oli muidugi kange tahtmine mäe otsa ronida. *Siis oleksid nad näinud, et jumalat seal ei ole.* Sellepärast püüab Mooses juute hirmutada. Ta teeb teatavaks, et jumal on isegi mäejalale lähenemise ära keelanud. Jumal olevat ütelnud:

«Ja tee piir rahvale ümberringi ja ütle: *Hoidke mäe peale üles minemast ja mäejala külge puutumast;* kes iial sinna mäe külge puudutab, see peab surma surema. Ühegi käsi ei tohi tema külge puudutada, muidu visatakse ta kindlasti kividega surnuks või lastakse maha noolega (kui tol ajal oleksid olnud revolvrid, kuulipildujad või vintpüssid, siis oleks jumal arvatavasti öelnud: võetakse mauser, brauning, kuulipilduja või vintpüss ja antakse sellest tuld; sel ajal lasti ju ainult nooltega, nagu seda teevad metsinimesed, ja loobiti üksteist kividega. — *J. J.*), olgu lojus (isegi loomi kardeti!) või inimene, ta ei pea mitte elusse jääma» (XIX, 12—13).

Missugune kõva kord! Milleks siis surm? Isegi lojustele? Aga seda oli vaja pappidele, et rahvast hirmu all hoida. Te peate ennast pesema, ütleb jumal, puhtad riided selga panema ja naiste külge mitte puutuma. (See täkusugu pidas ju naist «kuradi tööriistaks», roojaseks olevuseks. Naise külge puutumine pidi pappide arvates meest rüvetama.) Pange tähele vasturääkivust: 13. salmis öeldakse:

«Kui sarvega pikka lugu puhutakse, siis peavad nad mäe peale üles minema.»

Mõni rida edasi saame me teada, mis pärast selle sarveloo kõlamist juhtus.

«Ja pasunahääl käis ja sai väga kangeks; *Mooses rääkis, ja jumal vastas temale häälega*» (XIX, 19).

Kuidas veel võiks rääkida kui mitte häälega? Sellele küsimusele on raske vastust anda. Ega ometi sõrmedega, nagu kurttummad omavahel räägivad. Mis see jumal siis ütles?

«Astu maha, kinnita rahvale, et nad ei tikuks Jehoova juurde vaatama, et neist paljud ei langeks. Ja ka preestrid, kes Jehoova lähedale tulevad, peavad endid pühitsema, et Jehoova vägise nende peale ei tuleks» (XIX, 21—22).

Seega tuleb nii välja, et *ka sarveloo ajal ei tohi* rahvas mäe peale minna. Jumal hoiatab veel kord, et ükski lihtsurelik ei tohi mäele tulla, sest vastasel korral oleks rahva petmine paljastatud. Ähvardab julget meest surmaga. Preestrid aga võiksid siiski nagu tulla, kui nad ennast pühitsevad — nad on ju omad mehed!

Paar rida hiljem on ta selle juba unustanud ja ütleb: «Mine, astu maha, pärast *pead sa üles tulema ja Aaron sinuga; aga preestrid* ja rahvas *ärgu tikkugu* Jehoova juurde üles tulla, et ta vägise nende peale ei tuleks» (XIX, 24).

Järelikult mõtles Jehoova asja ümber ega lasknudki preestreid üles tulla; ilma tunnistajateta on parem, saab rahulikumalt ninapidi vedada. Võib ju äkki juhtuda, et mõni papp õigust räägib! Niisugust pattu on mõnikord ette tulnud, kuigi üsna harva.

Aga Aaronit käskis ta siiski kaasa võtta. Kuid XX, XXI ja XXIII peatükist me näeme, et Mooses *üksi* räägib jumalaga, *et Aaronit ei ole.* Järelikult hoopis ilma tunnistajateta! Niiviisi on rahulikum.

Piibli koostajad otsekui nägid ette, et see võib kahtlust äratada. Sellepärast pöördub jumal XXIV peatükis jälle Moosese poole:

«Ja ta ütles Moosese vastu (kellega ta siis enne seda rääkis? — *J. J.*): Astuge üles Jehoova juurde, sina ja Aaron, Naadab ja Abihu ja seitsekümmend Iisraeli vanemaist, ja kummardage (Jehoovale) kaugelt. *Ja Mooses üksi tulgu ligi* Jehoova juurde, aga *ärgu tulgu teised mitte ligi;* ja ärgu tulgu rahvas mitte temaga üles.»

Milleks seda vaja oli? Aga selleks, et ütelda: peale

Moosese keegi ei saanudki kuulda, sest jumal oli surma ähvardusel lähenemise ära keelanud.

Muide: kõik need juudi rahva delegaadid (kokku 74 inimest), olevat siiski *jumalat näinud.*

«Ja nad nägid Iisraeli jumalat, ja tema jalge all (järelikult on jumalal jalad) oli kui sahvirikivist tehtud põrand ja kui taevas ise oma selguses. Ja ta ei pistnud mitte oma kätt Iisraeli laste ülemate külge. *Kui nad jumalat said näinud, sõid ja jõid nad»* (XXIV, 10—11).

Ei ole päris selge, kas nad koos jumalaga viina võtsid ja sakuskat peale hammustasid. Paistab küll, et koos. Kui aga tõsine jutuajamine algab, siis saadab Mooses nad jälle minema ja hakkab seaduste teemal rääkima.

Samal ajal olevat Siinai mägi suitsenud, värisenud, ja tema suits olevat tõusnud üles *«kui ahju suits»* (XIX, 18). Arvatavasti on siin tegemist ikkagi tegeva tulemäega, mille nõlvadel leidus ohutuid kohti (nagu neid praegugi võib leida mõne tegeva tulemäe nõlvadel). Mooses istus mäe peal (ilmselt oli ta võtnud kaasa toiduaineid, sest kuidas muidu said need 74 meest süüa ja juua? Tagavarad olid nähtavasti päris kenakesed) ja kedagi sinna mäe otsa ei lasknud. Pärast aga tuli ta mäelt alla ja ütles, et jumal olevat käskinud teile seda ja seda rääkida.

Võib-olla oli see asi hoopis nii: hirmu pealeajamiseks (ka tulemäe purset ei *tarvitsenud* olla) tegi suure lõkketule, põristas trummi ja puhus sarve. Rahvas oli ju surmani ära hirmutatud. Seisis all ega julgenud mäe külge puutudagi. Uskus kõike.

Niiviisi ajas legendaarne piiblitegelane Mooses petetud rahvale puru silma.

Papid väidavad, nagu oleks jumal ise Siinai mäel oma seadused juutidele andnud Moosese kaudu [61]. Mooses oli ainult stenografist, s. o. jumal dikteeris ette ja Mooses kirjutas mitmesuguste märkide abil nii kiiresti, et neljakümne päeva jooksul jõudis jumal talle kõik seadused ära ütelda. Arvatavasti rääkis jumal kiires tempos, sest vastasel korral ei oleks ta jõudnud sellise lühikese ajaga nii palju kokku lobiseda ja Mooses kirja panna. Eelmistes peatükkides selgitasime juba, et kõik see on puhas jama, et ka Moosese raamatuid ei ole kirjutanud mingisugune Mooses, vaid eri isikud, kes elasid sellest legendaarsest juutide kangelasest ja seadusandjast hoopis hil-

jem. Seejärel oli lugejail võimalik eelmisest peatükist näha, missuguste pettusevõtetega on need piibliseadused maksma pandud. Mooses ei luba ühelgi inimesel mäele läheneda, ja kõiki neid tempe sarvepuhumise, põristamise ja suitsuga («kui ahju suits») tehakse mäe harjalt niiviisi, et ühtki tunnistajat lähedal ei ole, pärast aga kuulutatakse, et kõike seda olevat jumal teinud. Kõik see on valge niidiga kokku õmmeldud, nii et ainult pime ei näe siin pettust. Missugused need esimesed seadused (kümme käsku) olid, seda said meie «piibli» lugejad juba teada. Me nägime, et ühes kohas räägitakse ühtedest seadustest, teises kohas aga teistest, nii et ka siin ei ole kokku lepitud. Millest jumal peamiselt ka rääkis, kas vanemate austamisest või sellest, et ei tohi himustada oma ligimese naist, eeslit ja sulast, et ei tohi abielu ära rikkuda, või siis sellest, et tainast tuleb valmistada erilisel viisil ja üldse täita mõningaid jumala nõuandeid kokakunsti alal, — ikkagi me näeme, et kahes eri kohas on esitatud hoopis erinevad käsud, et kümne käsu tekstid ei lange sugugi ühte.

Kui me nüüd lähemalt vaatleme Teises, Kolmandas, Neljandas ja Viiendas Moosese raamatus kirjapandud seadusi, siis näeme, et «jumala seaduse» või «Moosese seaduse» nime all on eri aegadel koostatud terve seaduste kogu (koodeks), mida aeg-ajalt on täiendatud ning muudetud, kuid mis põhijoontes on säilitanud oma *orjandusliku iseloomu.* Kõikjal rõhutatakse: *ühed seadused rikastele, teised vaestele; ühed seadused isandatele, teised orjadele.*

Edaspidi peatume nendel seadustel pikemalt, praegu aga mainime näitlikkuse mõttes ainult seda, et kümne käsu järel tuuakse ära seadused orjade kohta.

«Ja need on need kohtuseadused, mis sa pead nende ette panema: Kui sa heebrea sulase ostad, siis peab ta kuus aastat (sinu juures) teenima, aga seitsmendal aastal peab ta ilma hinnata lahti saama. Kui ta oma kehaga üksi on tulnud, siis peab ta oma kehaga üksi ära minema; on ta naisemees olnud, siis peab ta naine temaga ära minema. Kui tema isand temale naise annab ja see temale poegi või tütreid ilmale toob, siis jäävad naine ja tema lapsed ta isanda päralt, aga tema mees peab oma kehaga üksi ära minema. Ja kui sulane kindla meelega ütleb: Ma armastan oma isandat, oma naist ja oma lapsi, mina

ei taha mitte lahti saada, siis viigu tema isand ta *jumala juurde* ja viigu ta ukse või ukse piitjala juurde; seal peab tema isand ta kõrva naaskliga läbi pistma, ja ta peab teda teenima igavesti» (XXI, 1—6).

Sellel väikesel «jumala seaduse» sissejuhatusel tasub peatuda. *Kõigepealt: mida ülistab see «jumala seadus»? Orjapidamist, rikaste inimeste õigust osta vaeseid ja teha nad oma orjadeks.* Rikas juut võis selle seaduse alusel osta teiseusulisi, ta võis ka juudi teha oma orjaks; ja kui ta oli orja juba ostnud, siis pidi see kuus aastat oma isandat tasuta teenima; seitsmendal aastal (nõndanimetatud juubeliaastal), oli tal näiliselt võimalik ilma hinnata vabaks saada. Kuid siin algavad mitmesugused klauslid: kui tema isand on temale naise andnud, siis võib ta ära minna üksi, ilma naiseta. Kust võiski ta võtta naise, kui ta oli ori? Ainult oma isanda juurest, s. o. ta võis abielluda ainult samasuguse orjaga. Missugune vaba naine oleks orjandusliku korra ajal, kus orjad olid maha rõhutud ning alla surutud, orjale mehele läinud? Ori võis abielluda ainult orjaga. Ja nüüd tulebki orjapidaja välja «jumala seadusega». See ei ole ju lihtsalt ühe või teise orjapidaja seadus, vaid jumal ise on niiviisi käskinud. Orjapidaja ütleb oma orjale: mina sind kinni ei pea, võid ära mina, kuid sinu naine ja lapsed jäävad minu juurde. Mis jääb siis orjal üle? Muidugi jääb ta orjana töötama ka seitsmendaks aastaks; kui ta aga tahab seitsmendaks aastaks orjaks jääda, siis jääb ta juba orjaks igavesti. Selle julma isandate seaduse ülevõõpamiseks paneb piibel orja suhu sõnad, mis väljendavad ta armastust oma isanda vastu. Iga ori peab ütlema: «Ma armastan oma isandat, oma naist ja oma lapsi, mina ei taha mitte lahti saada.» Kuid me teame kindlasti, et ori armastas oma naist ja oma lapsi, oma isandat aga vihkas, kuid teda *sunniti ütlema:* «Ma armastan oma isandat.» Orjapidaja kasutas seda õigust ja tegi oma orja kõrvadele märgi, et ta on nüüd igavene ori; täpselt nii, nagu talupojad teevad oma loomade kõrvadele sälgud, et neid võiks sellest märgist ära tunda. Teiste sõnadega: ori *märgistati jumala seaduse põhjal.*

Niisugune on see esimene seadus, mille me «jumala seadusest» leidsime. Ja see orjapidajate seadus käib kogu piiblist läbi. Seda, mida ei tohi teha vaba inimese suhtes, võib teha orja suhtes; isandate jaoks üks mõõt, orjade

jaoks teine. Kui mõni orjatar hakkas peremehe pojukesele meeldima, siis lubas jumala seadus orjapidajale võtta see naine meelelahutuseks enda juurde. Kuid peremehe pojuke võis igal ajal võtta endale teise naise. Mida pidi ta siis tegema orjatariga? «Jumala seadus» vastab sellele nii:

«Kui ta veel teise ümmardaja enesele võtab, siis ei pea ta tema toidusest, tema kattest ega tema magatamisest ühtigi vähendama. Ja kui ta neid kolme asja temale ei taha teha, siis peab ta ilma lahti saama, ilma rahata» (XXI, 10—11). Järelikult võis orjatari üle lihtsalt irvitada, pärast aga hoopis minema kihutada. Ja kõike seda esitavad papid meile kõlbluse eeskujuna!

«Jumala seadus» ehk «Moosese seadus» ei tunne halastust. See seadus on julm, ta tekkis ajal, kui rändava juutide hõimu ja terve hulga teiste samasuguste hõimude vahel käis verine võitlus.

«Aga kui muu äpardus sünnib, siis pead sa andma hinge hinge vastu, silma silma vastu, hamba hamba vastu, käe käe vastu, jala jala vastu, põletamise põletamise vastu, haava haava vastu, verme verme vastu» (XXI, 23—25).

Kuid see käib ainult võrdsete kohta, s. o. niisuguseid nõudmisi võis esitada üks isand teisele, orjade jaoks aga olid teised seadused. Kui isand oli löönud oma orjal silma peast välja, kas võis siis ori oma isandale sedasama teha? Seaduse järgi tal niisugust õigust ei olnud.

«Ja kui keegi oma sulase silma või oma ümmardaja silma lööb ja selle ära rikub, siis peab ta tema ta silma pärast lahti laskma. Ja kui ta oma sulase hamba või oma ümmardaja hamba suust välja lööb, siis peab ta tema ta hamba pärast lahti laskma» (XXI, 26—27).

Järelikult võis orjal silma peast ja hamba suust välja lüüa, ilma et erilist karistust karta oleks tarvitsenud. Et aga seaduses mitte kui midagi ei räägitud karistusest, mida kahe või kolme hamba väljalöömise eest kanda tuleb, siis võis isand karistamatult oma orjale vigastusi tekitada, lüüa tal välja kõik hambad ning mõlemad silmad ja lasta ta siis pimedana ning vigasena «vabaks».

Et siin oli tegemist karjakasvatajatega, siis terve hulk seadusi puudutavad peamiselt karjakasvatust: kuidas talitada loomade vigastamise korral, kui loom auku kukub ja selle tagajärjel viga saab, kui üks loom teist looma

või inimest pusib jne. Ja kui härg puskis inimest, meest või naist, kusjuures peremees teadis, et ta härjal niisugune komme on, siis peab *nii härg kui ka ta isand surema.* Kuid seda ainult siis, kui härg oli puskinud isandat. *Aga kui tegemist oli orjaga, siis maksis juba teine seadus:*

«Kui härg sulast või ümmardajat kaevab, siis peab tema isandale kolmkümmend hõbeseeklit antama, ja härg peab kividega surnuks visatama» (XXI, 32).

Muide, siin tuleb märkida, et juudid ei olnud sugugi monoteistid. Sellessamas seaduses öeldakse: «Siis viigu tema isand ta *jumalate juurde.*» Papid püüavad selle koha seletamisel viidata Taaveti lauluraamatule, et siin olevat tegemist kohtunikega. Kuid see seletus on sõna otseses mõttes vägivaldselt tuletatud ega seleta absoluutselt midagi.

Kui orjade jaoks ei oleks maksma pandud teisi, veel palju julmemaid seadusi, siis annaks juba ülalöeldugi «jumala seaduse» kohta küllalt selge pildi. «Jumala seadus» on orjapidajate seadus, mille ainsaks eesmärgiks on hoida orje sõnakuulmises. Ja kui kõigi maade kodanlus levitab neid «seadusi», kui ta levitab piiblit rahva hulgas miljonites eksemplarides, siis on selle eesmärgiks kasvatada töörahva hulki nende orjapidajate seaduste varal, õpetada rahvast tänapäeva orjapidajate, kapitalistide ja mõisnike sõna kuulma. Selle orjapidajate seadusandluse juurde tuleme veel tagasi. Siinkohal aga märgime selle seadusandluse teist, niisama eredat joont: *vaimulike võimu, pappide võimu, preestrite kasti, pappide seisuse kindlustamist, eeskätt aga neile igasuguste rikkuste tagamist.* Selle kohta on kirjutatud väga palju «jumala seadusi». Sealjuures kartsid juudi rabid teiste pappide konkurentsi; sellepärast nõuavad nad Moosese suu läbi surmanuhtlust igaühele, kes teisi jumalaid kummardab.

«Kes jumalatele ohverdab, ja ei mitte Jehoovale üksipäinis, see peab sootuks ära kaotatama» (XXII, 19).

Niisuguseid kohti me leiame piiblis väga palju. *Piibel jutlustab pöörast ususallimatust, ta on lõpmatult vaenulik võõra usu ja võõraste arvamuste vastu, ta ei luba mingisugust usuvabadust; vastupidi, ta nõuab surma kõigile neile, kes tahaksid peale heebrealaste jumalate kummardada teisi jumalaid.*

«Jumala seadus» tuletab korduvalt meelde:

«Oma valmis vilja ja viinamarja- ning õlipuumahlaga ei tohi sa viibida; esimese lapse oma poegadest pead sa minule andma. Nõnda pead sa oma härgadega ja oma pudulojustega tegema: seitse päeva peab see ema juures olema, kaheksandal päeval pead sa ta minule andma» (XXII, 28—29).

«Hapnemata leibade püha pead sa pidama... *Ja mu palge ette ei pea mitte tühja käega tuldama»* (XXIII, 15).

KUUETEISTKÜMNES PEATÜKK

LAO RAHA VÄLJA!

iis rääkis Jehoova Moosese vastu ning ütles: *Räägi Iisraeli laste vastu, et nad mulle ülestõstmis-ohvri võtaksid;* iga mehe käest, kes oma heast südamest tahab anda, peate teie minu ülestõstmis-ohvri võtma» (XXV, 1—2).

Mis ülestõstmis-ohver see siis oli, mida juudi papid jumala nime varjul nõudsid? Aga täpselt samasugune, mida nõuavad endale terve maailma papid. Jumala (s. o. pappide) majapidamises kõlbab ju kõik.

«Ja see on see ülestõstmis-ohver, mis teie peate nende käest võtma: *kulda ja hõbedat ja vaske,* ja purpursinist ja purpurpunast ja helepunast ja *kallist linast lõnga*[62], ja *kitsevillu, ja punaseid jääranahku, ja tahasnahku, ja sitimipuid* (ega ta loll olnud, et halba puud oleks võtnud. — *J. J.*), *õli valguse tarvis, palsameid võidmisõli tarvis* (s. o. parfümeeriat, lõhnaõlisid, odekolonni. — *J. J.*), *ja magusa lõhnaga rohtusid suitsetamise tarvis, sohamikive ja kive, mis kolude sisse pannakse käisteta kuuekese ja rinnailu tarvis* (s. o. briljandid ja teised kalliskivid — ega tal olnud halb maitse! — *J. J.*). Ja nad peavad mulle püha maja tegema, ja mina tahan nende seas elada» (XXV, 3—8).

Järelikult andke siis kõik, mis kätte juhtub, kuid kõige väärtuslikumad asjad püüdke kahmata enda kätte; minusse uskuvaid lolle on palju, ja seepärast rääkige neile auk pähe, et kui te ise elate majades, siis peate ka jumalale ehitama maja, milles ta hakkab elama ja teie seas aset võtma — tal ei kõlba ju ööd mööda saata tänaval!

Ja taevane jumal hakkab nüüd rääkima Moosese kui arhitektiga, koostab templi projekti ja määrab kindlaks materjalid, millest see tuleb ehitada, näitab Moosesele seda projekti ja isegi väikest templi maketti, näitab iga-

suguste majade projekte, pühasid riistu pappide jaoks, seejärel aga arutab Moosesega üksikasjaliselt templi ehitamise plaani.

«Kõike (tehke) seda mööda, kui mina sulle tahan näidata maja kuju ja kõigi tema riistade kuju, nõnda peate teie tegema» (XXV, 9).

Ja nüüd algabki kirjeldus, mis võtab enda alla XXV—XXIX peatüki. Tervelt neljal leheküljel räägitakse pikalt-laialt, kuidas tempel tuleb ehitada, ja kirjeldatakse kõiki üksikasju. Kas tõesti leidub praegu veel nii rumalaid inimesi, kes võivad uskuda, et mitu tuhat aastat tagasi rääkis ühe Araabia kalju harjal keegi juudi karjane, kes alles hiljuti preestri lehmi oli hoidnud, nelikümmend päeva kõige vägevama, kõikjal oleva ja kõikteadva jumalaga ja et nad tegelesid niisuguste asjadega?

«Ja nad peavad laeka sitimipuust tegema, poolkolmat küünart pika, poolteist küünart laia... Ja sa pead ta puhta kullaga karratama, seestpidi ja väljastpidi pead sa ta karratama, ja pead tema peale ümberringi kuldvaniku tegema. Ja pead selle tarvis neli kuldrõngast valama ja panema need tema nelja nurga külge, nõnda et kaks rõngast on tema teisel küljel ja kaks rõngast tema teisel küljel. Ja sa pead tegema kangid sitimipuust ja need kullaga karratama, ja pead kangid rõngaste sisse panema laeka küljele, et laegast nendega kanda... Ja pead äralepitamis-kaane tegema puhtast kullast, poolkolmat küünart pika ja poolteist küünart laia (nagu võiks kaas laekast väiksem olla! Iga loll saab ju aru ja iga vilets puusepp teab, et väiksem ei kata ära. — *J. J.*). Ja sa pead kaks keerubit[63] (mis elajad need küll on? — *J. J.*) kullast tegema, sa pead nad taotud kullast tegema, kumbagi äralepitamis-kaane otsa. Ja tee teine keerub teise otsa siitpoolt ja teine keerub teise otsa sealtpoolt (arvatavasti et nad riidu ei läheks. — *J. J.*); äralepitamis-kaanest peate keerubi üles tegema tema kummalegi otsale. Ja keerubid peavad oma mõlemaid tiibu ülespidi laiali laotama, et nad kataksid oma tiibadega äralepitamis-kaant, ja nende silmad peavad teineteise vastu olema; äralepitamis-kaane poole peavad keerubite silmad olema. Ja sa pead äralepitamis-kaane sinna üles laeka peale panema (missugune suur tarkus! Just nagu võiks kaant ka millegi alla panna. — *J. J.*), ja pead panema laeka sisse käsutunnistuse, mis ma sulle annan» (XXV, 10—21).

Kui see jumala poolt tellitud laeka kirjeldamine ei ole lugejat veel ära tüüdanud, siis võib ta läbi lugeda neli piibli peatükki, ja pappide leidlikkus paneb teda hämmastama. Rahvas ei oleks ju muidu kulda, hõbedat jne. andnud; sellepärast oli tarvis teda veenda, et kõike seda tehakse jumala nimel. Näiteks oli vaja pappidele anda palju kauneid riideid. Kui papid võtaksid lihtsalt kätte ja hakkaksid endale neid riideid nõudma, siis keegi neid ei anna, ja sellepärast tehakse seda jumala nimel, sest ebausklikud inimesed lähevad siis kergemini pappide õnge. Jumal olevat ütelnud Moosesele:

«Sa pead oma venna Aaroni ja ta pojad temaga enese juurde laskma tulla Iisraeli laste seast, et ta minu juures preestriameti peal oleks: Aaroni, Naadabi ja Abihu, Elasari ja Iitamari, Aaroni pojad. Ja sa pead Aaronile, oma vennale, pühad riided tegema auks ja iluks» (XXVIII, 1—2).

«Ja need on riided, mis nad peavad tegema: üks rinnailu ja käisteta kuueke ja pikk kuub ja kirju aluskuub, kübar ja vöö; ja nõnda peavad nad su vennale Aaronile ja ta poegadele pühad riided tegema, et ta minu juures preestriameti peal oleks. Ja nad peavad võtma kulda ja purpursinist ja purpurpunast ja helepunast ja kallist linast lõnga. Ja nad peavad käisteta kuuekese tegema, mis on kuldsest, purpursinisest ja purpurpunasest, helepunasest ja kallist linasest korrutatud lõngast kirjuks kootud. Kaks õlapealset peavad tal olema, mis ühte veavad, kummaski otsas ja on kokku liidetud. Ja ta kirjuks kootud side, mis selle küljes on, peab niisamuti olema tehtud sestsamast lõngast, kuldsest, purpursinisest ja purpurpunasest ja helepunasest ja kallist korrutatud linasest lõngast. Ja sa pead kaks sohamikivi võtma ja nende sisse tikkima Iisraeli laste nimed» (XXVIII, 4—9).

Me soovitame kõigil usklikel inimestel see üksikasjaline kirjeldus tingimata läbi lugeda, eriti aga soovitame seda lugeda uskmatutel. Neile pakub suurt lõbu teada saada, kuidas jumal teeb Moosesele ülesandeks nõuda juveliirilt, et see täidaks papi rinnailu nelja rea kividega:

«Ja kalliskividega pead sa selle täitma, neli rida kive; üks rida olgu odemi-, pita- ja paareketikivi; see on esimene rida. Ja teine rida: noveki-, sahviri- ja jahalomikivi. Ja kolmas rida: lesemi-, sebo- ja ahlamakivi. Ja neljas rida: tarsise- ja sohami- ja jaspakivi; need peab kuld-

kolude sisse pandama ja nad peavad oma asemete sees seisma» (XXVIII, 17—20).

Vähe sellest. Terve Moosese suguvõsa ei pääsenud papiseisusesse, ja sellepärast oli vaja veel mõnele sugulasele soe koht leida. Ja Mooses ütlebki: jumal käskis mind selle templi ehitamise anda nende ja nende ettevõtjate kätte. Seda tehakse samuti jumala nimel.

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu ning ütles: Vaata, *ma olen* nimepidi *kutsunud* Huuri poja Uuri poja Petsaleli, Juuda suguharust. Ja ma olen ta jumala vaimuga täitnud, tarkusega ja mõistusega ja tundmisega, et ta tark kõigele tööle oleks; et ta mõistaks kõike targasti mõtelda ja teha kullast ja hõbedast ja vasest; ja kalliskivide sisse, mis koludesse pannakse, kirja teha, ja puu peale kirju lõigata, et ta kõik tööd ära teeks. Ja mina, vaata, ma *olen ta kõrva pannud* Ahisamaki poja *Oholiabi,* Taani suguharust; ja igaühe südamesse, kel tark meel, olen ma andnud tarkuse kõik ära teha, mis ma sulle olen käskinud: *koguduse telgi ja tunnistuselaeka ja äralepitamis-kaane, mis seal peal on, ja kõik telgi riistad, ja laua ja selle riistad,* ja puhtast kullast lambijala ja kõik ta riistad *ja suitsetamisaltari; ja põletamisohvri altari ja kõik selle riistad, ja pesemisriista ja tema aluse; ja kootud riided, ja preester Aaroni pühad riided, ja tema poegade riided, preestriameti tarvis; ja võidmisõli ja magusa lõhnaga suitsetamisrohud püha paiga tarvis; kõik seda mööda, mis ma sulle olen käskinud, peavad nad tegema»* (XXXI, 1—11).

Vaadake nüüd, missuguseid asju seal Siinai mäel aeti; kõige üksikasjalisemalt töötati välja juudi rahva paljaksröövimise plaan: mida temalt võtta, kuidas temalt võtta, missugusel ettekäändel temalt võtta, kellele võtta ja kuidas kokkuröövitut jaotada. Pärast seda tuli Mooses oma peidupaigast välja ja kuulutas, et jumal on kõike seda teha käskinud.

SEITSMETEISTKÜMNES PEATÜKK

JUMALA POOLT MÄÄRATUD TAKSID

agu teised vana-aja rahvad, nii ka juudid tõid jumalatele ohvriks inimesi. Hiljem asendati need ohvrid *väljaostumaksuga.* Teise Moosese raamatu XXII peatükis räägitakse selle kohta nii:

«Esimese lapse oma poegadest pead sa minule andma. Nõnda pead sa (ka) oma härgadega ja oma pudulojustega tegema (28. ja 29. salm).

Kuid missugune oli siis see inimese väljaostumaks?

Kolmanda Moosese raamatu XXVII peatükis (1.—8. salmis) määrab «jumala seadus» inimese hinna täpselt kindlaks:

«Siis Jehoova rääkis Moosese vastu ning ütles: Räägi Iisraeli laste vastu ja ütle neile: Kui keegi pühendab tõotuse Jehoovale, siis peavad hinged Jehoovale andma selle hinna järgi, mis sina arvad.

Ja see hindamine peab olema *meesterahvast,* kes kakskümmend aastat vana, sest saadik, kes kuuskümmend aastat vana on, ja su hindamine peab olema *viiskümmend hõbeseeklit* püha seekli järgi [38].

Ja kui see on *naisterahvas,* siis peab su hindamine olema *kolmkümmend seeklit.*

Ja kui sellest, kes viis aastat vana, sest saadik, kes kakskümmend aastat vana on, siis peab su hindamine *meesterahvast olema kakskümmend seeklit, ja naisterahvast kümme seeklit.*

Ja kui sellest, *kes üks kuu vana, sest saadik, kes viis* aastat vana on, siis peab su hindamine meesterahvast olema *viis hõbeseeklit,* ja su hindamine *naisterahvast* kolm hõbeseeklit.

Ja kui sellest, kes kuuskümmend aastat vana ja üle selle, kui ta on *meesterahvast,* siis peab su hindamine olema viisteistkümmend seeklit, ja kui ta on *naisterahvast,* siis kümme seeklit.

Ja kui ta kehvem on, kui see hindamine mõistab, siis peab ta pandama preestri ette ja preester peab teda hindama; seda mööda, kui palju selle jõud annab, kes on tõotanud, peab preester teda hindama.»

See ongi see inimeseliha taks, mida jumal on kindlaks määranud. Naise liha oli odavam. Raukade ja laste oma samuti. Sel alal on jumal kõik peensusteni ära hinnanud. Ja piibli ning usklike inimeste sõnade järgi on kõike seda jumal teinud: koos Moosesega mõtles ta välja, kui palju igaühelt võtta.

Selle näite varal võib iga usklik inimene veenduda, et kõik need jumala jutuajamised Moosesega on juudi rabid spetsiaalselt välja mõelnud selleks, et rahvast hõlpsamini röövida. Esimene poeglaps pühitseti jumalale. Kunagi toodi ta preestri juurde, tapeti jumala altari ees ja põletati seejärel mõne ohvrikivi ees ära. Hiljem, vahetussuhete ja orjapidamise arenedes hakati seda vereohvrit väljaostumaksuga asendama. Kui aga ohvri jumala käest (s. o. jumala pappide käest) välja osta võis, siis tuli kindlaks määrata taks. Seda taksi rakendati isegi kehviku suhtes. Äärmisel juhul tegi papp temale hinnaalanduse. Väljaostumaksu pidid maksma kõik: lapsed ja raugad, mehed ja naised.

Edaspidi me näitame, et see väljaostumaks, see inimeseliha taks oli ainult väike osa pappide poolt kindlaks määratud maksudest, mida võeti peamiselt natuuras (karja kasvatavate ja põldu harivate majandite puhul oli see maksu vorm tavaline).

Rahvas muidugi ei tahtnud maksta. Kuidas teda sundida?

Mooses ja ta käsilased lavastasidki Siinai mäel ümberriietamise komöödia ja kinnitasid rahvale, et need inimeseliha taksid on kindlaks määranud jumal ise, et nad ei saa siin midagi parata.

KAHEKSATEISTKÜMNES PEATÜKK

JUMALA SALVID JA PARFÜMEERIA

Kui papp praegu kirikus viirukit suitsutab, siis talitab ta nende metsinimeste eeskujul, kes oma puu- ja kivijumalate ees loopisid ohvrialtarite tulle igasuguseid lõhnavaid taimi ja juuri, kes nende jumalate jaoks põletasid lambaneerusid ja rasva. Need metsinimesed arvasid, et nende puu- ja kivijumalad, s. o. nende esivanemate kujud haistavad seda magusat lõhna. Nad määrisid nende huuli vere, rasva või hapukoorega ning uskusid, et nad tõepoolest seda toitu proovivad. Muide, tubaka kodumaal Põhja-Ameerikas teevad indiaanlased oma jumalate jaoks tubakasuitsu: nende jumalad ei taha viirukit, neile meeldib tubakas (Karl Marxi õpetuse järgi peabki nii olema: «olemine määrab teadvuse»).

Hiljem, kui inimeste kujutluse järgi kolisid jumalad taeva, tehti nende auks endiselt tuld ning põletati mitmesuguseid lõhnavaid aineid, nii et suits jumalateni ulatuks. Ristiusu papid säilitasid selle «paganate» kombetalituse.

Ka juudid kasutasid mitmesuguseid suitsutamisaineid. Piiblis räägitakse üksikasjaliselt, missugused suitsutamispannid tuleb jumalale teha, millega neid määrida, mida suitsutada, missugune suits on jumalale meelepärane.

Kuidas mõjutada inimeste kujutlusvõimet ja nende tundeid? Seda tehakse helide, värvide, lõhnadega. Kuulmist, haistmist ja nägemist tuleb rabada. Sellega ongi seletatav kirikulaul ja kirikumuusika, kirikute kaunistamine ja täismaalimine, karratamine ja värvid, kuld ja kalliskivid, sellest on tulnud ka suitsu tegemine, mis on

säilinud meie ajani. Papid teavad, et kirikus peab olema eriline lõhn, et peab olema niisugune teatraalne miljöö, mis suudaks usklikke kaasa tõmmata [64].

Kuid juudi rabid pidid kehvikutelt kokku koguma suuri andameid. Sellepärast ütlesid nad: andke üht ja teist, tooge meile võimalikult rohkem, jumal on nii käskinud.

Teise Moosese raamatu XXX peatüki (22.—24. salmi) järgi oli piiblijumalal Siinai mäel järgmine jutuajamine Moosesega:

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu ning ütles: Ja sina võta enesele kõige paremat sugu palsamit:

iseenesest väljavoolanud mürri	500 seeklit
kaneeli pool osa	250 „
kalmust	250 „
kassiat	500 „
õlipuu õli	3 toopi

ja sa pead selle tegema püha võidmise õliks, *salviks,* mis on targasti segatud ja salvivalmistaja viisi tehtud: olgu see *püha võidmise õliks.*»

Apteeker kirjutaks praegu niisuguse retsepti ladina keeles järgmiselt:

Rp.:	Gummi Smyrnensis	500,0
	Cort. Cynnamomi	250,0
	Cannae odoratae	250,0
	Cort. Cassiae	500,0
	Ol. Olivarum	1000,0
	M. f. Unguentum.	

S. Kodanik Moosese (Egiptusest) preestrikeha määrimiseks.

Arst Jehoova Elohim.

See jumal, nagu näete, on lihtsalt apteeker, kes annab Moosesele aromaatilise salvi valmistamise retsepti. Niisugust salvi oskab iga tänapäeva apteeker paremini teha ja sellele veelgi magusama lõhna anda. Sellest tuleb välja midagi prantsuse sinepi, saapamäärde ja juuksepumati vahepealset.

Milleks oli piiblijumalal niisugust määret tarvis?

«Ja sa pead sellega võidma koguduse telki ja tunnistuselaegast, ja lauda ja kõiki tema riistu, ja lambijalga

ja ta riistu ja suitsetamisaltarit, ja põletamisohvri altarit ja kõiki ta riistu, ja pesemisriista ja selle alust. Nõnda pead sa neid pühitsema, ja nad peavad kõige pühamad olema; kõik, mis nende külge puutub, saab pühaks. Ja sa pead Aaronit ja ta poegi võidma ja neid pühitsema, et nad minu juures preestriameti peal oleksid» (XXX, 26—30).

Järelikult kasutati seda määret kõikide papi-nõia- ja pettuseriistade võidmiseks, samuti pappide enda võidmiseks. Kui aga niisugune võidmine teeb pühaks, miks siis kõik ei võiks ennast sellega sisse määrida? Mooses ja teised papid kartsid kangesti konkurentsi, ja sellepärast ütles Mooses rahvale: te ei tohi ennast selle salviga sisse määrida, jumal on selle ära keelanud[65].

«Ja sa pead Iisraeli laste vastu rääkima ning ütlema: See peab mulle püha võidmise õliks olema, teie tuleva põlve rahvale. *Muu inimese ihu peale ei pea seda mitte valatama,* ja niisugust, mis sedaviisi tehtud, ei pea teie mitte tegema; *see on püha,* püha peab see teile olema. *Kes seesugust salvi teeb ja kes sest ühegi võõra asja peale paneb, see peab oma rahva seast ära kaotatama*» (XXX, 31—33).

Nõnda hirmutati siis rahvast: kui võiad end niisuguse salviga, millega papid ennast sisse määrivad, siis pead sa *surema.*

Meie aga soovitame usklikele: küsigu nad mõnelt apteekrilt või arstilt järele, proovigu nad ise seda salvi, ja siis saavad kõik aru, et keegi sellest ära surra muidugi ei või; kuid ta ei anna ka mingisugust pühadust juurde — päris tavaline asi, teed ennast ainult räpaseks. Lõhnab mis lõhnab, kuid lõpuks lahtub ka see jumala salv.

Samasugune lugu on ka jumalale viirukisuitsu tegemisega.

Sellessamas Teise Moosese raamatu peatükis annab piiblijumal selle suitsu tegemiseks järgmise retsepti:

«Ja Jehoova ütles Moosese vastu: Võta enesele magusa lõhnaga rohtusid: naatavi- ja seheleti- ja helbanarohtu, magusa lõhnaga rohtusid, ja head selget viirukit; ühest peab niipalju olema kui teisest. Ja sa pead selle tegema *suitsetamisrohuks,* mis segatud ja salvivalmistaja viisi tehtud; soola peab sees olema, see on puhas püha asi.

Ja sa pead selle peeneks tõukama, ja sellest tunnistuselaeka ette viima koguduse telgi sisse, kus ma tahan

sinuga kokku saada; see peab teile kõige püham olema» (XXX, 34—36).

Ja jällegi nüüd, 2000—3000 aastat hiljem, kui loed seda jumala suitsetamisrohu retsepti, siis tundub see naljakana, kuid ühtlasi läheb meel kurvaks ning tunned häbi miljonite inimeste pärast, kes on uskunud selletaolisi rumalusi ning neid praegugi veel usuvad. Aga papid hirmutasid ka selle suitsetamisrohu puhul: ärgu teil mõttessegi tulgu midagi niisugust endale valmistada, teid karistatakse selle eest surmaga:

«Ja suitsetamisrohtu, mis sa teed, ei tohi te enestele mitte sedasama viisi teha; see peab su juures püha olema Jehoovale. *Kes seesugust teeb, et head lõhna tunda, see tuleb oma rahva seast ära kaotada*» (XXX, 37—38).

Juudi rabid ja ristiusu papid! Evangeeliumiusulised ja baptistid, kes te iga piibli sõna pühaks peate! Ja kõik, kes te piibli pühadusse usute!

Kes teist julgeb väita, et surma väärt on see, kes endale samasugust salvi või samasugust suitsetamisrohtu valmistab?

Kui te ei julge, mis siis jääb nendest piibli kohtadest järele?

See, et papid muistsest ajast peale inimesi petavad, et nad rahva harimatust metsinimeste kombetalituste ja metsinimeste tõekspidamiste abil ära kasutavad.

ÜHEKSATEISTKÜMNES PEATÜKK

JUMALA KÖÖK

a see on, mis sina altari peal pead valmistama: *kaks aastast talle igapäev alati. Teise talle pead sa valmistama hommikul (järelikult hommikusöögiks. — J. J.), ja teise talle pead sa valmistama videviku ajal (õhtusöögiks. — J. J.).* Ja kannu *peent jahu,* segatud kolme kortli[66] tõugatud õliga, ja joomaohvriks kolm kortlit *viina* iga talle tarvis. Ja teise talle pead sa valmistama videviku ajal; sa pead temaga tegema nõnda kui hommikul *roaohvriga* ja kui tema *joomaohvriga, magusaks lõhnaks:* see on *tuleohver* Jehoovale. See peab *alaline* põletamisohver olema *teie tuleva põlve rahvale* koguduse telgi ukse ees Jehoova ees, kus ma teiega tahan kokku saada, et teile seal rääkida» (Teine Moosese raamat, XXIX, 38—42).

Järelikult leppis piiblijumal Moosesega kokku, et *ainuüksi peatemplis* tuuakse jumala pidevaks toitmiseks *kaks lammast päevas.* Pealekauba nõuab ta endale veel jahu, õli ja viina — kuidas siis võib ilma viinata niisugust šašlõkki nosida?! Kuidas aga usklikele selgeks teha, et taevas elutsev jumal hakkab seda praadi sööma? Sellepärast Mooses kinnitaski: see olevat *«magusaks lõhnaks».* Niisiis tuli ainult ühes templis sellele jumalale iga aasta ära praadida 730 lammast ja tuua lisaks veel jahu, õli ja viina. Küll see jumal oli ikka kange sööma ja jooma, päris maiasmokk teine!

Kenake portsjon need kaks praetud talle! Kuid sellest on vähe. Igaks juhuks määrab «jumala seadus» veel kindlaks jumalale antava meelehea (ilmselt läks see peaaegu kõik pappidele). Ja Mooses toob Siinai mäelt kaasa järgmise kokaraamatu Aaroni ja ta poegade preestriks pühitsemise puhul (Teine Moosese raamat, XXIX):

«Ja see on see asi, mis sa neile pead tegema, et sa neid pühitsed, et nad mu preestriameti peale saaksid: Võta *üks mullikas, noor veis, ja kaks* tervet *jäära* (lombakaid või viletsaid ei tohi praeks tuua. — *J. J.*). Ja hapnemata *leiba* ja *hapnemata kookisid, õliga segatud* (rammusat tahan. — *J. J.*), ja hapnemata *õhukesi kookisid, õliga võitud* (ilma õlita jääb jumalal kurku kinni. — *J. J.*); peenikesest nisujahust pead sa need tegema (rukkileib pole mokkamööda. — *J. J.*). Ja pane need korvi sisse ja too need korviga sinna kaasa, ja mullikas ja kaks jäära» (XXIX, 1—3).

Ka siin, tõsi küll, ei ole maitse eriti omapärane. Juudi rahvas tegutses sel ajal osalt karjakasvatamisega, osalt põlluharimisega. Loodus ei olnud nende vastu kuigi helde. Toiduks tarvitasid nad liha, leiba, õli. Jumal ei nõua endale mingisuguseid iseäralisi roogasid või peenemat toitu. Kuid ta on karjakasvatajate ja põlluharijate jumal ning nõuab võimalikult rohkem liha ja leiba igal juhul. Mida siis peale hakata niisuguse suure hulga liha ja leivaga?

«*Ja sa pead mullika Jehoova ees tapma* koguduse telgi *ukse ees... Ja sa pead kõik maorasva võtma ja muu rasva,* mis maksa ligi, *ja mõlemad neerud* ja rasva, mis nende küljes on, ja need altari peal põlema süütama» (XXIX, 11, 13).

Seega tellis jumal Aaroni preestriks pühitsemise puhul endale midagi erilise šašlõki taolist, mis on valmistatud neerudest ja rasvast. See oli esimene roog. Sealjuures matsutas ta heast isust vesiseks läinud suud ning ütles Moosesele: võta neerud ja neid ümbritsev rasv, passi peale, et need kõrvale ei läheks, lurjused niisugused! Vaadake, missugused «põhad» jutuajamised nende vahel olid!

«Ja sa pead teise *jäära* võtma ... ja tema verest võtma ning altari peale riputama ümberringi. Ja jäära pead sa tükkideks katki raiuma, *ja ta sisikonna ning ta sääred* ära pesema, ja panema tema tükkide ja ta pea peale. Ja sa pead kõik jäära põlema süütama altari peal: see on põletamisohver Jehoovale, see on üks magus lõhn, tuleohver Jehoovale» (XXIX, 15—18).

Nõnda tuli valmistada jumalale teist rooga. Terve lojuse nõudis ta endale ja see ei pannud teda iiveldama.

Võiks ju mõtelda: mispärast papid siis püüdsid kogu hingest, kui kõik see põletati jumalale «magusaks lõhnaks»? Sellele vastab piibel:

«Ja sa pead *teise jäära* võtma... Ja sa pead jäära tapma, ja ta verest võtma ning panema (s. o. määrima. — *J. J.*) Aaroni *parema kõrva* otsa peale ja ta poegade kõrva otsa peale, ja nende *parema käe pöidla* peale ja nende *parema jala suure varba peale*... Ja sa pead jäärast võtma *rasva* ja *saba,* ja maorasva ja *muu rasva, mis maksa ligi,* ja *mõlemad neerud ja rasva,* mis nende küljes on, ja *parema sapsu... ja ühe leivakaku* ja ühe õlileivakoogi (rammusa. — *J. J.*), ja ühe õhukese koogi hapnemata leibade korvist, mis Jehoova palge ees on. Ja sa pead panema selle kõik Aaroni käte peale ja ta poegade käte peale, *ja neid kõigutama kõigutamisohvriks Jehoova ees* (eks vaata siis, Jehoova, missuguseid suupäraseid ja rammusaid roogasid me sulle valmistame! — *J. J.*). Ja sa pead neid võtma nende käest ja põlema süütama altari peal põletamisohvri peal magusaks lõhnaks Jehoova ees: *see on tuleohver Jehoovale»* (XXIX, 19—25).

Lugeja võib arvata, et ateist Jaroslavski teda nüüd petab: Jumal tellis endale kolmanda looma, laseb endale valmistada kolmandat rooga, papid ei ole aga seni midagi saanud, peale selle, et nende kõrvad, sõrmed ja varbad verega kokku määriti! Kuid vaadake edasi seda «püha lugu»:

«Ja sa pead Aaroni ametissepanemis-ohvri jäärast rinna (seega siis *rinnatüki.* — *J. J.*) võtma ja seda kõigutama kõigutamisohvriks Jehoova ees (tingimata kõigutama seda jumala ees. — *J. J.*), *ja see peab sulle osaks olema.* Ja sa pead kõigutamisrinda pühitsema ja *ülestõstmis-sapsu... Ja see peab Aaronile ja ta poegadele igaveseks seatud kombeks saama Iisraeli laste käest»* (XXIX, 26—28).

Vaadake nüüd, kuidas see tegelikult käis: ohver pidi nagu toodama jumalale, kuid ega papp ennast ära ei unustanud. Kõike nägi ta ette, mis läheb praeks ja mis supiks. Üheks roaks jättis papp endale (jumal olevat nii käskinud!) lambarinna ja sapsu, teiseks roaks aga lihasupi:

«Ja sa pead ametissepanemis-jäära võtma ja ta *liha* pühas kohas *keetma.* Ja *Aaron ja ta pojad peavad* jäära *liha sööma»* (XXIX, 31—32).

Võis ju ka juhtuda, et keegi näljane kogukondlane tahtis sellest jumala köögist süüa saada. Papp on ahne, ta kartis konkurentsi. Aga kuidas ennast kaitsta? Tavalisel viisil: tabu (keelatud) — ütles Mooses ja ütlesid ka teised papid.

«... Võõras ei pea sellest mitte sööma, sest need on pühad» (XXIX, 33).

Nojah, kui juba pühad, siis võib neid pühasid asju süüa muidugi ainult papp.

See Aaroni sugulaste pühitsemise tseremoonia, õigemini küll uskumatu õgimise tseremoonia kestis seitse päeva. Ja terve nädal praeti lambaid üle igasuguse määra ning papid puukisid ennast lõhkemiseni täis.

Kui me võtame käsile Kolmanda Moosese raamatu, siis võivad meie piibli lugejad näha, missuguse fantastilise ulatuse võttis see õgimine, mis leidis aset igal võimalikul põhjusel ja ilma igasuguse põhjuseta. Kuid juba üksi see «jumala seadus» näitab, et see jumal ja tema teenrid ei näinud mitte kunagi nälga, sest rasv ja sabad, maorasv ja neerud, leib ja viin, õli, praetud ja keedetud loomade rinnatükid ning muud osad kuulusid kõik neile, neist jätkus enam kui küllalt. Usklike inimeste hirmutamiseks aga kasutati igasuguseid nõiatempe: vaadake, missugused pühad talitused, me ei tapa loomi selleks, et neid ära süüa, vaid eeskätt selleks, et paremat kõrva, parema käe põialt ja parema jala suurt varvast looma verega määrida. Pesueht nõiad! Ja need nõiad ning petised tahavad, et me peaksime piiblit kõige tema orjamoraaliga ja lihtrahva nöörimisega «pühaks». Otsige lolle mujalt!

KAHEKÜMNES PEATÜKK

PAPI VÕI JUMALA POOLT VÕETAV LEPITUSERAHA

uid rinnatükkidest, leivast ja muudest hüvedest oli papile ikka veel vähe. Lao raha välja! Kõikvõimalike asjade eest, nii elava kui ka surnud inimese pealt, rõõmu ja mure pealt, sünni ja surma puhul, eluajal, pärast surma, laulatamisel ja haiguse ajal — kõigil oma elupäevadel lao papile raha välja. Piibel nimetab seda maksu *«oma hinge lepituserahaks Jehoovale»*. Kuhu see raha läks? Piibel vastab: *«koguduse telgi tarviduseks»*. Täiesti arusaamatu, *missuguseid kulutusi selleks teha tuli,* kui kõik, alates papi pükstest ja särgist ning lõpetades praetud, keedetud, küpsetatud ja aurutatud paladega, *toodi* pappidele tohutul hulgal *ilma igasuguse tasuta kokku.* Kuid *piibel määrab veel spetsiaalselt kindlaks pearaha — pool seeklit hõbedas* (rohkem kui pool rubla inimeselt; selle aja kohta väga suur summa) *pappide kasuks.*

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu ning ütles: Kui sa Iisraeli laste üldise arvu kokku arvad (s. o. rahvaloenduse läbi viid. — *J. J.*) nende üleslugemist mööda, siis *peab iga mees oma hinge lepituseraha Jehoovale andma... Igamees, kes nende sekka saab, kes on ära loetud,* (peab andma) *poole seeklit... Kes rikas, ei pea enam andma, ja kes kehv, ei pea vähem andma* (saage ometi aru, endalgi kallilt käes, odavamalt kuidagi ei saa) *kui poole seeklit...* Ja sa pead lepituseraha Iisraeli laste käest võtma ja selle koguduse telgi tarviduseks panema, ja see peab Iisraeli lastele mälestuseks olema Jehoova ees, et teie äralepitamist teete oma hingede eest» [67] (XXX, 11—16).

Noh, usklikud, katsuge nüüd kaitsta seda altkäemaksu, seda hinge lepituseraha — pool rubla inimeselt, mis läheb jumala tasku! Jumal tõotab: kui pool rubla ära maksad, siis ei tule sinu peale nuhtlust (XXX, 12). Oled sa puruvaene või kerjus — lao aga pool rubla välja, kui sa ei taha, et nuhtlus su peale tuleks. Kui sa ei maksa, siis jätad jumala käsu täitmata. Selle jumala korralduste kogus, mida nimetatakse «jumala seaduseks», on ette nähtud karistused, mida lugedes juuksed püsti tõusevad. Nende hirmsate karistustega, mida julm ja kõlvatu pappide kamp oli rahva jaoks välja mõelnud, hirmutati rahvast ja pimestati tema teadvust, et olematu jumala nimel õigustada nöörijate nõudmist, ahnete pappide nõudmist: lao raha välja!

KAHEKÜMNE ESIMENE PEATÜKK

KAS EI OLE ÜKSKÕIK, MISSUGUST JUMALAT PALUDA? KÕIK NAD ON ÜHESUGUSED, KÕIKI NEID ON VÄLJA MÕELNUD JA LOONUD INIMENE, KÕIK NAD ON ÜLEARUSED, INIMESELE KAHJULIKUD

(Teine Moosese raamat, XXXII)

iiblis kirjeldatakse väga sageli igasuguseid olematuid asju. Kuid kõigi nende muinasjuttude ja olematute asjade kõrval me leiame ka andmeid muistsete kombetalituste ja usuliste tõekspidamiste kohta. Need talitused ja tõekspidamised, tõsi küll, on sageli moonutatud, neid on võltsitud selle usu huvides, mis piiblilegendide kirjutamise ajajärgul oli valitseval kohal. Kas on olnud niisugust aega, kus kummardati ja palvetati härja, vasika, oina ja teiste loomade, karjakasvatajatele juutidele eluülalpidamist andvate loomade kujude ees? Muidugi on olnud. Ja mitte üksi juutidel, vaid ka teistel rahvastel. Sarvloomad olid karjakasvatajate elu aluseks. Sellepärast oli isegi juutide altaril sarved (Teine Moosese raamat, XXIX, 12). Oli aeg, kus jumalat ennast kujutati sarvilisena.

Kuid ainujumalasse uskujad, kes koostasid piibli hoopis hilisemal ajal, püüdsid kujutada asja nii, nagu oleks mao, vasika ja teiste loomade kummardamine tähendanud juutide kõrvalekaldumist õigelt teelt, nende pattu. Õige juutide usk olevat seisnud selles, et nad kummardasid ainujumalat, kes elab taevas ja kelle palet ei ole vist ükski inimene näinud; teda on nähtud ainult tagantpoolt (jumala selga ja taguotsa).

Teise Moosese raamatu XIX peatükis ja järgmistes peatükkides räägitakse, kuidas Mooses läks üles Siinai mäele jumalaga juttu ajama. Me nägime juba, millest

nad seal rääkisid: leppisid kokku hoone ehitamise, mitmesuguste tööde, jumala köögi, jumala salvide ja muude asjade suhtes, millega jumalat toita, mida temale praadida, mida pappidele selga panna, millega neid toita, kuidas kohut mõista, kuidas teha inimesed orjadeks, mille eest ja millal tappa ning kuidas tappa.

Et see komöödia kestis arvatavasti üsna pikka aega, siis mäe jalale jäänud ülempreester Aaron, kelle ametissepühitsemise kohta olevat Mooses jumalaga kokku leppinud, pidi tegema juutidele jumala. *Ja ta tegi jumala,* niisuguse jumala, kes oli karjakasvatajatele vajalik. Piiblis räägitakse selle kohta järgmist:

«Kui rahvas nägi, et Mooses viibis mäe pealt maha tulles, siis kogunes rahvas Aaroni juurde, ja ütles tema vastu: *Võta kätte, tee meile jumalaid, kes meie ees käiksid;* sest sellestsinasest Moosesest, mehest, kes meid Egiptusemaalt siia üles on toonud, ei tea me mitte, mis talle on juhtunud. Ja Aaron ütles nende vastu: *Kiskuge ära kuldehted,* mis teie naiste, teie poegade ja teie tütarde kõrvus on, ja tooge minu kätte. Ja kõik rahvas kiskus varsti kuldehted ära, mis nende kõrvus olid, ja tõi need Aaroni kätte. *Ja ta võttis need nende käest vastu* ja valmistas neid terava rauaga *ja tegi need valatud vasikaks. Siis ütlesid nemad: Need on su jumalad, Iisrael, kes sind Egiptusemaalt siia üles on toonud.* Ja Aaron nägi seda ja *ehitas altari tema ette, ja Aaron hüüdis ning ütles: Homme on püha Jehoovale.* Ja nad tõusid teisel päeval vara üles, ja ohverdasid põletamisohvreid ja tõid tänuohvreid; ja rahvas istus maha sööma ja jooma, ja tõusis üles hullama» (XXXII, 1—6).

Näete nüüd, kui lihtsalt jumalat tehakse! *Niisamuti on inimene teinud kõik jumalad.* Ja papp, olgu ta kas või kolmekordne ülempreester, on valmis seda väljamõeldist pühitsema. Kas see ei ole ükskõik, missugust jumalat teenida, missuguse jumala ette altar ehitada, kas vasika[68] või mao, Seebaoti või Kristuse ette?! Ülempreester Aaron ütleb: «Homme on püha Jehoovale.» Missugusele Jehoovale? Eks see oli talle ükskõik. Ainult et küpsetamine ning praadimine jälle käiksid!

Et aga eri hõimudel (juutide hulgas koguni eri suguharudel) olid omad jumalad, siis Jehoova jumal, ühe juudi hõimu jumal sai tulivihaseks: kuidas julgevad nad küpsetada oinaid teise jumala ees!

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu: *Mine, astu maha;* sest su rahvas, kelle sa Egiptusemaalt olid siia üles toonud, on pahasti teinud. Nemad on peatselt ära lahkunud selle tee pealt, mis ma neile käskisin; nemad on enestele valatud vasika teinud, ja selle ette kummardanud ja temale ohverdanud ning ütelnud: Need on su jumalad, Iisrael, kes sind Egiptusemaalt siia üles on toonud. Ja Jehoova ütles Moosese vastu: Ma näen seda rahvast, ja vaata, see on üks kangekaelne rahvas. Ja nüüd, *lase mind, et mu viha nende vastu põlema süttiks, et ma neile otsa peale teeksin; siis tahan ma sind suureks rahvaks teha*» (XXXII, 7—10).

Nõnda häiritud oli Jehoova, et isegi vaga Moosest ei võinud enda lähedal enam sallida: astu minust eemale! Tuletagu nüüd usklikud meelde, mitu korda see jumal juba varem hooples, et ta hoiab Aabrami, Iisaki ja Jaakobi järeltulijaid ja saadab neile palju sugu! Mitu korda oli ta tõotanud mitte enam vihastada, mitte enam karistada või hävitada oma «äravalitud» rahvast! «Teen maatasa, hävitan ära!» Ja kõik nende inimeste süü seisis selles, et nad oinaid ja härgi ei hakanud küpsetama Jehoova ees, vaid teise, samuti sarvedega jumala ees. Kuidas siis võib niisugust konkurentsi taluda!

Komöödia, ja muud midagi! *Mooses keelitab seda jumalat kui solvunud väikest last, tuletab talle meelde Aabramile, Iisakile ja Jaakobile antud tõotusi. Ja rääkiski augu pähe!* (XXXII, 11—13).

«Ja Jehoova kahetses kurja, mis ta oli ähvardanud oma rahvale teha» (14. salm).

Tõestage nüüd teie, usklikud, et jumal on muutmatu! Ta on ju tujukas ja isemeelne kui väike laps: kord valmis hävitama, unustades kõik oma tõotused, kord võtab jälle oma sõna tagasi. Kui kauaks ainult?

Mooses tuleb Siinai mäelt alla, käes on tal kaks kivitahvlit, käsulauda, mille peale olevat jumal oma seadused üles kirjutanud (nähtavasti oli ta kirjaoskaja). Kui ta aga «nägi vasikat ja et nad reastikku tantsisid, siis hakkas Moosese viha põlema ja ta viskas lauad enese käest maha ning murdis nad mäe all katki» (XXXII, 19).

Kuidas ta ometi võis nii teha: Mooses toob jumalaga nii kaua kestnud läbirääkimiste vilja mäe pealt alla, ta käes on kivitahvlid, kuhu piiblijumal ise olevat oma sea-

dused kirja pannud, ja äkki — virutab need seadused vastu maad?! Sähke, siin on teile, koerapoegadele, jumala seadus! Pihuks ja põrmuks teen ta, et te, lurjused, sellest ilma jääksite. Ja teie, usklikud, usute seda lorijuttu?

Edasi aga lugege, kuidas ta vasikausu juutide peast välja kihutas ja vasikajumala ära hävitas.

«Ja võttis vasika, mis nad olid teinud, ja põletas selle tulega ja jahvatas selle ära, seni kui ta peeneks sai; ja ta puistas selle vee peale ja andis Iisraeli lastele juua» (20. salm).

Missugune täie aruga inimene seda küll usub? *Kuld ei muutu tules peeneks (s. o. tuhaks), ta ei põle, vaid ainult sulab. Vasikas aga oli ju tehtud kullast. Kuidas ta sai siis tules tuhaks muutuda? Ja kuidas võib sulatatud kulda puistata vette? Kuidas võib teda juua?*

Kõik see on puha jama.

Et siin tegemist oli võistlusega kahe jumala vahel, seda võib samast peatükist selgesti näha. Mooses süüdistab oma venda Aaronit kuldvasika tegemise pärast ja otsustab siis teise usu pooldajad maha tappa. Papp Aaron ajab muidugi kogu süü teiste kaela: mina pole mina ja hobune pole minu, ütleb ta, ma kuulasin ainult nende inimeste sõna (XXXII, 21—24). *Mooses kutsus enda juurde terve trobikonna Leevi poegi* (need moodustasid papiseisuse), *andis nendele relvad kätte ja laskis kolm tuhat inimest Jehoova jumala auks maha nottida.*

«Ja Mooses jäi leeri väravasse seisma ja ütles: Kes Jehoova päralt on, see tulgu minu juurde. Siis kogunesid tema juurde kõik Leevi pojad. Ja ta ütles neile: *Nõnda ütleb Jehoova, Iisraeli jumal* (järelikult *käsk,* millele on alla kirjutanud Jehoova jumal ise. — *J. J.*): Igaüks pangu oma mõõk vööle, minge sinna ja tänna ühest leeri väravast teise, *ja tapke igaüks oma vend, ja igaüks oma sõber, ja igaüks oma sugulane. Ja Leevi lapsed tegid Moosese sõna järgi, ja selsamal päeval langesid rahva seast ligi kolm tuhat meest.* Sest Mooses oli ütelnud: *Täitke* täna *oma käed Jehoovale, sest igaüks mingu oma poja ja oma venna peale, ja seda sellepärast, et ta teile täna õnnistust annaks»* (XXXII, 26—29).

Asi on selge: tapa, raiu oma venda, poega, sõpra, sugulast, pühendage end täna timukatööle, ärge säästke verd ega inimesi, jumal õnnistab teid selle veresauna läbiviimisel!

Vaadake nüüd, usklikud, missugune on see usk jumalasse! Ta on julm, verine, täis kuritegusid, ta lahutab inimesi, annab nad pappide meelevalla alla!

Kas ei ole siis ükskõik, missugust jumalat paluda? Kõik nad on ühesugused. Kõiki neid on välja mõelnud ja loonud inimene. Kõik nad on ülearused, töörahvale kahjulikud.

KAHEKÜMNE TEINE PEATÜKK

TEINE KOKKUSAAMINE SIINAI MÄEL

Naeru ajab peale, kui loed, kuidas Mooses needsamad kivitahvlid (kivist käsulauad), millele ta jumala dikteerimisel seaduste kogu kirjutanud oli, suures vihas puruks lõi! Veelgi naljakam on lugeda, kuidas Mooses jumalaga rääkis ja teda härdalt palus, kuidas ta edaspidise teekonna üle jumalaga kokku leppis. Jumal oli oma sarvilise konkurendi, kuldvasika ilmumise üle nii vihane, et keeldus juutide hulgas teekonda jätkamast. Nõnda ta ütlebki: *«Sest mina ei taha mitte sinu seas üles minna, sest et sa üks kangekaelne rahvas oled, et ma sind tee peal ära ei lõpetaks»* (Teine Moosese raamat, XXXIII, 3).

Niivõrd vihale oli ta aetud, et isegi ei võinud enda eest vastutada: kui teiega ühes lähen, siis võin teie peale vihastada ja teid kõiki ära lõpetada!

Juudid puhkesid muidugi nutma, läksid isegi piibli sõnade järgi niikaugele, et ükski neist ei pannud oma ehet enese ümber. Huvitav on siin see, et piibel annab ühes ja samas kohas selle piiblijumala sõnad erinevalt edasi. 3. salmis räägib jumal nii:

«Sest mina ei taha mitte sinu seas üles minna, sest et sa üks kangekaelne rahvas oled, et ma sind tee peal ära ei lõpetaks», 5. salmis aga hoopis teisiti:

«Ja Jehoova ütles Moosese vastu: Ütle Iisraeli laste vastu: teie olete üks kangekaelne rahvas; kui ma teie seas sinna üles lähen, siis teen ma teile otsa peale *silmapilkselt* (teisiti ei saa kuidagi kokku leppida, vaid kohe silmapilkselt. — *J. J.*); ja nüüd pangu igaüks oma ehe enese ümbert ära, et ma teaksin, mis ma sulle pean tegema.»

Siin ei saa küll enam otsa ega aru. Mõtelge ainult: algul jumal vigurdab: «Ei lähe ma teiega ühes; olete

ju nii- ja niisugused!» Seejärel hakkab järele andma: «Kui ma teie seas sinna üles lähen, siis teen teile otsa peale silmapilkselt.» Siis äkki ütleb heast peast: «Ja nüüd pangu igaüks oma ehe enese ümbert ära.» See kõige vägevam, kõiketeadev jumal ei tea veel isegi, mis sellest välja tuleb! Võtke ehted enese ümbert ära, ütleb ta, ja siis ma vaatan, mida teiega teen.

Seejärel räägitakse piiblis, kuidas Mooses seadis pilvesamba oma telgi ukse ette ja kuidas kõik seda kummardasid. Siis tuleb jälle jumala ja Moosese jutuajamine, kusjuures ootamatult öeldakse, et *«Jehoova rääkis Moosese vastu palgest palgesse, nõnda kui mees oma sõbra vastu räägib».* Ootamatult sellepärast, et piiblis sageli kinnitatakse, et *jumala nägu pole keegi näinud, juudid võisid näha ainult oma jumala taguotsa,* ta palet aga ei ole kunagi nähtud.

Mooses ei anna jumalale alla ja jätkab tema keelitamist:

«Kui sinu pale ei lähe, siis ära vii meid mitte siit sinna üles» (XXXIII, 15).

Heebrealaste jumal ei pea vastu ja kapituleerub lõplikult. Hea küll, ütleb ta, kurat sinuga, lähen koos teiega ainult selleks, et näidata, kuidas ma sind armastan: «Ja Jehoova ütles Moosese vastu: Ma tahan ka seda teha, mis sa oled ütelnud, sest sa oled armu leidnud mu silma ees, ja ma tunnen sind nimepidi» (XXXIII, 17). (See jumal oli nähtavasti arg: kuidas sa lähed inimesega, keda ei tunne, peksab äkki veel läbi, see aga on oma mees.) Teisi see kõiketeadev jumal järelikult nimepidi ei tundnud! Ja sealsamas, mõni rida edasi, unustasid piibli koostajad, et Mooses oma sõbra Jehoovaga äsja *«palgest palgesse»* rääkis, ja lisavad juurde:

«Veel ütles ta: *Sina ei suuda mu palet mitte näha, sest ükski inimene ei suuda mind näha ja elusse jääda.* Veel ütles Jehoova: Vaata, siin on paik minu juures, ja seal pead sa kalju peal seisma. Ja see peab sündima, et kui mu au mööda läheb, siis tahan ma sind kalju prao sisse panna ja oma käe su peale katta, seni kui ma saan mööda läinud. Ja kui ma oma käe saan ära võtnud, *siis pead sa mind takka nägema, aga mu palet ei nähta mitte»* (XXXIII, 20—23).

Saage nüüd aru, kuidas Mooses jumalat nägi, kas eest või tagant.

Pärast neid mahedaid jutuajamisi ja kokkuleppeid tegi Mooses uued käsulauad, et mäe peale minna ja jumala seadused üles kirjutada.

Piiblis räägitakse, et ka see jutuajamine jumalaga toimus nelja silma all, ilma tunnistajateta. Pappidele on seda vaja, sest nad sisendavad sellega usklikele, et kõik see, mida nad, papid, räägivad, on püha, kujutab endast suurt ja imelist saladust, mida tunnevad ainult äravalitud; lihtsurelikud aga peavad ainult kuulama ja täitma seda, mis vaimulikud neid käsivad.

Sel korral aetakse mõnevõrra teistsugust juttu: jumal tegeleb kõigepealt rohkem välisministeeriumi asjadega. «Hoia,» ütleb ta Moosesele, «et sa seadust ei tee maa rahvaga, kuhu sa saad, et nemad sulle võrgutamispaelaks ei saaks su seas» (XXXIV, 12). Kõige rohkem kardab ta võistlejaid ja annab sellepärast juhendi: «Aga nende altarid peate teie maha kiskuma ja nende kivisambad katki lööma ja nende puusambad maha raiuma» (XXXIV, 13). Käsud on ka teisiti sõnastatud — jõuad sa kõike meeles pidada! Kaua jändas Mooses teist korda seal Siinai mäel — tervelt nelikümmend päeva ja nelikümmend ööd. Mis ta seal siis tegi selle neljakümne päevaga, söömata ja joomata? Piibel vastab: kirjutas käsulaudadele seadused, kümme käsku. Mõtelge ometi, missugune tarkus! Praegu kirjutab iga esimese klassi õpilane need kümme käsku tunni ajaga ära, Moosesel kui jumala nõuandjal kulus aga jumala enda abiga nende kümne käsu üleskirjutamiseks nelikümmend päeva ja nelikümmend ööd. Pärast seda tuli muidugi teha igasuguseid vigureid riietè vahetamisega. Kord katab oma näo kinni, sealsamas võtab katte ära ja teeb näo, nagu räägiks Jehoova jumalaga.

Kõigi nende niinimetatud Teise Moosese raamatu muinasjuttude käsitlemisel me näitasime nende absurdsust ja piiblis leiduvaid vastuolusid, piiblilegendide kahjulikkust töörahvale, piiblimoraali orjanduslikku iseloomu. Ja pärast seda teadku iga usklik ja iga uskmatu, et mingisugust juutide väljaviimist Egiptusest pole kunagi olnud, piiblitegelast Moosest pole kunagi eksisteerinud, järelikult pole toimunud ka kõiki selle kangelase imelikke juhtumisi, millest piiblis nii vasturääkivalt jutustatakse.

Neljas osa

Kolmas Moosese raamat

MIS ON KOLMAS MOOSESE RAAMAT EHK LEVITICUS

eviit tähendab tõlgituna lihtsalt pappi. Piiblis räägitakse, et kui Jaakob oma poegi õnnistas ja nende vahel tulevast pärandust jaotas, siis ei olevat ta andnud ei maatükki ega kindlat osa Leevi suguvõsale sellepärast, et Leevi koos oma vennaga tappis sobraliku hõimu pettuse teel maha, mille tõttu hakati juute vihkama ja ähvardati neid sõjaga. Kuid papid, Leevi järeltulijad, kasutasid osavalt juhust ja said palju kindlama sissetulekuallika: nad hakkasid pügama inimkarja lambaid ja oinaid. Kujunes välja terve pappide seisus. Nad ei külvanud ega lõiganud, kuid kogusid oma aitadesse kümnist (kümnenda osa) ja koguvad seda tänapäevalgi.

Piibli järgi tuli «kümnes osa Jehoova jumalale anda». Kuid jumal on kõrgel, kuidas ta juurde pääsed? Vahemeheks, jumalale igasuguste saaduste varujaks, taevaelanike varustusülemaks, olematute jumalate ja inglite moonamuretsejaks, samal ajal nende kokaks, pagariks ja lihunikuks olidki juutidel leviidid. Lisaks kohustuslikult *(jumala seadus!)* antavale kümnisele mõtlesid juudi papid igaks juhuks välja (nagu seda teiste uskude papid tänapäevalgi teevad) veel teisigi makse, varjates seda röövimist jumala nimega.

Kolmandas Moosese raamatus loendatakse teile täpselt ära, millal, missugustel juhtudel ja kui palju tuleb jumalale härgi, oinaid ja tuvisid praeks tuua, kuidas neid valmistada, kas praetult või keedetult jumalale serveerida, mis aineid tuleb juurde panna (kui palju jahu, õli ja teisi

aineid), — just nagu igapäevane restorani või trahteri toidukaart (menüü). Mõningaid näiteid sellest raamatust olen juba varem toonud, nüüd aga tutvume jumala toidu valmistamisega üksikasjalisemalt.

Edasi leiame Kolmandas Moosese raamatus eeskirju, missuguseid loomi võib süüa ja missuguseid mitte. Need eeskirjad on koostatud ajal, kui inimesed ei tundnud veel küllalt hästi loomariiki, ja sellepärast võib leida sealt näiteks niisuguseid muinasjutte: ei tohi te mitte süüa... *«jänest, sest ta mäletseb küll mälu, aga sõrgu tal ei ole: see olgu teile roojane»* (Kolmas Moosese raamat, XI, 6).

Praegu aga teavad kõik väiksed lapsedki, et *jänes ei mäletse* mälu! Ja ometi ei söö jumalakartlikud inimesed tänapäevalgi jänest, kuid küülikut (seesama jänes, ta otsene sugulane) söövad! Vaadake nüüd, mida tähendab niisugune vassimine ja inimeste hirmutamine!

See koht piiblis tuletab mulle elavalt meelde jutustust ühest papist, kes seletab koolilastele, mida tähendab jumalinimene. «See,» ütleb ta, «ei ole jumal ega inimene, vaid *jumalinimene!* See on sama, kui me võtaksime kulda ja hõbedat ja sulataksime need ühte. Mis me siis saame? Ei kulda ega hõbedat! Aga mida siis?» Papp ootas hetke, kuni koolilaste hulgas oli tekkinud pinev vaikus, ja vastas siis äkki pidulikult iseendale: «Ei kulda ega hõbedat, vaid... merevaiku!» Ligikaudu niisama targad olid ka need juudi papid, kes kirjutasid, et jänes on mäletseja loom! Mõned näevad nendes eeskirjades arstiteaduslikke juhendeid. Me peatume nendel hiljem üksikasjalisemalt ja näitame, et arstiteadusega pole siin midagi tegemist.

Kolmandas Moosese raamatus on tõepoolest palju arstlikke nõuandeid. See on jumala kokaraamat ja lisaks sellele veel pappide arstlike nõuannete kogumik, sest papid olid sel ajal ka tohtrid.

Kui lisada siia juurde veel mõned eeskirjad pappide kasuks võetavate rahaliste maksude kohta, siis näeme, et meil on tegemist umbes 2500 aastat tagasi elanud juudi pappide õpikuga, mis näitas neile kätte, kuidas ja kellelt, kui palju ja missugustel juhtudel võtta natuuras ja rahas.

Bolševikke polnud veel maailmas olemaski, kui rahvas oli juba loonud vanasõna: «Armul pole mõõtu ega kirikukotil põhja.» «Bezbožnikust» polnud veel ei kippu ega kõppu, kui talupojad juba ütlesid: «Papi kott ning koti

sopp ei saa eladeski täis.» Kujukaks näiteks sellest ongi Kolmas Moosese raamat.

Ja igaüks, kes usuliste eelarvamustega on oma ajud ära nikastanud, võib need uuesti paika panna, kui ta loeb «Usklike ja uskmatute piiblit», selle Kolmandat Moosese raamatut.

ESIMENE PEATÜKK

KUIDAS JUMALALE TOITU VALMISTATI

(Kolmas Moosese raamat, I—IX)

ui ma kirjutan jumala köögist, jumalale toidu valmistamisest, siis saavad paljud minu kui ateisti peale pahaseks; pahaseks saavad muidugi need, kes praegugi mitmesuguse sildi all tegelevad sellessamas jumala köögis jumalale toidu valmistamisega ja nimetavad ennast elava kiriku pooldajaiks [69] või kelleks tahes, kuid kes tegelikult oma usulistes tõekspidamistes, mida nad rahvale jutlustavad, pole kuigi kaugele läinud nendest juudi karjakasvatajate hõimudest, kes praadisid härgi, oinaid, lambaid, sikkusid, tuvisid ja teisi loomi oma Jehoova jumalale, Seebaotile, Elohimile, Elile — kuidas teda eri aegadel ja eri kohtades ka nimetati.

Ja praegugi, kui teatud kindla retsepti järgi (saladus on siin väga suur) küpsetatakse igasuguseid kirikuleibasid [70], kui katoliku papp annab tärklisjahust armulaualeiba ja ajab rahvale puru silma: nüüd sööd sa issanda ihu (ja missugune mugavus — ilma kontideta!), kui antakse juua veini ja kinnitatakse, et see on issanda veri, või kui papid pritsivad vett, määrivad salviga, suitsutavad viirukit, põletavad küünlaid jne., — siis on see kõik pärit jumala köögist.

Nüüd aga imetlege, kuidas jumala köögis, kui pappide sõnade järgi juudid ainujumalasse uskusid ja selle jumala seadusi täitsid, asju aeti, imetlege sedasama jumalat, kes andis Moosesele ja Aaronile käsu, kuidas ja millal tuleb loomi praeks tuua, millega neid praadida, missugusesse tükke, missugusel hulgal ja mis puhul.

Kolmas Moosese raamat algab järgmise kokkadele antud päevakäsuga:

«Ja Jehoova hüüdis Moosest ja rääkis temaga koguduse telgi seest ning ütles: Räägi Iisraeli laste vastu ning ütle neile: Kui inimene teie seast võtab Jehoovale ohvrianni tuua, siis peate teie lojustest — veistest ja pudulojustest — oma ohvrianni tooma. Kui tema ohvriand on põletamisohver veistest, siis peab ta selle tooma *isase ja täiesti terve;* ta peab selle koguduse telgi ukse ette tooma, et ta võiks armas olla Jehoova ees. Ja ta peab oma käe põletamisohvri pea peale toetama, ja *see võetakse* tema käest hea meelega vastu ja ta eest tehakse *äralepitust.* Ja ta peab vasika ära tapma Jehoova ees, ja Aaroni pojad, preestrid, peavad vere tooma, ja seda verd piserdama ümberringi altari peale, mis koguduse telgi ukse ees on. Ja ta peab põletamisohvri ära nülgima ja selle tükkideks katki raiuma. Ja preester Aaroni pojad peavad altari peale tule tegema ja tule peale puud seadma. Ja preestrid, Aaroni pojad, peavad seadma tükid, pea ja rasva puude peale, mis on altaril tule peal. Ja sisikond ja säärad tuleb veega ära pesta; ja preester peab selle kõik altari peal põlema süütama põletamisohvriks. *See on tuleohver, magusaks lõhnaks Jehoovale»* (I, 1—9).

Siin on selgesti öeldud: loom peab olema isane ja täiesti terve. Kui karjakasvatamise tingimusi lähemalt vaadelda, siis saab meile muidugi selgeks, mispärast juudi karjakasvatajad peamiselt isaloomi ohvriks tõid. Emaloomad pidid ju jääma poegimiseks, karja suurendamiseks. Praegugi lähevad tapmiseks peamiselt isaloomad. Sellepärast toodi ka Jehoova jumalale ohvriks eeskätt härgi ja oinaid.

Kuid pöörake kõigepealt tähelepanu selle eeskirja üksikasjalisusele! Iga mees ei oska selle järgi talitada. Siin ei aita sellest, et pannakse tööle spetsiaalsete teadmistega lihunik või kokk; ta peab veel peensusteni teadma, millal ja missugune osa tuleb praadida, sest vastasel korral läheb kogu nõidus tühja. Kogu asi seisiski ju selles, et kui näiteks praed lamba neerusid ja loed veel nii- ja niisugused sõnad peale, siis antakse su patt andeks, kui sa aga nende eeskirjade vastu millegagi peaksid eksima, siis ajab see jumalat veelgi rohkem vihale. Seda oli juudi pappidele vaja, sest nad said sellega häid võimalusi rahva petmiseks.

Pärast seda, kui oli kindlaks määratud, kuidas tuua ohvriks veist, annab jumal sealsamas Moosesele käsu ka pudulojuste kohta:

«Ja kui tema ohvriand on pudulojustest — lammastest või kitstest — põletamisohvriks, siis peab ta selle tooma isase ja täiesti terve. Ja ta peab selle ära tapma altari kõrval põhja pool Jehoova ees, ja preestrid, Aaroni pojad, peavad selle vere piserdama ümberringi altari peale. Ja ta peab selle tükkideks katki raiuma, samuti tema pea ja ta rasva, ja preester peab need seadma puude peale, mis on altaril tule peal. Ja sisikond ja sääred tuleb veega ära pesta; ja preester peab selle kõik ligi viima ja altari peal põlema süütama. See on põletamisohver, tuleohver magusaks lõhnaks Jehoovale» (I, 10—13).

Ja jällegi on jumal ettenägelik: mida siis teha, kui ei missugusel altari küljel tuleb see oinas või sikk ära tappa ja mis tule peale seada. Mõni võib-olla hakkab arvama, et see polegi jumalale meelepärast, kuid niisuguseid inimesi piibel kohe rahustab. See, ütleb ta, on «põletamisohver, tuleohver magusaks lõhnaks Jehoovale», ärge siis kahelge!

Ja jällegi on jumal ettenägelik: mida siis teha, kui ei ole ei härga ega oinast, kas papp peab siis sellepärast nälga jääma? Ja ta annab juhendi ka selleks juhuks, kui käepärast on ainult linnud. Üksikasjaliselt räägib ta Moosesele, kuidas tuleb turteltuvil pea maha võtta, missuguses suunas altarist pugu ja suled ära visata, ja jällegi rahustab Moosest: *«See on põletamisohver, tuleohver magusaks lõhnaks Jehoovale.»*

«Kui keegi pattu teeb, et ta vandehäält[71] kuulnud on, ja ta on ise tunnismees, et ta seda kas on näinud või teab; kui ta seda teada ei anna, siis peab ta oma ülekohtu süüd kandma. Või kui keegi mingi roojase asja külge on puudutanud, olgu see roojase metsalise raibe, või roojase lojuse raibe, või roojase roomaja raibe, ja see on tal teadmata, siis on ta roojane ja süüalune. Või kui ta puudutab mõne inimese roojase asja külge kõiges selles roojuses, miska ta roojaseks saab, ja see on tal teadmata, ja saab teada, siis on ta süüalune. Või kui keegi vannub suust välja ajades, et ta tahab kurja teha või head teha, mil viisil inimene iganes võib seda vandega suust välja ajada, ja see on tal teadmata, ja ta saab teada, siis on ta süüalune ühe nendesinaste asjade pärast. Siis peab

sündima, et kui ta süüaluseks saab ühe nende asjade pärast, peab ta üles tunnistama, miska ta pattu on teinud. Ja ta peab oma patu pärast, mis ta on teinud, Jehoovale süüohvriks tooma ühe emase pudulojustest, ühe utet-talle või karuse kitse patuohvriks; ja preester peab tema eest ta patu pärast äralepitust tegema» (V, 1—6).

Kui tal aga ei ole utet-talle või karust kitse, mis ta siis peab tegema? Kuulis vandehäält, kuid seda teada ei andnud. Ta on ju selle juba üles tunnistanud?! Ei, ütleb papp, see ei loe, too aga praad. Kui utet-talle pole kuidagi võimalik tuua, siis toogu ta oma süüohvriks kaks turteltuvikest või kaks tuvipoega, teise patuohvriks ja teise põletamisohvriks. Ja jällegi antakse papile juhend, mida nende kahe tuviga teha:

«Ja ta peab nad preestri juurde viima ja esiti tooma selle, kes patuohvriks on; ja ta peab küünega tema pea lahti näpistama ta kukla kohas, aga mitte ühest ära lahutama, ja peab patuohvri verd altari seina külge piserdama, ja mis verest üle jääb, see peab altari aluse kõrvale välja pigistatama. See on patuohver. Ja teise peab ta põletamisohvriks tegema seatud kombe järgi; ja preester peab tema eest äralepitust tegema tema patu pärast, mis ta on teinud, ja siis antakse talle andeks» (V, 8—10).

Kui aga ka kahe turteltuvikese toomine käib tal üle jõu, siis toogu nisujahu.

«Ja kui ta jõud ei anna kaht turteltuvikest või kaht tuvipoega saada, siis peab ta sellepärast, et ta pattu on teinud, oma ohvri tooma: kaks toopi[72] peent jahu patuohvriks; ta ei pea mitte õli sinna peale panema ega viirukit[73] sinna peale panema, sest see on patuohver. Ja ta peab selle preestri kätte viima, ja preester peab sellest peoga võtma oma peotäie mälestuseohvriks ja altaril põlema süütama Jehoova tuleohvri peal. See on patuohver. Ja preester peab tema eest äralepitust tegema tema patu pärast, mis ta on teinud mingis neist asjust, siis antakse talle andeks; ja see peab saama preestrile nõnda kui roaohver» (V, 11—13).

Ja jällegi on see «tuleohver, magusaks lõhnaks Jehoovale»! Sealjuures ei unusta papp ennast kunagi.

«Ja preester peab roaohvri pealt mälestuseohvri võtma ja altari peal põlema süütama. See on tuleohver, magu-

saks lõhnaks Jehoovale. Ja mis roaohvrist üle jääb, see saab Aaronile ja tema poegadele. See on kõige pühem Jehoova tuleohvritest» (II, 9—10).

Ja äkki tuleb jumalale meelde: mis siis saab, kui unustatakse soola panemast, siis pole sellel ju mingit maitset! Sellepärast teeb ta Moosesele spetsiaalse korralduse:

«Ja kõik oma roaohvri-annid pead sa soolaga soolama, ja sa ei tohi oma jumala seaduse soola oma roaohvrist mitte ära jätta; kõigi oma ohvriandide peale pead sa soola tooma» (II, 13).

Peaasi oli seega sool — ärge soolamist unustage! Tuleb silmas pidada, et soola hind oli sel ajal väga kõrge. Ükskvahe olid soolatahvlid isegi vahetusrahaks. Kõrbes, kaugetes kohtades ja karjamaadel oli sool eriti tarvilik. Sellepärast panidki papid ettenägelikult kirja niisuguse seaduse — pappide kasuks soolamaksu võtmise.

Tervelt seitse peatükki Kolmandast Moosese raamatust — kolmas, neljas, viies, kuues, seitsmes, kaheksas ja üheksas peatükk — sisaldavad üksikasjalisi juhendeid, kuidas tappa, mis välja lõigata, mida praadida, kellele missugune tükk kuulub, kas papile või Jehoova jumalale, kas võib keegi teine seda liha süüa ja kes nimelt peab sööma, selgitatakse üksikasjaliselt, kas naised võivad süüa. Näiteks sellest tükist, mille papid endale võtavad, võivad süüa pappide meessoost sugulased. Järelikult pappide naised ja tütred peavad suu puhtaks pühkima! Mida see näitab? Ainult seda, et naises nähti looma, et teda alandati ja tehti orjaks, et teda peeti õigusetuks ja roojaseks olendiks.

Ärge pahandage mu peale, et ma nendest seitsmest peatükist teile üksikuid katkendeid esitan — laulust ei saa sõnu välja jätta. Kui te tahate teada saada, missugune see piibel on, siis võtke vastu, mis seal leidub.

Võtame tänuohvri. Jällegi peab loom olema täiesti terve. Üksikasjaliselt näidatakse ära, kus ta tuleb tappa, mida tuleb teha ta verega ja missugune tükk jumalale läheb:

«Ja ta peab tänuohvrist tuleohvri Jehoovale tooma, maorasva ja kõik rasva, mis sisikonna küljes on, ja mõlemad neerud ja rasva, mis nende küljes ja mis kõhusoonte küljes, ja rasva, mis maksa alumises osas, selle peab ta ühes neerudega ära võtma» (III, 3—4).

Ülaltoodud reegel kehtib veiste kohta; kui aga tegemist on pudulojustega, siis tuleb rakendada teist juhendit:

«Ja ta peab tänuohvrist tuleohvri Jehoovale tooma; tema rasva, terve saba, mis tema sabaluu küljes, peab ta ära võtma, ja maorasva ja kõik rasva, mis sisikonna küljes on, ja mõlemad neerud ja rasva, mis nende küljes ja mis kõhusoonte küljes, ja rasva, mis maksa alumises osas, selle peab ta ühes neerudega ära võtma. Ja preester peab selle altari peal põlema süütama. See on tuleohvri roog Jehoovale» (III, 9—11).

Kui aga tuuakse sikk või kits, siis on jällegi teine juhend:

«Ja ta peab sellest oma anni tuleohvriks Jehoovale tooma, maorasva ja kõik rasva, mis sisikonna küljes on, ja mõlemad neerud ja rasva, mis nende küljes ja mis kõhusoonte küljes, ja rasva, mis maksa alumises osas, selle peab ta ühes neerudega ära võtma. Ja preester peab need altari peal põlema süütama. See on tuleohvri roog magusaks lõhnaks (Jehoovale); kõik rasv saab Jehoovale» (III, 14—16).

Küll on ikka spetsialiseeritud värk! Iga asja eest omaette ohver. Juhtub nii, et teed teadlikult «pattu»; kuid piibel nõuab ohvrit ka ebateadliku patu eest. Sealjuures tuleb märkida seda, mis tänapäevalgi esineb: mingisuguse «patu» (patuks kuulutavad papid kõik selle, mis neile ja valitsevatele klassidele on ebasoodus või ohtlik) lunastamiseks (piiblis näidatakse täpselt ära, missuguse patu eest, kui palju, mida ja kuidas peab papp küpsetama või sööma) tuleb tingimata tuua ohver. Ja isegi siis, kui keegi eksituse tõttu pattu teeb, tuleb ikkagi praad tuua, tuleb ohverdada. Kolmanda Moosese raamatu neljandas peatükis kirjeldatakse pikalt ja laialt niisugust ohverdamist. Kõige selle äratoomine ajab lausa iiveldama. Lugege ise.

«Ja ta peab mullika tooma koguduse telgi ukse juurde Jehoova ette, ja peab oma käe mullika pea peale toetama ja mullika ära tapma Jehoova ees. Ja võitud preester peab mullika verd võtma ja selle koguduse telki viima. Ja preester peab oma sõrme veresse kastma ja verd seitse korda riputama Jehoova palge ette, püha maja vaheriide poole. Ja preester peab verd panema Jehoova palge ette,

altari sarvede peale ühes magusalt lõhnava suitsetamisrohuga, mis koguduse telgis on, ja kõik mullika vere peab ta valama põletamisohvri altari aluse kõrvale, mis koguduse telgi ukse ees on. Ja kõik patuohvri-mullika rasva peab ta talt ära võtma, maorasva ja kõik rasva, mis sisikonna küljes on, ja mõlemad neerud ja rasva, mis nende küljes ja mis kõhusoonte küljes, ja muu rasva, mis maksa alumises osas, selle peab ta ühes neerudega ära võtma, otse nõnda kui see tänuohvri härja seest ära võetakse, ja preester peab nad põlema süütama põletamisohvri altari peal. Aga mullika naha ja kõik tema liha ühes ta pea ning säärtega, ja ta sisikonna ja ta rooja, ja kõik mullika peab ta leeri taha viima niisugusesse puhtasse paika, kuhu tuhka maha puistatakse, ja peab selle puude peal tulega ära põletama; seal, kuhu tuhka maha puistatakse, peab ta selle ära põletama» (IV, 4—12).

«Ja kui tema põletamisohvri-and Jehoovale on linnu soost, siis peab ta oma ohvri viima turteltuvikesist või tuvipoegadest. Ja preester peab selle altari juurde viima, ja tema pea küünega lahti näpistama ja altari peal põlema süütama, ja selle veri tuleb välja pigistada altari seina külge. Ja ta peab tema pugu ühes ta sulgedega ära viima ja selle viskama altari kõrvale hommiku poole tuhapaika. Ja ta peab selle lõhki lõikama ühes ta tiibadega, ta ei tohi seda mitte ühest ära lahutada, ja preester peab selle altaril põlema süütama puude peal, mis tule peal on. See on põletamisohver, tuleohver magusaks lõhnaks Jehoovale» (I, 14—17).

Kuid ega lihast üksi ela. Teinekord tahad süüa ka leiba, õli ja muud. Ettenägelik juudi papp kirjutas ka selle kohta seaduse. Oma nimel ta seda muidugi ei kirjuta, vaid teeb nii, et «Jehoova hüüdis Moosest ja rääkis temaga». Niisama hästi oleks ta võinud Iisraeli lastele kirjutada: toodagu mulle kaks naela tuurakala seljaliha, nael kalamarja, hollandi juustu ja muud. Kõike seda oleks samuti võinud seaduses kirja panna, ning olekski olnud «jumala seadus»! Tõepoolest: siin ongi seadus roaohvri kohta:

«Kui keegi roaohvri-anni Jehoovale tahab tuua, siis peab tema ohvriand peenest jahust olema, ja ta peab õli sinna peale valama ja viirukit sinna peale panema. Ja ta peab selle viima preestrite, Aaroni poegade kätte, ja ta peab peoga sealt võtma oma peotäie tema peenest jahust ja

tema õlist kõige ta viirukiga, ja preester peab selle mälestuseohvriks põlema süütama altari peal. See on tuleohver, magusaks lõhnaks Jehoovale. Ja mis roaohvrist üle jääb, see saab Aaronile ja tema poegadele. See on kõige püham Jehoova tuleohvritest» (II, 1—3).

On ju selge, et inimene, kes tuvigi ei saa kinni püüda, on puruvaene. See ei tähenda midagi, toogu jahu, ja papp on jälle ettenägelik: ei saa kõike seda jumalale anda, tuleb ka endale jätta. Sellepärast kirjutabki ta otse jumala seadusesse: *ülejäägi saab preester «tänuohvrina» endale.*

Ka VI peatükis käsitletakse sama teemat. Siin on peamiselt tegemist roaohvriga. Jällegi näidatakse üksikasjaliselt, kuidas tuleb küpsetada, millest küpsetada, kes võib süüa ja kes mitte.

«Ja see on käsk roaohvri asjus: (preestrid) Aaroni pojad peavad seda Jehoova ette altari ette tooma. Ja preester peab oma peoga pealt ära võtma roaohvri peenest jahust ja ta õlist ja kõik viiruki, mis roaohvri peal on, ja ta peab selle altaril põlema süütama magusaks lõhnaks, mälestuseohvriks Jehoovale. *Ja mis sest üle jääb, seda peavad Aaron ja tema pojad sööma; hapnemata peab seda söödama pühas paigas, koguduse telgi õuel peavad nad seda sööma.* Teda ei pea mitte hapnenult leivaks tehtama; *selle olen ma nende osaks andnud oma tuleohvritest; see on kõige püham, nõnda kui patuohver ja süüohver. Kõik meesterahvad Aaroni laste seast peavad seda sööma; see olgu igaveseks seatud kombeks teie tulevate põlvede rahvale Jehoova tuleohvritest; mis iial nende külge puutub, peab püha olema.»*

«Räägi Aaroni vastu ja tema poegade vastu ning ütle: See on käsk patuohvri asjus: seal paigas, kus põletamisohver tapetakse, peab ka patuohver Jehoova ees tapetama; see *on kõige püham. Preester, kes seda patuohvriks toob, peab seda sööma; seda söödagu pühas paigas koguduse telgi õuel. Kes iial tema liha külge puudutab, saab pühaks,* ja kui selle verd riputatakse riide peale, mis temale riputatakse, selle pead sa pühas paigas ära pesema. Ja kiviriist, kus sees on keedetud, tuleb katki lüüa; ja kui ta vaskriista sees on keedetud, tuleb see puhtaks nühkida ja veega loputada. Kõik meesterahvad preestrite seast peavad seda sööma; see on kõige püham» (VI, 7—11 ja 18—22).

Seitsmes peatükk — süüohvri seadus — püüab sisendada: see on kõige püham! Ja jällegi üksikasjad, mida ja kuidas küpsetada ja kes võib süüa:

«See on käsk süüohvri asjus; see on kõige püham: Seal paigas, kus nad põletamisohvri tapavad, peavad nad ka süüohvri tapma, ja tema veri tuleb ümberringi altarile piserdada. Ja kõik tema rasva peab preester ohvriks tooma, saba ja maorasva, ja mõlemad neerud ja rasva, mis nende küljes ja mis kõhusoonte küljes, ja rasva, mis maksa alumises osas, selle peab ta ühes neerudega ära võtma. Ja preester peab neid altaril põlema süütama tuleohvriks Jehoovale. See on süüohver. Kõik meesterahvad preestrite seast peavad seda sööma; seda peab pühas paigas söödama; see on kõige püham. Nõnda kui on patuohver, nõnda on ka süüohver, üks käsk olgu neile; see peab saama preestrile, kes sellega äralepitust teeb» (VII, 1—7).

Kuid rahvale oli ju vaja anda mingisugust hüvitust. Sellepärast lubati tal aeg-ajalt süüa tükike sellest ohvrist ja kinnitati, et kui ta selle ohvri külge puutub, siis on ta pühitsetud, ta «patud» antakse andeks, ta põllud hakkavad head vilja kandma ning loomad hästi siginema, tal ei ole haigusi karta. Ja harimata ning pime rahvas, keda ahned papid täielikult oma võimu alla olid saanud, käis nende parasiitide järel, tõi neile loomi, jahu, õli, magusa lõhnaga taimi, aga papid kinnitasid talle, et kõik see läheb Jehoova jumalale.

Rahvas tahtis muidugi seda Jehoova jumalat näha, kuid papid rääkisid, et see ei ole võimalik. Ja tõepoolest, mida võisid nad näidata, sest jumalat pole ju olemas! Siis võtsid papid tarvitusele juba äraproovitud vahendi: hakkasid rahvast petma «imetegudega». Me näitame teile nüüd jumala au, näitame seda äkki ilmuva tulukese näol. Ja Kolmanda Moosese raamatu üheksandas peatükis kirjeldataksegi niisugust rahva petmist. Algul antakse käsk, kuidas seda korraldada ja mis tuleb sealjuures jällegi praadida ja kui palju:

«Ja see sündis kaheksandal päeval, et Mooses hüüdis Aaroni ja tema pojad ja Iisraeli vanemad, ja ütles Aaroni vastu: Võta enesele patuohvriks üks noor vasikas ja põletamisohvriks üks jäär, kes täiesti terved, ja too need Jehoova ette. Ja sa pead Iisraeli laste vastu rääkima ning ütlema: Võtke üks karune sikk patuohvriks, ja üks vasi-

kas ja üks lambatall, kes üheaastased ja täiesti terved, põletamisohvriks, ja üks härg ja üks jäär tänuohvriks, Jehoova ees ohverdada, ja roaohver, õliga segatud; sest täna annab Jehoova ennast teile näha. Ja nad võtsid kõik selle, mis Mooses oli käskinud, ja tõid koguduse telgi ette, ja kõik kogudus tuli sinna ligi ja seisis Jehoova ees» (IX, 1—5).

Seejärel jutustatakse, kuidas Aaron tappis loomad, kastis oma sõrme veresse, määris verega altari sarvi, süütas rasva ja neerud põlema, põletas patuohvri liha ära, — kõik täpselt eeskirjade järgi. Siis toodi temale jahu, mille ta samuti põlema pani. Seejärel tappis ta härja ja jäära ning piserdas jällegi nende verega altarit igast küljest. Härja rasva ja jäära saba, samuti neerud ja maksarasva süütas ta põlema. Siis võttis ta praetud rinna ja parema sapsu ning kõigutas neid praetud tükke kõigutamisohvriks jumala ees, pöördus seejärel rahva poole ja õnnistas teda nende veriste, rasvast ja praetud lihast määrdunud kätega. Edasi aga räägib piibel järgmist:

«Ja Mooses ja Aaron tulid koguduse telki ja tulid jälle välja ja õnnistasid rahvast, ja Jehoova au näitas ennast kõigele rahvale. Ja tuluke tuli Jehoova eest välja ja sõi altari pealt ära põletamisohvri ja rasva; ja kõik rahvas nägi ja hõiskas ja heitis silmili maha» (IX, 23—24).

Näete nüüd, kui kergeusklik oli rahvas ja kui lihtne oli teda petta.

Hea küll, ütlevad papid, milleks kõike seda meelde tuletada, kõik see leidis aset kauges minevikus, kui juudid ei olnud veel haridust saanud. Kuid mispärast te kõigiti toetate usklikes mõtet, et piibel on pühakiri, mitte aga jutustused sellest, kuidas teie enda kolleegid — juudi hõimu papid — vanal ajal rahvast petsid?

TEINE PEATÜKK

JUMAL EI SALLI VÕISTLEJAID EHK LUGU SELLEST, KUIDAS KAKS JUUDI PAPPI ALTARIL ÄRA KÄGISTATI

(Kolmas Moosese raamat, X)

ga Aaroni pojad Naadab ja Abihu võtsid kumbki oma sütepanni ja panid tuld nende sisse ja panid suitsetamisrohtu sinna peale, ja nad viisid Jehoova ette võõrast tuld, mida ta neile ep olnud käskinud. Siis läks tuli Jehoova eest välja ja põletas nad ära, ja nad surid Jehoova ette» (Kolmas Moosese raamat, X, 1—2).

Nõnda räägitakse Kolmandas Moosese raamatus. Noored papid ei võtnud tuld jumala köögist, vaid tõid selle teisest kohast, ja jumal tappis nad sellepärast ära. Tegelikult aga panid niihästi muistsete uskude kui ka tänapäeva uskude papid seda laadi tegusid toime lihtsalt seepärast, et nad ei salli võistlejaid. Kui kriminaaljälitamine oleks tol ajal olnud hästi organiseeritud, siis jumala hääletorud — Mooses ja Aaron — oleksid sattunud süüpinki; siin aga, nagu näeme, maskeeriti asi osavasti ära, sest Mooses ja Aaron vedasid rahvast ninapidi ja rääkisid talle, et kõik see on «jumalast». Nemad ju sisendasid rahvale, et see tuli, millel oinaid, härgi ja tuvisid jumalale praetakse, on püha. Nemad ju sisendasid rahvale, et kui võtta tuld teisest kohast, siis on see patt jumala ees, mida karistatakse surmaga. Vere hinnaga kaitsesid papid oma seisuse privileege. Heldeke küll: kui ükskõik missugusest ahjust võetud tuletukk on võrdne ja ühesugune jumala köögist toodud tuletukiga, siis kaob ju igasugune aukartus jumala köögi vastu ja papid peavad oma poe

kinni panema. Järelikult tuleb näidata, et jumal karistab kõiki neid, kes tahavad temaga võistelda, leiva tema käest ära võtta. Kui näiteks iga pagarisaia võib võrdseks pidada kirikuleivaga, siis hakkavad kõik ostma kirikuleiba pagari juurest, kondiitrikauplusest, siis on ka aukartus pappide «salapärase» töö vastu kadunud; järelikult tuleb näidata, et nende vahel on suur vahe. Kirikuleibade küpsetaja töö ei seisa selles, et ta lihtsalt saiakesi küpsetab; ta küpsetab ahjus jumala ihu. Seesinane saladus on suur, jumal ongi teda volitanud tavalises leivakünas valmistama taignast jumala ihu.

Juudi papid, kes tahtsid jumala kõõgi «saladuselt» katte maha kiskuda, tehti seega vagaks. Pärast seda püüdis Mooses oma kaasosalist Aaronit rahustada.

«Ja Mooses ütles Aaroni vastu: Seep see on, mis Jehoova on rääkinud ning ütelnud: ma tahan ennast näidata pühana nendele, kes mu ligidale tulevad, ja tahan kõige rahva silma ees austatud olla. Ja Aaron oli vait» (X, 3).

Pilt on kõigiti täielik, eks ole ju? Maas on kaks tapetud pappi, Aaroni poega. Mooses seletab Aaronile: selle tapmisega tahtis Jehoova jumal ise rahva silma ees austatud olla. Aaron muidugi vaikib: mis ta võikski ütelda, ta on ju selle asja kaasosaline. Siis aga hakkavad kuriteo jälgi kaotama.

«Ja Mooses kutsus Miisaeli ja Elsavani, Aaroni lelle Ussieli pojad, ja ütles nende vastu: Tulge ligi, kandke oma vennad pühast paigast ära leeri taha. Ja nad tulid ja kandsid nad nende aluskuubedega tükkis leeri taha, nõnda kui Mooses oli ütelnud» (X, 4—5).

Nüüd saab lollgi aru, et kogu jutt nende ärapõletamisest on muinasjutt. Kui inimesed ära põlesid, kuidas siis nende aluskuued (riided) terveks jäid?

Kinnitan teile, usklikud ja ateistid, et see piiblis kirjeldatav ammuaegne asi on tume, et see on kriminaalasi. Mooses ja Aaron olid piibli sõnade järgi puutumatud isikud, rahvas uskus nendesse, sest ta kartis heebrealaste jumala viha. Ja sellest piiblijutustusest võib selgesti näha, et selle usu katte all tegid nad «pühas paigas» niisuguseid asju, mille puhul võib praegu ainult käsi lahutada. Niipea kui me katsusime asja natukegi uurida, võis kohe näha, et kogu selle piiblijutustusega püütakse usklikele selgeks teha: ärge astuge jumala käsust üle isegi pisi-

asjades — kohe paneb ta teid põlema, hävitab ära. Et need ähvardused ei jääks tühjadeks sõnadeks, selleks panid nii juudi kui ka ristiusu kiriku papid ja preestrid altareil kogu ajaloo vältel toime palju kriminaalkuritegusid. Kõiki neid kuritegusid maskeeriti jumala kättemaksuga.

Piiblijumal põletas niisiis kaks pappi, Aaroni poega, sellepärast ära, et nad panid viirukipannile süsi, mis ei olnud võetud jumala köögist. Pärast seda imelist jutustust esitatakse meile äkki jumala kõige ootamatum jutuajamine Aaroniga. Mõtelge ainult: tegid need papipojad hästi või halvasti, kuid nende süü oli igatahes tühine. Isa on tujust ära. Ja äkki, asja ees teist taga, niisugune jumala jutuajamine Aaroniga:

«Ja Jehoova rääkis Aaroni vastu ja ütles: *Sa ei tohi mitte viina ega õlut juua,* ei sina ega su pojad sinuga, kui te koguduse telki lähete, et te ära ei sureks; *see olgu igaveseks seadmiseks teie tulevate põlvede rahvale. Ja et te vahet teeksite püha ja selle vahel, mis püha ei ole, ja roojase ja puhta vahel*» (X, 8—10).

Kui kriminaalasjade uurija selgitaks nende kahe papipoja saladusliku surma põhjusi, kes «pühas paigas» ära põlesid nii, et nende riided terveks jäid (kartulite küpsetamisel on vastupidine lugu: kest kõrbeb ära, seest aga lähevad pehmeks), ja kui ta oleks juhtunud kuulma seda Jehoova jumala jutuajamist Aaroniga, siis taipaks ta otsekohe: ehee! siin on mängus nähtavasti ka puskar! purjus päi ajasid jumala köögi mõne teise köögiga segi, võtsid võib-olla mõne lahke emanda käest viirukipanni jaoks tuld, ei suutnud puhta ja roojase vahel vahet teha.

Huvitav on siin see: papid räägivad, et piibel on pühakiri. Mispärast ei pea nad siis ise kinni sellest viina kohta antud käsust? Kes ei teaks, et papid tulevad jumalateenistusele sageli purjus peaga? See aga on ju antud pappidele igaveseks seadmiseks! Heebrealaste jumal otsekui räägiks Aaronile: ära sa mure pärast jooma hakka.

Seejärel «lohutab» Aaronit ka Mooses: ta räägib Aaronile ära, mis viimasele jumala köögist osaks saab: 1) roaohver; 2) «kõigutamise rind ja ülestõstmise saps». Lohutab pappi, et nii peab see kogu eluaja olema.

Selles jutustuses näidatakse eriti kujukalt, kuidas ja missuguste julmade abinõudega kaitses pappide ja «paganausu» preestrite seisus oma kunsti ja oma nõidumiste «saladusi», missugusel viisil püüdis ta rahvale selgeks

teha, mida kujutab endast vaimuliku isik ja kõik, mis teda ümbritseb; siin näidatakse, et kõik petmiseks kasutatavad pappide tootmisriistad ja -vahendid — kõik need viirukipannid, nende jaoks vajalik süsi, altariäärne tapamaja ja altar ise — on «pühad» asjad. Me võisime tähele panna veel võrdlemisi hiljuti, Volgamaal 1921.—1922. aastal valitsenud suure nälja ajal, kuidas papid samuti püüdsid tõestada, et kõik need viirukipannid, karikad ja muud jumala köögi nõud on pühad asjad ja et jumal karistab inimesi, kui neid asju vahetatakse harilikele surelikele, näljastele talupoegadele mineva vilja vastu.

KOLMAS PEATÜKK

MENÜÜ (TOIDUKAART) IGAVESEKS AJAKS*

(Kolmas Moosese raamat, XI)

Muistsel ajal oli pappidel palju rohkem võimu. Oli aeg (ja seda aega piiblis kirjeldataksegi), kus papi («paganausu» preestri, vaimuliku, eriti aga vanema papi, ülempreestri) käes oli kogu võim, kus ta võis välja anda kohustuslikke seadusi, surma mõista ja armu anda, kus ta andis välja eeskirju, dekreete ja käskusid kõigis küsimustes**. «Paganausu» preester või papp, kui kasutada tänapäeva väljendust, *reglementeeris* kogu elu, s. o. määras kindlaks kogu igapäevase elu korralduse. Sellepärast me leiamegi piiblis seadusi selle kohta, mida võib süüa ja mida mitte, mida võib ja mida ei tohi külvata, kuidas ravida nakkushaigusi, kuidas need haigused kindlaks määrata. Piibel on ühel ja samal ajal kokaraamat, kodutohter, loomade arstimise käsiraamat, sõja ajalugu.

Kolmanda Moosese raamatu XI peatükis loendatakse loomad, keda võib süüa ja keda mitte. Ja me saame teada, et *jänest ei tohi süüa seepärast, et ta mäletseb küll mälu,* aga sõrgu tal ei ole. Iga vähegi taibukas talulaps teab, et jänes ei ole mäletseja (nagu näiteks lehm

* Kolmandat peatükki peaksid lugema eriti kooliõpilased, kes õpivad *zooloogiat,* s. o. loomateadust, et nad näeksid, missugune lapsik, õigemini küll metsinimestele omane arusaamine oli piibli koostajail loomariigist.

** Kuni möödunud sajandi 70-ndate aastateni oli katoliku kiriku «ülempreester», Rooma paavst, ühtaegu ka ühe osa praeguse Itaalia territooriumi valitseja. 1929. aastal, pärast kokkuleppe sõlmimist Itaalia fašistliku valitsusega, tunnistas viimane paavsti väikese Vatikani riigi valitsejaks (see riik asub Rooma linna territooriumil). Siin, oma riigis, on Rooma paavstil õigus oma alamaid surma mõista ja jälitada.

või lammas), vaid et ta kuulub *närijate* liiki (kes oma hammaste ja mao ehituselt mäletsejatest täielikult erinevad). Piibli koostajate võhiklus paneb otse hämmastama. Järelikult need, kes jänest söövad, teevad pattu, sest nad rikuvad jumala eeskirju.

Aga kuidas on siis lugu seaga? Piibli jumal-isa (Jeesuse kui jumala poja isa) keelas sealiha söömise ära. Põhjus on järgmine:

«Ega siga, sest tal on küll sõrad ja sõrad ühest lahti, aga mälu ta ei mäletse; see olgu teile roojane. Nende lihast ei tohi te süüa ega nende (s. o. jänese ja sea. — *J. J.*) raipe külge puudutada: need olgu teile roojased» (XI, 7—8).

Palun ütelge mulle, usklikud ristiinimesed, kes te kinnitate, et piibel on pühakiri ja et seda, mis temas öeldud, tuleb täita. Ma tean, et paljud teist jänest ei söö. Aga sealiha, sink, pekk — kes usklikest seda ei sööks? Kõik need teie hulgast, kes peavad piiblit «pühakirjaks», ei tohi ei sealiha ega jänest süüa. Kas keegi teie hulgast täidab seda «käsku»?

Tänapäeva juudi pappidel on piibli põhjal piinlik seletada, mispärast jänese- ja sealiha ei tohi süüa, nad teavad, et vastavad piibli seletused on absurdsed. Sellepärast on nad nüüd välja mõelnud teisi põhjendusi. Kuumas kliimas olevat sealiha söömine kahjulik. *See on absoluutselt vale.* Hiinas süüakse meeleldi sealiha (samuti koeraliha), nagu ka Austraalias, kus kliima on võrdlemisi palav. Ja miks ei võiks siis piiblis otseselt öelda: ärge sööge sealiha, eriti niisugust, mis ei ole hästi läbi keedetud, sest pooltoore sealiha söömisest võib kergesti saada trihhiini (liik sooleusse). Siis oleks asi selge. Nüüd aga näeme kirjaoskamatuid targutusi mäletsemise kohta. Tont võtaks seda mäletsemist ja neid sõrgu: need võib jätta Aaronile ja Moosesele ja kogu nende pappide suguvõsale. Need seadused näitavad ühelt poolt madalat kultuuritaset (looduse mittetundmine) ja teiselt poolt seda, et paljud loomad olid omal ajal tõenäoliselt ühe või teise sugukonna või hõimu «tootemid» (sugukonna loomad) ja nende söömine oli keelatud (tabu); see keeld läks sugukonnast sugukonda pärimuse näol edasi [74].

Kui te vaatate söömiseks keelatud loomade, neljajalgsete ja lindude nimekirja, siis näete, et seal on loendatud kullid, varesed, kajakad, kured — need, kelle liha ei ole

maitsev. Aga küllap vist kalkunit võib, ja kana, tuvi, pardi, hane söömine ei ole keelatud: ega Moosese suu sarvest olnud, ainult jänese ja põrsaga kukkus sisse, laskis märgist mööda, võttes usklikelt juutidelt ja nende järel ka muhameedlastelt võimaluse süüa sealiha enda lõbuks ja kasuks.

Eriti põlgab piibel muuseas ka kameeleoni. Kes tunneb seda kena loomakest, see teab, et toiduks ta ei kõlba, kuid ta on tore, vagune ja *kasulik* loom (sööb hulgaliselt putukaid ja tõuke). Kui juhtud selle looma külge puutuma, olgu ta elus või surnud, siis oled roojane, kõik nõud, millesse kameeleon peaks kukkuma, tuleb puruks lüüa, ahjud ja kolded maha kiskuda. Kui seemneviljale langeb midagi kameeleonist, siis ei tohi seda maha külvata.

Pappidele olid niisugused seadused kasulikud. Nende seaduste abil sai pappide või «paganausu» preestrite seisus töörahva hulgad täielikult oma võimu alla. Iga samm oli ette nähtud, iga samm pidi kindlustama selle parasiitide seisuse võimu.

Häda sundis muidugi rahvast neid seadusi sageli rikkuma. Kuid neid rikkudes pidi ta mõtlema sellest hirmsast karistusest, mis ootab teda jumala ees tehtud «pattude» pärast, selle pärast, et ta oli söönud seda looma, keda juudi rabi oma seadusega oli ära keelanud, kinnitades, et see seadus olevat jumalast:

«See on käsk lojuste ja lindude ja kõikide elavate hingede asjus, kes vees liiguvad, ja iga hinge kohta, kes maa peal roomab» (Kolmas Moosese raamat, XI, 46).

Meie, marksistid, materialistid, oleme alati kinnitanud, et *olemine määrab teadvuse.* Kujuka näite selle kohta annab just seesama Kolmanda Moosese raamatu peatükk. Selles räägitakse muuseas järgmist:

«Aga kõigist tiibadega ussidest võite teie neid süüa, kes nelja jala peal käivad, kel sääred on labajalgade peal, nii et nad nendega maa peal võivad hüpata. Neist võite teie neidsinaseid süüa: rohutirtse nende sooga, ja solamit[75] ta sooga, ja hargolit ta sooga, ja haagabit ta sooga» (Kolmas Moosese raamat, XI, 21—22).

Lihtsamalt öeldes: juutide seadused lubasid rahval mitut liiki rohutirtse toiduks tarvitada. Kust see võeti? Peaaegu kõik Araabia, Põhja-Aafrika ja teiste naabermaade kõrbeelanikud-rändrahvad tarvitavad praegugi rohutirtse toiduks, kogudes neid kottidesse. See oli oma-

moodi kõrbeleib. Rohutirtse praetakse, säilitatakse kuivatatud kujul ja süüakse. Muistsed juudid, kes kuulusid samuti rändrahvaste hulka, pidid paratamatult tarvitama seda toitu, kui rohutirtsude parved peale tulid. Nad sõid neid suurel hulgal. Moosese seadustes aga pandi juba tagantjärele kirja, et rohutirtse võib süüa, kusjuures — lammastelegi naeruks — arvati rohutirtsud *roomajate* (aga mitte putukate) hulka, ja veel niisuguste roomajate hulka, kellel on *sääred labajalgade peal!!!* Kõigil loomadel on säär üks jala osa. Kuid kus siis piibli seaduseandja võis teada kas või seda, mida teab praegu iga koolilaps!

Sajad tuhanded juudid ja muhameedlased, kes on usule juba selja pööranud, söövad nendest keeldudest hoolimata nii sealiha kui ka jäneseid. Soovitan kõigil usklikel sülitada nendele väljamõeldistele ja pappide lorijuttudele. Rohutirtsudega aga kostitage oma rabisid, hassiide, sadikuid ja teisi oma pühakuid. Kostitage neid rohutirtsudega ja ütelge neile, et selle toidu on piiblijumal oma lastele Moosese kaudu määranud.

NELJAS PEATÜKK

KUIDAS JUMAL TEGELES ARSTITEADUSEGA

espool rääkisime juba, et muistsete pappide, «paganausu» preestrite ja tarkade tegevus ei seisnud ainult jumala ja jumalatega läbikäimises, vaid nad ravisid ka inimesi. Nõidumine oli samuti nende tegevusala.

Kui keegi soolapuhuja nendelt leiva ära võttis, siis kuulutasid nad ta nõiaks. Ajal, kui oli juba välja kujunenud usk headesse ja pahadesse vaimudesse, kui inimesed olid oma kujutlustes loonud head ja kurjad jumalad, head ja kurjad inglid (inglid ja kuradid), siis kuulutasid papid ennast kõikvõimsaks, kes suudavad käsutada kõiki neid jõudusid, oma konkurente aga, kes samuti selle asjaga tegelesid, süüdistasid nad paha vaimuga, kuradiga läbikäimises. Hiljem jõudsid papid niikaugele, et saatsid oma võistlejaid rahva petmise alal tuleriidale, ise aga hakkasid rahvahulki veelgi häbematumalt petma.

Piiblis on palju eeskirju, mis jumal olevat inimestele andnud. Üks osa nendest eeskirjadest on arstlikud nõuanded, kuidas ravida paiseid, kuidas kasvajat ära tunda, kuidas teada saada, kas on tegemist pidalitõve või ohatisega; jumal õpetas ravima ohatist niihästi inimese keha kui ka maja küljes. Piiblis räägitakse muidugi, et kõik need arstlikud nõuanded olevat jumal ise Moosesele ja Aaronile edasi andnud. Näiteks:

«Ja Jehoova rääkis Moosese ja Aaroni vastu ning ütles: Kui ühe inimese liha naha küljes on muhk või raig või valge laik, ja see näib nõnda kui pidalitõve veana tema liha naha küljes, siis peab ta viidama preester Aaroni juurde või ühe tema poja, preestri juurde» (Kolmas Moosese raamat, XIII, 1—2).

Nagu näete, ei tulnud haiget viia arsti vastuvõturuumi ega velskri juurde, vaid papi juurde. Kolmanda Moosese raamatu XIII ja XIV peatükis kirjeldatakse üksikasjaliselt, kuidas kindlaks teha, kas see on ohatis või pidalitõbi, ja mida niisugusel juhul teha. Usklik inimene võib ütelda: nendes kirjeldustes on üht-teist, mida praktikas on kasulik rakendada. Kui näiteks inimese kehale tekkis mingisugune pahaloomuline paise või muhk, siis käskisid papid selle haige tervetest eraldada: algul seitsmeks päevaks, ja kui pärast seda muhk ei ole kadunud, siis veel seitsmeks päevaks, kui aga muhk suurema ulatuse võtab, siis tuli haiget veelgi kauemaks ajaks teistest inimestest eraldada (teaduslikus keeles nimetatakse seda praegu isoleerimiseks).

Nendes eeskirjades ei ole midagi niisugust, mis oleks jumalast tulnud: pikaajalised *kogemused ja tähelepanekud* olid inimestele juba ammust ajast näidanud, et niisugune haige isoleerimine on kasulik. Järelikult etendas inimeste praktika ja nende kogemused otsustavat osa. Ja just need kogemused said nüüd pappide monopoliks, lihtne ühiselu reegel kuulutati jumala käsuks. Sellega püüdsid papid kui jumala «volinikud» mõju ja võimu enda käes hoida. Ja kui neid lihtsaid nõuandeid pidada jumala eeskirjadeks, siis oleks meil täielik õigus nimetada iga arstiteaduslikku raamatut «pühakirjaks», sest nendes raamatutes antakse tõepoolest head nõu haiguste vastu võitlemiseks ja nende ärahoidmiseks.

Kõige hirmsam haigus oli ja on praegugi pidalitõbi. Praegu, tõsi küll, on võimalik pidalitõbe, eriti tema algstaadiumis, vägagi edukalt ravida röntgenikiirtega, raadiumiga (see on väga haruldane ja väga kallis aine; ta saadab endast välja kiiri, millega ravitakse pidalitõbe, söötraiga, mitmesuguseid pahaloomulisi kasvajaid ja teisi raskeid haigusi; kõiki neid haigusi peeti varem parandamatuiks). Pidalitõbe kardeti just sellepärast, et teda ei osatud ravida. Papid püüdsid siis näidata, kuidas pidalitõbe ära tunda, ja kui nähti, et paise inimese kehal sarnaneb pidalitõvega, siis kuulutati see inimene pidalitõbiseks, roojaseks, tõmmati ta riided lõhki, aeti ta katmata peaga tänavale, ja kuhu ta ka iganes tuli, seal pidi ta hüüdma: «roojane olèn, roojane!»

«Ja kui mehe juuksed peast ära tulevad, siis on ta kuklast kiilaspea; ta on puhas. Ja kui juuksed tema otsaesise

poolt ära on tulnud, siis on ta eestpoolt kiilaspea; ta on puhas. Ja kui kuklast kiilaspeal või eestpoolt kiilaspeal on punakasvalge viga, siis on see pidalitõbi, mis on välja löönud tema kiilaspähe kuklal või otsaesisel; ja preester vaatab teda, ja vaata, vea muhk on punakasvalge tema kiilaspeal kuklal või otsaesisel, just nõnda kui pidalitõve nägu liha naha küljes, siis see mees on pidalitõbine, ta on roojane; preester peab ta kindlasti roojaseks mõistma; tema viga on ta peas. Ja pidalitõbine, kelle küljes viga on, sellel peavad lõhkirebitud riided olema, ja ta pea peab sassis olema, ja ta peab habeme kinni mässima ja hüüdma: Roojane, roojane! Kõik päevad, mil viga tema küljes on, peab ta roojane olema, ta on roojane; ta peab üksi elama, väljaspool leeri olgu ta aset» (Kolmas Moosese raamat, XIII, 40—46).

Tarvitseb ainult seesama kirjeldus tähelepanelikult läbi lugeda, ja igaühele, kes arstiteadusega praegu vähegi kursis on, saab selgeks, et pidalitõbiste hulka arvati suur hulk inimesi, kellel oli lihtsalt ohatis või mõni muu nahahaigus. Need haigused on praegu kergesti ravitavad. Siis aga kuulutati need õnnetud inimesed pidalitõbisteks, kihutati tervete inimeste hulgast välja, sunniti elama koos tõeliste pidalitõbistega.

Nendelt said nad nakkuse teel pidalitõve ja niiviisi hukkusid paljud inimesed.

Nendes kirjeldustes, nagu me juba märkisime, on ühtteist kasulikku. Näiteks haigete eraldamine tervetest, haigestunud inimeste riiete ärapõletamine, haigete raseerimine, kusjuures mõnikord aeti habemenoaga kõik inimese keha karvad maha, haigete kõige hoolikam pesemine. Kõik see oli muidugi tähelepanekute ja kogemuste tulemus. Kuid papid poleks olnud mingid papid, kui nad ka siin ei oleks kasutanud kelmust ja pettust. Sellepärast rakendasid papid peale nende arstiteaduslike ja sanitaarsete abinõude haigete juures ka nõidumist. Kolmanda Moosese raamatu XIV peatükis antakse «käsk pidalitõbise kohta» tema puhastamise päeval.

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu ning ütles: See peab käsk olema pidalitõbise kohta tema puhastamise päeval, kui ta preestri juurde peab viidama... Ja preester peab käskima, et võetaks selle eest, kes tuleb puhastada, kaks elavat puhast lindu, ja seedripuud, ja helepunast lõnga ja iisopit (äädikat. — *J. J.*). Ja preester peab käskima, et

teine lind tapetaks saviriista sisse allika vee kohal... Ja ta peab selle peale, kes pidalitõvest peab puhtaks saama, seitse korda verd piserdama ja ta puhtaks mõistma, aga elava linnu peab ta välja peale lahti laskma» (Kolmas Moosese raamat, XIV, 1—7).

Papid tahtsid juuresolevatele inimestele otsekui ütelda: see inimene on praegu küll terve, aga kui mina, isa Aaron või isa Ivan, ei tapa seda lindu, ei kasta elavat lindu ja seedripuu tükki selle tapetud linnu veresse ega tervet inimest kõige sellega ei piserda, siis ei tule mitte kui midagi välja, see inimene jääb uuesti haigeks. Aga mispärast, küsib mõni, see elav lind välja peale lahti lasti? Sellest ma tahangi nüüd rääkida. Muistsel ajal olid inimesed arvamisel (ja papid toetasid nende mõtet ning pookisid inimesele niisuguseid mõtteid külge), et haigus on mingisugune paha vaim (sorts, tont), mis inimesse elama asub. Teda võib, nagu evangeeliumis räägitakse, inimesest välja ajada ja seakarja sisse saata; paha vaim, kes siiamaani inimeses asus, läheb siis sigadesse, ja sead kukutavad end merde. Haigus võib ka mõnele teisele loomale üle minna.

Veel hiljuti «ravisid» papid ja lahkusujutlustajad kolkakülades (kohati aga «ravivad» veel praegugi) hüsteerikahaigeid naisi «kurjade vaimude väljaajamisega»: nad ütlesid (ja ütlevad) närvihaigete inimeste kohta, et nendesse on läinud kuri vaim, keda tuleb välja ajada palvetega, teinekord aga ka hoopidega. Niisugune «ravimine» oli külas varematel aegadel küllaltki levinud, ja paljud õnnetud naised pidid niisuguse «ravimise» tagajärjel oma elu kaotama, langedes harimatute pappide ja lahkusujutlustajate ohvriks. «Kurjade vaimude väljaajamine» haigetest on muistsete usundite jäänus. Nende usundite jälgi me leiame piiblis, kus samuti arvatakse, et haigus on midagi vaimu, kurja olevuse taolist, kes on inimese sisse läinud ja keda võib lõplikult välja ajada — puu, looma jne. sisse üle kolima sundida.

Aastail 1913—1917 elasin ma Jakuutias. Ja jakuudi šamaanid (nõidumisega tegelevad preestrid) «ravivad» inimesi igasugustest haigustest järgmiselt: nad valmistavad inimese kuju — lihtsa puunuku, panevad sellele selga samasugused riided, mida haige tavaliselt kannab, ja teesklevad, nagu ajaksid nad inimese haiguse sellesse nukusse. Seejärel teevad nad puust või puukoorest väi-

kese lootsiku, panevad selle nuku lootsikusse, lasevad selle jõe vooluga liikuma ja kinnitavad teistele, et haigus niiviisi läheb haigest inimesest selle nuku sisse üle. Sellelsamal põhineb ka teist laadi nõidumine, kui tahetakse inimest tappa, kuid ei ole võimalik seda otseselt teha. Sel juhul tehakse nukk, mis peab olema selle inimese teisik või ta kuju, ja hävitatakse ta, maetakse maa sisse või raiutakse tükkideks ning usutakse sealjuures, et nüüd peab samasugune lugu juhtuma selle inimesega, keda samal ajal igasuguste sõnadega sajatatakse.

Kolmandas Moosese raamatus (peatükid XIV—XV!) kirjeldataksegi niisugust juudi pappide nõidumist. Kui nad olid elava linnu äratapetud linnu veresse kastnud ja ta seejärel välja peale lahti lasknud, siis kuulutasid nad, et see väljal lendav lind viib haige inimese tõve endaga kaasa. Sellelsamal põhines ka patuoina ajamine kõrbesse (edaspidi räägime sellest üksikasjalisemalt). Just selle oina peale pandi kõik patud ja kõik kuriteod, aeti ta siis kõrbesse, ja see oinas pidi kõik inimeste patud, kuriteod ja haigused endaga kaasa viima.

Kuid ka sellest nõidumisest oli pappidel veel vähe. Inimeste mõttelendu oli vaja veel tugevamini mõjutada: ravimine ravimiseks ja ohver ohvriks, aga kui mina, papp Aaron või Dormidont või Feraponť, ei tee tema kallal sihukesi vigureid, siis ei tule midagi välja! Missuguseid vigureid tegid siis veel papid sel puhul? Sellest tasub rääkida. Kõigepealt hoolitsesid papid oma tasku eest, peaasi oli tuua ohver. Tervekssaanud inimene pidi kaheksandal päeval võtma kaks täiesti tervet oiniktalle ja ühe täiesti terve aastase utet-talle, peale selle veel tooma paraja koti nisujahu ja õli. Kõik selle pidi ta tooma papile, ja papp võtab oina ning toob selle ohvriks, võtab õli endaga kaasa ja teeb näo, nagu tooks ta kõik selle jumalale: «Ja peab neid kõigutama kõigutamisohvriks Jehoova ees» (Kolmas Moosese raamat, XIV, 12).

Pärast seda oinas tapetakse, ja järgneb niisugune komöödia:

«Ja preester peab võtma süüohvri verd ja peab seda panema parema kõrva otsa peale sellele, keda puhastatakse, ja ta parema käe põidla peale, ja ta parema jala suure varba peale. Ja preester peab võtma õli kortlist ja oma vasakule peole valama. Ja preester peab oma parema sõrme kastma õlisse, mis tema vasakul peol on, ja peab

seda õli oma sõrmega riputama seitse korda Jehoova ette. Ja preester peab seda õli, mis tema peole järele jääb, panema parema kõrva otsa peale sellele, keda puhastatakse, ja tema parema käe pöidla peale, ja ta parema jala suure varba peale, süüohvri vere kohta. Ja mis õlist preestri peol üle on jäänud, selle peab ta panema pea peale sellele, keda puhastatakse; ja preester peab tema eest äralepitust tegema Jehoova ees. Ja preester peab patuohvri ohverdama ja äralepitust tegema selle eest, keda roojusest puhastatakse; ja pärast peab ta põletamisohvri tapma» (XIV, 14—19).

Te mõtelge ainult, missugune spetsialist peab see küll olema! Teine läheks siin omadega sassi. Kõik on tarvis meeles pidada: verega tuleb ju määrida tingimata parema kõrva otsa, parema käe pöialt ja veel parema jala suurt varvast; pead hoolega valvama, et jalga või sõrme või kõrva segi ei aja, sest muidu läheb kogu nõidumine tühja! Siin peab olema spetsialist, peensusteni seda asja tundma, et midagi sassi ei ajaks, muidu võid veel õli valele peopesale valada ja õlisse vale sõrme kasta. Ja kuidas siis võiks lihtne inimene seda õli oma sõrmega seitse korda Jehoova ette riputada, kui ta sedasama Jehoovat ei näe? Papp teeb aga näo, nagu näeks ta seda jumala nägu ja pritsib selle peale õli. Te mõtelge ainult: kui igast maailma äärest pritsivad papid iga päev Jehoovat õliga, kui palju siis seda õli tema peale pritsitakse ja missugune rasvane, õline nägu peab sellel Jehooval olema!

Ja kui haige on vaene inimene, siis käsib piibel temale teha väikese hinnaalanduse.

«Aga kui ta kehv on, nii et ta jõud ei anna, siis peab ta ühe oiniktalle võtma kõigutamise süüohvriks, et tema eest äralepitust tehtaks, ja ühe kannu peent jahu õliga segatud roaohvriks, ja ühe kortli õli, ja kaks turteltuvikest või kaks tuvipoega, nõnda kui tema jõud annab; ja teine peab olema patuohvriks ja teine põletamisohvriks» (XIV, 21—22).

Ja jällegi tuleb kordamisele seesama komöödia, kus papp võtab oina ja kortli õli, kõigutab seda kõigutamisohvriks Jehoova ees, tapab oina ära ja jälle algab komöödia, kus määritakse verega parema kõrva otsa, parema käe pöialt ja parema jala suurt varvast, valatakse õli vasakule peopesale, riputatakse seda õli Jehoova ette jne.

Kui praegu neid ridu loed, siis tunned, et nad väljendavad abitusest tingitud hirmu ja kartust selle preestri, selle nõia jõu ees, kes otsustab sinu elu ja surma üle, kes ühe lamba või oina eest võib sind pidalitõvest puhtaks teha või siis jätta sind pidalitõbiseks ning kuulutada roojaseks, ajada linnast välja ning sundida sind elama pidalitõbiste hulgas. Inimene tundis hirmu temale arusaamatute nähtuste ees. Igasugune plekk mitte üksi inimese kehal, vaid ka ta riietel ning maja seinal hirmutas teda. Ta ei osanud isegi kehal väljalööva pidalitõve või pahaloomulise paise ning lihtsa majaseene vahel vahet teha, ta kartis seda majaseent niisamuti nagu pidalitõbe oma kehal.

Kolmanda Moosese raamatu XIV peatükis räägitakse, kuidas tuleb selle majaseene vastu võidelda. Kui te, räägitakse piiblis, võtate enda kätte mingisuguse koja ja näete, et koja seintel on halkjasrohelised või punakad augukesed, siis tuleb see koda seitsmeks päevaks lukku panna. Kui need augukesed ei kao, siis tuleb need kivid, mille küljes viga on, välja kiskuda ja linnast välja visata kuhugi roojasesse paika. Tänapäeval tuleks lihtsalt lubjaga valgendada (lubi on hea nakkust hävitav vahend, ta tapab isegi koolera ning teiste nakkushaiguste pisikud), niinimetatud desinfektsioon kloori või formaliini kasutamisega läbi viia, ja maja oleks elamiseks täiesti kõlblik. Igasugust nakkust võib majas nende vahenditega hävitada. Tol ajal aga olid inimesed väga abitud, nad ei teadnud, mis teha, ja kutsusid jälle papid abiks. Mida siis papp võis teha?

«Siis peab preester tulema ja seda vaatama, ja vaata, kui viga koja küljes on laiemaks löönud, siis on see sööja pidalitõbi koja küljes; see on roojane. Ja ta peab koja maha kiskuma, tema kivid ja tema puud ja kõik koja savi, ja peab selle linnast välja vedama kuhugi roojasesse paika. Ja kes sinna kotta läheb kõigil neil päevil, kui ta selle on lukku pannud, see peab roojane olema õhtuni. Ja kes seal kojas magab, see peab oma riided pesema, ja kes seal kojas sööb, see peab oma riided pesema. Aga kui preester jälle sinna tuleb ja seda vaatab, ja vaata, viga ei ole koja küljes laiemaks löönud, pärast seda kui koda on savitatud, siis peab preester koja puhtaks mõistma, sest et viga on ära paranenud. Ja ta peab võtma koja puhastamiseks kaks lindu ja seedripuud ja hele-

punast lõnga ja iisopit. Ja ta peab teise linnu ära tapma saviriista sisse allika vee kohal. Ja peab võtma seedripuu ja iisopi ja helepunase lõnga ja elava linnu ja peab need kastma tapetud linnu veresse ja allika vette, ja seitse korda koja peale piserdama. Nõnda peab ta koda puhastama linnu verega ja allika veega ja elava linnuga ja seedripuuga ja iisopiga ja helepunase lõngaga. Ja ta peab elava linnu linnast välja lahti laskma väljapoole. Nõnda peab ta koja eest äralepitust tegema; siis on see puhas» (XIV, 44—53).

Nagu näete, tuli koja puhastamiseks jällegi tappa lindusid ja kasta veresse seedripuu ja lasta elav veresse kastetud lind lahti, et ta kannaks nakkuse kojast välja. Ja kogu selle asjaga tegeles papp! Rahvas elas alalises hirmus. Ilma papita ei saanud sammugi astuda. Ja papp kasutas seda rahva harimatust ning hoidis teda kogu aeg hirmu all. Mõtelgu nüüd usklik: kui ta kehale tekib praegu ohatis või punetus või paise, kelle juurde ta siis läheb — kas papi juurde või arsti juurde? Kas ta laseb ennast ravida tapetud oinastega, tapetud tuvidega, määrida oma kõrva, suurt varvast ja põialt verega, riputada õli Jehoova ette, kõigutada tapetud oinast või pudelit õli kõigutamisohvriks? Muidugi mitte. Usu asemel eelistab ta teadust. Ta saab juba ise aru, et see on ebausk kaugest minevikust. Ta tunneb, et ta on sellest kõrgemal.

Kuid mõtelgu ta ka sellest, et see on ju kuulutatud jumala seaduseks, et sellest räägitakse kui niisugusest seadusest, mille jumal on inimestele andnud ja millest tuleb kinni pidada kui ülimast tarkusest!

Piiblis öeldakse otseselt:

«See on käsk kõiksuguse pidalitõve vea ja salakoi kohta, ja riiete ja kodade pidalitõve kohta, ja muhu ja raia ja nahalaigu kohta, õpetamiseks, millal keegi roojane ja millal ta puhas on; see on käsk pidalitõve kohta» (XIV, 54—57).

Kuid mõtelgu usklik ka veel sellest: kui ta arvab, et minevikus oli niisugune ebausk, mispärast sallib ta siis veel tänapäevalgi täpselt samasugust pettust, kui ta paneb küünlaid või kummardab olematut jumalat ja palvetab haigete tervekssaamise eest või palub edu oma töös? Vahet ei ole siin mingisugust. Seal kõigutati õliga täidetud pudeleid ja veresse kastetud oinaid kõigutamisohvriks jumala ees, siin kasutatakse küünlaid, viirukipanne,

ikoonide hõbe- ja kuldkatteid, siidkatteid, arvutuid kummardusi, pisaraid, laulu ja muid avaldusi, mis väljendavad alandlikkust, anumist, vaimustust ja jõuetust olematu Jehoova jumala ees. Vahet ei ole mingisugust. Nii siin kui seal on pettus ja enesepete!

VIIES PEATÜKK

PATUOHVRID JA PATUOINAS

Eelmises peatükis ma rääkisin teile nõuannetest, mida piiblijumal preestritele pidalitõve kohta oli andnud. Kindlasti panite te tähele, *kui abitu* oli inimene. Ta kartis isegi paljast kohta pealael, kartis paljaspead, ja jumala nimel oli tarvis kirja panna niisugune seadus: *«Ja kui mehe juuksed peast ära tulevad, siis on ta kuklast kiilaspea; ta on puhas!»* Praegu teab iga väike laps, et kui juuksed peast ära on langenud, siis on tegemist kiilaspeaga, piibel aga esitab kõike seda «tarkust» jumala seaduse pähe! *«Ja kui tema juuksed otsaesise poolt ära on tulnud, siis on ta eestpoolt kiilaspea; ta on puhas!»* Missugune suur jumala ilmutus kuklast ja eestpoolt kiilaspeade kohta! Kuid samal ajal ei oleks olnud midagi imestada, kui preester oleks kuulutanud iga kuklast või eestpoolt kiilaspea roojaseks. Hirm ja jõuetus teadmatuse ees, arusaamatute loodusnähtuste ees andsid usklikud täielikult preestri meelevalla alla, ja preester kirjutas neile jumala nimel ette niisugused seadused, mis praegu muidugi näivad lausa uskumatuna.

Kolmanda Moosese raamatu XV peatükk on spetsiaalne «käsk selle kohta, kelle liha jookseb ja kellest seeme jookseb, et ta seeläbi roojaseks saab». Ja kui te seda peatükki tähelepanelikult loete, siis näete, et «jooksmise» all mõistab see käsk kõige mitmesugusemaid asju: nii suguhaigusi kui ka naiste niinimetatud kuupuhastusi (menstruatsioone) ja seemnevooluseid. Kõige selle kohta peab piibel tarvilikuks käskusid anda.

«Iga mees, kelle liha valget jookseb, on oma liha jooksmise pärast roojane. Aga see on tema roojastus ta liha

jooksmises: kui tema liha seda, mida ta jookseb, välja ajab või kui tema liha oma jooksmisest on ummukses, siis see on tema roojastus. Kõik voodid, milles see magab, kelle liha jookseb, on roojased, ja kõik riistad, mille peal ta istub, on roojased. Ja igaüks, kes tema voodi külge puudutab, peab oma riided pesema ja end veega loputama, ja roojane olema õhtuni. Ja kes istub riista peal, mille peal on see istunud, kelle liha jookseb, see peab oma riided pesema ja end veega loputama, ja ta on roojane õhtuni. Ja kes puudutab selle liha külge, kelle liha jookseb, see peab oma riided pesema ja end veega loputama, ja ta on roojane õhtuni. Ja kui see, kelle liha jookseb, sülitab selle peale, kes puhas on, siis peab puhas oma riided pesema ja end veega loputama, ja ta on roojane õhtuni. Ja iga sadul, kus peal see sõidab, kelle liha jookseb, see on roojane (õhtuni). Ja iga mees, kes mingisuguse asja külge puudutab, mis tema all on olnud, peab roojane olema õhtuni; ja kes neid asju kannab, peab oma riided pesema ja end veega loputama, ja ta on roojane õhtuni. Ja igaüks, kelle külge see puudutab, kelle liha jookseb, ja ta pole enne enese käsi pesnud veega, see peab oma riided pesema ja ennast veega loputama, ja ta on roojane õhtuni. Ja saviriist, mille külge see puudutab, kelle liha jookseb, peab katki murtama; aga kõiki puuastjaid tuleb veega loputada» (XV, 2—12).

Millega seletada niisuguseid eeskirju? Ühelt poolt teadmatusega, inimeste abitusega, ja teiselt poolt sellega, et preester kasutas seda abitust ja inimeste teadmatust ära. Ja siin ei piirdu ta puhtuse kohta antavate sanitaareeskirjadega, vaid peab sellega tingimata ühendama ka nõiduse ja annetused: kingitusteta papi juurde ära tule!

«Ja kaheksandal päeval peab ta enesele võtma kaks turteltuvikest või kaks tuvipoega, ja minema Jehoova ette koguduse telgi ukse ette, ja andma need preestri kätte. Ja preester peab need ohverdama, teise patuohvriks ja teise põletamisohvriks, ja preester peab tema eest äralepitust tegema Jehoova ees, et ta liha on joosnud» (XV, 14—15).

See tähendab, et preester levitas inimeste hulgas niisugust usku: jumal on üleval taevas ja jälgib sealt iga inimest, ja kui inimesel tekib mingisugune vistrik või kui tal on menstruatsioon või mingisugune suguhaigus või midagi muud, siis nõuab jumal kohe, et temale tingimata praetaks tuvisid, kusjuures teist tuvi tuleb praadida nii-

viisi, et ka preester ise saaks seda maitsta, ja alles siis «peab preester tema eest äralepitust tegema Jehoova ees, et ta liha on joosnud».

Teatavail ajaloolise arenemise järkudel pidasid muistsed rahvad naist üldse roojaseks olevuseks, mitteüheõiguslikuks. Seda vaadet naise kohta levitavad ka tänapäeva usud — ristiusk, juudi ja muhamedi usk jt. See on seletatav sellega, et naine etendas majapidamises *alistatud* osa. Sellepärast peeti teda iga kord, kui toimus üks või teine loomulik akt, roojaseks. Kui tal oli näiteks kuupuhastus olnud, — kohe pidi ta jumalale tooma ohvri, et see teda ära lepitaks; kui talle oli laps sündinud — ka siis pidi ta jumalale ohvri tooma, et see teda ära lepitaks. *Sünnitamist ennast peeti roojaseks asjaks.* Piibel annab naiste niinimetatud kuuverede kohta spetsiaalse käsu:

«Ja kui naise liha jookseb, kui tema liha seest veri jookseb, siis peab ta seitse päeva oma roojuses olema; ja igamees, kes tema külge puudutab, see on roojane õhtuni. Ja kõik, mille peal ta magab, niikaua kui ta roojuses on, see on roojane, ja kõik, mille peal ta istub, see on roojane. Ja igaüks, kes tema voodi külge puudutab, peab oma riided pesema ja end veega loputama, ja ta on roojane õhtuni... Ja kui mees otse siis tema juures magab ja kui tema verest hakkab midagi ta mehe külge, siis on mees seitse päeva roojane, ja kõik voodid, kus ta magab, on roojased. Ja kui naise vere jooksmine kestab mitu päeva, kui tal ei ole kuupuhastuse-aeg, või kui see jookseb üle ta kuupuhastuse-aja, siis on ta roojane kõik rooja jooksmise päevad, nõnda kui oma kuupuhastuse-päevil. Iga voodi, milles ta magab kõigil oma liha jooksmise päevil, peab tal olema kui see voodi, kus peal ta kuupuhastuse-ajal oli, ja kõik riistad, mille peal ta on istunud, need saavad roojaseks seda roojastust mööda, kui tal kuupuhastus oli. Ja igaüks, kes nende külge puudutab, saab roojaseks ja peab oma riided pesema ja end veega loputama, ja ta on roojane õhtuni. Ja kui naine oma jooksmisest puhtaks saab, siis peab ta enesele lugema seitse päeva, ja pärast on ta puhas. Ja kaheksandal päeval peab ta võtma enesele kaks turteltuvikest või kaks tuvipoega, ja viima need preestri kätte... ja preester peab teise ohverdama patuohvriks ja teise põletamisohvriks, ja preester peab tema eest äralepitust

tegema Jehoova ees ta roojuse jooksmise pärast» (XV, 19—30).

Karjakasvatuse tingimustes pidi naine muidugi elama kogu aeg teiste silma all. Kuhu ta veel võis ennast peita kui ainult oma telki? Ja kõik jälgisid iga sündmust tema elus, ta ei saanud isegi varjata, et ta on haige, ja haigena peeti teda roojaseks. Kui keegi puudutas tema asjade külge, mõne tema voodiriide külge või mõne riista külge, millel ta oli istunud, siis peeti seda inimest juba roojaseks õhtuni. Päevadel, millal naine haige oli, peeti teda otsekui pidalitõbiseks. Piiblijumal laiendas oma hoolitsust sedavõrd, et kirjutas jumala käsu «haige naise kohta, kui tal kuupuhastus on, ja selle kohta, kel oma liha jooksmine on, olgu meeste- või naisterahvas, ja mehe kohta, kes roojase naise juures magab» (XV, 33).

Kuid mõnikord oli tegemist niisuguste pattudega, et oli tarvis välja mõelda mingisugused erilised vahendid nendest pattudest vabanemiseks. Ja piibel on jätnudki meile mälestise, millest võib näha, et juudi rabid nõidusid täpselt niisama nagu nõiuvad praegu jakuudi šamaanid. Kuid piibel ei nimeta seda sugugi nõidumiseks, vaid see pidavat olema jumala seadus. See seadus on ära toodud Kolmanda Moosese raamatu XVI peatükis; temas räägitakse «pattude äralepitamisest» *patuoina* abil.

Kõigepealt räägib jumal Moosesele, kuidas Aaronil tuleb pühasse paika minna, et ta ära ei sureks. Kavalus seisab siin järgmises:

«Räägi Aaroni, oma venna vastu, et ta mitte igal ajal pühasse majasse ei läheks vaheriide taha, äralepitamiskaane ette, mis laeka peal on, et ta ära ei sureks; *sest pilve seest tahan ma ennast näha anda äralepitamiskaane peal*» (XVI, 2).

Preester kinnitab usklikele, et «pühasse majasse» (altarile) minek on ohtlik isegi pappidele, rääkimata harilikest surelikest, kellele ei tohi pähegi tulla mõtet hakata kontrollima, mis seal «pühas majas» õige tehakse.

Piiblis räägitakse, et jumal tappis isegi preestri, kui see ettevaatamatult läks äralepitamis-kaane juurde, mille kohal pilve sees see Jehoova jumal lendas. Seejärel aga räägitakse, kuidas patuoina abil kõigist pattudest klaariks saada. Selleks peab võtma kaks noort sikku ja need seisma panema Jehoova ette koguduse telgi ukse ette (tempel sarnanes niisiis rohkem tapamajaga, siia toodi

vahetpidamata kokku igasuguseid kariloomi ja lindusid). Ja jumal õpetab:

«Ja Aaron peab nende kahe siku pärast liisku heitma, teise liisu Jehoovale ja teise liisu Asaselile. Siis peab Aaron kaasa viima siku, kelle peale liisk on langenud Jehoovale, ja peab selle valmistama patuohvriks. Aga selle siku, kelle peale liisk on langenud Asaselile, peab ta elusalt Jehoova ette seisma panema, et tema peale tehtaks äralepitus ja et ta läkitataks kõrbe Asaselile» (Kolmas Moosese raamat, XVI, 8—10).

Ma ei hakka siin üksikasjaliselt rääkima kõigist jumala korraldustest, kuidas võtta sütepanni-täis elavaid süsi altari pealt, kuidas puistata sinna peotäis peent magusa lõhnaga suitsutamisrohtu, kuidas täita suitsutamisrohu suitsu pilvega kogu ruum, kus seda nõidumist tehakse, nii et keegi ei näeks, mida tehakse äralepitamis-kaane peal suitsupilve sees, kus jumal pidavat sel ajal lendama. Kuid meie silmade ees toimub niisugune lugu, mis ikka ja jälle kinnitab, et kauges minevikus toodi inimesi jumalatele ohvriks, ja alles hiljem hakati inimeste asemel ohverdama loomi. Sikku ei tapetud lihtsalt sellepärast, et jumalale oli praadi vaja, vaid ta toodi patuohvriks.

Ja kui me meelde tuletame, et äralepitamis-kaane kohal suitsupilve sees varjas end piiblijumal, siis saab selgeks, et need veretilgad, millega oletatavat jumala asupaika piserdati, olid lihtsalt vereohvriks.

Teise sikuga aga tehti sedasama mis linnugagi, keda välja peale lahti lasti. Selle siku peale «pandi» kõik patud täpselt niisama, nagu jakuudi šamaan ehk nõid paneb inimese haiguse puunukusse, mille ta lootsikus jõge mööda alla saadab. Nii oli lugu ka siin:

«Ja Aaron peab oma mõlemad käed elava siku pea peale toetama *ja tema peale üles tunnistama kõik Iisraeli laste ülekohtu ning kõik nende üleastumised kõiki nende pattusid mööda, ja peab need panema siku pea peale, ja peab selle läkitama kõrbe mehega, kes seks nõus on*»[76] (XVI, 21).

Ja siis selgub veel, et see on «igaveseks ajaks antud seadus». Ütelge nüüd, usklikud: piiblis on ju öeldud, et «see peab teile *igaveseks seatud kombeks* olema». Kui te arvate, et see tõepoolest on, nagu piiblis räägitakse, igaveseks ajaks seatud komme ja et see on jumala

seadus, mispärast ei saada te siis ka praegu patuoinast kõrbesse?

Teil endalgi on selge, et mingisugust jumala seadust siin ei ole, et see on ainult komme, mille preestrid kauges minevikus karjakasvatavate juudi hõimude jaoks sisse seadsid ja mis pidi asendama inimeste ohvrikstoomist loomade ohverdamisega. Mõtelge niiviisi iga piibli osa läbi ja vaadelge teda inimese pilguga.

KUUES PEATÜKK

ORJAPIDAJATE SEADUSED KUI JUMALA SEADUS

Kui piiblis esitatud seadusi tähelepanelikult vaadata, eriti neid, mis Kolmandas Moosese raamatus kirja on pandud, siis näeme, et need on *orjandusliku ühiskonna seadused.* Mooses kirjutas jumala seadused üles (tegelikult koostasid neid seadusi ja panid kirja paljud põlvkonnad eri aegadel) just sellepärast, et võimulolevad orjapidajad olid need seadused välja töötanud.

Teie ees on näiteks niisugune seadus: «Ja kui mees naisterahvast oma seemnega magatab, ja see on ümmardaja, kes on teise mehe liignaiseks ja ei ole poolegi lunastatud, ega ole vabaks lastud, siis peab seda uuritama; neid ei tohi surma panna, sest et naisterahvas ei ole vabaks lastud» (XIX, 20). Järelikult võis ümmardajat «seemnega magatada», vaba naist aga mitte.

Ümmardaja oli ainult pooleldi inimene, temaga võidi talitada oma äranägemise järgi. Iga kuriteo või vägivallaakti, mille vaba inimene, orjapidaja oli orja suhtes toime pannud, andis piibel pealegi väga kergesti andeks. Ka sel korral on lugu päris lihtne. Mees, kes oli pattu teinud, pidi ainult ühe jäära süüohvriks tooma, «ja preester peab tema eest äralepitust tegema süüohvri-jääraga Jehoova ees ta patu pärast, mis ta on teinud; siis *antakse tema patt, mis ta on teinud, talle andeks*» (XIX, 22).

Te näete, kui kergesti orjapidajate jumal orjapidaja patu andeks annab. Me teame, et see, kes Kolmanda Moosese raamatu tähelepanelikult on läbi lugenud, ütleb: kuid seal ei ole ju üksi orjapidajate seadused, seal on ka kasulikud eeskirjad, mis keelavad näiteks verepatu, sugu-

lise ühenduse lähedaste sugulaste vahel, isa ja laste vahel, vendade ja õdede vahel jne., seal on seadused, mis keelavad mõõduga ja kaaluga petmist, mis ei luba võõramaalastega halvasti ümber käia, jumal Molokile inimesi ohvriks tuua ega ennast tätoveerida: *«Ja te ei tohi surnu pärast õnarat enese ihu külge lõigata; te ei tohi ka nõelaga pistetud tähti enese külge teha»* (XIX, 28); ei tohi ka pöörata tondikutsujate poole ega vaimuhüüdjate poole: «Te ei tohi midagi ühes verega süüa; teie ei tohi tuusida ega võluda» (XIX, 26). Sealsamas on ka niisuguseid seadusi: «Teie ei tohi oma juukseid meelekohtadelt ära piirata; sa ei tohi ka oma habeme äärt ära rikkuda» (XIX, 27).

Mida ütleksid küll juukselõikajad ja habemeajajad, kui me hakkaksime seda seadust praegu ellu viima!

Mõne piiblis leiduva kasuliku eeskirja kohta võib öelda sedasama, mida me varem ütlesime tähelepanekutel ja kogemustel rajanevate arstlike nõuannete kohta. Kui räägiti, et need eeskirjad olevat jumalast antud, siis oli selle eesmärgiks preestrite võimu tugevdamine, usu ja tema seaduste, orjapidajatele kasulike seaduste kindlustamine. Kui võtta see, mis piiblis on *peamine,* kui vaadelda tähelepanelikult kõiki tema eeskirju, uurida lähemalt piiblis keelu alla pandud asju, siis ei ole raske veenduda, et see, mida piibel õpetab, ta moraal ja ta seadused on orjapidajate seadused, mis on kahjulikud töörahvale ja kasulikud ekspluateerijatele.

Kolmandas Moosese raamatus leiame seadusi niinimetatud juubeliaasta kohta. Juubeliaastaks nimetati seitsmendat aastat, millal vilja maha ei külvatud, lasti maad puhata. Sel aastal võis lõigata ainult seda, mis oli kasvanud ilma külvamata. Ja seitsme niisuguse juubeliaasta pärast, viiekümnendal aastal, kuulutati maaga seotud kohustused tühjaks.

«Ja sa pead enesele lugema seitse hingamisaastat, seitse aastat seitse korda, nõnda et nende seitsme hingamisaasta päevi sulle peab olema üheksa viietkümmend aastat. Ja sa pead kümnendal seitsmenda kuu päeval laskma pasunahäält hüüda; äralepitamis-päeval peate teie pasunat läbi kõige oma maa laskma hüüda. Ja peate viiekümnendat aastat pühitsema, ja seal maal kuulutama lahtilaskmise kõigile, kes seal elavad; see peab teile joobeliaasta olema, mil te jälle saate igaüks oma päranduse

peale ja jälle saate igaüks oma suguvõsa juurde. Viiekümnes aasta peab teil joobeliaasta olema; te ei tohi külvata ega lõigata seda, mis iseenesest on kasvanud, ega ära noppida viinamarju, mis siis harimata on kasvanud. Sest see on joobeliaasta; see peab teile püha olema; välja pealt võite teie selle saaki süüa. Joobeliaastal peate teie igaüks jälle oma päranduse peale saama. Ja kui te oma ligimesele midagi ära müüte või oma ligimese käest midagi ostate, siis ärge petke üksteist mitte. Aastate aru järgi pärast (viimast) joobeliaastat pead sa oma ligimese käest ostma; saagi aru järgi, mis nende aastate kohta tuleb, peab ta sulle müüma. Seda mööda, kui palju aastaid sinnamaale veel on, pead sa oma ostmise hinda kasvatama, ja seda mööda, kui pisut aastaid sinnamaale veel on, pead sa oma ostmise hinda vähendama; sest saakide aru järgi peab ta sulle müüma» (XXV, 8—16).

Kuid nende viiekümne aasta jooksul oli orjast saanud niisugune maksujõuetu võlgnik, et ta ei suutnud enam end välja osta ja jäi igaveseks orjaks.

Võiks veelgi loendada mitu seadust, mis otsekui näitaksid, et orjapidajad tahtsid orjade pidamist piirata: näiteks Kolmanda Moosese raamatu XXV peatükis me loeme:

«Ja kui su vend on kehvaks jäänud ja ta jõud ei anna enam midagi saada su juures, siis pead sa teda kinnitama, olgu ta võõras või majaline, et ta su juures võiks elada. Sa ei tohi tema käest võtta kasu ega liigkasu; sest sa pead oma jumalat kartma, et su vend võiks sinu juures elada. Oma raha ei tohi sa talle anda kasu peale, ja oma vilja ei tohi sa talle liigkasu peale anda» (35.—37. salm).

Seega tuleb välja, et oma suguvõsa liikmete suhtes keelas seadus liigkasuvõtmise, orjastavad tehingud jne. Mõni rida edasi aga loeme sellestsamast peatükist:

«Ja kui su vend sinu juures kehvaks jääb ja müüb enese sinule, siis ei tohi sa ta peale orjategu panna. Ta peab su juures olema kui palgaline, kui majaline» (XXV, 39—40).

Järelikult võis jumala seaduse järgi oma vendasid vabalt orjaks osta. Orjapidajad leidsid väga kerge väljapääsutee, jumala seadus lubas neile orjapidamist kõige laiemas ulatuses. Salmid 44—46 lubavad orjapidamist, isegi orjade pärandamist:

«Ja kes sulle orjaks ja ümmardajaks peab saama, neid *peate teie rahva käest, kes teie ümberkaudu elab, ostma sulaseiks ja ümmardajaiks; ja ka majaliste laste käest, kes teie juures kui võõrad elavad, võite küll osta, nende käest ja nende suguvõsa käest, kes teie juures on, neid, keda nad teie maal on sünnitanud; ja need peavad teile päriseks saama. Ja te peate nad pärisosaks saama oma lastele pärast teid, nii et nad need päranduseks pärivad; nende peale võite teie igavesti tegu panna.*»

Kas tuleb siis imestada pärast seda, et kõik orjapidajad, mõisnikud ja kapitalistid püüdsid talupoegadele selgeks teha, et piibel on jumala sõna?! Lubas ju piibel jumala nimel igavest orjust, igavest orjapidamist, inimeste ostu ja müüki, nende edasiandmist pärandamise teel, piibel lubas neid pidada asjadeks, keda võib edasi müüa, kinkida, pärandada. Piibel ei lubanud julmust ainult vabade inimeste suhtes; *orja suhtes lubab piibel üles näidata kõige suuremat julmust.*

Ekslik oleks arvata, et orje omandati ainult ostu teel; väga palju orje olid sõjavangid, sõdade ajal vangi võetud inimesed.

Ja piiblijumal annab otse nõu, kuidas sõjas võetud vangidest orjad teha. Viienda Moosese raamatu XX peatükis antakse järgmine juhend:

«Kui sa tuled mingi linna ligidale selle vastu sõdima, siis pead sa talle rahu pakkuma. Kui see sünnib, et ta rahu su käest vastu võtab ja teeb sulle väravad lahti, siis peab kõik rahvas, kes sealt seest leitakse, sulle teolisteks saama ja sind orjama. Aga kui ta sinuga rahu ei tee, vaid võtab su vastu sõdida, siis pead sa kui vaenlane tema kallale tungima. Ja kui Jehoova, su jumal, ta su kätte annab, siis pead sa kõik meesterahvad mõõgateraga maha lööma. Aga naisterahvad ja väetid lapsed, ja lojused ja kõik, mis seal linnas on, kõik tema saak riisu enesele ja söö oma vaenlaste saagist, mis Jehoova, su jumal, sulle annab. Nõnda pead sa tegema kõigile linnadele, mis väga kaugel sinust ära on, mis ei ole nendesinaste paganate linnade seast. Aga nendesinaste rahvaste linnadesse, mis Jehoova, su jumal, sulle pärisosaks annab, ei tohi sa ühteainustki leili elusse jätta» (10.—16. salm).

Vaadake, missugust nõu jumal usklikele annab! Kuidas see nõuanne sobib kokku pappide lobisemisega jumala

halastusest, sellest, et see jumal on armuline, annab kõik andeks jne.?

Noh, usklikud, kellel teist jätkub südametunnistust selle jumala seaduse kaitsmiseks?

SEITSMES PEATÜKK

RAHVA HIRMUTAMINE JUMALA NIMEGA

sklike hulgas esineb veel praegugi järgmine komme: kui nad tahavad mingisuguse nende arvates halva või kahjuliku teo toimepanemist ära hoida, siis hirmutavad nad: «Küll jumal sind selle eest karistab!»

Tuleb välja, et usklike inimeste jumal jälgib kõige väiksemaidki inimese tegusid, iga tema sammu, iga tema mõtet, iga liigutust. Ühe osa usklike arvates jälgib jumal, mida inimene iga päev sööb, kas ta habet ajab, kas ta juukseid lõikab, mis ta endale selga paneb, kas ta ei maga naisega teatud päevadel, mis jumal olevat keelu alla pannud. Teiste arvates jälgib jumal, kas inimene lööb endale risti ette kahe või kolme sõrmega või jätab hoopis löömata, mitu korda päevas palub ta põlvili maas jumalat, kas ta palvetab hommiku või õhtu poole, mitu korda laulab halleluujat, kas käib armulaual, s. o. kas ta sööb jumala ihu asemel tükikese leivast, mille kirikuleibade tegija on küpsetanud, või tärklisejahust oblaati, mis on vabrikus katoliku kiriku jaoks tehtud, ja kas ta joob jumala vere asemel veini, kas ta sööb matsat (juutide paasapühadeks valmistatud hapnemata leiba) või mitte.

Ühe sõnaga, see jumal tungib usklike inimeste arvates igasse pisiasja. Noh, üksi ta nüüd küll kõige järele valvata ei jõua! Tal on oma ministrid. Iga minister juhatab mingit üksikut haru: Felia valitseb ilma, müristamise, välgu ja vihma üle; Nikolai hoolitseb eeskätt meremeeste eest, Frol ja Laurentius — karja eest, ja Georgil on ka selle koha pealt midagi rääkida, temale tuleb jüripäeval palveid pidada ja loomi pühitseda. Ühe sõnaga, sellel jumalal on kümneid spetsialiste, kes nende hooleks antud asjadega tegelevad. Niiviisi usub lihtsameelne rahvas.

Seda usku on temas kasvatanud papid aastatuhandete vältel. Tuhandeid aastaid on papid tuupinud lihtrahvale pähe, et taevas on olemas peaaegu samasugune riigikord mis maa pealgi: kuningad, ministrid, vanglad ja timukad. Niisugune usk peab kindlustama rahva ustavust maapealsetele kuningatele, ekspluateerijatele, timukatele.

Just sellepärast panid ka juudi papid, Kolmanda Moosese raamatu koostajad, rohkem kui kaks tuhat aastat tagasi jumala nimel kirja igasuguseid seadusi ja nõudsid, et neid seadusi, olgu nad kõige julmemad või kõige ebaõiglasemad, jumala nimel täidetaks. Nende seaduste täitmise eest tõotasid nad igasugust jumala armu, mittetäitmise eest aga viha ning kättemaksu.

XXVI peatüki 3.—13. salmis peab heebrealaste jumal juute oma orjadeks (ta ütles nende kohta: «Sest Iisraeli lapsed on *mu sulased, minu sulased* on nad, kelle ma Egiptusemaalt olen välja toonud»), lubab neid kaitsta, just nagu mõisnikud, aadlikud andsid käske oma orjadele, talupoegadele: kui te, mu pärisorjad, minu sõna kuulete, tööd minu kasuks teete ja kõik mu käsud täidate, kui julmad need ka oleksid, siis kaitsen ma teid teiste röövlite — rüütlite, bojaaride, vürstide, krahvide, parunite kallaletungi eest ja teie võite minu ülemvalitsuse all rahulikult majapidamisega tegelda. Täpselt samuti räägib heebrealaste jumal oma orjadele, ja tahtmatult tekib mõte, et siin on jutt tegelikust maaomanikust, kes annab käske oma pärisorjadele.

«Kui te mu kommete järgi käite ja mu käskusid peate ning nende järgi teete, siis tahan ma teile vihma omal ajal anda, ja maa peab oma vilja andma, ja puud peavad oma vilja andma; ja peksmise aeg peab teil kestma viinamaria-lõikusest saadik, ja viinamaria lõikus peab kestma külviajani; ja te peate oma leiba sööma, nii et te küllalt saate, ja peate omal maal julgesti elama. Ja ma tahan seal maal teile rahu anda, te saate magada ja ükski ei ole teid hirmutamas; ja ma tahan ära lõpetada teie maalt pahad metsalised, ja mõõk ei pea teie maad läbi käima. Ja te peate oma vaenlasi taga ajama, ja nemad peavad mõõga läbi teie ette langema. Ja viis teie seast peavad sada taga ajama, ja sada teie seast peavad kümme tuhat taga ajama, ja teie vaenlased peavad mõõga läbi teie ette langema. Ja ma tahan teie poole pöörata ja teile sugu saata, ja tahan teid paljuks teha, ja oma seaduse teiega

kindlasti seada. Ja te sööte vana vara, mis vanaks on saanud, ja peate viimaks vana uue pärast välja viima. Ja ma tahan oma maja teie sekka panna, ja mu hing ei pea teie vastu tülkama. Ja ma tahan teie seas kõndida ja teile jumalaks olla, ja teie peate mulle rahvaks olema. Ma olen Jehoova, teie jumal, kes teid Egiptusemaalt on välja toonud, et teie nende sulased ei pidanud olema, ja ma olen teie ikkepuu katki murdnud ja teid pannud püsti käima.»

Viimasest salmist, tõsi küll, võiks nagu järeldada, et jumal nõuab kõike seda juutidelt sellepärast, et nad ei ole enam orjad, et nad käivad nüüd püsti päi ja et nad ise võivad alistatud rahvad oma orjadeks teha. Kuid me nägime juba eespool, et varanduseta juuti võidi samuti orjaks teha.

Selleks et kõiki neid seadusi täidetaks, et iga sammu eest toodaks pappidele jahu ja õli, oinaid, härgi, vasikaid ja turteltuvisid, et ehitataks templeid, et kümnes osa kõigist tuludest pappidele antaks, — kõigeks selleks oli vaja rahvale väga tugevad päitsed pähe panna. Nendeks päitseteks olidki jumala seadused, millega papid rahvast hirmutasid ja heidutasid.

Vaadake, kuidas juudi rabid ja nende järel ka teised papid hirmutasid rahvast, kui ta jätab need absurdsed pappide poolt koostatud seadused täitmata:

«Ja kui te ei võta mind mitte kuulda ega teha kõigi nende käskude järgi, ja kui te mu seadmised ära põlgate, ja kui teie hing mu kohtuseaduste vastu tülkab, et teie ei võta teha kõigi mu käskude järgi, nii et te mu seaduse tühjaks teete, siis tahan ka mina teile seda teha, ja tahan teie peale saata koleduse: tiisikuse ja halltõve, mis silmad peast ära söövad ja hingele valu teevad; ja te teete oma seemne ilmaaegu maha, ja teie vaenlased peavad seda sööma. Ja ma tahan oma silmad teie vastu panna, nii et teid teie vaenlaste ette maha lüüakse, ja teie vihamehed valitsevad teie üle ja teie peate põgenema, kui ükski teid taga ei aja» (XXVI, 14—17).

Mõtelge ainult: kui inimene rikub ühte neist pappide poolt koostatud seadustest, näiteks hingamispäeva kohta, selle kohta, kui palju turteltuvisid või oinaid tuleb jumalale ühel või teisel juhul praeks tuua, siis see jumal ähvardab: nii kuidas teie jumala vastu olete, nii olen ka mina teie vastu; tahan teie peale saata koleduse, tii-

sikuse ja halltõve, et teie silmad peast ära söödaks ja hing valu tunneks; ta lubab võtta inimestelt mõistuse, saata neile peale niinimetatud tagakiusamismaania. Kuid need on siiski ainult õiekesed! Kuulake edasi.

«Ja kui te seepeale ei võta mind kuulda, siis tahan ma teid teie pattude pärast veel seitse korda enam karistada. Ja tahan teie kange kõrkuse murda, ja teie taeva teha kui raua ja teie maa kui vase. Ja teie rammu peab tühjalt kuluma, ja teie maa ei anna oma vilja, ja maa puud ei anna oma vilja» (XXVI, 18—20).

Jumala julmus ei tunne piire. Kaugemale küll enam minna ei saa: inimese peale on tulnud koledus, ta jääb jõuetuks, kannatab halltõve all, tal süüakse silmad peast ja ta hing tunneb valu; ta külvab viljaseemne ilmaaegu maha; vihamehed tungivad talle kallale ja valitsevad tema üle; ta on läinud meeletuks, põgeneb siis, kui ükski teda taga ei aja. «See kõik on tühi asi,» ütleb piiblijumal, «karistan teid veel seitse korda kõvemini. Taeva teen kui raua ja maa kui vase, saadan maa peale üldise näljahäda.»

Kuid nende karistuste kirjapanemisel hakkasid juudi rabid mõtlema: aga mis siis teha, kui ka sellest ei aita, kui ka see ei suuda rahvast hirmutada ja see rahvas ei hakka elama rabide korralduste järgi, vaid oma parema arusaamise järgi. On tarvis veel rohkem hirmutada. Lubavad karistada veel kõvemini ja jällegi seitse korda enam. See tähendab, et juba 49 korda enam (seitse korda seitse on 49). Vähemaga ei taha papid ja piiblijumal leppida! Kuid siis tuleb välja, et ka pärast seda ei ole rahva sõnakuulelikkus veel tagatud. Ning mõeldakse välja veelgi suurem hirmutamine, ja jällegi 7 korda rohkem kui varem, s. o. nüüd juba 343 korda (7×7×7=343). Sel korral ähvardab jumal inimestest inimesesööjad teha, nii et nad hakkavad oma lapsi nahka panema. Lubab linnad lagedaks teha. Kõige koledam ähvardus on aga see: «Teie magusat lõhna ei taha ma mitte haista.» Lubab inimesed teha teiste rahvaste orjadeks, lubab neilt võtta mõistuse, nii et nad põgenevad tagasi vaatamata, komistavad üksteise üle ja langevad maha.

Et papi fantaasia kaugemale minna enam ei saanud, et raske oli leida veel mõnda karistust: inimeselt võeti mõistus, ta hävitati, anti orjaks ja võeti temalt kõik ära, — siis nuhtluste loetelu sellega lõpeb, ja pappide arvates

oli sellest küllalt, et sundida «kurjategijaid», kes pappide poolt koostatud seadusi rikuvad, lõpuks ometi aru pähe võtma. Pärast seda peavad nad muidugi alluma orjapidajate seadustele, mida esitatakse jumala seaduste sildi all. Huvitav on aga see: kes siis nendele seadustele alluma hakkab, kui enne seda on kõik inimesed viimseni ära hävitatud? Mõtelge ainult: piiblis öeldakse: *«Ja te peate paganate seas hukka saama, ja teie vaenlaste maa peab teid ära lõpetama. Ja need, kes teiste seas on üle jäänud, peavad ära mädanema oma ülekohtu pärast oma vaenlaste maal, ja ka oma vanemate ülekohtu pärast peavad nad ühes nendega ära mädanema»* (XXVI, 38—39). Järelikult hukkuvad kõik, ja need, kes ei ole veel hukkunud, mädanevad lihtsalt ära. Pärast aga loeme äkki: «Siis võtavad nad üles tunnistada oma ülekohtu ja oma vanemate ülekohtu . . .» (XXVI, 40). Siis «tahan ma nende heaks mõtelda nende vanemate seaduse peale» (XXVI, 45). Kelle heaks ta siis mõtleb? Nende õnnetute heaks, kes on ära mädanemas? Lohutus on täiesti tühine, kuigi papid tõotavad, et pärast seda hakkab jumal neid mädanenud inimesi jällegi hellitama ja nende eest hoolitsema.

Kõik see on erakordselt rumal. Häbi, et praegu võib veel leida inimesi, kes seda usuvad. Häbi on mõtelda, et on inimesi, kes praegugi veel ikalduse või sõja puhul, inimeste poolt esilekutsutud viletsuse puhul püüavad kõike seda seletada jumala karistustega, mis on piiblis kirja pandud ja millega papid inimesi kogu aeg ähvardavad.

Eriti peavad selle üle järele mõtlema töötavad talupojad, sest tänapäevalgi ähvardavad papid neid jumala karistustega, kui nad tahavad elada ja elavad oma arusaamise järgi, ehitades uut elu, kui nad ehitavad jõukat kolhoosielu. Papid ei ole muidugi rahul, et töölised ja talupojad heidavad endalt religiooni võimu, mis aastatuhandeid on tumestanud nende teadvust, aheldanud nende tahet, mis ei ole lasknud neid korraldada maapealset elu nii, et maa peal ei oleks nälga, ei oleks sõda, ei oleks niisugust olukorda, kus üks inimene ekspluateerib ja orjastab teist.

KAHEKSAS PEATÜKK

JUMAL EI SALLI KRIITIKAT

Me tõime juba korduvalt näiteid, kuidas jumal ähvardab saata kõige karmimaid karistusi, kui inimesed temas kahtlema löövad ja kui nad ei täida kõike seda, mis juudi papid piiblis on kirja pannud. Kuid nähtavasti oli ka muistsel ajal küllalt palju ateiste, keda kõik need ähvardused ei suutnud nii väga hirmutada.

Papid ja valitsevad klassid kartsid ateismi. Muistsel ajal ei antud välja ajalehte «Bezbožnik» (muide, sel ajal ei antud ühtegi ajalehte välja). Jumala vastu kirjutada või ta vastu avalikult välja astuda oli äärmiselt ohtlik. Tuntud kreeka mõttetarka Sokratest süüdistati ateismis ainuüksi sellepärast, et ta kritiseeris mõnda «paganausu» preestrite otsust, ei pidanud neid õigeks, kuigi ta ise oli täiesti usklik inimene.

Piibel soovitab lihtsalt kõik ateistid maha tappa. Sealjuures arvatakse ateistide hulka väga sageli ka isiklikke vaenlasi või inimesi, kes ei olnud valitsevatele klassidele ja pappidele meele järgi. Inimese hukkamiseks tarvitses vaid ütelda: see ja see inimene laimas jumalat, rääkis jumala ja tema õpetuse vastu! Juudi rabid püüdsid selle asja kindlale alusele seada ja andsid selleks välja vastava seaduse. Muidugi kinnitavad nad, et jumal ise olevat käskinud niisuguse seaduse kirja panna.

Piibel räägib selle kohta (Kolmas Moosese raamat, XXIV, 10—12):

«Ja ühe Iisraeli naise poeg läks välja, see oli ühe Egiptuse mehe poeg Iisraeli laste seas, ja Iisraeli naise poeg ja üks teine Iisraeli mees riidlesid leeris. Ja Iisraeli naise poeg sajatas (Jehoova) nime ja vandus seda ära, ja ta

viidi Moosese juurde... Ja ta pandi vahi alla, seni kui nad saaksid Jehoova suust seletuse.» (Kui lihtne oli rahvast haneks püüda, nagu tuleks mõni päev oodata, kuni Mooses jõuab Jehoova jumalaga selle inimese suhtes läbi rääkida. — *J. J.*)

Mitu päeva see õnnetu Iisraeli naise ja Egiptuse mehe poeg kinni istus, seda piibel meile ei räägi (pange tähele, et ka tol ajal püüti oma rahvusest inimesi «muulaste» kallale ässitada: kuigi ta on Iisraeli mees, kuid ta isa on egiptlane ja järelikult ikkagi tsipake võõras). Kuid lõpuks leidis piiblijumal nähtavasti siiski mahti Moosesega selle kurjategija üle läbi rääkida:

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu ning ütles: Vii äravanduja leeri taha, ja kõik kuuljad peavad oma käed ta pea peale toetama, ja kõik kogudus peab ta kividega surnuks viskama. Ja Iisraeli laste vastu pead sa rääkima ning ütlema: Igaüks, kes oma jumala ära vannub, peab oma pattu kandma. Ja kes Jehoova nime sajatab, see peab armuta surma saadetama: kõik kogudus peab ta kividega surnuks viskama» (XXIV, 13—16).

Nõnda tapeti muistsel ajal arvatavasti kümneid tuhandeid inimesi, kes oma silmad hetkekski lahti tegid ja pappide pettust ning tühja taevast nägid.

Nad hakkasid aru saama, et see prae lõhn on vastik, et kõik need pappide poolt võetavad maksud on koormavad ja kõik need ekspluatcerijate ning pappide poolt loodud seadused jälgid. Ja kui nad tõstsid oma häält orjuse ning sajanditepikkuse pettuse vastu, siis tapeti nad. Nõnda oli ka keskajal. Tuleriidale saadeti kümneid tuhandeid teaduse märtreid ainuüksi sellepärast, et nad olid tõest aru saanud ega tahtnud enam jumala olemasolu uskuda.

ÜHEKSAS PEATÜKK

VAHETUSMAJANDUSE SEADUSED

iibel on kirjutatud eri aegadel, mitmesaja aasta jooksul.

Juudi hõimude majanduses toimusid selle aja jooksul mitmesugused muutused: küttimiselt mindi üle karjapidamisele, põlluharimisele, üksteisest eraldatud majapidamiselt, naturaalmajapidamiselt, mis pidas silmas ainuüksi sellest majapidamisest osavõtjate vajaduste rahuldamist, vahetusmajandusele, kaubamajandusele, käsitööle, karavanikaubandusele, meresõidule, suurtele orjamajapidamistele.

Väga sageli räägitakse, et Moosese seadus väljendub sõnades: «Silm silma vastu, hammas hamba vastu.» Seda pidavat kajastama vana testament; uus testament aga seadvat selle asemele inimlikuma seaduse: «Armasta oma ligimest kui iseennast!»

Piiblis leiame terve hulga seadusi, mis väljendavad lihtsalt vahetussuhteid. Näiteks sellessamas Kolmandas Moosese raamatus (XXIV peatükk, 18.—23. salm) on terve rida seadusi, mis näitavad, et see piibli raamat on koostatud ajal, kus vahetussuhted, kaubalised suhted ei olnud veel küllaldaselt arenenud, sest inimese surma eest nõuti tingimata ka teise inimese surma («kes inimese maha lööb, see peab surma saama»). Kui aga välja kujunesid vahetussuhted, siis kajastus see ka «jumala» seaduses. Sellest tulebki järgmine seadus:

«Ja kes lojusehinge maha lööb, see peab selle ära tasuma, hing hinge vastu. Ja kui keegi oma ligimesele viga teeb, nõnda kui ta on teinud, sedaviisi peab ka temale tehtama. Murdmine murdmise vastu, silm silma vastu, hammas hamba vastu; nõnda kui ta teisele inimesele viga on

teinud, nõnda peab ka temale tehtama. Ja kes lojuse maha lööb, see peab selle ära tasuma; ja kes inimese maha lööb, see peab surma saama» (XXIV, 18—21).

Elus kujunes muidugi teisiti. Elus oli lugu nii, et jõukas inimene, eeskätt just orjapidaja, võis enese lahti osta. Need seadused kirjutati peamiselt kehvikute jaoks, orjade jaoks. Neid kirjutasid *valitsevad* orjapidajad, papid. Et see osa piibli seadustest on kirjutatud ajal, kus vahetussuhted juutide naaberhõimude ja juutide eneste vahel olid laialdaselt arenenud, see nähtub juba sellest, et sealsamas tuuakse ära seadused, mille järgi rakendatakse kohtus võõra suhtes, s. o. võõramaalaste suhtes samasuguseid eeskirju kui oma maa inimese suhtes: «Üks õigus peab teil olema; võõrale peab see olema nõndasama kui oma maa inimesele.»

Rahvusvahelised lepingud koostati samuti tolleaegsete vahetussuhete alusel. Vaevalt küll keegi usklikest nõuaks, et niisugused seadused tuleks praegu ellu rakendada. Ja see tähendab, et *niinimetatud jumala seadused olid lihtsalt inimeste seadused, mida valitsevad klassid on* eri aegadel, ammu läbielatud aegadel *kirjutanud.* Sellepärast ei saa need seadused mingil juhul käia inimeste kohta, kes elavad hoopis teisel ajal ja rajavad oma elu hoopis teistsugustele alustele.

Viies osa

Neljas Moosese raamat, Viies Moosese raamat ja teised

Neljas Moosese raamat

ESIMENE PEATÜKK

JUMALA RETSEPT ARMUKADEDATELE

app on praegugi arvamisel, et inimesi pihile võttes on tal õigus naise või neiu käest küsida, kas ta ei maga mitte võõra mehega. Pappidel oli kombeks üle aisa lüüa, neil olid iharad ettekujutused, ja vaimulikele pihtimise kohta antud juhatustes te leiate küllaltki palju küsimusi, mis võivad ainult liiderlikule inimesele pähe tulla. Niisuguseid küsimusi esitatakse peamiselt naistele.

Millega seletada niisugust suhtumist naisesse? Me tõime juba korduvalt näiteid, et naise orjus on ainult üks orjuse liikidest. Piibel on ju orjapidajate raamat, mida punase joonena läbivad isandate ja orjade mõisted ning nendevahelised suhted. Sellega ongi seletatav, mispärast piibel nii sageli näeb naises orja, asja, vara.

Niisuguse suhtumise jäädvustasid härrad orjapidajad seadustes, mis olevat jumalast antud. Sellepärast me loemegi Neljanda Moosese raamatu V peatükist (11. salm jj.), et jumal räägib Moosesele, kuidas talitada naise «kõrvalekallamise» korral ja kuidas ravida kahtlast (armukadedat) meest. Kui naine on mehele truudust murdnud, siis käsib piibel sageli selle naise lihtsalt ära tappa. Mida aga siis teha, kui «truudusemurdja» ei ole paljastatud? Siin annab jumal ise teistsuguse korralduse (millega küll see jumal tegeles, rääkis isegi kõige «rasvasemaid» jutte).

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu ning ütles: Räägi Iisraeli laste vastu ning ütle neile: Kui kellegi mehe naine on kõrvale kallanud ning ta vastu vallatust teinud,

et keegi on teda magatanud oma seemnega, ja see on tema mehe silma ees teadmata ja salajasse jäänud, kuigi ta on roojaseks saanud, ja ep ole tunnismeest tema vastu, ja teda ep ole tabatud; ja kahtlase meelega vaim on ta mehe peale saanud, et tal on kahtlane meel oma naise vastu, kui ta on roojaseks saanud; või kahtlase meelega vaim on ta peale saanud, et tal on kahtlane meel oma naise vastu, kuigi ta mitte pole roojaseks saanud, siis peab see mees oma naise preestri juurde viima ja peab *ohvrianniks tema pärast viima ühe kannu odrajahu* (kui kahtlane meel su peale on tulnud, siis too aga papile jahu, ega ta muidu ei hakka musta veega nõiduma, sinu naist jootma, tema käest järele pärima! — *J. J.*); ta ei tohi õli sinna peale valada ega viirukit sinna peale panna, sest see on roaohver kahtlase meele pärast, mälestuse roaohver, mis ülekohtu avalikuks teeb . . .»

Niisiis, kõigepealt tuleb jahu tuua! Alles siis, kui altkäemaks kohal on, hakkab papp nõiduma. Ja mida siis preester teeb? Milles seisab ta «töö»? See «keemik» talitab nagu tõeline soolapuhuja, nagu posija.

«Ja preester peab püha vett võtma saviriista sisse (juudi rabid, nagu näete, oskasid ka seda imerohtu valmistada. — *J. J.*), ja *põrmust,* mis püha maja *põranda peal on,* peab preester võtma ja vee sisse panema (isegi terve inimene, kui ta poriga segatud vett joob, võib sellest kõngeda või tüüfuse või mõne muu nakkushaiguse saada. — *J. J.*). Ja preester peab naise Jehoova palge ette seisma panema ja naise juuksed lahti päästma, ja peab mälestuse roaohvri ta käte peale panema; see on roaohver kahtlase meele pärast; ja preestri käes peab viha vesi olema, mis saadab äraneedmist» (V, 17—18). (Pappi ennast tuleks sundida seda musta vett jooma, — kas tal läheb sellest kõht paiste? — *J. J.*).

Ja nüüd algab nõidumine ise, papi kelmustükk:

«Ja preester peab ta ära vannutama ja naise vastu ütlema: Kui ep ole ükski mees su juures maganud, ja kui sa pole mitte oma mehe juurest kõrvale kallanud roojuse teele, siis ärgu olgu sulle mingit viga sest vihast veest, mis saadab äraneedmist. Aga kui sa oma mehe juurest oled kõrvale kallanud ja kui sa oled roojaseks saanud, ja veel keegi teine mees on sind magatanud peale sinu oma mehe, siis peab preester seda naist vannutama sajatamisvandega ning preester peab naisele ütlema: Jehoova

pangu sind sajatamiseks ja vandeks su rahva sekka, nõnda et Jehoova laseb su niuded vinduda ja su kõhu põnni minna, nii et seesinane vesi, mis saadab äraneedmist, su sisikonna sisse läheb, et ta saadab su kõhu põnni minema ja laseb su niuded vinduda. Ja naine peab ütlema: Aamen, aamen. Ja preester peab needsinased sajatused raamatusse kirjutama, ja need ära kustutama viha veega, ja peab viha vee, mis saadab äraneedmist, naisele juua andma, nii et vesi, mis saadab äraneedmist, läheb tema sisse vihaks veeks» (V, 19—24).

Te kujutage endale ainult ette seda mahasurutud, ärahirmutatud, kõike seda nõidust uskuvat naist! Kui palju õnnetuid naisi saatsid need papid niimoodi hukka!

Ja vastupidi: kui palju liiderlikke naisi tuli sellest katsumisest tervelt välja. On ju selge, et kõige rohkem kannatasid *haiged* naised, kelle magu ja sooled ei kannatanud välja seda mürki — musta vett, mida papp pärast ärahirmutamist neid jooma sundis. Piibel kinnitab, et «kui naine ep ole roojaseks saanud, vaid on puhas, siis peab ta ilma veata jääma ja tõesti ennast vastu saama».

Mehel võis olla mitu naist, ta võis kõik ümmardajad oma naiseks teha. Naised aga pidid vaikima. Kõige väiksem soosiv pilk, jutuajamine teise mehega oma mehe äraolekul — ja juba võidi ta papi juurde viia, kes hakkas temaga kõige alatumaid tempe tegema.

Kas tuleb siis imestada, et piibli õpetuse alusel üleskasvatatud inimesed, usklikud inimesed nägid tihtilugu ja näevad praegugi veel naises «kuradi tööriista», roojast, õigusteta, alamat olendit.

Retseptid, mida jumal Moosesele ühe või teise mehe armukadeduse põhjendatuse kontrollimise kohta andis, on kujukas näide nendest absurdsetest vaadetest, mida piibel naise kohta esitab.

Kas usklikud, kelle arvates piibel on jumala sõna, laseksid niisugust asja oma naise kallal toime panna? Meie maal, kus naisel on mehega võrdsed õigused, ei leia te praegu vist ühtegi niisugust veidrikku, kes nõustuks papi käest saadud musta vett alandlikult jooma ja laseks enda kallal niisugust metsikut protseduuri teha.

TEINE PEATÜKK

TAEVA MANNA JA PRAETUD VUTID

eed, kes on lugenud «Usklike ja uskmatute piiblit», mäletavad kindlasti jutustust, kuidas piiblijumal puistas viljatus kõrbes juudi rahva toitmiseks taevast alla mannat.

Neljas Moosese raamat jätkab juudi karjakasvatajate hõimude seikluste kirjeldamist ja meenutab uuesti sedasama mannat. «Aga manna oli kui koriandri seeme ja pealtnäha oli ta kui pedolahi vaik» (XI, 7).

Mul on meeles, kuidas papp käis mööda koolituba, vehkis oma laiade käistega — sellesse käisesse oleks võinud paraja põrsa ära mahutada — ja luges meile piiblist: «Aga manna oli kui koriandri seeme ja pealtnäha oli ta kui pedolahi vaik.» Aga keegi meist ei teadnud, mis asi see koriandri seeme ja pedolahi vaik õieti on.

Ja kui me papi käest küsisime:

«Ütelge meile, isake, mis asi see pedolahi vaik on?», siis vehkis ta oma laiade käistega ja ütles meile:

«Usklikud ei tohi küsida, nad peavad uskuma, mis on öeldud.»

Papil oli lihtsalt ebamugav, sest temagi ei teadnud, mis asi see pedolahi vaik on. Kuid oletagem, et see on midagi sinepiseemne või hirsitera taolist. Neljanda Moosese raamatu XI peatüki 8.—9. salmis kirjeldatakse seda mannat järgmiselt:

«Rahvas jooksis sinna ja tänna, ja kogunes ja jahvatas käsikivil või tõukas peeneks uhmri sees, ja keetis häilu sees ja tegi sest kookisid; ja tema maik oli kui õlikoogi maik. Ja kui kaste langes öösi leeri peale, siis langes manna sinna peale.»

Kui palju aastaid on sellest ajast mööda läinud? Kui seda kõigi reeglite kohaselt välja rehkendada, siis sel-

gub, et see pidi olema oma 3000 või kõige rohkem 3500 aastat tagasi. Seega tuleb nii välja: 3500 aastat tagasi oli olemas mingisugune heebrealaste jumal, kes elas õhus (taevas) või õhuta ruumis, maad ümbritseva õhukihi taga, ja see heebrealaste jumal oli varunud endale terved kotid mannat, mida ta koos õise kastega alla puistas, ja sealjuures täpselt sinna kohta, kus rändavad juudid olid oma leeri üles löönud.

Kas tõesti leidub inimesi, kes seda tõsiselt uskuda võiksid? Praegu on pappidel hea rääkida muinasjutte, kuidas jumal 3500 aastat tagasi nälgivatele juutidele mannat taevast alla puistas. Aga pärast seda on ju olnud hirmsaid näljahädasid, miljonid inimesed on nälga surnud, nälg on sundinud inimesi isegi oma lapsi sööma... Sügavalt usklikud inimesed, raugad, vanad naised ja väikesed lapsed palvetasid ning nutsid ikoonide ees, hüüdsid tühja taeva poole ja palusid leiba, kas või koorukestki. Nähtavasti aga on kõik kotid tühjad, sest keegi pole kunagi kuulnud, et taevast oleks kas või terakestki maha langenud, mis oleks võinud näljasele toiduks saada.

Piibel aga pajatab:

«Ja inimesejätiste peale, kes nende seas olid, tuli väga suur himu, ja ka Iisraeli lapsed hakkasid taas nutma ja ütlesid: Kes annab meile liha süüa? Meie meeles seisab kala, mida me Egiptusemaal ilma sõime, kurgid ja melonid, porrulaugud ja sibulad ja salotid. Ja nüüd on meie hing ära kuivanud, ei ole nüüd ühtegi neist; meie silmad ei näe muud kui mannat» (Neljas Moosese raamat, XI, 4—6).

Järelikult polnud neil mingit nälga, sest iga päev oli neil küllaldasel hulgal võisaia, nad tahtsid lihtsalt oma toitu mitmekesistada ja liha süüa. Just enne seda räägitakse piiblis, kuidas «rahvas oli nagu nurisejad paha üle Jehoova kõrvade ees»:

«Jehoova kuulis seda ja ta viha süttis põlema, ja Jehoova tuli hakkas nende seas põlema ja põletas ära leeri otsa. Ja rahvas kisendas Moosese poole; ja Mooses palus Jehoovat, ja tuli jäi soiku» (Neljas Moosese raamat, XI, 1—2).

Seega just enne seda tõstsid nad mässu oma jumala vastu, ja jumal pani selle rändrahva leeri isegi põlema, ja alles pärast Moosese palvet saatis pritsimehed kohale, kes tulekahjule piiri panid. Ja sellelesamale rahvale, kes on

ennast võisaia täis õginud, saadab jumal nüüd praetud vutte. Tasub lugeda, kuidas see kõik juhtus: «Ja Mooses kuulis rahva nutvat ta suguvõsade kaupa, igaühe oma telgi ukse ees.» Ja ta läheb siis selle piiblijumala juurde ning ütleb temale: «Ega ma ei ole sinu lapsehoidja, et sa ajasid mind kõigi nende söödikutega kõrbesse.» Kust on mul liha kõigele sellele rahvale anda? Sest nad nutavad minu ees ja ütlevad: «Anna meile liha, et saaksime süüa!» Ja tarvitses Moosesel ainult viriseda sellesama jumala ees, kui see otsekohe oli valmis oma toiduladudest andma praetud liha terveks kuuks igaühe tahtmist mööda.

«Ja rahva vastu pead sa ütlema: Pühitsege endid homseks, siis peate liha sööma, sest te olete nutnud Jehoova kõrvade ees ja ütelnud: kes annab meile liha süüa? sest meil oli hea põli Egiptuses; ja Jehoova tahab teile liha anda, nii et te saate süüa. Te peate sööma mitte üks päev ega kaks päeva, ega viis päeva, ega kümme päeva ega kakskümmend päeva; ühe terve kuu, seni kui see teie ninast välja tuleb, ja see peab teile vastikuks saama» (Neljas Moosese raamat, XI, 18—20).

Vaadake nüüd, missugust heldust piiblijumal kolm ja pool tuhat aastat tagasi üles näitas. Ainult selleks, et täissöönud inimesi hiljem karistada, ei leidnud ta mitte midagi paremat kui laskis neid õgida nii, et liha nende ninast välja tuli. Ja edasi räägitakse piiblis:

«Ja tuul tuli Jehoova käest ja kiskus vuttisid mere poolt, ja puistas neid maha leeri, ligi päeva teed siitpoolt ja ligi päeva teed sealtpoolt leeri ümber, ja neid oli maa peal ligi kaks küünart kõrguti. Ja rahvas võttis kätte kõige seesama päeva ja kõige öö ja kõige teise päeva, ja kogus vuttisid; kes pisut sai, kogus viiskümmend vakka; ja nad laotasid need enestele hästi kuivama leeri ümber» (Neljas Moosese raamat, XI, 31—32).

Kui arvestada, et jalakäija võib kerge vaevaga 30 versta päevas ära käia, siis tuleb välja, et piiblijumal kattis vuttidega oma 10 000 tiinu maad ligi kaks küünart kõrguti, s. o. rohkem kui arssin maapinnast arvates, ja kõike seda pahura juudi rändrahva toitmiseks. Muidugi võisid inimesed niisuguse liigsöömise tagajärjel haigeks jääda, ja piibel seletabki: «Ja Jehoova lõi rahvast väga suure nuhtlusega» (XI, 33).

Kogu see lugu vuttidest, kes arssinapaksuselt katsid 10 000 tiinu maad, on algusest lõpuni muinasjutt. Juudi

rabid, nende järel ka teised papid tahavad nende jutustustega näidata, et jumalal on kõik võimalik. Viljatus kõrbes võib ta ükskõik kui palju mannat alla puistata, nii et rahvas saaks sellest võisaiu teha. Ta võib lasta tuulel mere poolt tuua ükskõik kui palju vuttisid, ja kõike seda ainult selleks, et lüüa oma valitud rahvast väga suure nuhtlusega. Seda rahvast eksitas ta kõrbes 40 aastat, selle asemel et teda otse oma eesmärgile viia. Papid aga püüavad nende jutustustega veel tänapäevalgi usklikele sisendada: «Vaadake, missuguseid imetegusid Jehoova kõrbes juutidele tegi!»

Ärge uskuge neid imetegusid! Mitte kunagi ei ole ükski jumal nälgivaid ja kannatavaid inimesi abistanud. Meie maa töörahvas kukutas ekspluateerijate võimu ja kaotas pappide ning olematute jumalate kahjuliku mõju. Kommunistliku partei juhtimisel on meie maa töötajad põhiliselt üles ehitanud sotsialistliku ühiskonna, kus üks inimene ei saa teist ekspluateerida, kus igale inimesele on tagatud õigus tööle, puhkusele, ravimisele, kus kõigi inimeste jaoks on loodud õnnelik ja jõukas elu.

KOLMAS PEATÜKK

PIILEAMI EESLITEST

ahva hulgas on liikumas väga palju muinasjutte loomadest, kes võivad inimese moodi rääkida: hobused, lehmad, hundid, karud ja teised loomad ajavad inimestega juttu. Väga palju muinasjutte on «libahuntidest»: inimene võivat ennast muuta hundiks, ja vastupidi, hunt võib ennast muuta inimeseks. Need muinasjutud on tekkinud väga ammu, kui inimestel puudusid veel täpsed teadmised loomariigi kohta, kui neil ei olnud veel õiget arusaamist, et inimene võib sündida *ainult* inimesest. Vastupidi: varem olid inimesed arvamisel ja uskusid, et inimene võib sündida mis tahes asjast: mõned hõimud ja sugukonnad pidasid oma esivanemateks mägesid ja järvi, puid ja kive, loomi, linde, madusid. Need muinasjutulised esivanemad tehti sageli jumalateks. Ega siis tule imestada, kui rahvas uskus, et loom võib inimese hääle ja sõnadega rääkida. Ja kõiki niisuguseid tõekspidamisi, imetegudesse uskumist on papid alati toetanud ja toetavad praegugi veel, sageli aga mõtlevad ka ise niisuguseid lugusid välja. Üks piiskop (piiskop Synesios) kirjutas otseselt teisele: *«Rahvas tahab kangesti, et teda petetaks: mida imelisem asi on, seda rohkem ta usub.»*

Just niisugune jutustus eeslist, kelle piiblijumal õigluse kuulutajaks välja valib, ongi Neljanda Moosese raamatu XXII—XXIV peatükis ära toodud.

Moabi rahva kuningas Paalak olevat löönud juutide ees kartma; ta arvas, et juudid on vägev rahvas, kes «nüüd kõik kuumaks sööb, mis meie ümberkaudu on, nõnda kui härg välja rohu keelega kuumaks võtab». Oma sõjaväe peale ei julgenud see kuningas lootma jääda. Ta läkitas käsu targa (nõia, lausuja) Piileami juurde Peto-

risse (?!). Saatis temale mitmesuguseid kingitusi ja palus, et ta juudid ära neaks. Kuningas Paalak uskus kindlasti, et Piileami needus aitab hädast välja. Piileam kuulis palve ära ja küsis siis jumala käest, kuidas ta peab tegema. Nähtavasti rääkis see nõid jumalaga siis, kui ta heaks arvas, sõbramehe moodi, ilma tseremooniata. Piibel ütleb:

«Ja jumal tuli Piileami juurde ja ütles: Kes on need mehed, kes sinu juures?» (XXII, 9).

Piibli lugejail ei tule vist pähegi küsida endalt: *mis jumal see küll on, kes küsib, mis mehed need on?* Piileam räägib, et need mehed on Paalaki saadikud ja selgitab nende tuleku põhjusi. Piiblijumal ei soovita juute ära needa. Piileam keeldub meestega kaasa minemast ja ei ole nõus juute needma.

Seejärel:

«Ja Paalak võttis jälle läkitada vürstid, rohkem ja ausamad, kui eelmised olid» (XXII, 15).

Kuid Piileam ei lasknud ka seekord endale auku pähe rääkida ja läks jälle jumalaga juttu ajama. Ja nüüd algabki see, mida nimetatakse lausa jamaks. Piibel räägib:

«Ja jumal tuli Piileami juurde öösi ja ütles temale: Kui mehed on tulnud sind kutsuma, siis *võta kätte, mine nendega;* aga ainult selle asja, mis ma sulle räägin, pead sa tegema.

Ja Piileam tõusis hommikul üles, pani oma emaeesli sadulasse ja läks Moabi vürstidega» (XXII, 20—21).

Järelikult tegi Piileam nii, nagu jumal oli teda käskinud, täitis täpselt jumala käsu. Sellepärast paneb küll imestama, kui seda asja edasi lugeda.

«Ja jumala viha süttis põlema, et ta oli minemas, ja Jehoova ingel tuli tee peale seisma temale vastaseks» (XXII, 22).

Peab tõesti silmaklapid ette panema ja pea usuoopiumi täis tuupima, et mitte märgata täielikku vastuolu selles kohas. Oli ju jumal *ise teda minna käskinud.* Mispärast siis «süttis ta viha põlema» ja mispärast tuli ta «seisma temale vastaseks»? Oleks ju lihtsam olnud ütelda talle otseselt: ära mine! Kuid kogu see totrus on vajalik selleks, et Piileami emaeeslit sundida inimese keelt rääkima, sest muidu poleks tal selleks sobivat juhust olnud.

Piibli jutu järgi tuleb välja, et Piileam oli üsna tark mees, kellel oli võimalik jumalaga otseselt juttu ajada. Piibel räägib kahest niisugusest jutuajamisest. Missugused jutuajamised sellel jumalal Piileami emaeesliga olid, sellest piibel ei räägi; ka jumala ja emaeesli kokkusaamisest ei ole meil midagi teada. Tuleb siiski välja, et emaeesel nägi paremini kui jumala prohvet Piileam ise.

«Kui emaeesel nägi Jehoova ingli tee peal seisvat, ja ta mõõk oli paljas ta käes, siis kallas emaeesel tee pealt ära ja läks väljale; siis lõi Piileam emaeeslit, et teda tee peale kallata» (XXII, 23).

Niisiis nägi emaeesel inglit, jumala prohvet aga ei näinud. Ja see imelik lugu juhtub kolm korda järgemööda. Eesel teeb küll nii, küll teisiti: surub ennast kitsas kohas vastu seina, pigistab Piileami jalga vastu kivi, kuid see tark prohvet ikkagi ei taipa. Muudkui nüpeldab oma looma ilma igasuguse põhjuseta, ei saa sellestki aru, et seesama emaeesel räägib Jehoova jumala endaga, täidab tema käskusid. Pidi ikka see Piileam oma emaeeslit kõvasti nüpeldama, enne kui see inimese keeli rääkima hakkas.

«Siis tegi Jehoova emaeesli suu lahti, ja ta ütles Piileamile: Mis olen ma sulle teinud, et sa mind nüüd kolm korda oled löönud?

Ja Piileam ütles emaeeslile: Sellepärast, et sa oled minuga tempe teinud; oh, oleks mul mõõk käes, tõesti, ma tapaksin su nüüd ära!

Ja emaeesel ütles Piileami vastu: Eks mina ole su emaeesel, kelle seljas sa oled sõitnud sellest ajast, kui sa sõitma hakkasid, tänase päevani? Kas ma iial olen püüdnud nõnda sulle teha? Ja tema ütles: Ei» (XXII, 28—30).

Pange tähele, et Piileam põrmugi ei imestanud, kui emaeesel temaga inimese moodi rääkima hakkas. (Paljugi võib juhtuda!) Ja räägib oma eesliga nagu kõige tavalisema inimolendiga. Ja eesel räägib ka nii, nagu oleks ta kogu aeg jutlusi pidanud, mitte aga prohvetit oma seljas sõidutanud.

Pärast seda mõnusat jutuajamist emaeesli ja ta peremehe vahel «tegi Jehoova Piileami silmad lahti ja ta nägi Jehoova ingli tee peal seisvat, ja ta mõõk oli paljas tema käes (see ingel oli sõjaväelise aukraadiga, jalaväelane. — *J. J.*), siis kummardas ta ja heitis silmili maha» (XXII, 31).

Hea muinasjutt väikestele lastele.

Kuid kahjuks on see muinasjutt määratud suurtele lastele, kellel mõnikord on juba hall habe ees; emad ja isad usuvad seda laadi muinasjutte.

Pärast seda juhtumit klaarib Piileam ingliga asjad ära. Nähtavasti ei olnud ingel jumalaga täpselt kokku leppinud. Ja tuligi välja niisugune segadus. Jumal oli käskinud Piileamil minna, ingel aga ei lase. Pühade isade väljamõeldis on liiga jämedakoeline. Piileami emaeesli lugu on valge niidiga kokku õmmeldud. Edasi aga läheb kõik libedalt: juutide äraneedmise asemel läheb Piileam mäe otsa, ehitab seitse altarit ja praeb nendel seitsmel altaril ära seitse härikmullikat ja seitse jäära. Praad oli küll vägev. Seejärel aga tuli ta välja ja õnnistas juute, selle asemel et neid ära needa.

Kogu see lugu on algusest lõpuni muidugi välja mõeldud. Sellega tahetakse võimalikult imeväärselt näidata, kuidas jumal võib kõik teha. Ajal, kui see lugu tekkis, oli rahva arenemise aste niisugune, et tõenäoliselt uskusid seda kõik. Mida aga tahetakse praegu selle jutustusega kätte saada? *Praegu kasutavad papid seda jutustust selleks, et hoida rahva maailmakäsitust selsamal tasemel, millel see oli kaks või kolm tuhat aastat tagasi.* Kapitalistidel, mõisnikel ja pappidel on praegugi kasulik, kui talupojad ja töölised usuvad, et sõdade põhjuseks on jumala tahtmine lasta ühel rahval teise enda alla heita, et võõraste maade vallutamine sünnib jumala tahtel. Ja kui jumalal seda tarvis on, siis hakkavad ka eeslid kõnelema.

Arenenud töölist ja usuahelatest vabanenud talupoega ei saa niisuguse muinasjutuga enam püüda. Ainuüksi usklikku inimest võib veel sundida uskuma Piileami emaeeslitesse, kes kõnelevad inimese keelt.

NELJAS PEATÜKK

KUIDAS JUMAL OMA VÕISTLEJATEGA ARVEID ÕIENDAB

iiblis kirjeldatakse sageli mitmesuguseid rändavate juudi hõimude sõjaretki ja lahinguid teiste rahvastega, kellega nad oma rännakute ajal kokku põrkasid. Neid, nagu ka teiste tolleaegsete rahvaste sõjaretki ja lahinguid, kirjeldatakse koos igasuguste väljamõeldistega. Nendest rääkides kujutasid papid asja niiviisi, et iga lahing, linnade mahapõletamine, laste tapmine ja vangide võtmine ei olnud lihtsalt sõjaline vajadus, vaid jumala enda käsu täitmine. Heebrealaste jumal võttis kõigist nendest asjadest ja õiendamistest piibli sõnade järgi isiklikult osa, andis nõu, aitas kaasa võidu saavutamisele või ei lasknud seda saavutada, andis täpseid juhendeid, keda tappa, keda ära põletada, keda sandiks teha. Sealjuures räägitakse kõike seda nii, et tekiks arusaamine, nagu kaitseks jumal mingisugust tõde.

Imetlegu siis piibli lugejad seda pappide tõde, piiblitõde.

Neljanda Moosese raamatu XXV peatükis räägitakse, et «rahvas (iisraeli rahvas) hakkas hooratööd tegema Moabi tütardega» (XXV, 1). Eks need hakkasid muidugi Iisraeli lapsi kutsuma oma jumalaid kummardama. Ja nad palusidki teist jumalat (heebrealaste Jehoova konkurenti, võistlejat). Ja siis «süttis Jehoova viha Iisraeli vastu põlema» (3. salm). Piibel räägib, et kõigepealt andis jumal Moosese kaudu käsu *puua kõik rahva peavanemad üles «Jehoovale päeva kätte»*. Mooses tegigi nii.

Asi on selge: teise rahva, teise usu papid hakkasid juute meelitama oma templitesse, oma jumalate juurde. Mooses ja kõik juudi papid said aru, et selle tõttu pea-

vad nad kahju kannatama. Juudid *uskusid,* et Mooses räägib jumalaga, ja sellepärast võiski ta niisuguseid metsikuid korraldusi jumala nimel anda.

Üks juudi rabi poeg Piinehas jõudis oma usinuses nii kaugele, et tungis magamistuppa, kus üks juut Midjani naisterahvaga magas. Piibel räägib selle papipoja «kangelaslikkusest» järgmist:

«Ja võttis piigi kätte, ja läks Iisraeli mehe järele tagumisse tuppa, ja pistis mõlemad, Iisraeli mehe ja *naisterahva, kõhust läbi*» (XXV, 7—8).

Piibel kui «püha» raamat ei mõista niisugust metsikust hukka; vastupidi, ta kirjeldab seda kui vägitegu, kui head, kõlbelist, eeskujuks võetavat käitumist. Usk õpetab usklikule inimesele: just niiviisi pead sa käituma. Kas ei ole selge, et *usk lahutab inimesi?* Kas ei ole selge, et usk õpetab inimesi üksteist vihkama *ainuüksi* sellepärast, et teine inimene teistviisi palvetab? Kas ei ole selge, et usk teeb töötavatele inimestele kahju? Ja kas ei ole häbistav, et kõiki neid veretöid esitavad juudi, õigeusu, katoliku papid ja lahkusu jutlustajad «pühakirja» sildi all, kutsudes usklikke niisuguseid jumala poolt heakskiidetud tegusid eeskujuks võtma!

Piibli sõnade järgi tapeti juudi rabide käsu põhjal *24 000* inimest ainuüksi sellepärast, et nad läksid teiste pappide poodi, hakkasid kummardama teisi jumalaid (XXV, 9: «Ja neid, kes sesse nuhtlusesse ära surid, oli neli kolmatkümmend tuhat»).

Kuid jumalale oli sellest vähe. Pappidel oli kasulik õhutada vaenu teist usku rahva vastu. Sellepärast räägib piiblipapp Mooses juutidele, et jumal andis talle käsu:

«Minge vaenlase viisi Midjani rahva peale ja lööge nad maha» (XXV, 17).

Ja Neljanda Moosese raamatu XXXI peatükis kirjeldatakse terve rahva hävitamist. Niisuguste sõdade põhjuseks polnud muidugi mitte usulised motiivid, vaid täiesti materiaalsed laadi asjaolud: püüti vastase kariloomad, tema vara, karjamaad ja ümmardajad oma valdusse võtta, niisuguste sõdade põhjuseks oli röövimine. Kuid piibel ja usk püüavad seda röövimist näidata jumalale meelepärase teona.

«Ja nad sõdisid Midjani rahva vastu, nõnda kui Jehoova Moosest oli käskinud, ja tapsid kõik meesterah-

vad ära... Ja Iisraeli lapsed viisid Midjanimaa naisterahvad ja nende väetid lapsed vangi, ja riisusid ära kõik nende lojused ja kõik nende veised ja kõik nende varanduse, ja põletasid tulega kõik nende linnad nende eluasemeil ja kõik nende kindlustatud tarad. Ja nad võtsid kõik saagi, ja kõik riisu, nii inimesed kui lojused» (XXXI, 7, 9—11).

Võiks arvata, et Midjani rahva kallal pandi toime küllalt julm ja metsik tegu. Kuid piiblile, religioossele teadvusele on sellest veel vähe. Jumal vihastab, et mispärast naised ja poeglapsed ei ole maha tapetud.

«Ja Mooses vihastas väga väeülemate peale, kes olid pealikud iga tuhande üle ja pealikud iga saja üle, kes sõjast ja taplusest tulnud. Ja Mooses ütles nende vastu: Kas (milleks) olete kõik naisterahvad jätnud elama?... Siis tapke nüüd ära kõik meesterahvad väetite laste seast; ja tapke ka kõik naisterahvad, kes mehega ühte saanud meesterahva juures magades. Ja kõik väetid lapsed naisterahvaste seast, kes ei ole tundnud meesterahva juures magamist, jätke enestele elusse» (XXXI, 14—18).

Pappide huvid on piiblis alati esikohal. Piibli sõnade järgi tegi olematu jumal korralduse, et kokkuröövitud saagist antaks lõviosa pappidele. Ega siis lõppude lõpuks papid ilmaaegu oma jõudu ei pingutanud, rahvast ninapidi vedanud ega komejanti teinud, nagu räägiksid nad jumalaga.

«Ja Jehoova rääkis Moosese vastu ja ütles: Võta üles vangide riisu aru inimeste ja lojuste poolest, sina ja preester Elasar ja koguduse vanemate peamehed; ja jaga riis pooleks neile, kes olid taplemas, kes käisid sõjas, ja kõigele kogudusele. Pärast pead sa iseosa võtma Jehoovale sõjameeste käest, kes käisid sõjas, üks hing viiesajast, inimestest ja veistest ja eeslitest ja pudulojustest. Nende poolest jaost peate teie võtma ja preester Elasari kätte andma ülestõstmis-anniks Jehoovale. Ja Iisraeli laste poolest jaost pead sa võtma, mis kätte satub, ühe viiekümnest, inimestest, veistest, eeslitest ja pudulojustest, kõigist lojustest, ja pead need andma leevitite kätte, kes Jehoova maja talitamist talitavad. Ja Mooses ja preester Elasar tegid nõnda, kuidas Jehoova Moosest oli käskinud» (XXXI, 25—31).

Juudi rabid, nagu me sellestsamast piibli peatükist teada saame, said siis üsna priske osa.

«Ja Jehoovale sai iseosana pudulojustest kuussada ja viis kaheksatkümmend. Ja härgade aru oli kuus neljatkümmend tuhat; ja nendest sai Jehoovale iseosana kaks kaheksatkümmend. Ja eeslite aru oli kolmkümmend tuhat ja viissada; ja nendest sai Jehoovale iseosana üks seitsmetkümmend. Ja inimeste hingede aru oli kuusteistkümmend tuhat; ja nendest sai Jehoovale iseosana kaks neljatkümmend hinge. Ja Mooses andis Jehoova ülestõstmis-anni osa preester Elasari kätte, nõnda kui Jehoova Moosest oli käskinud...

Ja Mooses võttis Iisraeli laste poolest jaost, mis kätte tuli inimestest ja lojustest, ühe viiekümnest ja andis need leevitite kätte, kes Jehoova maja talitamist talitavad, nõnda kui Jehoova Moosest oli käskinud» (XXXI, 37—42, 47).

Nõnda talitasid papid muistsel ajal, kui nende papivõim polnud millegagi piiratud. Aga kui teie, usklikud, järele mõtlete, kui palju need parasiidid ja päevavargad veel tänapäeval kogu maailma inimeste käest välja pressivad, siis saate aru, kui suur on veel nende võim teie teadvuse üle.

Oli aeg, kus papid enda rikastamise nimel olid valmis terveid rahvaid hävitama. Praegu ei ole pappidel enam niisugust võimu. Kui aga jutt on tuludest, siis on papid nüüdki veel valmis oma võistlejaid, oma vastaseid, konkurente lusikatäies vees uputama. Ja ainult ateistide vastu ühinevad nad, tegutsevad kui üks mees. Kõigis kodanlikes maades aitab suurem osa pappe, missugust usku nad ka jutlustaksid, kodanlusel ja mõisnikel kommunismi vastu võidelda, aitab imperialistidel uut maailmasõda, eriti aga NSV Liidu vastu suunatud sõda valla päästa.

Kuidas ja mille poolest papid üksteisest oma usutunnistusega ka erinevad, kõik nad võivad elada ainult siis, kui ekspluateerijad valitsevad töörahva üle ja kui töötavatel inimestel ei ole veel õiget ettekujutust maailmast. Nende jõud tuleneb ainult sellest, et inimesed jagunevad valitsevaiks ja rõhutuiks. Just sellepärast ongi suurem osa pappe kommunismi vaenlased, kõik nad on ateismi vaenlased. Täielik inimese vabanemine igasugusest orjusest ja rõhumisest tähendab ühtaegu ka tema täielikku vabanemist usuorjusest ja usu poolt tekitatud rõhumisest.

Viies Moosese raamat

ESIMENE PEATÜKK

MIDA ÕPETAVAD JUMALA SEADUSED LASTE SUHTES

appide jutu järgi sisaldavad esimesed neli piibli raamatut seadusi, mida jumal ise on Moosese kaudu andnud. Me tutvusime juba nende seadustega. Pühad esiisad kihutasid oma ümmardajaid koos lastega, keda need pühad mehed ise olid sigitanud, nelja ilmakaare poole (Aabram ajas Haagari koos Ismaeliga enda juurest minema). Pühad isad õnnistasid neid lapsi, kes neile parema roa valmistasid.

Vihahoos hävitab tujukas jumal nii täiskasvanuid kui ka lapsi. Laste hävitamise kohta annab jumal otseseid käske. Me tõime piiblist rohkearvulisi näiteid niisuguste juhtude kohta.

Tuletagem meelde Neljanda Moosese raamatu XXXI peatükki, kus räägitakse sõjast Midjani rahva vastu. «Püha raamat» ütleb, et selles sõjas tapsid juudid kõik mehed ära, naised ja lapsed aga võeti vangi. See tegi Jehoova jumala ja tema prohveti Moosese maruvihaseks: kuidas võisid nad võtta vange, kui piiblimoraali järgi tuli kõik maha tappa. «Ja Mooses ütles nende vastu: Kas olete (milleks olete) kõik naisterahvad jätnud elama?», sest nende tõttu sai «nuhtlus Jehoova koguduse peale», nende pärast karistabki jumal!

«Siis tapke nüüd ära kõik meesterahvad väetite laste seast» (Neljas Moosese raamat, XXXI, 17). Niisugune on see moraal, mida usumehed meile serveerivad!

Niiviisi tegid valgekaartlased.

Parun Ungern, kes Kaug-Idas (Taga-Baikalimaal) nõukogude võimu vastu sõdis, tappis maha kõik lapsed külades, kus nõukogude võimule kaasa tunti, heitis neid veskikivide alla, põletas elusalt ära. Ta pidas ennast ristiinimeseks, oli vaga mees, kinnitas oma elu lõpuni, et usub jumalasse. Te näete, et jumalasse uskumine põrmugi ei takista kõige suurema kuriteo toimepanemist: võib uskuda jumalasse, täita «jumala seadust», viidata otseselt käsule, mida jumal olevat Moosese kaudu andnud: «Tapke ära kõik meesterahvad väetite laste seast.»

Mõrtsukad, kes pogrommide ajal juutide, venelaste, armeenlaste, tatarlaste lapsi tapsid, võiksid täie õigusega viidata piiblile. Saksa ja itaalia fašistid, kes lennukitelt Hispaania külasid ja linnu purustasid ning lapsi ja naisi tapsid, õigustavad samuti oma metsikusi jumala nimega; kõigi maade kirikuvürstid aga õnnistavad fašiste, hispaania, itaalia, saksa ja igasuguseid teisi timukaid ning töörahva vaenlasi.

Kogu piibel kajastab orjapidajate, ekspluateerijate tõekspidamisi.

Piibel on läbini *konservatiivne,* ta tahab iga hinna eest säilitada roiskunud, oma aja ära elanud korda, mis abeldab inimest käsist ja jalust, teeb ta isandate, mõisnike, kapitalistide, pappide ja jumala orjaks. Sellepärast säilitab piibel ka perekondlikes suhetes piiramatu võimu laste üle.

Viienda Moosese raamatu XXI peatükis (18.—21. salm) soovitab piibel otseselt, kuidas sõnakuulmatute lastega talitada.

«Kui kellelgi on poeg, kes kangekaelne on ja vastu hakkab, ei võta oma isa ega oma ema sõna kuulda, ja nemad karistavad teda, ja ta ei kuule siiski nende sõna, siis peavad tema isa ja ta ema ta kinni võtma, ja viima ta oma linna vanemate juurde, ja sinna värava juurde, kus paigas ta on, ja oma linna vanemate vastu ütlema: See meie poeg on kangekaelne ja hakkab vastu, ta ei kuule meie sõna, purjutab ja lakub. *Siis peavad kõik ta linna mehed teda kividega viskama, nii et ta sureb; ja sa pead kõik kurja enese seest välja rookima, et kõik Iisraeli lapsed kuuleksid ja kardaksid.*»

Niisugune on jumala seadus «isemeelsete» laste kohta, kes ei kuule vanemate sõna. Aga mida teha siis, kui vanemad ise purjutavad ja lakuvad? Kui vanemad ise ei kõlba

kuhugi? Kas niisugune asi on võimatu? Mida peavad siis tegema lapsed? Ikka kuulma nende sõna? Piibli järgi peavad nad tõepoolest kuulma. Ja kui vanemad on vereimejad, külakurnajad, riisujad? Kas niisuguseid juhtumeid on vähe? Ja kui vanemad on röövlid?

Vaadake, missuguseid ebaõiglasi, orjanduslikke, mahajäänud ja oma aja ära elanud mõisteid sisendab ja jutlustab piibel.

Seepärast tulebki kõigi vahenditega võidelda nii piibliõpetuse kui ka üldse religiooni vastu. Mõelgu meie noorsugu ja eriti meie maanoored selle piibliõpetuse üle. Nad saavad siis aru, et see õpetus on kõigiti kasulik võimuhimulistele preestritele, isemeelsetele peremeestele, kes kodus või majapidamises nõuavad alandlikkust, tõrkumatut alistumist ja kes igal väiksemal juhul lasevad käiku rusikad, ohjad, nuudi või kepi. Jumala seadused laste suhtes on orjapidaja, mõisniku seadused oma orja suhtes. Need seadused nõuavad, et laps oleks vaikiv ja õigusteta ori.

Niisugune seadus on oma aja ära elanud!

TEINE PEATÜKK

USUÕPETUSE TUND

Katsugem nüüd papi osavõtul läbi viia usuõpetuse tund, kuid niiviisi, et papp vastaks meie küsimustele ja seletaks ära kõik, mis ühes või teises piibli peatükis on kirja pandud. Ja et ta küsimusest kõrvale ei põikleks, vaid seletaks piiblis leiduvad jumala seadused meile ära.

Ja meie võtame Viienda Moosese raamatu XXIII peatüki.

Selles peatükis annab Mooses edasi jumala käsud ja seadused, mida inimesed peavad täitma, kui nad ei taha jumalat vihale ajada, tema armust igavesti ilma jääda, kui nad ei taha tema karistust enda peale tulla lasta.

Loeme siis esimese seaduse:

«Ei tohi see, kelle munad on puruks taotud, ega see, kelle kusiti on ära lõigatud, Jehoova kogudusse tulla» (XXIII, 2).

Jehoova kogudusse tulemine tähendab papiks, preestriks saamist. Mispärast siis purukstaotud munadega või äralõigatud kusitiga inimene ei tohi papiks olla? Kas papil on siis samad kohustused mis pullil? Järelikult valib jumal endale preestrid välja ja vaatab nad arstlikult läbi, kas nende munad või kusiti on terved. Ükski papp maailmas ei seleta teile seda «püha seadust», vaid püüab sellest mööda hiilida.

Edasi aga tulevad teised eeskirjad: segaverelane (hoora poeg) ei tohi kümnendaski põlves preestriks olla. Kuid kes teist ei teaks, et need on paljad sõnad. Ega talupojad ilmaaegu pole hakanud pappe nimetama «täkusooks»?!

Kunagi saatsime maale ühe inimese külarahva lugusid koguma; ta pani kirja kõik, mis maal pappide kohta

räägitakse. Kuid ükski ajaleht ei saa neid lugusid avaldada, sest neis on nii palju pappide häbitegusid ja liiderlikkust. Nii et need piibli sõnad segaverelastest on mõeldud ainuüksi kergeusklike jaoks.

Sama peatüki 10.—14. salmis määratakse kindlaks, kuidas ja kuhu ehitada peldikud (väljakäigukohad), kuidas ja kuhu tuleb oma asjale minna. Nii et jumal tegeleb ka sellega. Ta teeb korralduse, et kui kellegagi peaks öösel midagi juhtuma, nii et ta ei ole puhas (s. o. kui kellelgi on kõht lahti ja ta selle tõttu või mõnel muul põhjusel pesu ära määrib), siis peab ta terveks päevaks leerist (s. o. asulast, linnast, külast) lahkuma ega tohi enne õhtu saabumist sinna tagasi tulla.

Küsige papi käest: mispärast seda seadust ei täideta? Kui seda täidetaks, kujutage siis endale kas või hetkekski ette, kuidas kõik, kellega niisugune lugu juhtuma peaks, seda «jumala seadust» täites tõepoolest oma töö sinnapaika jätavad ja terveks päevaks kuhugi küla taha või linnast välja istuma lähevad! Ei, niisuguseid lolle praegu enam ei leia!

Jumal olevat käskinud ehitada väljakäigukohad asulatest eemale («leeri taha»), kusjuures näitab täpselt ära, kuidas oma asjale tuleb minna.

«Ja vai peab sul olema oma sõjariistade juures; ja see peab sündima, et kui sa võtad maha istuda oma asjale, siis pead sa sellega augukese üles kaevama ja oma rooja jälle kinni katma. Sest Jehoova, su jumal, käib alati su leeri sees, et sind päästa ja su vaenlased su kätte anda; seepärast peab su leer püha olema, et ta su seas ei saaks midagi reotut näha ja ei taganeks sinust ära» (XXIII, 14—15).

Puhtus ja kasinus on muidugi väga kasulik asi. Kuid praegu täidavad inimesed puhtusenõudeid oma vabal tahtel, mitte sellepärast, et seda käsib papp või et jumalal ei tuleks paha haisu sisse hingata, vaid sellepärast, et nad teavad, et see on kasulik, et mustus ja roojus levitavad nakkushaigusi. Kuid kujutage endale hetkeks ette, et inimesed hakkaksid nüüd täitma seda jumala seadust ja igaüks võtaks oma asjale minnes kaasa vaia ja kaevaks sellega augu. Vaene heebrealaste ja kristlaste jumal! Midagi muud ei suutnud tema metsinimese mõistus välja mõelda peale augu, kuhu ennast tühjendada, ja vaia, et seda auku täis ajada.

Praegused puhtad käimlad kanalisatsiooni ja veevärgiga näiksid sellele piiblijumalale valgusekülläse templina. Muidu aga kujutage endale tõepoolest ette: käib see jumal mööda leeri, ja kõikjal niisugune hais, et hoia aina nina kinni.

Iga samm inimeste elujärje parandamise poole oli nähtavasti raskustega seotud, sest ega muidu tulnud jumala nimel peldikuid ehitada!

Meie aga oleme vabanenud nendest jumalatest ja kartusest jumala ees ning teeme ühiskonna hüvangu nimel seda, mida kunagi ei suutnud teha inimesed, kes tundsid hirmu jumala ees.

See piibli episood näitab kujukalt, kui absurdne oleks praegu töölistel ja talupoegadel piiblist õpetust võtta.

Sellega lõpetan viie Moosese raamatu käsitlemise.

Püüan ka teiste piibli raamatute põhjal näidata religiooni kui töörahva teadvust uimastava õpetuse kahjulikkust.

Joosua raamat

ESIMENE PEATÜKK

VERISTE SÕDADE ÕNNISTAMINE

Kes Joosua[77] raamatu tähelepanelikult läbi on lugenud, see peab tunnistama, et ta üksikud peatükid on viie Moosese raamatuga otseselt seotud, kujutavad endast viie Moosese raamatu järge. Piibli asjatundjad on suuremalt jaolt järeldusele jõudnud, et see raamat, nagu suurem osa vana testamendi raamatutest, on kirjutatud Babüloonias umbes 500 aastat enne kristlaste ajaarvamist, s. o. umbes 2500 aastat tagasi. Järelikult ei ole need sugugi mitte kõige vanemad kirjanduslikud mälestusmärgid, nagu neid püütakse näidata, sest hiinlaste ja hindude «pühad» raamatud, egiptlaste papüürused ja mõned muud asjad on kirjutatud 2000—3000 aastat varem. Mõned piibli õpetatud asjatundjad, võttes arvesse selle raamatu seost viie Moosese raamatuga, on arvamisele jõudnud, et Joosua raamat tuleks viie Moosese raamatuga ühendada ja teda kuuendaks Moosese raamatuks nimetada. See raamat kirjeldab peamiselt sõdade ajajärku, kus sõjakad juudi hõimud, karjakasvatamise ja põlluharimisega tegelevate juutide sugukonnad tule ja mõõgaga hävitasid teisi hõimusid; nagu kõigis niisugustes raamatutes, nii leiame ka siin igasuguseid fantastilisi liialdusi. Kogu see maa, mille juudid enda alla heitsid, ei olnud suurem ühest meie suurest oblastist. Joosua raamatus aga loendatakse arutu hulk kuningaid, loendatakse kümneid kuningriike ja rahvaid, keda juudid olevat viimseni hävitanud. Need «kuningriigid» ei olnud meie rajoonist suuremad.

Lugu algab sellega, et jumal tuli ühe Moosese teenri Joosua juurde ja tegi temale ülesandeks viia juudid tõotatud maale, lubas temale kõikvõimalikku toetust ja nõudis ainult üht: kõige selle täitmist, mis on piiblis, käsuõpetuse raamatus kirja pandud. Praegu me teame, et see «käsuõpetuse raamat» on kirjutatud võrdlemisi hiljuti, et selle on kirjutanud inimesed, kes elasid palju hiljem sellest ajast, millest nad kirjutasid, nii et kogu see jutuajamine olematu jumala ja sõjapealik Joosua vahel on juudi autorite väljamõeldis.

Teises peatükis räägitakse, kuidas tegutses juudi hõimu vastuluure ja kuidas oli organiseeritud salakuulamine. Jutustatakse, kuidas Joosua saatis salajasi maakuulajaid Jeeriku linna. Need tulid lõbumajasse, hooranaise Raahabi juurde. Lõbumajad on alati olnud mitmesuguste sulide, varaste, röövlite salaurkaks. Hooranaine Raahab aga satub väga auväärsete isikute nimekirja. Mingil arusaamatul põhjusel taipab ta, et need on juutide salakuulajad, ja lepib nendega kokku reetmise suhtes. Tasuks reetmise eest lubatakse teda ja ta perekonda päästa. Ja kui hukkub kogu Jeeriku linn, siis tema ja ta perekond päästetakse. Tuleb välja, et hooranaine sattus pühade, jumalale meelepäraste isikute hulka sellepärast, et ta kahte juudi salakuulajat oma urkas varjas. See on esimene «püha lugu», millest Joosua raamat meile räägib.

Teiseks «imeteoks» on Jordani jõest läbiminek. Piiblijumal tahtis juutidele Jordani jõest ülemineku mugavaks teha ja korraldas selleks asja nii, et jõe vesi jäi müürina seisma, allpool seda müüri aga jooksis kõik vesi Soolameresse, nii et juudid läksid kuiva põhja mööda jõest läbi (III—IV). Usklikel kästakse seda imetegu uskuda, papid kinnitavad, et see on võimalik[78].

Kuid lugegu usklikud viis Moosese raamatut ja Joosua raamat algusest lõpuni läbi ja ütelgu südametunnistuse järgi: kas juudid teistest tolleaegsetest hõimudest ja rahvastest millegi poolest erinesid? Kas piibel ei kirjelda igal sammul, kuidas nad oma jumalat reedavad, kuidas nad kõhklevad ja nurisevad? Piiblis endas ju räägitakse, kuidas juudid nelikümmend aastat kõrbes hulkusid ja kuidas selle aja jooksul kõik Egiptusest väljatulnud juudid *viimseni* maha surid, sest nad ei väärinud tõotatud maad. Küsigu usklikud endalt: kuidas see on võimalik? Ja nad saavad aru, et see on samasugune väljamõeldis ja sama-

sugune muinasjutt, nagu seda on ka lugu sellest, et Joosua käskis päikesel seisma jääda ja ta jäigi seisma[79].

Et Jordani jõe vesi juutidele teed andis, — see ei ole mingisugune uus lugu. Jutustus niisugusest «imeteost» oli esitatud juba eespool, kui juudid Kõrkjatemerest läbi läksid.

Ainult et seal tegi neid trikke Mooses. Piibli koostajad olid nähtavasti arvamisel, et Joosua pole Moosesest halvem, et kui ta imetegusid ei tee, siis ei austa teda mitte keegi. Tõtt aga on selles piiblijutustuses niisama palju, nagu seda on teises jutustuses, kuidas Kõrkjatemerest «kuivade jalgadega» läbi mindi. Nendes lugudes ei ole tõtt krossi eestki.

Aastasajad läksid mööda. Peeti ristisõdasid «Kristuse nimel»[80]. Usklikele räägiti, et iga sõda, mida kuningad, keisrid, imperaatorid, rüütlid, bojaarid, parunid, krahvid, vürstid, röövlid — kapitalistid ja mõisnikud — alustavad, on õiglane sõda, mida peetakse jumala nimel. Kergeusklike lollide jaoks mõeldi imetegusid välja kui külluse sarvest. Kuid kas mõne armee sõdurid on kunagi näinud, et nende teed takistava ojakese vool jääks seisma, nii et neil oleks hõlpsam läbi minna? Nad valivad lihtsalt niisuguse koha, kus jõgi on ära kuivanud või kus vesi on madal, ja lähevad sealt jalgsi läbi. Jordani jõgi Palestiinas on madal jõgi, millest praegugi minnakse mõnes kohas igasuguse vaevata jalgsi läbi. Kes siis usub, et juudi rahva ees jäi jõe vesi müürina seisma ja laskis juudid läbi!

VI peatükis kirjeldatakse Jeeriku linna piiramist. See kindlus ise oli küll armetu küla, millele kivimüür oli ümber ehitatud.

Kõigepealt teeb heebrealaste jumal Joosuaga lepingu ja esitab temale suurepärase piiramisplaani.

«Vaata, ma olen Jeeriku ja tema kuninga ja sõjaks kõlvulised mehed su kätte andnud. Ja te peate linna ümber käima, kõik, kes sõjamehed, linna üks kord ümber piirates; nõnda pead sa kuus päeva tegema. Ja seitse preestrit peavad seitset jäärasarve-pasunat laeka ees kandma; ja seitsmendal päeval peate teie seitse korda linna ümber käima, ja preestrid puhugu pasunaid. Ja see peab nõnda olema: kui nemad alles jäärasarvega pikka lugu ajavad, kui teie pasunahäält kuulete, siis peab kõik rahvas suure sõjakisaga karjuma, ja linna müür lan-

geb oma paigast maha, ja rahvas mingu üles, iga mees enese kohal» (Joosua raamat, VI, 2—5).

Niisugune oli heebrealaste jumala plaan. See karjaste jumal ei osanud leiutada tulirelva: ei püssi, ei kuulipildujat ega suurtükki. Kui tänapäeval tuleks kellelgi pähe korraldada sissepiiratud kindluse ümber niisuguseid jalutuskäike pappide ja orkestriga, siis niidetakse nad paarist-kolmest kuulipildujast lihtsalt maha. Piiblijumal aga loobib taevast kive, nagu seda räägitakse ühes Joosua raamatu peatükis. Iga punaarmeelane laseks selle kivipilduja vintpüssist maha! Leidub aga inimesi, kes usuvad, et müürid võivad sõjakisa ja pasunahääle tõttu tõepoolest kokku variseda. Väikestele lastele võib niisuguseid muinasjutte rääkida, ja nemadki ei usu.

Mida siis nõudis jumal endale tasuks niisuguse vallutamisviisi eest? Ei midagi erilist. Kõik, mis juudid vallutatud linnast kokku riisuvad, läheb pappidele: *«Aga kõik hõbe ja kuld, ja vask- ja raudriistad, need on Jehoovale pühad; kõik see peab Jehoova varanduse sekka saama»* (VI, 19), peale selle palus veel päästa hooranaist, kes oli salakuulajaid varjanud. Missugune tihe side vastuluurega: isegi hooranaised olid selles sõjas heebrealaste jumalal arvel!

Piiblis räägitakse, kui agaralt juudid jumala käsku täitsid:

«Ja kaotasid sootuks ära kõik, mis linnas oli, mõõgateraga, nii mehed kui naised, nii poisid kui vanad, ja härjad ja pudulojused ja eeslid (mis kurja küll need olid teinud või keda seganud?!)» (VI, 21).

Kui papid teada olid saanud, et üks juutidest jättis kokkuröövitud vara pappidele andmata, siis mõistsid nad tema üle kohut, ja see õnnetu Serahi poeg Aakan visati linna taga kividega surnuks ning põletati ära koos kõigi oma tütarde, poegade ja pudulojustega, sinna kohta tehti aga suur kivivare.

Niisugused ongi need jumalale meelepärased asjad, mida kirjeldatakse Joosua raamatu esimeses seitsmes peatükis. Edasi aga tulevad veelgi kujukamad lood.

Piibli järgi tuleb nii välja: iga kord, kui üht või teist linna oli vaja vallutada, pidas Joosua jumalaga nõu. Sõjas on olemas polgustaap, brigaadi-, diviisi-, korpusestaap, rindestaap. Niisugune staap oli piibli järgi ka Joosual, kuid selle kõrgemaks ülemaks oli jumal. Koos

Joosuaga olevat ta välja töötanud pealetungi-, piiramise- ja sõjaplaanid. Heebrealaste jumal andis juutide sõjaväele iga kord välja käskkirja: kuidas ja keda tappa, mis maha põletada, mida riisuda, kellele kokkuröövitud vara anda jne.

Näiteks VIII peatükis annab heebrealaste jumal Joosua kaudu käskkirja: minna Ai linna peale (piibli järgi otsustades oli see linn igast suuremast külast väiksem), panna välja varitsejad linna taha. Väike väesalk pidi Ai elanikud müüri tagant välja meelitama, seejärel pidid varitsejad oma peidupaigast välja jooksma ja linna vallutama.

Piiblis tuuakse ära Joosua käsk:

«Ja sünnib, et kui te linna kätte saate, siis peate teie linna tulega põlema süütama; tehke Jehoova sõna järgi. Vaadake, ma olen teile käsu andnud» (VIII, 8).

Piibel kirjeldab üksikasjaliselt, kuidas jumal isiklikult lahingust osa võtab, võitlusse vahele segab, nõu annab, millal peab Joosua oda püsti tõstma ja mida tegema.

Niisugune arusaamine jumalatest oli kõigil antiikmaailma rahvastel. Kreeklaste raamatutes kirjeldatakse Trooja sõda[81], mida peeti Trooja linna pärast. Selle sõja legende lugedes me näeme, et kreeklaste jumalad võtsid sõjast osa kord ühel, kord teisel poolel. Juutide tolleaegne arenemistase oli kreeklaste omast madalam. Mis siis imestada, kui neil niisugused ettekujutused olid?

Piiblis jutustatakse:

«Ja kõik, kes sel päeval langesid, nii mehed kui naised, neid oli kaksteistkümmend tuhat ...» «Aga lojused ja selle linna saagi riisus Iisraeli rahvas enesele Jehoova sõna mööda, mis ta Joosuale oli käskinud» (VIII, 25—27).

Seega tuleb piibli järgi välja, et heebrealaste jumal võttis osa niihästi sõjast, naiste ja laste tapmisest kui ka riisumisest, kokkuröövitud saagi jaotamisest. Sõjasaak jaotati selle jumala juhendite järgi, need juhendid tegi rahvale teatavaks väepealik. Kui osavalt oli see kõik korraldatud! Väepealik lubas riisuda ja ütles: tegutsege siis julgelt, jumal on nii käskinud! Kuid kas kuningad, presidendid, kapitalistid, mõisnikud ei tegutse tänapäevalgi jumala nimel, jumala nime varjul? Kas ka nemad ei maskeeri rahvahulkade rõhumist ja ekspluateerimist, riisumist ja sõda jumala tahtega?

TEINE PEATÜKK

MILLE EEST INIMESED ORJAKS TEHTI

e teame juba, kuidas piibli alguses, Esimeses Moosese raamatus, orjuse tekkimist seletatakse. Seal on kõik imelihtne. Esimese puskaripruulija ja viinameistri Noa poeg ei tundnud aukartust oma purjus isa vastu, kes ihualasti maas magas, ja rääkis seda oma mõlemale vennale. Kui Noa üles ärkas ja sellest teada sai, siis needis ta selle riivatu poja ära, määras ta enda ja kõik ta järeltulijad igavesse orjusse.

See 2000—3000 aasta eest tekkinud lugu meeldis nähtavasti vürst Barjatinskile, kellel olid Kurski kubermangus suured mõisad. Lgovi maakonna Ivanovo küla kirikusse, mille vürst Barjatinski rahva käest kokkuriisutud varaga ehitada oli lasknud, maaliti vürsti käsul järgmine seinapilt: mingisugusel alusel seisab auväärse välimusega vanamees — see on Noa, tema väljasirutatud käte kohal (ei saa aru, kas õnnistab või teeb võimlemisharjutusi) on kiri: «Noa õnnistab kõiki.» Ühel pool on Seem ja teisel pool Jevet. Seem on peapiiskopi moodi riides (nähtavasti oli ta juba tol ajal ristitud õigeusku, kandis juba õigeusu preestri riideid, kuigi Kristus olevat piibli sõnade järgi veidi hiljem elanud), ta on käed üles sirutanud ja ta kohal on kiri: «Seem palvetab kõigi eest.» Jevet istub aujärjel, kroon peas, käes on tal mingisugune terava otsaga malakas (valitsuskepp), ühe sõnaga päris kuninga nägu, tema kohal on kiri: «Jeveti võim hoolitseb kõigi eest.» All aga käib paljasjalgne talumees adra taga põllul, ta on oma setukaga otsekui maa sisse vajunud, tema kohal on kiri: «Haam teeb tööd kõigi eest.» Kõrval aga on vagad õpetuse sõnad, mis on kasulikud kuningatele, mõisnikele, kapitalistidele, vürstidele

Barjatinskitele ja teistele: «Kõik seisused on jumalast õnnistatud, üks on teisele tingimata vajalik.» See näitab selgesti, et usk tunnistab orjuse puutumatuks, igaveseks.

Orjuse tekkimise põhjusi ei tule muidugi mitte sellest piibli jutustusest otsida. Orjusel on omad põhjused, kuid mitte need, mis on piiblis kirja pandud. Teises Moosese raamatus räägitakse, kuidas Egiptuse talupoegade käest maa ära võeti; see on üks orjade seisuse tekkimise põhjus. Teiseks orjuse tekkimise põhjuseks oli sõda. Joosua raamatu IX peatükis räägitakse, kuidas üks hõim orjaks tehti. Piiblis seletatakse, mispärast Kiboni elanikud orjaks said, ja see seletus ise on niisugune, millel tasub peatuda.

Piibli järgi oli lugu järgmine: kuningad, kes elasid Jordani taga (s. o. vürstid ja selles piirkonnas elavate üksikute väikeste sugukondade ja hõimude vanemad), said teada, et juudid tulevad nende maid vallutama; nad tulid kõik kokku ja otsustasid juutide vastu sõdida. Kiboni elanikud aga lõid kartma ja otsustasid sõjast eemale jääda. Sellepärast saatsid nad läbirääkimiste pidamiseks välja oma saadikud, kes pidid juutidele ütlema, et nad on kaugelt maalt, et nad tahavad nendega liidulepingut teha. Juudid olid sellega nõus. Kiboni elanike saadikute pettus seisis selles, et nad verevalamise vältimiseks ütlesid oma maa üsna kaugel olevat, tegelikult aga oli nende nelja linnani, mis asusid Jordani taga, ainult kolme päeva tee. Juudid tegid nendega rahu ja kirjutasid sellekohasele lepingule alla. Kui aga juudid kolm päeva hiljem nende linnade juurde jõudsid, siis nägid nad, et rasvane suutäis on nende käest ära libisenud, ja nad hakkasid nurisema. Kogu see rändrahva mass, nagu paljudki hilisemad rändrahvad (hunnid, slaavlased, tatarlased, sküüdid), elas röövimisest; kõik asulad, mis tee peal ette juhtusid, rööviti paljaks. Piibli sõnade järgi lahendas Joosua Kiboni elanike küsimuse sellega, et tegi nad pappide «igavesteks orjadeks».

«Ja Joosua kutsus neid ja rääkis nende vastu ning ütles: Mispärast olete meid petnud ja ütelnud: meie oleme teist väga kaugel, ja teie elate meie keskel? Seepärast olete teie nüüd ära neetud, *ja teie seast ei pea mitte ära lõppema orjad, kes puid raiuvad ja vett ammutavad mu jumala koja jaoks*» (IX, 22—23).

Nemad vastasid seepeale Joosuale:

«Sest et su sulastele täitsa teatavaks sai, mis Jehoova, su jumal, oma sulasele Moosesele oli käskinud, kõik maa teile anda, ja kõik, kes siin maal elavad, teie eest ära kaotada, seepärast kartsime meie teid väga oma elu pärast, ja oleme seda teinud. Ja nüüd, vaata, meie oleme sinu käes; tee meile, kuidas tunned hea ja õige olevat. Siis tegi ta neile nõnda, ja päästis nad Iisraeli laste käest, nii et need neid ei tapnud. Ja Joosua seadis neid sel päeval, et nad pidid puid raiuma ja vett ammutama kogudusele ja Jehoova altarile» (IX, 24—27).

Nõnda õigustab piibel inimeste tegemist orjadeks. Vaimulikel olid endistel aegadel oma kirikuorjad, kloostrite pärisorjad. Need pidid tegema tööd kiriku- ja kloostrimaadel, et pappidel oleks võimalik nende kulul laia elu elada.

Sellest piibli jutustusest nähtub, et inimesi tehti orjaks ainult selle eest, et nad tahtsid verevalamist vältida.

Eks ole õpetlik see piibli raamat — Joosua raamat!

KOLMAS PEATÜKK

KAALEB, JEVUNE POEG, KENASE SOOST, VÜRST «JUMALA ARMUST»

Ekspluataatorlikud klassid vajasid ja vajavad praegugi veel religiooni selleks, et oma võimu kindlustada ja seda jäädavalt enda käes hoida. Me nägime juba korduvalt, kuidas piibel orjust õigustab. Purjus Noa ja tema riivatu poja Haami loos seletab piibel orjuse tekkimist sellega, et Noa olevat oma riivatu poja igaveseks ajaks ära neednud. Kogu see lugu on muinasjutt. Joosua raamatus (IX peatükis) me nägime, kuidas sõja ajal tehti terve hõim juudi rabide pärisorjadeks (samasugune lugu oli ka ristiusu kloostrite ja kirikute pärisorjadega). Kõigi maade parunid, rüütlid, krahvid, vürstid, bojaarid ja aadlikud nõudsid omal ajal, et vaimulikud kujutaksid rahva orjaseisundit niisuguse institutsioonina, mille jumal ise on sisse seadnud. Veel rohkem, nad tahtsid, et nende võim ja vägi oleks rahva silmis jumalast antud. Sellepärast nimetatigi neid vürstideks ja keisriteks *«jumala armust»*; need röövlid ei piirdunud lihtsalt avaliku röövimisega, vaid nad röövisid ning valitsesid jumala nimel.

Joosua raamatu XIV peatükis räägitakse, kuidas üks niisugune agar vürst Kaaleb, kellegi Jevune poeg, sai Hebroni linna jumala nimel enda kätte. Tuli see vürstike Joosua juurde (kes piibli jutu järgi asendas olematut Moosest rahva ninapidi vedamisel, mida tehti Jehoova jumala nimel) ja pöördus, nagu piiblis räägitakse, tema poole järgmise kõnega:

«Sina tead sõna, mis Jehoova on jumala mehe Moosese vastu rääkinud Kaadesbarneas minu ja sinu pärast. Ma olin nelikümmend aastat vana, kui Mooses, Jehoova sulane, läkitas mu Kaadesbarneast maad salaja vaatama,

ja mina talle sõnumid tagasi tõin, nõnda kui mu südames oli. Ja mu vennad, kes minuga üles läksid, sulatasid rahva südame ära; aga mina käisin täiesti Jehoova, oma jumala järel. Seepärast vandus Mooses selsamal päeval ning ütles: Maa, mille peal su jalad on tallanud, peab tõesti sinule ja su lastele pärisosaks saama igavesti, sest et sa oled täiesti käinud Jehoova, mu jumala järel» (XIV, 6—9).

Kui nüüd selle vürsti käest küsida, missugusel alusel ta maad valdab, siis tuleks välja, et selle *õiguse* on talle andnud *jumal:* omal ajal käis ta ju seda maad vaatamas, oli seal salakuulaja, tegi Moosesele ametliku ettekande ja see kinnitas vandega, et annab selle maa temale! Nähtavasti oli tegemist turske vanamehega; vähemalt hakkas ta kelkima:

«Ja vaata, nüüd olen ma tänapäev vana viis aastat üheksatkümmend. Ma olen tänapäev alles nii vahva kui sel päeval, kui Mooses mu välja läkitas; kuidas mu rammu siis oli, nõnda on mu rammu ka nüüd, nii et võin sõdida ja välja minna ja sisse tulla. Ja anna mulle nüüd see Mäestik, mis Jehoova sel päeval on rääkinud; sest sina oled sel päeval kuulnud, et seal on anakid ja suured kindlustatud linnad; ehk Jehoova on minuga, nii et ma ajan nad ära, nõnda kui Jehoova on rääkinud» (Joosua raamat, XIV, 10—12).

Sellele suurepärasele kõnele ei lisanud me ainustki sõna juurde. Ja teie, talupojad ja töölised, näete nüüd, kuidas *religioon annab vürstidele õiguse võtta määratu suured maavaldused enda kätte, kuidas nad rahvaid jumala nimel oma võimu alla said.* Kui piiblitegelane Joosua oleks kaitsnud rahvahulkade huvisid, siis oleks ta andnud ühe hea obaduse sellele jultunud vanamehele, kes tahtis maa enda kätte saada mingisuguse jutu põhjal, mis olevat toimunud 45 aastat tagasi. Mis aga tegelikult juhtus?

«Ja Joosua õnnistas teda ja andis Hebroni Jevune pojale Kaalebile pärisosaks. Seepärast sai Hebron pärisosaks Jevune poja Kaalebi, Kenase mehe kätte tänapäevani, sest et ta täiesti oli käinud Jehoova, Iisraeli jumala järel» (XIV, 13—14).

See kroonitud ja kroonimata isandate «jumalast antud õigus» valitses pikka aega, aastasadu ja -tuhandeid kogu maailma üle. Suurel osal maakerast, kõigis kodanlikes maades valitseb see tänapäevalgi. Kui talupojad asjast

aru saama hakkavad, siis astuvad nad selle «jumalast antud» õiguse vastu välja; kuid nad on ikka veel usklikud ja üks osa neist püüab oma õigust maale põhjendada samuti *jumala nimel.* Ja nad räägivad siis: «Maa pole kellegi oma, maa on jumala oma.»

Kuid siis saabub proletaarne revolutsioon. Ta seab sisse uue õiguse, *töö õiguse,* seab selle sisse revolutsiooni nimel, töörahva tahtel.

> Ei õigust ilma valitseda
> või olla kurnajate sool,
> vaid meil, töörahval, sest et teda
> peab üleval me töö ja hool.

Proletaarne revolutsioon kiskus kroonitud kurjategijad nende aujärjelt maha, näitas kõigile, kuidas usk inimesi petab. Ta kuulutas maa rahva omanduseks. NSV Liidu Konstitutsioonis öeldakse, et maa on kogu rahva omandus ning kinnistatakse kolhoosidele tasuta ning tähtajata kasutamiseks, see on jäädavalt. Maa kuulub sellele, kes teda harib. Selle tõe äratundmisele jõuavad ka teiste maade rahvad, kes astuvad ekspluateerijate võimu vastu välja, vabanevad usuköidikuist ning heidavad kõrvale ekspluateerijate «jumalalt saadud õiguse».

ESIMENE PEATÜKK

LÕPUTU LUGU ÜHEST JA SAMAST ASJAST EHK LUGU SELLEST, KUIDAS JUUDID OMA JUMALA POOLE KISENDASID

ohtumõistjate raamatus räägitakse, kuidas juudid pärast oma sõjapealiku Joosua surma elasid, missuguseid maid vallutasid, missugustel alistatud kuningatel sõrmed ja varbad ära raiusid, kellega sõda pidasid. Huvitav on aga järgmine asi. Meile räägitakse, et juudid elasid teiste rahvaste hulgas ja et heebrealaste jumal, kartes oma konkurente (võistlejaid), andis iga kord juutidele range käsu: passige peale, et te ainult mind kummardate ja palute; kui te aga hakkate teisi jumalaid paluma ning kummardama ja loote sõbralikud sidemed naaberrahvastega, siis ma teile näitan! Kuid need ähvardused ei mõjunud: juudid kummardasid teisi jumalaid ja olid tihedas läbikäimises naaberrahvastega. See tegi heebrealaste jumala maruvihaseks; piiblis räägitakse, et ta andis juudid sellepärast vallutajate meelevalla alla, kes neid vangi viisid ja orjaks tegid. Läks paar aastat mööda, ja juudid hakkasid *kisendama,* s. o. lihtsalt suure häälega karjuma. Siis saatis heebrealaste jumal neile vabastaja-kohtumõistja, kaotas ära need, kelle kätte ta juudid äsja oli andnud. Siis läks jälle mõni aasta mööda ja kõik hakkas uuesti otsast peale, just nagu mõni lõputu lugu ühest ja samast asjast. Jälle tegid juudid pattu, kummardasid võõraid jumalaid, lõid sugulussidemeid «võõrastega», jällegi tehti nad orjaks, jälle *«kisendasid»* nad ja jälle saatis jumal mingisuguse kohtumõistja-päästja.

Tasub lähemalt vaadelda paari-kolme niisugust juhtu. Kohtumõistjate raamatu II peatükis (11. salm jj.) räägitakse:

«Ja Iisraeli lapsed tegid kurja Jehoova silma ees ja teenisid Paale; ja jätsid maha Jehoova, oma vanemate jumala, kes oli nad Egiptusemaalt välja toonud, ja käisid teiste jumalate järel, kes olid nende ümberkaudsete rahvaste jumalate seast, ja kummardasid nende ette ja *ärritasid Jehoovat.* Kui nad Jehoova maha jätsid, siis teenisid nad Paale ja Astartesid. Ja *Jehoova viha süttis põlema* Iisraeli vastu ja *ta andis nad riisujate kätte, et need nad paljaks riisusid,* ja müüs nad ära nende ümberkaudsete vaenlaste kätte; ja nad ei suutnud oma vaenlaste ees seista. Kuhu nad iial välja läksid, *seal oli Jehoova käsi nende vastu õnnetuseks.*»

Järelikult: *kui röövlid teile kallale tungivad, siis «pühakirja» järgi tuleb nii välja, et seda tahab jumal,* kes isegi suunab röövlite kätt ja tahet. Kas võib siis röövlite vastu võidelda? Kas see ei tähenda jumala tahte vastu võitlemist? Raske on midagi rumalamat välja mõtelda, kuid piibel oskas siiski seda teha. Samas peatükis räägib ta meile niisugust jaburat juttu:

«Ja Jehoova tõstis (see oli küll vist kõva «tõstmine». — *J. J.*) neile kohtumõistjad, ja need päästsid nad nende käest, kes neid olid riisunud» (16. salm).

«Ja kui Jehoova neile kohtumõistjad tõstis, *siis oli Jehoova kohtumõistjaga* ja päästis nad nende vaenlaste käest, kõige kohtumõistja eluaja; sest Jehoova meel *tundis kahju* nende ägamise pärast ja nende pärast, kes neid pigistasid ja litsusid» (18. salm).

Seega tuleb välja, et juutide patust päästmiseks oli olemas küllalt lihtne vahend. Tarvitses ainult «tõsta» neile kohtumõistja! Näib, et lihtsamat asja ei saagi olla. Väike lapski saab aru, et kui niisugune kord tagab juudi rahvale vaga ja rahuliku elu, siis võiks heebrealaste «kõikvõimas» jumal kogu aeg *«tõsta»* neile kohtumõistjaid, andmata neile võimalust elada kohtumõistjata ja päästes neid niiviisi patust, vangivõtmisest, orjusest ja sõdadest. Mispärast oli talle siis vaja «pigistatud ja litsutud inimeste ägamist»? Mispärast oli tal tarvis *«kahju tunda»,* kui kõik oli selle jumala teha?

Kuid mõni rida edasi te loete uuesti seda lõputut lugu ühest ja samast asjast:

«Ja see sündis, et kui kohtumõistja suri, siis tegid nemad jälle paha enam kui nende vanemad, teiste jumalate järel käies, neid teenides ja nende ette kummardades» (19. salm). *«Siis süttis* Jehoova *viha põlema* Iisraeli vastu» (20. salm).

Mida siis teeb see «jumal» oma suures vihas? Ta otsustab juudid teiste rahvaste hulka jätta. Mispärast? Piibel seletab: *«Et* ma Iisraeli nende läbi *kiusaksin,* kas nad võtavad Jehoova teed hoida, seal peal käies» (22. salm). Mõtelge ometi, missugune kavalus! «Pühakirja» järgi on ju see jumal *«kõige vägevam»* — mis ta siis neist *kiusab,* kui «kõigevägevamal» tarvitseb ainult tahta, ja kõik sünnib tema tahtmise järgi?! *Kui ateistidel oleks tarvis niisugust lugu leida, mis näitaks, et mingisugust jumalat ei ole olnud ega ole, siis oleks kindlasti kõige parem just see lugu, mis seletab sündmusi jumala vahelesegamise ja tahtega.*

Tõepoolest, Kohtumõistjate raamatu III peatükis räägitakse, et paljud võõrad rahvad jäid järele, *«et Iisraeli nende läbi pidi kiusatama, et saaks teada, kas nad kuulavad Jehoova käskusid»* (4. salm). Juudid ei pidanud kiusamisele vastu: «Ja võtsid nende tütreid enestele naisiks ja andsid oma tütreid nende poegadele, ja teenisid nende jumalaid» (6. salm).

Järelikult see kõiketeadev *jumal ei teadnud,* kas juudid täidavad Jehoova käskusid või mitte. *Järelikult ei ole kõiketeadvat jumalat olemas.* See heebrealaste jumal *ei suutnud* «pattu» ära hoida. *Järelikult ei ole kõikvõimsat jumalat olemas.*

Ligikaudu iga neljakümne aasta tagant kordub see lugu, algab uuesti lõputu lugu ühest ja samast asjast. Ja kui talupojad tuletavad meelde, mida papid põua, ikalduse, loomataudide või nakkushaiguste puhul räägivad, siis saavad nad aru, et papid mängivad nendega täpselt niisamuti nagu kass püütud hiirega.

Põud, nälg, haigused, taud, loomade lõpmine — kõik need olevat katsumised, mida jumal on inimestele saatnud. Palvetage, te patused inimesed, kahetsege oma süüd, siis võtab jumal teid kuulda! Eks siis palvetatakse, kahetsetakse oma süüd, taotakse otsaesisega vastu maad, nutetakse, tuuakse ohvreid, et toita päevavargaid — pappe, mullasid, rabisid. Läheb siis mõni aasta mööda, ja kõik hakkab uuesti algusest peale.

Kohtumõistjate raamatu III peatükis räägitakse, kuidas juudid *«kisendasid»* Jehoova poole (9. salm). Jumal saadab neile päästja-kohtumõistja. See päästab nad ära. Kuid mitte kauaks. Siis võtab jumal jällegi juute karistada. Ja jälle *kisendasid siis* Iisraeli lapsed Jehoova poole (15. salm). Ja jälle päästab neid kohtumõistja. Läheb siis mõni aasta mööda, ja jällegi *«kisendasid* Iisraeli lapsed Jehoova poole» (IV, 3).

Missugune on pappide arvates selle loo, kõigi nende muinasjuttude moraal? Kisendage, karjuge, paluge jumalat! Ta kuuleb teid alles siis, kui miljonid inimesed on mitu aastat täiest kõrist karjunud!

Missugune on selle loo moraal talupoegade ja tööliste jaoks? Ärge uskuge enam rumalaid muinasjutte jumalast, keda pole üldse olemas, kes ei eksisteeri, kes midagi teha ei suuda ega midagi ei tea.

Kihutage enda juurest minema kõik need, kes teid jumala ja usu sildi all petavad, kes jumala õnnistusega kauplevad, kes jumala armu jagavad, kes vaimset puskarit oma värtspoes müüvad!

Ja veel moraal: *usk õpetab jaotama inimesi usutunnistuse järgi, ässitab ühe usutunnistusega inimesi teiseusuliste kallale.*

Kommunism õpetab, et kõik usud on rahvale kahjulikud, sest nad on rajatud ekspluateerimisele, samuti petmisele või enesepetmisele.

Ja veel moraal: *usk õpetab üht rahvast kõiki teisi rahvaid vihkama, nendest eemale hoidma, nende kombeid — isegi häid kombeid — mitte üle võtma.*

Kommunism õpetab kõigi rahvaste vendlust.

TEINE PEATÜKK

IGA NELJAKÜMNE AASTA TAGANT. LÕPUTU LUGU ÜHEST JA SAMAST ASJAST JÄTKUB

eebrealaste jumal katsetab ikka ja jälle: mis nüüd peaks välja tulema, kui ma need patused, kes ühtelugu teise usku minema kipuvad, ära päästan?

Kohtumõistjate raamatu III peatükis räägitakse, kuidas see jumal tõstis Iisraeli lastele ärapäästja, kellegi Otnieli (kui palju neid päästjaid ka oli, lõpptulemuseks oli aga see, et nad mitte kedagi ega mitte millestki ära ei päästnud!). See Otniel päästis juudid Mesopotaamia kuninga käest, kes neid seni vangipõlves oli pidanud. «Ja maal oli rahuline asi nelikümmend aastat,» ütleb piibel (11. salm). Kuid juudid lasksid vanas vaimus edasi.

Mida see heebrealaste jumal nüüd siis teeb? Ta «julgustab Eglonit, Moabi kuningat, Iisraeli vastu». Seejärel läheb kõik nagu müinasjutus: «Ja Iisraeli lapsed *kisendasid* Jehoova poole; ja Jehoova tõstis neile ärapäästja Eehudi.» Eehud päästab juudid ära. Kuidas ta neid päästab, sellest räägime veidi hiljem. Sel korral oli maal rahuline asi kaheksakümmend aastat (nelikümmend aastat päästis kohtumõistja Samgar). Pärast seda hakkab jälle vana lugu peale:

«Ja Iisraeli lapsed võtsid veel kurja teha Jehoova silma ees, kui Eehud sai ära surnud. Ja Jehoova andis nad ära Kaanani kuninga Jaabini kätte» (Kohtumõistjate raamat, IV, 1—2).

Mis nüüd teha? On olemas äraproovitud vahend; müinasjutt jätkub ikka vanas vaimus:

«Ja Iisraeli lapsed *kisendasid* Jehoova poole.»

Eks siis see heebrealaste jumal tõstis muidugi jälle

päästja, seekord isegi naise — prohvet Tebora; nüüd oldi küll vaprad, tehti igasuguseid imetegusid, kuid lugu oli ikka endine: «Maal oli ranuline asi neliküminend aastat» (V, 31). Ja jällegi:

«Iisraeli lapsed tegid kurja Jehoova silma ees, ja Jehoova andis nad midjanite kätte» (VI, 1). Siis tuli juutidel jälle meelde, et on tarvis kisendada:

«Nonda sai Iisrael väga kehvaks midjanite pärast; ja Iisraeli lapsed *kisendasid* Jehoova poole» (VI, 6).

Ja muidugi tõstab see heebrealaste jumal neile jälle päästja, kelleks on seekord Kiideon. Niisugune lugu jätkub ka edaspidi. Üks juht tuleb teise asemele, vahepeal aga teenivad juudid võõraid kuningaid, siis aga kisendavad Jehoova jumala poole. Näiteks algab Kohtumõistjate raamatu XIII peatükk jälle niiviisi:

«Aga Iisraeli lapsed võtsid jälle kurja teha Jehoova silma ees; ja Jehoova andis nad vilistite kätte neljakümneks aastaks.»

X peatükist loeme jälle, et «Iisraeli lapsed *kisendasid* Jehoova poole» (X, 10). Kuid seekord ei ole jumal paugupealt nõus neile päästjat saatma. Ta hakkab kauplema:

«Ja Jehoova ütles Iisraeli laste vastu: Eks ma ole teid päästnud Egiptuse ja Emori rahva, Ammoni laste ja vilistite käest, ja Siidoni ja Amaleki ja Maoni rahva käest, kes teid pigistasid; kui te minu poole kisendasite, eks ma päästnud teid siis nende käest? Ja teie olete minu maha jätnud ja teisi jumalaid teeninud (kas teil siis häbi ei ole?! — *J. J.*); seepärast ei taha ma teid enam ära päästa. Minge ja kisendage nende jumalate poole, kelle te olete välja valinud; avitagu need teid teie ahastuse ajal» (X, 11—14).

Kas te arvate, et heebrealaste jumal tõsiselt räägib? Ta tahab ainult asja tähtsaks ajada ja sellepärast vigurdab: palugu nagu kord ja kohus! Nõnda vigurdab ka iga vürst oma truude alamate ees. Ja muidugi on nad truud alamad, orjad!

«Ja Iisraeli lapsed ütlesid Jehoova vastu: Meie oleme pattu teinud, tee sina meile nõnda, kuidas sa iial tunned hea olevat; päästa meid aga tänasel päeval» (X, 15).

On olemas niisugune lõbus laul.

Ühel papil oli peni, väike koerakutsikas. Urises ja haukus seni, kuni lõpuks hammustas. Papp lõi vihas peni maha, suure aiateibaga; mattis surnuaia taha, risti peale

kirjutas: ühel papil oli peni, väike koerakutsikas. Urises ja haukus seni, kuni lõpuks hammustas. Papp lõi viiias peni maha, suure aiateibaga; mattis surnuaia taha, risti peale kirjutas: ühel papil oli peni jne., ilma lõputa. Ka meie muinasjutt, nagu näete, on lõputu lugu ühest ja samast asjast. Piiblijumal viskleb armulikkuse ja raevu vahel, kord tõstab ta juutide päästmiseks kohtumõistjaid (ja sealjuures nagu apteegikaaludega — ikka neljakümneks aastaks); sealsamas tõstab jälle tagakiusajaid ja vallutajaid; kord sisendab ta vaprust juutidele, sealsamas jälle nende vaenlastele.

Kõik neèd piiblis kirjeldatud sündmused leidsid nähtavasti aset väikeste hõimude hulgas, kes väga sageli sarnanesid mitmesuguste jõukudega. Need jõugud röövisid üksteist, võitlesid karjamaade ja veeallikate pärast, piibel aga kujutab kõike seda mingisuguste suurte rahvaste võitlusena. Tarvitseb ainult tähelepanelikult lugeda ja me näeme, et kõik need koledad sõjad, mida seal kirjeldatakse, sarnanevad hoopis suuremal määral bandiitide kallaletungidega. Võtame näiteks päästja Eehudi, keda heebrealaste jumal tõstis võitluseks Egloni, Moabi kuninga vastu. Kuidas siis kogu see lugu oli? Piiblis jutustatakse:

«Ja Eehud oli lasknud enesele mõõga teha, ja see oli kahe teraga, vaksapikkune, ja ta pani selle vööle oma riiete alla oma paremale puusale; ja ta viis anni Moabi kuninga Egloni kätte, ja Eglon oli väga paks mees. Ja see sündis, et kui ta anni kõik sai kätte andnud, siis laskis ta rahva ära minna, kes andi oli kandnud. Ja tema tuli jälle tagasi Pesilimist, mis on Kilgali ligidal, ja ütles: Kuningas, mul on sinuga midagi salaja rääkida. Ja tema ütles: Vait! Ja kõik, kes tema juures seisid, läksid tema juurest ära. Ja Eehud tuli ta juurde, ja tema istus ülemas vilus toas, kus ta üksi oli; ja Eehud ütles: Mul on sulle (kuningas) jumala sõna rääkida. Siis tõusis ta (Eglon) oma aujärje pealt üles. Ja Eehud pistis oma vasaku käe välja, ja võttis mõõga oma paremalt puusalt ja ajas selle ta kõhtu. Ja pide läks ka tera järele sisse ja rasv sulgus tera ümber; sest tema ei tõmmanud mõõka ta maost mitte välja, vaid *see läks pärakust välja.* Ja Eehud läks välja sammaskäiku ja sulges ülema toa uksed enese taga ning riivis kinni. Ja kui ta sai välja läinud, siis tulid ta sulased sisse, ja need nägid, et vaata, ülema toa uksed

olid lukkus; ja nemad ütlesid: Vist on ta vilusse kambrisse oma asjale läinud. Ja nad ootasid, kuni nad hakkasid häbenema, ja vaata, ükski ei teinud ülema toa ust lahti; ja nad võtsid võtme ja tegid lahti, ja vaata, nende isand oli maas surnud» (Kohtumõistjate raamat, III, 16—25).

Kas see ei sarnane rohkem inimese hooplemisega, kuidas ta teise inimese ära tappis? Nõnda kirjeldabki piibel kogu seda tapmise lugu, ta ei mõista seda hukka, vaid räägib pigem osavõtlikus toonis. Seejärel aga võtab seesama «päästja», kes Egloni oli ära tapnud, Jordanist ülemineku koha enda kätte ega lase kellelgi jõest üle minna: «Ja nad lõid sel ajal moabe maha ligi kumme tuhat meest, kes kõik olid tugevad ja sõjaks kõlvulised mehed, nii et ei pääsenud ühte ainustki» (III, 29).

Kõigi nende koledate lahingute ja kõigi nende päästjate naeruväärsuse igakülgseks näitamiseks vaatleme lähemalt kohtumõistja Samgari lugu. Selle «päästja» kohta on piiblis toodud kõigest kolm rida, ja nimelt:

«Ja tema järel oli Anati poeg Samgar; ja see lõi vilistitest kuussada meest maha härja-astla varrega, ja ka tema päästis Iisraeli» (III, 31).

Vaadake nüüd seda rahva päästjat! Mispärast piibel teda ära märgib? Sellepärast, et ta lõi vilistitest 600 meest — täpselt 600, ei rohkem ega vähem — maha härja-astla varrega. Kui sa ei taha, ära kuula, valetamist aga ära sega!! Võite endale ette kujutada, missugune relvastus siis küll oli, kui härja-astla varrega võis 600 meest oma vastaste hulgast maha tappa. See on ju lihtsalt üksteise kallale tungivate bandiitide käsitsivõitlus.

Prohvet Tebora kohta räägivad iga masti papid, et ta olevat juudi rahva kangelanna. Siin olla meil tegemist tõelise sõjaväega, 900 sõjavankriga. Kuid vaadake lähemalt, kuidas lahing käis! Momendil, kui võitlus on täies hoos, laseb Kaanani kuninga väepealik Siisera jalga ja peidab ennast kellegi Jaeli telki. Piibel lisab juurde, et selle naise Jaeli perel ja Haatsori kuningal oli isekeskis rahu. Edasi jutustatakse, kuidas Jael selle väepealiku ära tappis:

«Ja Jael tuli välja Siisera vastu ja ütles talle: Kalla, mu isand, kalla mu juurde sisse, ära karda! Ja ta läks tema juurde sisse sinna telki, ja Jael kattis ta kinni villase vaibaga. Ja Siisera ütles tema vastu: Et anna mulle natuke vett juua, sest mul on janu. Ja ta tegi oma piima-

nahkastja lahti, ja andis talle juua ja kattis ta kinni. Ja Siisera ütles ta vastu: Seisa telgi ukse ees, ja kui see sünnib, et keegi tuleb ja küsib sult ning ütleb: kas siin on keegi?, siis ütle: ei kedagi. Ja Heberi naine Jael võttis ühe telgivaia, ja võttis vasara enese kätte, ja läks hiljukesi ta juurde ja lõi vaia tema meelekoha sisse, nii et see maa sisse läks; ja temal oli raske uni peal ja ta oli väsinud, ja suri ära» (Kohtumõistjate raamat, IV, 18—21).

Muidugi võib mõni naine olla nii vapper ja nii tugev, et paneb vaia meelekoha peale ja põrutab siis haamriga selle vaia pihta, lüües «vaia tema meelekoha sisse, nii et see maa sisse läks; ja temal oli raske uni peal ja ta oli väsinud»! Ainult et kõik see tuletab hoopis rohkem meelde niisuguseid lugusid, mida vapruse esilekutsumiseks spetsiaalselt välja mõeldakse olukorras, kus on vaja vaenulike naaberhõimude vastu võidelda ja kus on vaja tuua näiteid erakordsest vaprusest, et sellega inimestes võitlustahet äratada.

Kohtumõistjate raamat, samuti Saamueli raamatud ei kirjelda muidugi mitte üksi väljamõeldud sündmusi. Mõned juudi hõimud võitlesid selleks, et kogu Palestiina oma võimu alla saada. Selle võitluse ajal kujunes välja riik, mis püüdis üksikuid hõimusid ühendada. Nendel üksikutel hõimudel ei olnud suurt lusti võidelda juudi rahva ühiste huvide eest. Kohtumõistjate raamatu V peatükis teeb Tebora nendele üksikutele hõimudele ettepaneiteid:

«Evraimist, kelle juur on Amalek, sinu järel, Penjamin, su rahvahulkade seas; Maakirist on käskijad alla tulnud, ja Sebulonist need, kes uidavad kirjutaja kepiga. Ja minu vürstid Isaskaris olid Teboraga, ja kui Isaskar, nõnda tema järel Paarak läkitati orgu. Ruubeni osade sees olid suured südame kavatsused. Mispärast jäid sa tarade vahele karjavilede mängimist kuulma? Ruubeni osade sees olid suured südame kavatsused. Kilead jäi teisele poole Jordanit elama, ja mispärast viibis Taan võõrana laevadel? Aaser elas mererannal, ja jäi oma lahtede juurde. Sebulon on rahvas, kes oma hinge on ära põlanud surmani; Navtali ka, väljade kõrgete paikade peal» (Kohtumõistjate raamat, V, 14—18).

Te näete, et paljud pidasid paremaks kuulda karjavilede mängimist, elada rahulikult teisel pool Jordanit,

tegelda merekaubandusega ja mereröövіga; nad ei taht-nud võidelda üldrahvuslike huvide eest, missuguseid sel ajal veel ei olnudki. Ja võitlusmeeleolu üleskütmiseks olid niisugused erandlikud näited vajalikud. Tegelikkus on siin väljamõeldistega, fantaasiaga läbi põimitud. Kat-kendlikud andmed ja mälestused tõestisündinud asjade kohta on siin kaunistatud ja üle võõbatud nii, nagu seda piibli koostajad vajalikuks pidasid. Naeruväärne on aga see, kui mingisugused kirjatundjad, juudi rabid ja risti-usu papid, evangelistid, baptistid ja muud preestrid kasu-tavad neid piibli jutustusi mitu tuhat aastat hiljem sel-leks, et nende abil jumala olemasolu tõestada. Jumalat kujutatakse nendes jutustustes nii abituna, et suuremat saamatust ja jõuetust ei ole võimalik ette kujutada. See jumal ei suuda rahulikku elu isegi mõneks aastaks tagada, kuigi ta seda kangesti tahab. Meie silmade ees käib võitlus mitmesuguste hõimude vahel, võitlus põldude, kariloomade, orjade, riiete pärast. Ka legendaarne proh-vet Tebora kuulutab oma prohvetlikus kõnes mingi iha-datud asjana: «Eks nad peaks saaki leidma ja jagama? Üks emane või kaks emast igamehe peale, saagiks kirju-sid riideid... mõlemalt poolt kirjuks kujutud riideid saa-gikssaadute kaeltel.»

Ja kõiki neid võitlusi, millega taheti saada üks emane või kaks emast igamehe peale, kirjusid riideid saagiks-saadute kaeltel, kujutab piibel jumala tarkuse, ülevuse ja teiste mõttetute asjade ilmutusena.

Ja XX sajandil leidub veel miljoneid petiseid, kes esi-tavad neid lugusid «pühakirja» pähe.

KOLMAS PEATÜKK

PIIBLI MUINASJUTUD KOHTUMÕISTJAST KIIDEONIST

sklike ja uskmatute piiblis» oleme juba korduvalt maininud, kui lihtsalt heebrealaste jumal juutidega rääkis, nendega vaidles, kihla vedas, kauples, isegi kätega (näiteks Jaakobile) kallale läks, vihastas, kahetses, lubadusi andis, pärast aga need unustas, siis jälle meelde tuletas, uusi lubadusi andis ja need jällegi unustas.

Ka Kohtumõistjate raamatus kohtumõistja Kiideoni kohta toodud muinasjuttudes ilmutab jumal sageli ennast sellele orjapidajale, peab temaga nõu, teeb igasuguseid trikke, mis piibli kirjutajate sule all muutuvad imetegudeks.

Lugu algab sellega, et Kiideon oli nisu kolkimas surutõrre juures (tol ajal käis jahvatamine käsitsi, terad tambiti kivi peal puu- või kivinuiaga peeneks). Kiideoni jutuajamine Jehoova ingliga on piiblis täpselt kirja pandud. Jutuajamine algab sellega, et Kiideon ei taha hästi uskuda, kas see ikka on heebrealaste jumal, kelle imetegudest räägitakse. Jumal kinnitab Kiideonile, et tema peab juudid midjanite käest ära päästma. Kiideon kahtleb. «Tõesta mulle,» ütleb ta, «et sa tõesti jumal oled. Ma lähen nüüd ja toon ühe sikut-talle ning leent, ja sa sõõ, praegu aga oota, ära mine siit ära, kuni ma su juurde tulen ja toon oma roaohvri välja ja panen su ette.» Näete, kui lihtsalt kõik käis: jumal oli näljane, talle oli tarvis süüa anda, sikut-tall ära praadida, kõrti teha. Piiblis räägitakse, et jumal jäigi ootama, kuni teine toiduvalmistamisega ametis oli, siis aga lõi kepiga vastu kaljut. Kaljust tuli tuluke välja ja põletas ära nii sikut-talle kui ka

hapnemata koogid. Et aga ühtegi tunnistajat ei olnud, siis võib rääkida kõike, mis pähe tuleb.

Arvatavasti hakkas ta sellele jumalale meeldima. Päeval rääkis jumal Kiideoniga ja sõi sikupraadi, ja nüüd tuleb ta tema juurde ka öösel: «Võta,» ütles ta, «üks härikmullikas, kes su isa päralt on, ja teine seitsmeaastane härg, ja lõhu Paali altar maha, mis su isa päralt on, ja raiu puusammas[82] maha, mis seal kõrval on», mulle aga ohverda kõik see erilisel altaril, mille sa minu jaoks ehitad! Kõike seda ei teinud Kiideon oma kätega, vaid «võttis kümme meest oma sulaste seast» (Kohtumõistjate raamat, VI, 25—27). Ja kui linna elanikud, kes olid Paali kummardajad, pahaseks said, siis rääkis Kiideon nendega nii, nagu oleks ta lugenud ajalehte «Bezbožnik»: «Kui ta on jumal, siis riielgu ta iseenese eest!» Õige. Kui vaadelda lähemalt inimkonna ajalugu, siis näeme, et selle aja jooksul on hävitatud kümned tuhanded või koguni sajad tuhanded templid, mis olid ehitatud egiptlaste, kreeklaste, roomlaste, juutide, kristlaste jumalate auks, ja muhameedlaste mošeed. Piibli järgi tuleb välja, et heebrealaste jumal ongi kõige tõelisem jumal, kõik teised on aga väärjumalad, võltsitud, mittetõelised või vähemalt jõuetud jumalad. Ometi ei saa heebrealaste jumal, nagu kõik teisedki jumalad, mitte kui midagi teha purustatud templite taastamiseks; ta ei saa seda teha lihtsalt sellepärast, et seda jumalat pole olemas, nagu pole olemas ka kõiki teisi jumalaid. Paljusid jumalaid, kelle nimed omal ajal rahvastele hirmu peale ajasid, ei mäleta enam keegi.

Edasi räägitakse Kohtumõistjate raamatus sellest, kuidas kõik hommikumaa elanikud juutide karistamiseks kokku kogunesid ja kuidas Kiideon nad oma kolmesaja mehega ilma igasuguse vaevata puruks lõi. Kuid enne sõjaretkele asumist tahab Kiideon kontrollida, kas jumal mitte ei valeta (mitte teisiti, sest ta on lugenud «Bezbožnikut»).

«Ja Kiideon ütles jumala vastu: Kui sa tahad Iisraeli minu käe läbi päästa, nõnda kui sa oled rääkinud, vaata, siis tahan ma pöetud villu rehealuse peale panna; kui kaste tuleb üksnes sinna villade peale, ja kõik maa on kuiv, siis tunnen ma, et sa Iisraeli minu käe läbi tahad päästa, nõnda kui sa oled rääkinud. Ja see sündis nõnda. Ja kui ta teisel päeval vara üles tõusis, siis pigistas ta

villad välja ja väänas villadest kaste välja, ühe liuatäie vett. Ja Kiideon ütles jumala vastu: Ärgu süttigu su viha mu vastu põlema, et ma ka see kord räägin. See kord aga tahan ma nüüd villadega katsuda; et olgu nüüd üksnes villad kuivad, ja kõige maa peal olgu kaste. Ja jumal tegi nõnda sel ööl; ja villad olid kuivad, ja kõige maa peal oli kaste» (Kohtumõistjate raamat, VI, 36—40).

Vaadake, missugune järeleandlik jumal tol ajal oli! Praegu niisugust jumalat küll ei leia, kellega võiks niisugust juttu ajada ja kaubelda: esiteks tee mul vill märjaks, maa aga jäta kuivaks, ja siis vastupidi: et maa oleks märg, vill aga kuiv. Ja jumal oli nii järeleandlik, et täitis kõik oma lemmiku veidrad soovid.

Ja siis algab vägede komplekteerimine. Võib-olla katsuks keegi tänapäevalgi niiviisi vägesid komplekteerida! Küll ta siis sõdiks! Algul kutsuti välja vaprad mehed — argpükse pole vaja. Kokku saadi 10 000 vaprat meest. Siis olevat jumal ütelnud: «Vii nad alla vee juurde, siis tahan mina nad seal sulle läbi katsuda: iga mees, kes oma keelega vett lakub, nõnda kui koer lakub, see pane isepäinis» (VII, 4, 5). «Ja nende aru,» räägitakse piiblis, «kes enese käest enese suhu olid lakkunud, oli kolmsada meest» (6. salm). Ja need 300 vaprat meest, kes oma keelega vett lakkusid, nõnda kui koer lakub, valiski heebrealaste jumal oma imeväärse jõu tõestamiseks. Seejärel töötasid nad välja niisuguse sõjaplaani: 300 meest jagati kolmeks salgaks, igaüks võttis enda kätte ühe pasuna ja ühe tühja kruusi (lihtsa savipoti), igasse kruusi aga pandi küünal; öösel läksid nad vaenlase leeri juurde, puhusid korraga oma kolmesada pasunat, lõid oma kruusid vastu maad puruks ja hakkasid kisendama: «Jehoova ja Kiideoni mõõk!» Kui niisugune asi meie päevil oleks juhtunud, siis oleksid nad paarist kuulipildujast ühe minuti jooksul maha niidetud. Kuid piibli järgi läheb kõik hoopis teisiti: vaenlased kohkusid nii kangesti ära, et hakkasid segaduses üksteist tapma (muidugi võib seda öise segaduse ajal juhtuda); kokku olevat tapetud 120 000 meest — ei rohkem ega vähem.

Edasi räägitakse piiblis, kuidas Kiideon nendega, kes ei tahtnud tema sõjaväele moona anda, arveid õiendas. Ta peksis neid kibuvitstega ja teravate ohakatega. Teise linna elanikud, kes ei tahtnud teda aidata, laskis ta viimseni maha tappa. Kokkuröövitud kuldasjadest tegi Kii-

deon laeka, mida kandis paigast paika, «ja kõik Iisrael hoidis seda seal hoora kombel taga». Teiste sõnadega: Kiideon vedas rahvahulki ninapidi, samuti nagu enne teda elanud papid ja preestrid rahvast ninapidi vedasid.

Kuningate küsimust käsitleb piibel väga peenelt. Ta püüab tõestada, et algul olid juudid vabariiklased, valisid endale kohtumõistjaid. Kohtumõistjate raamatu VIII peatükis räägitakse, et pärast vaenlaste võitmist tegid juudid Kiideonile ettepaneku võtta kuningavõim enda kätte ja anda see pärast surma oma poegadele edasi, kuid Kiideon olevat sellest kategooriliselt keeldunud. Kogu Kohtumõistjate raamat püüab monarhistlikku korda õigustada, tema järeldustest võib välja lugeda, et ilma kuningata ei saa kuidagi toime tulla.

Kui papp räägib piiblijumala imetegudest või kui usklik inimene, kellele silmaklapid ette on pandud, loeb neid imetegusid piiblist endast, siis nende jutustuste naeruväärsed küljed jäävad sageli märkamata. Piiblit tuleb osata lugeda avatud silmadega, usust varjutamata silmadega, ja siis saab igale inimesele selgeks, kui palju naeruväärset leidub nendes jumala ja Kiideoni jutuajamistes; kui naeruväärne on see lahing, kus kolmsada juuti jooksevad, savipotid käes, hirmutavad vaenlase sajatuhandelise sõjaväe nende pottidega ära, hoiavad käes põlevaid küünlaid, jooksevad ja karjuvad: «Jehoova ja Kiideoni mõõk!» Kui naeruväärsed on need jumala ja Kiideoni jutuajamised, et vill oleks märg ja siis jälle kuiv, mis pidavat tõestama, et jumal teda, Kiideoni, ei peta. Kui suurt kahju toovad kõik need muinasjutud töörahvale — muinasjutud, mille eesmärgiks on sisendada rahvahulkadele kartust ekspluateerijate ees, et rahvahulgad alandlikult taluksid ekspluateerijate võimu ja kuuleksid nende sõna. Ja kui piiblit niisuguste inimeste silmadega vaadelda, siis kogu see pappide poolt sisendatud pühadus hajub otsekui suits.

Meie ülesandeks ongi saavutada, et igaüks oskaks piiblit tavaliste inimese silmadega vaadelda.

NELJAS PEATÜKK

KUNINGAS ABIMELEKIST EHK LUGU SELLEST, KES KEDA KELMUSTÜKKIDEGA ÜLE TRUMPAS: KAS JUMAL KUNINGAT VÕI KUNINGAS JUMALAT

israeli laste kohtumõistjate raamatus räägitakse korduvalt: *«Neil päevil ei olnud kuningat Iisraelis»* (XVIII, 1), «neil päevil, kui Iisraelis ei olnud kuningat» (XIX, 1), «neil päevil, kui kohtumõistjad kohut mõistsid» (Ruti raamat, I, 1), «neil päevil ei olnud kuningat Iisraelis: *igamees tegi, mis tema meelest õige oli»* (Kohtumõistjate raamat, XXI, 25).

Mõtelge nüüd, *kas seda võidi kirjutada ajal,* kui kirjeldatud sündmused aset leidsid? Igaühele on selge, *et see kirjutati palju hiljem, kui kuningad olid juba võimu enda kätte võtnud.* Kõige tõenäolisem on see, *et just nende kuningate juhendite kohaselt klopsisid juudi rabid kokku palju lugusid, mis on Iisraeli laste kohtumõistjate raamatus ära toodud.* Nendes lugudes püüdsid nad kogu kurja tekkimist seletada sellega, et «ei olnud kuningaid ja igamees tegi, mis tema meelest õige oli». Vaadake nüüd, kui halb oli ilma kuningata, missugune omavoli valitses! Pole ime, et keisrid, kuningad, pankurid, mõisnikud püüavad piiblit rahva hulgas nõnda agaralt levitada. Kuid Kohtumõistjate raamatus räägitakse ka kuningas Abimelekist: «Kui Abimelek kolm aastat vürstina Iisraeli üle oli valitsenud» (IX, 22). Sellest Abimelekist me tahtsimegi usklike ja uskmatutega vestelda.

«Ja Jerub-Paali poeg Abimelek läks Sekemisse oma ema vendade juurde, ja rääkis nende vastu ja kõige oma ema isapere suguvõsa vastu ning ütles: Et rääkige kõigi Sekemi isandate kuuldes: Kumb on teile parem, kas see, et seitsekümmend meest, kõik Jerub-Paali pojad, teie üle

valitsevad, või et üks mees teie üle valitseb? Mõtelge ka selle peale, et mina olen teie luu ja liha. Ja ta ema vennad rääkisid tema pärast kõige Sekemi linna meeste kuuldes kõiki neidsamu sõnu, ja nende süda kaldus Abimeleki järele, sest nad ütlesid: ta on meie vend. *Ja nad andsid talle seitsekümmend hõbeseeklit Paal-Periti kojast; ja Abimelek palkas sellega tühilasi ja kehkendisi ja need läksid tema järele. Ja ta tuli Ovrasse, oma isa kotta, ja tappis ära oma vennad, Jerub-Paali pojad, seitsekümmend meest, ühe kivi peal;* aga Jootam, Jerub-Paali noorem poeg, jäi ellu, sest ta oli eest ära pugenud. Ja *kõik Sekemi elanikud ja kõik Millo rahvas* kogunesid *ja läksid ning tõstsid Abimeleki kuningaks* Mutsabi tamme juures, mis on Sekemis» (Kohtumõistjate raamat, IX, 1—6).

Nõnda räägib piibel Abimeleki troonileastumise kohta. Kuid igaüks (kes ei ole pime), näeb, *et mingisugust Iisraeli rahvast sel ajal ei olnud, olid ainult üksikud hõimud.* Abimelek pöördus *«kõige oma ema isapere suguvõsa* vastu»; järelikult koosnes kogu hõim ainult *ühe sugukonna sugulastest* (pealegi arvestati tol ajal sugukonda eeskätt ema järgi; järelikult oli alles hiljuti kadunud *emaõigus, niinimetatud matriarhaat, kus ema, naine, oli sageli sugukonna eesotsas;* näiteks on siin Tebora). Suguvennad annavad Abimelekile raha ja ta ostab enesele terve karja bandiite: «Abimelek palkas sellega tühilasi ja kehkendisi ja need läksid tema järele.» Nende bandiitide abiga tappis ta ära oma seitsekümmend venda, ja pärast seda «kõik Sekemi elanikud ja kõik Millo rahvas kogunesid ja läksid ning tõstsid Abimeleki kuningaks Mutsabi tamme juures, mis on Sekemis».

Kes keisrite ja kuningate ajalugu tunneb, see teab, et *sel teel, oma vendade ja sugulaste tapmise teel on valitsema pääsenud väga paljud kuningad ja keisrid, ja mitte üksi juutide, vaid ka venelaste, prantslaste ja teiste rahvaste juures.*

Edasi tuuakse piiblis ära Abimelek! ellujäänud venna Jootami kõne. Lausa naeru ajab peale, kui lugeda seda kuningate võitlust ja seda kõnet: Jootam ronis mäe otsa ja «tõstis oma häält (see mägi polnud vististi väga kõrge ja ka «rahvast» oli vist ainult paras käputäis), ja hüüdis ning ütles neile». Ta kõne tuuakse piiblis sõna-sõnalt ära; aga kes oli see, kes selle kõne kirja pani? Muidugi on see *algusest lõpuni hiljem välja mõeldud.*

Kui ma usklike käest küsisin: «Tehke mulle selgeks, *kuidas teie arvates sellest aru saada, et jumal teeb kõike seda õigluse nimel?»*, siis põiklesid nad nagu ikka vastusest kõrvale ja ütlesid: issanda teed on imelikud, jumal tahtis Abimelekit ja kõiki teisi katsuda. Kuidas ta siis katsub?

«Siis läkitas jumal kurja vaimu Abimeleki ja Sekemi isandate vahele; ja Sekemi isandad tegid Abimeleki vastu pettust» (Kohtumõistjate raamat, IX, 23).

Niisiis on piibli õpetuse järgi olemas kuri vaim (saatan, kurat, paharet). Kelle käsutuses need kurjad vaimud on? Tuleb välja, et jumala käsutuses. Keda need kurjad vaimud teenivad? Jumalat. Pidage seda meeles, nii usklikud kui uskmatud. Kui saatan ehk «kuri vaim» esile kerkib, siis on jumal tema saatnud, sest piibli järgi tuleb nii välja. Omal ajal olevat kurat kiusanud ka Jeesust — mida siis selle kohta ütelda? Tuleb välja, et jumal-isa saatis kuradi jumala poega kiusama. Et aga jumal-isa ja jumala poeg on ühe ja sellesama jumala kaks palet, siis tuleb välja, *et jumal saatis kuradi jumalat ennast kiusama.* Kas see ei tuleta teile meelde muinasjuttu kassist, kes läks nii vihaseks, et iseenda alla neelas?

Edaspidi me näeme, kuidas papid püüavad iga rahvarevolutsiooni seletada «kurja vaimu», «saatana» sepitsustega. Seda teevad nad sellepärast, et harimatuid, pappide poolt narritatud inimesi revolutsiooni kallale ässitada. Kuid jätkame nüüd Abimeleki lugu. Milleks oli heebrealaste jumalal seekord vaja kurja vaimu läkitada? Aga selleks, et «vägivald, mis Jerub-Paali seitsmekümnele pojale oli sündinud, pidi nende kätte saama, ja et jumal pidi nende veresüü panema nende venna Abimeleki peale, kes oli nad ära tapnud, ja Sekemi isandate peale, kes tema käsi olid julgustanud, et ta oma vennad ära tapaks» (IX, 24).

Sel ajal oli levinud veel *veritasu.* Tuleb välja, et veritasuga tegeles peale inimeste ka jumal ise. See kinnitab veel kord, mida me korduvalt oleme juba tõestanud: inimene ise loob endale jumala ja annab temale kõik vastava aja inimese omadused: kui kehtib veritasu, siis tegeleb ka jumal sellega, sest see jumal on just selle sugukonna, just selle hõimu jumal, ta on hõimujumal, sugukonnajumal.

Kuidas siis käib see kättemaks? IX peatükis räägitakse

mõlema sugukonna vastastikustest kavalustest. Sekemi elanikud, kes Abimeleki kuningatroonile olid pannud, tõusevad lõpuks ise oma kuninga vastu üles. Abimelek vallutab tormijooksuga mässajate linna, tapab maha kõik linna elanikud, paneb põlema torni, kus ligi tuhat meest ja naist ennast varjasid, ja kõik, kes selles tornis olid, põlesid elusalt ära. Ja kui ta teist torni, teist kindlust piiras ning seda ära põletada tahtis, siis «viskas üks naine pealmise veskikivi Abimeleki pähe, ja lömastas ta pealuu». Vaadake, kuidas tol ajal sõditi.

Kui te püüate endale seda pilti ette kujutada, kas teile ei tundu siis, et Abimelek oli lihtsalt ühe bandiitide jõugu eesotsas ning tungis elanikele kallale, pani nende majad põlema, tappis inimesi ja röövis nende vara? Kuid Abimeleki pealuu oli ka vist päris elevandi oma. Enne kui Abimelek ära suri, hüüdis ta «usinasti poisi, kes ta sõjariistu kandis, ja ütles sellele: Tõmba oma mõõk välja ja surma mind, et nemad minust ei ütleks: naine on ta ära tapnud. Siis pistis tema poiss ta läbi, nii et ta suri» (IX, 54). Just nagu veetilgakeses peegeldub päikesekiir, nõnda peegeldub selles loos suhtumine naisesse: häbiasi on naise käe läbi surra, sest naine on ju alamat liiki olevus.

Ma küsin nüüd usklikelt: meie, jumalasalgajad, paneme kogu seda asja naeruks, kuid kas teie, usklikud, ei näe, et see jutt on ülimal määral absurdne ja naeruväärne? Teie kõigevägevam jumal näeb «omavoli», näeb kuritegu (teie arvates *ta ju näeb,* ta on *«kõikenägev»).* Ta võiks lihtsalt seda kuritegu vältida (teie arvates on ta ju «kõigevägevam»). Kuritegu pannakse siiski toime. Abimelek on kolm aastat võimul, röövib ja tapab, ja kui lõppude lõpuks keegi naine ühest ümberpiiratud majast temale pealmise veskikivi pähe viskas ja ta niiviisi surma sai, siis võib see küll ainult rinnalapsi veenda, nagu oleks siin mingisugune õiglus võidule pääsenud.

Iisraeli laste kohtumõistjate raamatu koostajad tahtsid meie jaoks kirja panna mitu lugu, kus heebrealaste jumala tarkus ja õiglus oleks selgesti ära näidatud. Kuid ausalt üteldes: kas usklikud tõepoolest ei näe, kui rumalad ja mõttetud need lood on, kas nad tõepoolest ei näe, et ka selles loos tuleb ainult selgitada, kes teeb rohkem kelmustükke: kuningas Abimelek või heebrealaste jumal?

VIIES PEATÜKK

JEHVTA TÜTREST, KES TÕOTUSE JÄRGI JEHOOVA JUMALALE OHVRIKS TOODI

ärjest rohkem jõuan ma veendumusele, et piibel on erakordselt lõbus raamat; mitte seepärast, et ma ise oleksin väga lõbus inimene, vaid seepärast, et piibel jutustab väga pidulikus toonis niisugustest asjadest, mis meiesugustes «patustes» inimestes kutsuvad esile ainult naeru. Kuid piiblis on ka niisuguseid lugusid, mis kutsuvad meis esile teistsuguseid tundeid. Me tõime juba mitu näidet, mis äratasid meis jälkust piibli poolt vooruslikeks nimetatavate tegude vastu. Niisugune on Kileadi mehe Jehvta lugu. Piibel räägib, et Jehvta «oli sõjaks kõlvuline mees», ja teeb siinsamas ka mitmed üksikasjad teatavaks. Ta oli hooranaise poeg. Sellesama Jehvta vennad kihutasid ta kodunt välja, kasutades ettekäändeks asjaolu, et ta on väljaspool abielu sündinud. See Jehvta kogus enda ümber terve jõugu samasuguseid kodutuid inimesi, ehtsaid kõrilõikajaid, ja pani nähtavasti toime röövimisi. Piibel räägib sellest väga lühidalt: «Ja Jehvta põgenes oma vendade eest ära ja elas Toobimaal; ja tühilased kogunesid Jehvta juurde ja läksid temaga välja» (XI, 3).

Iga inimene, kellel vähegi aru peas on, taipab, *et tühilased,* kes *temaga välja läksid,* käisid röövimas, sest millest muidu oleksid need tühilased, kodutud inimesed elanud. Jehvta oli selle röövlite jõugu peamees ja sai nähtavasti kuulsaks, sest millega muidu seletada, et kui mõne aja pärast Ammoni laste ja Kileadi elanike vahel sõda puhkes, siis tulid Kileadi vanemad tema juurde ja kutsusid ta oma sõjapealikuks. Röövlijõugu peamees hakkas algul vigurdama. «Eks te ju vihka mind,» ütleb ta Kileadi

vanematele, «ja olete minu mu isakojast ära ajanud? Ja mispärast tulete teie nüüd minu juurde, kui teil kitsas käes on?» (XI, 7). Ta tingib endale välja õiguse jääda nende peameheks ka pärast sõja lõppemist. Sõda Ammoni laste ja Kileadi elanike vahel käis muidugi maa, karjatamiskohtade ja veeallikate pärast. Ühed hõimud võtsid teistelt maa ära ja seoses sellega käis nende vahel lakkamatu võitlus.

Piiblis jutustatakse, et kui Jehvta kontos olid juba esimesed võidud, siis «Jehoova vaim sai Jehvta peale... Ja Jehvta tõotas ühe tõotuse Jehoovale ning ütles: Kui sa Ammoni lapsed koguni mu kätte annad, siis peab see, mis mu koja uksest välja mulle vastu tuleb, kui ma rahuga Ammoni laste juurest tagasi tulen, seesama peab Jehoovale saama ja ma ohverdan selle põletamisohvriks» (XI, 29—31). Niisugune tõotus oli heebrealaste jumalale nähtavasti meeltmööda, sest piiblis räägitakse seejärel, kuidas see kõik täide läks. Jehvta sai selles sõjas võidu.

«Ja Jehvta tuli Mispasse oma koju, ja vaata, tema tütar tuli välja ta vastu trummidega ja pillerkaariga; see oli aga ta ainus laps, ei tal olnud enesest muud poega ega tütart. Ja see sündis, et kui ta teda nägi, siis käristas ta oma riided lõhki ja ütles: Oh mu tütar, sa oled mind väga nõtkutanud, ja sa oled nende seast, kes mind langetavad; sest ma olen oma suu lahti teinud Jehoova vastu, ja ma ei või mitte taganeda. Ja tütar ütles tema vastu: Mu isa, kui sa oled oma suu lahti teinud Jehoova vastu, siis tee mulle nõnda, kuidas su suust on välja tulnud, seepärast et Jehoova on sulle andnud su vaenlastele, Ammoni lastele kätte maksta. Ja ta ütles oma isa vastu: See asi sündigu mulle: seisa aga minust rahu kaks kuud, et ma saaksin minna ja astuda alla mägedele ja oma neitsipõlve nutta, mina ja mu sõbertüdrukud. Ja tema ütles: Mine. Ja ta laskis teda minna kaheks kuuks. Ja tema läks oma sõbertüdrukutega, ja nuttis oma neitsipõlve mägede peal. Ja see sündis kahe kuu pärast, et ta jälle tagasi tuli oma isa juurde. Ja isa tegi talle oma tõotuse järgi, mis ta oli tõotanud; ja tütar ei olnud ühegi mehega ühte saanud. Ja see sai kombeks Iisraeli laste seas: iga aasta läksid Iisraeli tütred üles Kileadi mehe Jehvta tütart laulma, neli päeva aasta kohta» (XI, 34—40).

Paljud jutustavad seda lugu tavaliselt samasugusel eesmärgil nagu Aabrami lugugi, kes oma tõotuse täitmiseks

samuti läks oma ainukest poega Iisakit ohverdama: inimesel ei tohi jumala jaoks midagi kallis olla, vajaduse korral toob ta isegi oma lapse jumalale ohvriks. Eespool me juba rääkisime, millega seda seletada. Inimeste ohvrikstoomine oli omal ajal kõigi rahvaste hulgas levinud, see komme on pärit ajast, kui inimesesöömine ei olnud kuritegu, vaid kõige tavalisem toitumisviis. Tõenäoliselt on iga rahva elus olnud ajajärk, kus nad inimeseliha toiduks tarvitasid. Ja sel ajal, samuti märksa hiljem, toodi jumalatele ohvreid, nende auks põletati kõige maitsvamat ja kõige kallimat; niisuguseid jumalale või jumalatele antud tõotusi esimeste poeglaste ohverdamise kohta oleme piiblist juba korduvalt leidnud. Pärastpoole, kui rahva peamiseks tegevusalaks said põllutöö ja karjakasvatus, asendati inimeste ohvrikstoomine kariloomade ja vilja ohverdamisega; üldse hakati ohvriks tooma põllumajandussaadusi. Kuid aeg-ajalt, eriti raskes olukorras hakati jälle täitma vanu kombeid ja jumalatele uuesti inimesi ohvriks tooma.

Jehvta lugu on ainult üks näide niisugusest inimeste ohvriks toomisest. Aabrami ja Iisaki loo lahendas piibel sellega, et tõi mängu sarvipidi põõsastesse kinni jäänud jäära. Siin aga polnud jääragi kahjuks käepärast! Kuid mõtelge ainult: kogu sellel Jehvta lool poleks olnud «püha loo» varjugi, kui temale vastu poleks tulnud ta tütar, vaid näiteks lehm või koer. Jehvta tõotas ju põletamisohvriks tuua *seda, mis ta koja uksest talle vastu tuleb;* kui vastu oleks tulnud koer ja ta oleks pidanud selle koera oma jumalale praeks tooma, siis mingisugust «püha» lugu poleks olnudki. Jutustus peab olema imelisem ja köitvam, mis inimese teadvust rabaks ja ta närvid pingule tõmbaks, — siis alles saadakse tõeline «püha lugu»! Kogu jutuajamine isa ja tütre vahel näitab samuti, kuidas piibli koostajad püüdsid juudi tütarlastes ja naistes kasvatada valmisolekut anda jumalatele ära kõik, vajaduse korral isegi oma elu. Jehvta tütar palub endale kaks kuud aega, et koos sõbratariidega oma neitsipõlve taga nutta. Piibel püüab meile tõestada, et see tütarlaps põletati tõepoolest ära, kusjuures rõhutatakse, et ta ei olnud ühegi mehega ühte saanud, just nagu oleks meile tähtis, kas ta on saanud mehega ühte või mitte. Kuid tolleaegsete usklike juutide seisukohalt oli see väga tähtis: kui juba tütarlast jumalale praeks tuua, siis peab

see olema vähemalt niisugune, kes ei ole mehega kordagi ühte saanud. Papid seletasid usklikele, et Jehvta neitsilik tütar, kes neitsina ohvriks toodi, astus neitsina nende jumala ette.

Mida võivad usklikud ütelda praegu, kus niisugusest inimeste ohverdamisest on mitu tuhat aastat mööda läinud? Mis pühadust nad selles loos näevad?

Igasugused verevalamised, mida XI peatükis nii ohtralt kirjeldatakse, ei suutnud jutustajat, Jehvta loo koostajat, nähtavasti ikka veel rahuldada. Kohtumõistjate raamatu XII peatükis räägitakse, kuidas see röövlite peamees arveid õiendas evraimidega, kes sõjast üldse osa ei võtnud. Pärast evraimide purukslöömist võttis Jehvta Jordani koolmed enda kätte ja püüdis koos oma jõuguga kõik evraimid röövli kombel kinni. Piiblis räägitakse isegi, kuidas Jehvta mehed teada said, kas tegemist on evraimiga või mitte. Nad ütlesid temale: ütle «Shibolet», aga tema ütles «Sibolet», sest ta ei osanud õigesti välja ütelda. Järelikult olid need inimesed pudikeelsed ja neid võeti kinni ainuüksi hääldamise, väljaräkimise põhjal ning *tapeti* Jordani koolmete juures ära: *«ja selsamal ajal langesid Evraimi seast kaks tuhat viietkümmend»* (XII, 6). Vaadake, missuguste pühade vägitegudega sai piibli jutustuse järgi hakkama Jehvta, röövlite peamees, kes Jehoova jumala endaga lepingu tegi ja sõjalise edu korral oma tütre jumalale ohvriks tuua lubas. Pärast seda räägitakse piiblis väga rahulikus toonis, et see jumala soosik tappis maha 42 000 inimest, kes «Shiboleti» asemel ütlesid «Sibolet».

Niisuguseid muinasjutte ei jõutud vist kõigi kohtumõistjate kohta välja mõelda. Mõne kohtumõistja kohta polnud nähtavasti midagi ütelda. Näiteks räägitakse Kohtumõistjate raamatu XII peatükis, et pärast Jehvtat sai kohtumõistjaks Ibsan. Mille poolest see Ibsan silma paistis? Tema kohta öeldakse sõna-sõnalt järgmist: *«Ja temal oli kolmkümmend poega, ja kolmkümmend tütart pani ta väljapoole mehele, ja kolmkümmend tütart tõi ta väljastpoolt sisse oma poegadele; ja mõistis Iisraelile kohut seitse aastat»* (XII, 9). Ja ongi kõik. Kuidas ta kohtumõistmisega toime tuli, selle kohta ei ole piiblis sõnagi, küll aga tahetakse meid rabada tema imeväärse sigitamisvõimega: 30 poega ja 30 tütart! Kuid meid see siiski ei raba, sest Kiideonil oli ju 72 poega!

Sedasama räägitakse ka kohtumõistja Abdoni kohta. Temast räägitakse sõna-sõnalt järgmist: *«Ja temal oli nelikümmend poega ja kolmkümmend poegade poega, need sõitsid seitsmekümne eeslisälu seljas; ja tema mõistis Iisraelile kohut kaheksa aastat»* (XII, 14).

On olemas niisugused evangeeliumiusulised, kes iga pühakirja tähte pühaks ilmutuseks peavad. Nad püüavad inimestele selgeks teha, et kõik, mis piiblis leidub, on jumala ilmutus. Ütelge nüüd, palun, missugune ilmutus ja missugune ime see on, et 40 poega ja 30 poegade poega istusid 70 eeslisälu seljas? Kui need 40 poega ja 30 poegade poega oleksid sel ajal istunud lennukites või *kui nad oleksid kõik mahtunud ühe eeslisälu selga,* siis oleks see olnud vähemalt kas või huvitav.

KUUES PEATÜKK

HÕIMUJUMALATEST

Kauges minevikus ei olnud üldse seda «ühe jumala kummardamist», millest piibel meile räägib. Piibel ise lükkab arvamuse, nagu oleks ainult ühte jumalat kummardatud, igal sammul, peaaegu iga viie-kuue lehekülje tagant ümber. Me teame ajaloost, *et oli aeg, kus surnud esivanemaid peeti jumalateks.* Surnud esivanemad olid need, keda paluti, keda kummardati, kellele ohvreid toodi, kelle hauale süüa ja juua viidi, kellele tõotusi anti ja kellelt armu paluti (see usk on kohati praegugi veel säilinud), usuti, et surnud võivad elavate inimeste saatust mõjutada: surnu solvamist peeti sellepärast ohtlikuks. Aja jooksul *kujunes paljude esivanemate kummardamise asemel välja ühe kauge esivanema, esiisa kummardamine;* vanades raamatutes ja muistsetes legendides pöördutakse otseselt nende esivanemate või esiisade poole. Jumalaidki nimetatakse *«isadeks, esivanemateks, esiisadeks».* Igal sugukonnal oli oma sugukonnajumal, esivanem, kelle kohta luuletati igasuguseid lugusid, mõeldi välja mitmesuguseid imetegusid, näidati nende kangelaslikkust. Muistsel ajal *eli igas kodus olemas oma jumala kuju,* s. o. oma esivanema konkreetne kujutus, ja praegugi usuvad paljud talupojad (kuigi nad on ristitud ning arvavad, et nad ei ole «ebajumalate kummardajad», ei ole «paganad») ikka veel *majavaimudesse,* s. o. nad on arvamisel, et igas majas on olemas oma *kodujumal,* kes hoolitseb selle maja eest, valvab seda. Alles hiljuti esines ja kohati esineb praegugi veel komme: ühest majast teise ülekolimisel, uude korterisse asumisel võetakse vanast majast potiga kaasa hõõguv süsi ja kutsutakse eriliste nõiasõnade abil majavaimu uude majja elama, tehakse igasuguseid kombetalitusi, et majavaimu uude majja meelitada.

Ja kui üksikud omaette sugukonnad omavahel ühinesid ning hõimu moodustasid, siis tekkis ka usk *hõimujumalatesse. Igal hõimul oli oma jumal, ja see jumal oli hõimu arvates tõeline, kõik teised aga olid väärjumalad, kurjad vaimud.*

Piiblist võib lugeda, kuidas üksteise tagant jumalaid varastatakse, kuidas endale hõimujumalaid luuakse. Iisraeli laste kohtumõistjate raamatu XVII ja XVIII peatükis räägitaksegi, kuidas Taani hõim (suguharu) hankis endale niisuguse jumala, võttes selle kellegi Miika kojast väevõimuga ära. See Miika varastas oma ema tagant ei rohkem ega vähem kui tuhat ja sada hõbeseeklit ja tunnistas hiljem selle varguseloo emale üles:

«Ja ta ütles oma emale: Need tuhat ja sada hõbeseeklit, mis su käest on ära võetud ja mille pärast sa oled siunanud ja minu kuuldes ka rääkinud, vaata, see raha on minu juures, ma olen selle ära võtnud» (XVII, 2).

Piiblis räägitakse, et Miika memm oli selle üle väga rõõmus ja otsustas sellest hõbedast teha ebajumalakuju (nagu tehakse praegu hõbedast ristikujusid, Jeesuse Kristuse kuldkujusid, jumalaema kujusid või «pühakute» raidkujusid).

«Ja ta ema võttis kakssada hõbeseeklit ja andis need kullasepale. Ja see tegi sest nikerdatud ja valatud kuju, ja see sai Miika kotta. Ja sel mehel, Miikal, oli jumalakoda. Ja ta tegi eevodi ja taarava kuju, ja täitis ühe oma poja käe, ja see sai temale preestriks» (Kohtumõistjate raamat, XVII, 4—5).

Piibel räägib meile uhkeldavalt, et juudid olid ainujumala kummardajad; milleks siis see ainujumala kummardamine, kui iga hõim tegi endale jumalad, veel rohkem, mitte iga hõim, vaid ka iga inimene, kes vajaliku hulga kulda ja hõbedat kokku riisunud oli, viib selle kullassepa kätte ja laseb teha «nikerdatud ja valatud kuju»; seejärel asutab ta endale jumalakoja[83]. Piiblis ongi nii öeldud: Ja sel mehel, Miikal, oli jumalakoda. Mõtelgu nüüd usklikud hästi järele, kuidas *jumalakoda* asutatakse. Piibel ei mõista Miikat sõnagagi hukka, vastupidi: piiblis räägitakse, kuidas terve rahvas hakkas seda Miikat kadestama.

Sellestsamast peatükist saame me teada, kui lihtsalt võis saada jumala sulaseks — preestriks. Piibel räägib selle kohta järgmist:

«Ja üks noormees oli Petlemmast, Juudamaalt, Juuda suguvõsast, ja tema oli leevit ja elas seal kui võõras. Ja see mees läks linnast ära, Petlemmast, Juudamaalt, et kui võõras elada, kus ta iial aset leiab, ja tuli Evraimi mäestikule Miika kotta, et oma teed jätkata. Ja Miika ütles temale: Kust sa tuled? Ja leevit ütles ta vastu: Ma olen leevit Petlemmast, Juudamaalt, *ja lähen kui võõras elama, kus ma iial aset leian.* Ja Miika ütles temale: *Jää minu juurde ja ole mulle isaks ning preestriks; siis tahan ma sulle aasta kohta anda kümme hõbeseeklit ja ülikonna riideid, ja su toiduse.* Ja leevit läks. Ja leevit võttis ette mehe juurde jääda; ja noormees oli ta juures otsekui üks tema lastest... ja noormees jäi temale preestriks ja oli Miika kojas. *Ja* Miika *ütles: Nüüd ma tean, et Jehoova võtab mulle head teha, sest et leevit mul preestriks on»* (Kohtumõistjate raamat, XVII, 7—12).

Piibel tahab ütelda, et preestriamet on pärandatav; kui isa on papp, siis läheb kasulik papiamet pärimise korras ka ta pojale edasi. Tõepoolest: tuleb noormees, et «minna kui võõras elama, kus ta iial aset leiab», teiste sõnadega: ta on *töötatööline.* Miika teeb temast preestri («isa ning preestri») ja rõõmustab nüüd: «Ma tean, et Jehoova võtab mulle head teha, sest et leevit mul preestriks on.» *Kas siis usklikud tõesti aru ei saa, et juudi rabid, leevitid, on kõike seda kirjutanud selleks, et tagada endale põline lammaste pügamise, s. o. usklike tüssamise õigus?*

Seesama noor papipoeg hakkab peagi suure õhinaga oma tööd tegema ja püüab näidata, nagu oleks ta mingisugune ennustaja või selgeltnägija. Kui Taani suguharu poolt väljasaadetud salakuulajad, luurajad, spioonid temale ütlevad: «Et küsi jumalalt, et meie teada saaksime, kas meie tee peaks korda minema, mida me käime» (XVIII, 5), siis see noor kelm vastab neile jumala nimel: «Minge rahuga! Jehoovale on meelt mööda teie tee, mida te käite» (6. salm). Asi seisis aga selles, et need salakuulajad said teada, et Laisis, mis oli Siidonist hulk maad eemal, elas rahulik rahvas: *«nägid, et sealne rahvas elas julgesti, Siidoni kombe järgi rahulikult ja julgesti; ja millestki ei olnud puudu ja neil oli varandust, ja nad olid kaugel siidonitest ära, ja neil ei olnud ühegi inimesega tegemist»* (XVIII, 7), ja nad otsustasid selle maa vallutada. Ja nüüd tuleb hõimujumal jälle lagedale.

Usklike inimeste enda poole võitmiseks oli sõjameestele vaja niisugust jumalat, «ebajumalakuju». Sellepärast otsustavad nad Miika käest jumalakuju ära võtta. Relvastatud mehed piiravad Miika jumalakoja ümber ja võtavad kõik jumalad enda kätte. Väga omapäraselt suhtus sellesse asjasse kaval preester, kes selles «jumalakojas» oli. Piiblis räägitakse:

«Ja nad kallasid kõrvale, ja tulid noore mehe, leeviti koja juurde Miika kotta ja küsisid temalt, kas ta käsi pidi hästi käima. Ja kuussada meest, kes olid Taani lastest, kel olid sõjariistad vööl, seisid värava suus. Ja need viis meest, kes olid läinud maad salaja vaatama, läksid üles; nad tulid sinna, võtsid ära nikerdatud kuju ja eevodi ja taaravi kuju ja valatud kuju, ja preester seisis värava suus ja need kuussada meest, kel olid sõjariistad vööl. Ja need tulid Miika kotta ja võtsid ära nikerdatud kuju, eevodi ja taaravi kuju ja valatud kuju. Ja preester ütles nende vastu: Mis te teete? Ja nemad ütlesid temale: Ole vait, pane oma käsi oma suu peale, ja tule meiega, ja ole meile isaks ning preestriks; *ons parem, et sa preester oled ühe mehe kojas, või et sa preester oled ühe suguharu ja ühe suguvõsa seas Iisraelis?* Ja preestri meel sai heaks, ja ta võttis eevodi ja taaravi kuju ja nikerdatud kuju, ja tuli rahva sekka» (Kohtumõistjate raamat, XVIII, 15—20).

Papp laskis end ühelt poolt lihtsalt ahvatleda kasulikumast teenistusest (palka pandi juurde), ja teiselt poolt Miika koja jumal muutus nüüd hõimujumalaks, keda hakkas teenima terve hõim, ja see tähendas tulude suurenemist. Miika, kes enda juures «jumalakoja» oli organiseerinud, sai muidugi aru, et ta peab oma poe kinni panema, et ta ei saa enam ümbruskonna inimesi tüssata; siiamaani oli tema, ta poeg ja tööta papp, kes koos Taani suguharuga ja äraröövitud jumalatega plehku pani, kaunis head äri teinud. Sellepärast hakkas ta röövijaid taga ajama:

«Kui nad Miika koja juurest marga maad eemale said, siis hüüti mehed kokku kodades, mis Miika koja juures olid, ja nad said Taani lapsed kinni. Ja nad hüüdsid Taani lapsi taga. Siis pöörasid need oma näod ümber ja ütlesid Miikale: *Mis sul on, et teid on ühtekokku hüütud?* Ja tema ütles: *Teie olete ära võtnud mu jumala, mis ma olen teinud, ja preestri, ja lähete ära, ja mis on mul nüüd*

enam? Ja mis see on, et teie mulle ütlete: Mis sul on? Ja Taani lapsed ütlesid ta vastu: Ära lase oma häält kuulda meie juures, et mehed, kelle hinged kibedad, su peale ei kipuks, et sa ei saadaks hukka oma hinge ega oma pere hinge. Ja Taani lapsed läksid oma teed, ja kui Miika nägi, et nemad olid vägevamad teda, siis käänas ta ümber ja pööras tagasi oma koju» (Kohtumõistjate raamat, XVIII, 22—26).

Võib-olla karistas Jehoova nende jumalate röövijaid või siis neid, kes «puuslikku» kummardasid, s. o. kogu Taani hõimu? Ei midagi sellesarnast. Ohvriks langesid siin rahulikud Laisi elanikud, kes maha tapeti ja maa pealt ära kaotati. Piibel räägib selle kohta jultunult:

«Ja nemad (Taani lapsed) võtsid selle ära, mis Miika oli teinud, ja preestri, kes temal oli olnud, *ja tulid Laisi peale, rahva peale, kel rahuline ja julge asi oli, ja lõid need maha mõõgateraga, ja linna põletasid nad ära tulega»* (Kohtumõistjate raamat, XVIII, 27).

Papid räägivad meile suure suuga, et jumal teeb alati õigust. *Seletagu siis usklikud meile, kus see õigus siin on, kui rahva vastu, kel «rahuline ja julge asi oli», astus välja «puuslikku» kummardav hõim ja «lõid need maha mõõgateraga, ja linna põletasid nad ära tulega».*

SEITSMES PEATÜKK

VAGA LUGU JUUDI RABIST JA TEMA LIIGNAISEST, KES 12 TÜKIKS LÕIGATI JA KELLE TÕTTU PEAAEGU KOGU PENJAMINI SUGUHARU ÄRA HÄVITATI

Iisraeli laste kohtumõistjate raamatu XIX, XX ja XXI peatükis jutustatakse meile suurepärast lugu. Liiderlikkus, kriminaalkuriteod, papi vagadus — kõik on seal ühte patta pandud. See lugu on erakordselt õpetlik, ta näitab meile, missugused kombed tolleaegsetel inimestel olid.

Lugu algab sellega, et keegi Leevi mees (kelle nime terves pikas jutustuses kordagi ei mainita, mis näitab kujukalt, et kogu see lugu on välja mõeldud), kes elas Evraimi mäestiku viimses kolkas, «oli enesele liignaise võtnud Petlemmast, Juudamaalt. Ja tema liignaine tegi ta vastu hoora kombel ning läks tema juurest ära oma isa kotta Petlemma, Juudamaale, ja oli seal ühe aasta ja neli kuud. Ja tema mees võttis kätte ja läks ta järele, et tema meelepärast rääkida ja teda tagasi tuua» (XIX, 1—3).

Algul nagu poleks midagi koledat. Papp võttis endale liignaise, läks temaga tülli, ja naine läks tema juurest ära. Papp hakkas hiljem naise järele igatsust tundma ja läks teda tagasi kutsuma. Kes võiks arvata, et selle naise pärast tapetakse lõpuks maha terve sugukond, rohkem kui 25 000 inimest ühest suguharust ja oma 40 000 teistest suguharudest.

Edasi räägitakse, kuidas äi selle nimetu papi vastu võttis, kuidas nad «sõid ja jõid ning südant rõõmustasid», «toetasid oma südant leivapalukesega», kuidas äi keelitas teda jääma veel üheks ööks ja seejärel veel üheks

ööks: «Et võta ette ja jää siia ööseks, ja su meel olgu hea.» Lõpuks asusid nad teele. Ööbida tuli teel, Kibas, mis oli Benjamini päralt. Linn ei näidanud nende vastu külalislahkust üles. Keegi ei kutsunud pappi enda juurde öömajale. Ainult üks vanamees, kes oli papiga ühe kandi mees, kutsus ta lõpuks koos liignaisega oma majja.

Edasi aga jutustatakse meile juba tuttavat lugu, nimelt Soodoma lugu. «Kui nad enestele head olemist tegid, vaata, *siis piirasid koja ümber linna mehed, kes pahareti sugu, ja koputasid ukse peale, ja rääkisid vana mehe, koja isanda vastu ning ütlesid: Too välja see mees, kes su kotta on tulnud, et meie temaga ühte saaksime*» (Kohtumõistjate raamat, XIX, 22).

Toredad kombed olid ikka tol ajal, kui linna mehed võisid maja ümber piirata ning nõuda, et papp antaks nende kätte suguiha rahuldamiseks.

Kuid kuulake edasi:

«Ja mees, koja isand, läks välja nende juurde ja ütles nende vastu: Ei mitte, mu vennad, et ärge tehke mitte kurja; seepärast et seesinane mees on mu kotta tulnud, ärge tehke seda jõledust. *Vaata, seal on mu neitsist tütar ja külalise liignaine; küll ma tahan nad välja tuua, ja neid vägistage ja tehke nendega, mis teie silma ees hea on;* aga selle mehega ei tohi te teha seda jõledust. Aga mehed ei tahtnud tema sõna kuulda. Siis hakkas mees oma liignaisest kinni ja viis ta välja nende kätte õue; ja nemad said temaga ühte ja tegid imet temaga kõige öö hommikuni, ja lasksid ta minna, kui hakkas koitma. Ja naine tuli koidu ajal ja langes mehe koja ukse ette maha, kus tema isand sees oli, kuni valge sai. Ja tema isand tõusis hommikul üles ja tegi koja uksed lahti ja läks välja, et minna oma teed; ja vaata, naine, ta liignaine, oli kukkunud koja uksele, ja tema käed olid läve peal. Ja mees ütles temale: Tõuse üles ja lähme ära; aga ta ei vastanud mitte *(sest naine oli surnud)*. Siis võttis ta tema eesli selga. Ja mees võttis kätte ja läks oma kodu poole» (Kohtumõistjate raamat, XIX, 23—28).

Niisugustest asjadest ei taha praegu muidugi mitte rääkida, kuigi naiste kallal on mõnikord toime pandud kõige metsikumaid kuritegusid ja vägivallaakte, mis on lõppenud ka ohvri surmaga. Nüüd võiks arvata, et pärast seda matab juudi rabi niisuguste metsikuste ohvriks langenud naise maha; kuid see, mida te edasi loete, on

juba lausa hullumeelsus. *«Ja kui ta oma koju sai, siis võttis ta noa ja hakkas oma liignaisest kinni ja lõikas ta tema luuliikmeid mööda katki kaheteistkümneks tükiks, ja läkitas ta kõigisse Iisraeli rajadesse»* (Kohtumõistjate raamat, XIX, 29).

Kujutage endale ainult ette seda preestrit, kes seisab, nuga käes, ja lõikab oma naise, Kiba liiderlike meeste poolt surnukspiinatud naise 12 tükiks, teeb nendest 12 pakki ja saadab need kõigisse Iisraeli rajadesse: sähke, võtke kingituseks kõik see, mis minu liignaisest on järele jäänud. Ei tule imestada, et isegi «püha piibel» lisab siia juurde:

«Ja see sündis, et igaüks, kes seda nägi, ütles: «Seesugust asja ei ole sündinud ega nähtud sellest päevast peale, kui Iisraeli lapsed Egiptusemaalt on üles tulnud, tänapäevani; pange seda tähele, andke nõu ja rääkige» (Kohtumõistjate raamat, XIX, 30).

Mis nõu siin anda?!

Juudi hõimude (suguharude) vahel käis äge võitlus, mille käigus üksikud suguharud mõnikord täielikult ära hävitati. Selle võitluse põhjuseks oli muidugi kõigepealt see, et taheti paremad maatükid, karjamaad, veeallikad jne. enda kätte võtta. Kuid piibel kujutab seda võitlust hoopis teisiti. Tuleb välja, et kogu see lugu Evraimi papiga ja tema 12 tükiks lõigatud liignaisega oli verise sõja põhjuseks.

XX peatükis räägitakse, et kõik Iisraeli lapsed tulid kokku kui üks mees Mispa linna, «nelisada tuhat jalameest, kes mõõka välja tõmbasid», tulid kokku selleks, et otsustada, kuidas sellele kuriteole vastata. Ja see suur sõjavägi, 400 000 meest, oli valmis sõjaga Penjamini laste vastu välja astuma. Viimased kogusid samuti kokku 26 000 sõjameest, «kes mõõka välja tõmbasid», ja peale selle veel 700 väljavalitut kiviviskajat. «Kõigest rahvast oli seitsesada väljavalitud meest, kes oma parema käega ei suutnud midagi teha; kõik need viskasid linguga kive karvapealt ja ei eksinud mitte» (Kohtumõistjate raamat, XX, 16).

Võiks arvata, et kui juba «kõigevägevam» jumal kõigest sellest osa võtab ja õiguse jalule seab, siis võib ta kerge vaevaga kõik need liiderlikud mehed ära kaotada. Kuid asi ei lähe sugugi nii. Esimesel päeval: «Ja Penjamini lapsed läksid Kibast välja ja hukkasid sel samal päeval Iisraeli

seast kaks kolmatkümmend tuhat meest» (Kohtumõistjate raamat, XX, 21). Pärast seda: «Ja Iisraeli lapsed läksid üles ja nutsid Jehoova ees õhtuni, ja küsisid Jehoova käest ning ütlesid: Kas me peame veel sõdima minema oma vendade, Penjamini laste vastu? Ja Jehoova ütles: Minge üles nende vastu» (Kohtumõistjate raamat, XX, 23). Järgmisel päeval: «Siis tulid Penjamini lapsed välja nende vastu Kibast teisel päeval ja hukkasid Iisraeli laste seast veel kaheksateistkümmend tuhat meest, kes kõik mõõka välja tõmbasid» (Kohtumõistjate raamat, XX, 25). Järelikult oli jumal iuba kaks korda petnud. Siis nutsid juudid jällegi, tõid põletamis- ja tänuohvreid, paastusid, rääkisid jälle jumalaga, ja see olevat lõpuks andnud neile nõu varitsejad välja panna, kelle kätte Penjamini lapsed langesidki.

«Ja Penjamini mehi langes kaheksateistkümmend tuhat: need kõik olid sõjaks kõlvulised mehed. Siis käänasid nad ümber ja põgenesid kõrbe, Rimmoni kalju juurde. Ja nad (Iisraeli lapsed) nottisid maha neid, keda nad tabasid, maanteede pealt viis tuhat meest, ja võtsid neid kinni Kidomist saadik, ja lõid neid maha kaks tuhat meest. Ja kõik, kes sel päeval Penjaminist langesid, neid oli viis tuhat meest kolmatkümmend, kes mõõka välja tõmbasid; need kõik olid sõjaks kõlvulised mehed. Ja kuussada meest käänasid ümber ja põgenesid kõrbe, Rimmoni kalju juurde, ja jäid Rimmoni kaliu juurde neliaks kuuks. Ja Iisraeli mehed pöörasid tagasi Penjamini laste juurde, ja lõid neid maha mõõgateraga, linnast koguni kõik ja lojused, ja kõik, mis nende kätte juhtus; ka kõik linnad, mis nende kätte said, panid nad põlema» (Kohtumõistjate raamat, XX, 44—48).

Nõndaviisi hävitati terve Penjamini hõim, ja peale selle nende vastu peetud võitluses langes 40 000 sõjameest Iisraeli laste hulgast, seega kokku rohkem kui 65 000 inimest. Piibel tahab ütelda: näete nüüd, jumal ei anna niisuguseid asju andeks ja karistab inimesi karmilt. Kuid me teame, et igas linnas igal kapitalistlikul maal on toimunud ja toimub veelgi hullemaid asju, ja mingisugused jumalad ei suuda kaitsta sadu tuhandeid naisi ja tütarlapsi viletsuse eest, prostituudiks muutumise eest.

Kohtumõistiate raamatu XXI peatükis jätkatakse seda lugu. Me nägime, et kõik Penjamini suguharu naised hävitati, kuid 600 meest jäi siiski järele. Piiblis räägitakse nüüd, kuidas need ellujäänud sõjamehed endale naised

said. Kõigepealt löödi veel mõõgateraga maha need, kes elasid Kileadi Jaabeses, peale «neljasaja tütarlapse, kes olid neitsid, kes mehi ei tundnud meesterahva magatamise poolest». Need 400 tütarlast anti Penjamini suguharust ellujäänud sõjameestele naisteks. Kuid 200 neitsit jäi veel puudu. Nende hankimiseks hakati naisi endale röövima, mis oli muistsel ajal kaunis levinud komme.

«Ja nad andsid Penjamini lastele käsu ning ütlesid: Minge ja varitsege viinamägede peal, ja katsuge, ja vaata, kui Silo tütred välja tulevad pillerkaaritama, siis tulge teie viinamägedest välja ja tõmmake iga mees enesele naine Silo tütreist ja minge Penjaminimaale. Ja kui juhtub, et nende isad või nende vennad tulevad meie juurde riidlema, siis tahame nende vastu ütelda: Olge armulised meie ja nende vastu, sest meie ep pole mitte iga mees endale naist võtnud selle sõja sees, sest teie ei ole neile mitte andnud, — praegu olete teie süüalused. Ja Penjamini lapsed tegid nõnda ja võtsid oma aru järgi neist, kes pillerkaaritasid, naised, kelle nad riisusid; ja läksid ära, ja tulid jälle tagasi oma pärisosa maale, ja ehitasid linnad üles ja elasid nende sees» (Kohtumõistjate raamat, XXI, 20—23).

Me jutustasime selle suurepärase loo täielikult ära, nii nagu ta on piiblis esitatud. Tehku nüüd kõige paadunum usklik meile ateistidele selgeks, *mis pühadust selles loos on?*

RUTI LUGU

iiblisse on võetud ka romaan, milles kirjeldatakse kaunis elatanud mõisniku Poase ja noore lesknaise Ruti armuseiklusi. Selle romaani pealkirjaks on Ruti raamat. Kui me eespool kirjutasime piibli kohta, et temas leidub küllaltki palju armastusromaane ja nendetaolisi jutustusi, siis mõned usklikud olid sellest solvunud, sest nad tahavad iga piibli kirjatähte, iga ta rida pidada pühaks, sest nad kujutavad ette, nagu oleks igasse piibli sõnasse peidetud mingisugune «salajane», varjatud mõte.

Käesolevas peatükis me tutvumegi selle lõbusa lese Rutiga ja mõisnik Poasega.

Lugu on iseenesest päris lihtne. Nälja ajal läks keegi mees Elimelek oma naise Noomiga elama Moabi väljale. Neil oli kaks poega, kes võtsid enestele naised Moabimaalt; ühe poja naise nimi oli Rutt. Seejärel suri vanamees ära, surid ära ka ta kaks poega, järele jäid kaks lasteta lesknaist ja vanaeit. Nälja-aastad olid vanaeide kodumaal selleks ajaks juba mööda läinud ja ta otsustas oma suguvõsa juurde tagasi minna, soovitades ka leskedel tagasi minna oma ema kotta. Üks neist läkski tagasi, teine aga jäi oma ämma juurde. «Ja nad läksid mõlemad ära, kuni nad said Petlemma; ja see sündis, kui nad Petlemma said, *siis oli kõik linn nende pärast liikumas*» (I, 19). Võite endale ette kujutada, missugune *linn* see oli, kui vanaeide ja ta minia saabumine pani terve linna liikuma. Ja nüüd algabki see päris romaan.

Vanaeidel oli üks sugulane nimega Poas; arvatavasti oli ta midagi mõisniku taolist, sest tal oli üsna palju sulaseid ja ümmardajaid. Naistel ei olnud midagi süüa,

ja Rutt läks viljapäid noppima lõikajate taga. Kui mõisnik Poas tuli põllule töö käiku lähemalt vaatama, siis märkas ta otsekohe Rutti, ja nähtavasti hakkas noor lesknaine talle meeldima. Ta kutsus Ruti enese juurde, lubas tal viljapäid edasi korjata ja lisaks sellele veel minna janu korral lähkrite juurde ja juua sellest, mis poisid ammutavad. Rutt heitis Poase ees silmili maha, kummardas maani ja püüdis talle igati meeldida. Ja mees oli temast juba nii võlutud, et kutsus Ruti lõunat sööma. «Ja Poas ütles temale: Sööma-ajal tule siia ja söö sest leivast ja kasta oma paluke sinna äädikasse. Ja ta istus maha lõikajate kõrvale, ja Poas ulatas ta kätte kõrvetatud viljateri; ja tema sõi, ja ta kõht sai täis, ja ta jättis muist üle» (II, 14). Selle, mis temast üle jäi, peitis ta põue, et pärast ka vanaeidel midagi süüa oleks. Õhtul jutustas ta vanaeidele, kuidas ta asjad arenevad. Vanaeit andis talle head nõu:

«Mu tütar, eks ma pea sulle hingamist otsima, et su käsi võiks hästi käia? Ja nüüd, eks ole Poas meie sugulane, kelle tüdrukutega sa oled olnud? Vaata, ta tuulab täna öösi oma rehealusel otri. *Siis loputa ennast ja määri ennast õliga ja pane oma riided selga, ja mine alla tema rehealusele,* aga ära anna enesest mehele teada, enne kui ta lõpetab söömise ja joomise. Nõnda peab see olema: *kui ta maha heidab, siis pead sa tähele panema paika, kuhu ta on maha heitnud; siis mine ja võta tema jalgade kate üles ja heida maha;* küll ta siis sulle teada annab, mida sa pead tegema. Ja Rutt ütles tema vastu: Kõik, mis sa mulle ütled, tahan ma teha. Ja ta läks alla rehealusele ja tegi kõike seda mööda, kui tema ämm oli käskinud. Ja kui Poas sai söönud ja joonud, ja ta meel hea oli, siis läks ta ja heitis maha virna äärde; ja Rutt tuli hiljukesi ja võttis tema jalgade katte üles ning heitis maha» (III, 1—7).

Asi oli järgmine. Juutidel oli niisugune komme, et kui keegi mees ära suri, siis selle mehe vend või lähem sugulane võttis järelejäänud lesknaise endale naiseks. Lesknaine läks otsekui pärimise teel koos oma majapidamise ja maatükiga üle. Kuid selles kohas patustab piibel ilmselt tõe vastu. Piiblis räägitakse: «Ja ta magas tema jalutsis hommikuni; ja tõusis üles, enne kui teineteist võib tunda. Ja Poas ütles: *Ärgu saadagu teada, et üks naisterahvas on siia rehealusele tulnud*» (III, 14). See

lugu ei ole ilmselt puhas, sest kui nad ei võinud teineteist tunda, milleks siis Poas kartis selle teatavakssaamist, et üks naisterahvas on rehealusele tulnud?

Seekord andis mõisnik lesknaisele rikkalikuma tasu kui esimesel korral, kus ta pani endale põue tüki leiba. «Ja ütles: Too tänna suurrätik, mis su peal on, ja hoia tast kinni. Ja ta hoidis sellest kinni. Ja Poas mõõtis kuus mõõtu otri ja pani tema selga, ja läks ise linna» (III, 15). Olgu sul ka üks hea päev!

Poas teeb lunastajale ettepaneku lesknaisega abielluda, kuid lunastajale polnud see kasulik. Siis otsustas Poas nii lesknaise kui ka ta maatüki enesele võtta. Piiblis kirjeldatakse, kuidas see Ruti ja ta maatüki ostu-müügi tehing käis:

«Ja see komme oli vanasti Iisraelis lunastamise ja vahetamise juures, et kõik asjad saaksid kindlaks: mees tõmbas oma kinga jalast ja andis teisele; ja see oli tunnistuseks Iisraelis. Ja lunastaja ütles Poasele: Osta enesele; ja tõmbas oma kinga jalast. Ja Poas ütles vanemaile ja kõigele rahvale: Teie olete täna tunnistajad, et ma olen ostnud Noomi käest kõik, mis on Elimeleki päralt, ja kõik, mis on Kiljoni ja Mahloni päralt olnud» (IV, 7—9).

Niisugune oli see tehing, ja Poas võttis Ruti enesele naiseks.

Ja see ongi kogu Ruti lugu, terve Ruti raamatu sisu. Ja see on ka «püha raamat». Tähtsa näoga seletasid papid endistel aegadel koolilastele sedasama Ruti ja Poase lugu, rõhutasid nende kahe inimese suurt vooruslikkust, kusjuures nende öisest kohtumisest ei räägitud muidugi sõnagi. *Tegelikult on siin samasugune tavaline lugu, nagu neid on olnud tuhandeid: lugu sellest, kuidas lihahimulised aastates mõisnikud võtsid oma noori ümmardajaid enda juurde, tegid nad oma sohinaisteks,* või kui nad eriti meeltmööda olid, siis seaduslikeks naisteks. Ka piiblis endas teeb elatanud Poas teatavaks saladuse, misnärast Rutt talle nii meeldima hakkas pärast seda, kui viimane oli Poasega rehealusele magama heitnud:

«Ja Poas ütles: Õnnistatud olgu sa Jehoova ees, mu tütar! Sa oled oma viimse hea tööga paremini teinud kui esimesega, et *sa ei ole mitte noorte meeste järele läinud, olgu kehva või rikka järele»* (III, 10).

Nii et valisid välja minu, vanamehe, pidasid mind noortest paremaks!

Pole midagi teha. Ka see on tükike usklike ja uskmatute piiblit. Uskmatule tähendab see koht mõnda lõbusat hetke, usklikud aga tuhnigu veel kord piiblis ja kontrolligu, kas me oleme selle Ruti raamatu kohta õigesti rääkinud, avastagu selles armuloos mingit «pühadust».

Esimene Saamueli raamat

JUMAL ABIELUVOODIS

simene Saamueli raamat algab jutustusega, missugusel imelisel kombel sündis Saamuel, mees, kes piibli jutustuste järgi pani aluse Taaveti dünastiale. Uue testamendi koostajad püüdsid hiljem nende vana testamendi raamatute teksti kasutades «tõestada», et Jeesuse lugu olla juba ammu nii-öelda ette ära määratud, sest mõned piibli koostajad peavad Jeesust kuningas Taaveti soo otseseks järglaseks. Jutustus algab sellega, et oli üks mees Evraimi mäestikult, kelle nimi oli Elkana. Sellel Elkanal oli kaks naist, ühel neist oli lapsi, teisel naisel, kelle nimi oli Hanna, lapsi ei olnud, vaatamata kõigile Elkana püüdlustele. Jumalakartlikud inimesed, kõik need, kes piiblit usuvad, peavad sellest loost kõigepealt tegema niisuguse järelduse: kahe naise pidamine, mitme naise pidamine ei ole jumalakartliku eluga vastuolus; veel rohkem, Jehoova jumal püüab seda otsekui ergutada, sest hiljem saame me teada, et kuningas Saalomonil oli 700 naist ja 300 sohinaist veel pealekauba.

Ja seesama Elkana läks Esimese Saamueli raamatu sõnade järgi teatud päevadel oma linnast üles kummardama ja ohverdama vägede Jehoovale Silos. Preestriteks olid seal Eeli ja tema kaks poega. Need mehed tegid nähtavasti head äri ja olid maiad igasuguste ohvrite peale. Ohvriks toodi nagu ikka härgi, vasikaid, lambaid. Preestrid õgisid praetud liha, sõid neile toodud jahu, jõid viina, tegid näo, nagu läheks see kõik Jehoova jumalale, hanekspüütud usklikele aga jagasid välja jätiseid. Usklikud sõid neid jätiseid ja kujutasid sealjuures ette, et nad söövad koos jumalaga ühe laua taga. Piiblis räägitakse, et Elkana andis oma lasteta naisele Hannale õige nähtava

osa, sest ta armastas Hannat rohkem kui Peninat, vaatamata sellele, et «Jehoova oli tema üsa kinni pannud». Penina, kes jagamisel parematest paladest ilma jäi ja selle tõttu solvunud oli, nöökis Hannat, püüdis teda oma vaenuliku jutuga üles kihutada: ennäe, jumal ei pane sind üldse tähele, mulle aga annab lapsi. Nagu kõik usklikud, kes kujutavad enesele ette, et on olemas mingisugune jumal, kes nende nuttu ja palveid kuulda võtab, nii ka «Hanna palus Jehoovat ja nuttis väga ja tõotas tõotuse». Lõpuks tõotas ta jumalale, et kui ta võtab «minu peale mõtelda, ja ei unusta oma ümmardajat mitte ära, ja annab oma ümmardajale meestesugu», siis kingib ta selle poja jumalale, teiste sõnadega: paneb ta kogu eluaja preestrina Jehoovat teenima. Ta tõotas, et ta preestrist poeg ei joo oma elus kunagi viina ega õlut, mingisuguseid alkohoolseid jooke, ja et «habemenuga ei pea ta pea peale tulema».

Kõvasti pidid ikka need meie esivanemad jooma, kui juba jumalale tuli anda tõotus, et see tulevane jumalasulane ei joo ei viina ega õlut. Habemeajamise suhtes on jumal arvatavasti oma vaateid nüüd muutnud, sest kõik katoliku preestrid ajavad habet ja isegi lasevad enesele pea peale teha ringi, midagi päikese taolist (tonsuur). Tol ajal armastas jumal aga rohkem karvaseid pappe. Mood oli niisugune, pole midagi teha, ja taevaski peeti nähtavasti moest kinni.

Piiblis kirjeldatakse seda lugu järgmiselt: istme peal, Jehoova templi läve juures, s. o. umbes nagu meie kirikuesisel, istus preester Eeli, ja Hanna, kes oli söönud ja joonud, palvetas väga kaua. «Ta huuled ainult liikusid, aga ta häält ei olnud kuulda; seepärast arvas Eeli ta joobnud olevat. Ja Eeli ütles tema vastu: Kui kaua tahad sa joobnud olla? Lase oma viin enesest lahkuda. Ja Hanna vastas ning ütles: Ei mitte, mu isand, ma olen ahastatud vaimuga naine, ja viina ega õlut pole ma mitte joonud.»

Papp Eeli oli nähtavasti ise kõvasti purjus, et arvas teisi joobnud olevat ega osanud inimest, kellel ahastus peal, purjus inimesest eraldada.

Pärast aga parandas Eeli oma vea ära. Tavalise pappide kombe järgi kinnitas ta Hannale, et jumal täidab tema palve.

Edasi jutustatakse: «Ja Elkana sai oma naise Hannaga ühte, ja Jehoova mõtles tema peale.»

Kui me oleksime usklikud inimesed, siis peaksime sellest järeldama esiteks seda, et kui jumal nüüd Hanna peale mõtles, siis järelikult enne seda oli ta tema unustanud; seega on jumal võimeline unustama, mõni asi võib tal meelest ära minna. Teiseks: keegi kandis jumalale ette, et Elkana sai Hannaga ühte, või siis oli jumal ise selle juures, teiste sõnadega: jumal oli abieluvoodis. Kui aga jumal mõtles Hanna peale, siis pidi naise viljastamine muidugi mingil imelisel viisil sündima: «Kui päevad said mööda veerenud, siis sai Hanna käima peale, ja sai poja.» Narritatud mehe rõõm oli arvatavasti väga suur. Hakati tooma veelgi rohkem ohvreid. Ja kui Hanna oli oma lapse ära võõrutanud, siis viis ta tema Silosse, võttes ühtlasi endaga kaasa kolm härikmullikat, pool vakka jahu ja lähkri viina; kõige selle tõi ta Silo templisse ohvriks, andis poisi Eeli kätte, et see kasvataks temast oma abilise; härikmullikad aga praeti ära ning pandi nahka. Kuidas see söömine käis, sellest tasub mõni sõna rääkida.

Esimese Saamueli raamatu teises peatükis räägitakse selle kohta järgmist:

«Ja Eeli pojad olid pahareti sugu; nemad ei tundnud Jehoovat. Ja nendesinaste preestrite komme rahva vastu oli see: kui keegi iial ohvrit ohverdas, siis tuli preestri poiss, kui liha keedeti, ja kolmeharuline ahing oli ta käes; ja selle pistis ta potti või patta või katlasse või häilu; kõik, mis ta ahinguga üles tõmbas, selle võttis preester; nõndasamuti tegid nad kõigile Iisraeli lastele, kes sinna Silosse tulid. Isegi juba enne, kui nad rasva põlema süütasid, tuli preestri poiss ja ütles mehele, kes ohverdas: Anna liha, preestrile küpsetada; ta ei võta sult mitte keedetud liha, ei muud kui toorest. Kui mees tema vastu ütles: Süüdaku nad ometi praegu rasv põlema, ja võta siis enesele, nõnda kui su hing himustab, siis ütles ta temale: Nüüd vaid pead sa andma; ja kui mitte, siis võtan vägisi. Seepärast oli nende noorte meeste patt Jehoova ees väga suur; sest need mehed tegid halvasti Jehoova roaohvriga» (12.—17. salm).

Tore lugu, eks ole ju? Praegugi võib endale ette kujutada niisugust katelt, selletaolist, milles tänapäeval asfalti sulatatakse. Katlas keedetakse pool härga; aplad preestri pojad seisavad katla juures, ahingud käes, ja tõstavad välja lihatükke ja nõuavad paremad palad isale praeks, ja kui neid ei taheta anda, siis ähvardavad võtta

vägisi. See lugu on nähtavasti kõigiti tõetruu, kui juba piibel selle ära toob; piiblis, tõsi küll, tehakse mõningaid reservatsioone, et see olevat patt, et selle looga tahetakse näidata, kui vooruslik preester oli Saamuel, kes niiviisi ei teinud, kellel oli seljas puhas särk, mille ema Hanna temale Evraimi mäestikult oli toonud, ja et ta ei söönud seda katlast või kastrulist võetud liha. Aplad papid, Eeli pojad, kes ohvritoojaid oma halva käitumisega eemale tõukasid, olevat jumala niivõrd vihale ajanud, et ta piibli sõnade järgi suretas nad ühel ja selsamal päeval ära. Piiblis tuuakse isegi ära jumala sõnad, mis ta sel puhul ütles. (Mõtelge ometi, kui avalikult heebrealaste jumal tol ajal rääkis, nii et võis isegi ta sõnad täpselt kirja panna.) Ta olevat ütelnud:

«Ja ma tahan enesele ustava preestri saata; tema peab nõnda tegema, kui mu südames ja mu hinges on; ja ma tahan talle kindla koja ehitada, et ta mu võitud kuninga ees peab järgesti käima kõik päevad. Ja see peab sündima, et igaüks, kes su perest järele jääb, peab tulema ja ta ette kummardama rahapalga ja leivakakukese pärast ja ütlema: Et võta mind ka abimeheks mingile preestriametile, et ma saaksin leivapalukese süüa» (II, 35—36).

Teiste sõnadega: heebrealaste jumal hooples, et ta laseb inimesi nii osavalt petta, et ta saadab nii osava preestri, kes teeb templi väga tulutoovaks kohaks, kuhu preester Eeli lapsed tulevad leivapalukest anuma.

Nõnda algab Esimene Saamueli raamat. See raamat püüab seletada monarhia loomist, milles ülempreestrid ühte peamist osa etendasid, püüab monarhiat rahva silmis õigustada ja ülendada. Selleks on mõeldudki välja jutustus lasteta Hannast, kes pärast joomist ja söömist liigutab huuli purjus preestri ees, paludes jumalat teha nii, et ta käima peale saaks. Selleks on ka välja mõeldud tema palve, mida keegi pole kuulnud; selles palves, mille on koostanud keegi juudi rabi, püütakse inimestele tõestada, et jumal on kõik, inimesed aga pole mitte midagi.

Vastused lugejate kirjadele

TÄIDEST, LUTIKATEST, TARAKANIDEST JA MUUDEST JUMALA LOOMAKESTEST

ain kirja sm. J. Karpuškinilt, Moskva—Kaasani raudteelt. Sm. Karpuškini arvamist jagavad nähtavasti paljud teisedki, ja sellepärast peab sellele kirjale avalikult vastama. «Lugesin teie raamatut,» kirjutab ta, ««Usklike ja uskmatute piibel», esimene osa, «Maailma loomine»; *74* lehekülgel on teil öeldud: «Ja kui meid teinekord tülitab lutikas, tarakan või täi, siis peame meeles pidama, et piiblijumal päästis nad veeuputusest, säilitas neist vähemalt ühe paari, et nad saaksid rohkesti sigineda».» *

Sm. Karpuškin arutab järgmiselt: kõik see, mis eksisteerib, ei ole sajaprotsendiliselt jumala poolt loodud: ühed elusolendid on loonud jumal, teised aga tekivad iseenesest. Sm. Karpuškin ei arvagi, et niisuguse avaldusega annab ta hoobi piiblile ja usulistele tõekspidamistele, mille järgi jumal on loonud *kõik* selle, mis maa peal eksisteerib. Sm. Karpuškin kaldub nähtavasti arvama, et lutikad ja tarakanid tekivad mustusest. Tehke, sm. Karpuškin, järgmine katse: võtke mingisugune purk ja pange selle sisse ükskõik missugust mustust ja siduge purk niiviisi kinni, et õhku sinna üldse sisse ei pääse, ja ta seisab teil aastaid, ilma et ühtegi tarakani või lutikat sinna sisse tekiks. Mustusest ei teki ühtki elusolendit, mustus on ainult heaks toitepinnaks mõningatele putukatele, kuid need putukad, nagu kõik nendetaolised, arenevad välja munadest, mis sageli on väga väikesed. Kõige väiksem täi tuleb välja

* Vt. käesolev väljaanne, lk. 79. — *Toim.*

munast, mille täi ise on munenud (nõndanimetatud tingud). Ja niisugune väike muna ei saa «tekkida», ta ei saa sigineda «iseenesest», putukas peab ta munema, nagu ei saa iseenesest tekkida ka lutikas, vaid on vaja, et kuskilt tuleks emalutikas, muneks pragudesse munad, ja nendest munadest tulevad juba välja noored lutikad. Täpselt samasugune lugu on ka tarakanidega.

Harimatute inimeste hulgas on levinud arvamine, et mõned putukad ja isegi loomad võivad tekkida iseenesest — porist ja mustusest. Tegelikult aga pole see nii: nad tekivad endataolistest loomadest. Kuid siis tekib küsimus: kust need loomad on tulnud? Vastuse sellele küsimusele annab teadus. Kes sellele küsimusele õiget vastust saada tahab, peab seda otsima raamatutest, teaduslikust kirjandusest. Vastus, mille piibel sellele küsimusele annab, on ainult lapsejutt. See on kauges minevikus elanud harimatute inimeste vaade, nende tõekspidamine. Käesoleval ajal see muinasjutt enam ei rahulda.

(«Bezbožnik» nr. 2, 1923)

«PIIBLI KAITSMINE SOODOMA MEESTE EEST»

ks «Bezbožniku» lugejatest saatis toimetusse kirja minu nimele. Ta nimetab ennast inimeseks, kes «otsustavale võitlusele usupimeduse vastu palavalt kaasa tunneb». «Bezbožnikus» on palju niisugust, mis temale meeldib. Kuid üks asi ei ole temale meelepärast. «Teie,» kirjutab P. Masljankovski, «lööte kõik pihuks ja põrmuks ning valate ühte solgiauku.» Kuid «piiblis on palju kujusid ja pilte muistsest elukorrast. Sellele ei tohi kriipsu peale tõmmata.»

Aitäh näpunäite eest. Kui kodanik Masljankovski oleks «Usklike ja uskmatute piiblit» tähelepanelikult lugenud, siis poleks ta niiviisi kirjutanud. Meie ei ole «Bezbožnikus» kunagi ütelnud, et kõik, mis piiblis leidub, on vale. Meie püüame ainult teaduse järelduste põhjal seletada kõiki neid muinasjutte, legende ja jutustusi, mille kogumikku nimetatakse piibliks. Meie võitleme nii nüüd kui ka edaspidi halastamatult kõigi katsetega kujutada piiblit mingisuguse «püha raamatuna»: me näitame, et piibel on inimeste kätetöö; me võitleme, teiseks, piibli teksti ebakriitilise usaldamise vastu; kolmandaks — ja see on kõige tähtsam — me paljastame piiblit kui usklike inimeste petmise vahendit; neljandaks, me võitleme katsete vastu, millega tahetakse tööliste ja talupoegade teadvust piibli muinasjuttude ja lorilugude moraaliga orjastada.

Kuid mis andis arvustajale põhjust süüdistada «Bezbožnikut» (muuhulgas ka mind) lugupidamatuses piibli vastu? Aga see, et ma olen Soodoma meeste lugu ebatäpselt esitanud ja Lotti alusetult laimanud *. Lugu on niisugune, et kui Soodoma mehed tulid ja nõudsid inglite

* Vt. lk. 112—116.

väljaandmist, siis ei tahtnud nad inglitega tutvuda, vaid nende kallal oma suguiha rahuldada: nõnda ja ainult nõnda tulevat aru saada sõnadest «et meie nendega ühte saame». Ja P. Masljankovski noomib mind: «Ai-ai-ai! Kuidas siis nii!... J. Jaroslavski ei räägi sihilikult (mispärast te arvate, et sihilikult?! — *J. J.*) midagi sellest, et Lott külalislahkuse kohustusest teadlik olles ohverdab oma kaks tütart; kuid mehed punnisid vastu ja tahtsid vägistada ainult mehi.»

Oletagem hetkeks, et lugu oli tõepoolest nii. Need mehed olid ju piibli sõnade järgi inglid. Kui ingleid võib «vägistada» — andke mulle andeks, P. Masljankovski —, siis lubage mind pärast seda nendesse «inglitesse» suhtuda ilma igasuguse lugupidamiseta. P. Masljankovski, kes oma kirja alguses kinnitab, et ta «otsustavale (!!!) võitlusele usupimeduse vastu palavalt kaasa tunneb», hüüatab minu aadressil tehtud etteheite lõpul: kas see ei ole siis «Loti vagadus ja Soodoma meeste patud!» Jah, otsustavus on küll väga suur!

Milleks kirjutasin ma Soodoma meestest? Ma panin sellele katkendile pealkirjaks «Soodoma *patused* ja Soodoma *vagad mehed*». Revolutsioonieelsel Venemaal (ja välismaal veel praegugi) jutustasid papid koolis «usuõpetuse» tundides alati seda lugu, püüdes sellega näidata, kuidas jumal patuseid karistab ja õiged ära päästab. Tuleb välja, et piiblis kirjeldatavaiks patusteks on pederastid, vagadeks aga veripatu tegijad. P. Masljankovski on pederastide peale pahane, kuid veresegamine teda ei häiri. Kuid ta unustab, et munkade hulgas on pederastiat alati esinenud ja esineb ka praegu. «Pühas» kirikus on palju kurjategijaid ja igasuguseid degenerante. P. Masljankovski on samal arvamisel nagu piibli jutustuse koostajagi, kes on Soodoma meeste peale pahane, kuid ei mõista poole sõnagagi hukka purjus vanameest Lotti, kes oli sugulises ühenduses oma tütardega.

Minu ülesanne seisis selles, et näidata neid Soodoma «vagasid mehi» nende täies hiilguses, et näidata seda «kõlblust», millega kirik uhkustab. Seda ma tegingi. Aga P. Masljankovski heidab mulle ette: Ai-ai-ai! Kuidas siis nii! Lott oli niivõrd suuremeelne, ta näitas üles nii suurt külalislahkust, et oli valmis oma kaks tütart meeste kätte andma, et ainult ingleid vägistamisest päästa, ja teie ei taha seda vaga meest hinnata.

Ei, kuidas te neid ka üle ei võõpaks, piiblikangelaste ja kõigi nende vagade meeste kujud on siiski vastikud. Ja meie väga tähtsaks ülesandeks on lõplikult paljastada seda ekspluataatorlikku, orjalikku «moraali», mida piibel töörahvale serveerib.

Ma püüan ka edaspidi pihuks ja puruks lüüa kõik ebajumalad, kellel veel tänapäevalgi on nii palju ootamatuid kaitsjaid.

(«Bezbožnik» nr. 20, 9. mail 1923)

Lisa

Ameerika unitaarliku *pastori I. T. Sanderlandi* raamatust «Piibel, tema tekkimine, erinevused ja iseloomulikud jooned», tõlge inglise keelest. Kirjastus «Posrednik». Moskva 1908, lk. 228—233. (Ilmus pärast revolutsiooni «Gomelski Rabotši» väljaandel 1925. a.)

VASTURÄÄKIVUSED PIIBLIS*

Nii vanas kui ka uues testamendis leidub palju vasturääkivusi. Need vasturääkivused tõestavad ümberlükkamatult, et piibel ei ole eksimatu. Toon siin ära terve rea niisuguseid vasturääkivusi, kuigi need moodustavad ainult üsna väikese osa nende üldarvust.

Teises peatükis juhtisime juba lugeja tähelepanu Teise Saamueli raamatu XXIV peatüki 1. salmi ja Esimese Ajaraamatu XXI peatüki 1. salmi vasturääkivusele. Esimeses räägitakse, et Taavet viis rahvaloenduse läbi Jehoova käsul, teises aga räägitakse, et see viidi läbi Saatana käsul. Need kaks teksti võiksid õiged olla ainult sel juhul, kui jumal ja Saatan oleks üks ja seesama olevus.

Toon nüüd terve rea niisuguseid vasturääkivaid tekste, mis võrdlemise hõlbustamiseks on teineteise kõrvale seatud:

«Ja Taaveti süda hammustas teda pärast seda, kui ta rahva sai ära lugenud. Ja Taavet ütles Jehoova vastu: Ma olen väga patustand seega, mis ma olen teinud» (Teine Saamueli raamat, XXIV, 10).

«Sest et Taavet oli teinud, mis õige Jehoova silma ees, ja ei kallanud kõik oma elupäevad otsa mitte millestki, mis Jehoova talle oli käskinud, muud kui Hiti mehe Uuria asjas» (Esimene Kuningate raamat, XV, 5).

Ühelt poolt näeme, et Taavet tegi pattu, kui ta Iisraelis rahvaloenduse läbi viis, teiselt poolt räägitakse meile, et Taavet ei teinud kordagi pattu, välja arvatud see, et ta Hiti mehe Uuria käest naise ära võttis.

---

* Me ei too siin väljavõtteid mõne ateisti teosest, vaid niisugusest raamatust, mille on kirjutanud *ristiusu vaimulik*, ameerika unitaarlik pastor, jutlustajate vaimuliku seminari õppejõud Bostonis (Põhja-Ameerika). See vaimulik jõudis järeldusele, et suur osa piiblist tuleb *kõrvale heita*, tunnistades, et suur osa temast üldse ei vasta ristiusu õpetusele. Ta avab need vasturääkivused ja ütleb, et rohkem kui 10 000 kohta piiblis on võimalik eri viisil tõlgendada. Nagu paljud teised vaimulikud, nii näeb ta ka ise, kui põhjendamata piibli õpetus on, kuid tal ei jätku meelekindlust sellest õpetusest lahti öelda. Me peame kasulikuks esitada siin olulisemad väljavõtted tema raamatust piiblis leiduvate vasturääkivuste kohta.

«Ja see sündis pärast seda lugu, et jumal Aabrahami kiusas» (Esimene Moosese raamat, XXII, 1).

«Jehoova, sa oled mind võrgutanud, ja mina olen ennast lasknud võrgutada» (Jeremia raamat, XX, 7).

«Ärgu ütelgu keegi, keda kiusatakse: Mind kiusab jumal; sest jumalat ei saa kurjale kiusata, ja tema ise ei kiusa kedagi» (Apostel Jaakobuse kiri, I, 13).

Ühelt poolt räägitakse meile, kuidas jumal ühte või teist inimest kiusas, teiselt poolt aga räägitakse, et jumal ei kiusa kedagi. Jeremia raamatust me näeme, et lisaks kiusamisele petab jumal ka inimesi.

«...Maa jääb seisma igaveseks ajaks» (Saalomoni Koguja raamat, I, 4).

«Ta on rajanud maa ta alustele, nii et ta ei kõigu iial ega igavesti» (Lauluraamat, 104, 5).

Ja veel:

«...Ja Eelia läks marus taevasse» (Teine Kuningate raamat, II, 11).

«...Maa ning teod, mis ta peal on, põlevad ära» (Apostel Peetruse teine kiri, III, 10).

«Need (maa ja taevad) lähevad hukka, aga sina jääd ikka» (Kiri heebrea rahvale, I, 11).

«Ja keegi muu ei ole taevasse läinud, kui aga see, kes taevast on maha tulnud, inimese poeg, kes on taevas» (Johannese evangeelium, III, 13).

«Keegi, kes jumalast on sündinud, ei tee pattu... ta ei või patustada, sest ta on jumalast sündinud» (Apostel Johannese esimene kiri, III, 9).

«Seda inimest ei ole, kes ei patusta» (Esimene Kuningate raamat, VIII, 46).

«Sest ükski inimene ei ole maa peal nii õige, et ta head teeks ja ei patustaks» (Saalomoni Koguja raamat, VII, 20).

Ja veel:

«Ja (Noa) võttis kõigist puhtaist lojuseist ja kõigist puhtaist lindudest ja ohverdas põletamisohvreid altari peal. Ja Jehoova haistis magusat lõhna, ja Jehoova mõtles oma südames: Ei ma taha enam maad ära vanduda inimese pärast» (Esimene Moosese raamat, VIII, 20—21).

«Ja te peate põletamisohvri tooma magusaks lõhnaks Jehoovale» (Neljas Moosese raamat, XXVIII, 27).

«Ja peate põletamisohvri tooma tuleohvriks, magusaks lõhnaks Jehoovale: kolmteistkümmend härikmullikat, kaks jäära,

«Sest tapaohvreid ei soovi sina, — muidu ma annaksin neid; põletamisohvrist ei ole sul head meelt» (Lauluraamat, LI, 8).

«Ja härikmullikate ja tallede ja sikkude verd ma ei soovi» (Prohvet Jesaja raamat, I, 11).

«Miska peän ma Jehoova ette jõudma?... Kas Jehooval peaks hea meel olema tuhandest jäärast, või mitmekümnest tuhandest õliojast?... Mida nõuab Jehoova su käest muud, kui teha, mis kohus on, ja heldust armastada, ja ennast alandades käia oma jumalaga» (Prohvet Miika raamat, VI, 6—8).

neliteistkümmend aastast oiniktalle» (Neljas Moosese raamat, XXIX, 13).

Võrrelge samuti järgmisi tekste:

«Ep ole pimedust ega surmavarju, kuhu võiksid endid varjata nurjatuse tegijad» (Hiiobi raamat, XXXIV, 22).

«Ja Taavet sai talt kätte tuhat sõjavankrit ja seitse tuhat ratsanikku» (Esimene Ajaraamat, XVIII, 4).

«....Ja viis Sauli tütre Miikali poega» (Teine Saamueli raamat, XXI, 8).

«Aga need, kes minuga olid, nägid küll valgust ja kartsid, aga selle häält, kes mulle rääkis, nad ei kuulnud» (Apostlite teod, XXII, 9).

«Keegi ei ole iial jumalat näinud» (Apostel Johannese esimene kiri, IV, 12).

«Jumal *kahetses* kurja pärast, mis ta oli rääkinud neile teha, *ja ei teinud seda*» (Prohvet Joona raamat, III, 10).

«Mina, Jehoova, olen rääkinud: see tuleb ja ma teen seda; ei ma mineta» (Prohvet Hesekieli raamat, XXIV, 14).

«Ja Aadam ja tema naine pugesid Jehoova jumala palge eest rohuaia puude keskele» (Esimene Moosese raamat, III, 8).

«Ja Taavet sai talt kätte tuhat ja seitsesada ratsanikku ja kakskümmend tuhat meest jalaväge» (Teine Saamueli raamat, VIII, 4).

«Ja Miikalil, Sauli tütrel, ei olnud last ta surma päevani» (Teine Saamueli raamat, VI, 23).

«Aga mehed, kes temaga (Paulusega) tee peal olid, seisid ehmatanult, kuulsid küll häält, aga ei näinud kedagi» (Apostlite teod, IX, 7).

«Ma olen jumalat palgest palgesse näinud» (Esimene Moosese raamat, XXXII, 31).

«Sest mina, Jehoova, ei teisene» (Prohvet Malaki raamat, III, 6).

«Kelle juures ei ole muutust ega varjutuste varju» (Apostel Jaakobuse kiri, I, 17).

Piiblis leidub vähemalt neliteistkümmend kohta, kus räägitakse jumala kahetsusest.

«Jaakobit olen ma armastanud, aga Eesavit olen ma vihanud» (Apostel Pauluse kiri Rooma rahvale, IX, 13. Vt. 10.—18. salm).

«Sest pasun hüüab ja surnud tõusevad kõdunematult üles» (Apostel Pauluse esimene kiri Korintose rahvale, XV, 52).

«Sest jumal ei pea enam lugu ühest inimesest kui teisest» (Apostel Pauluse kiri Rooma rahvale, II, 11).

«Allmaailma läinu ei tule üles» (Hiiobi raamat, VII, 9).

Kümne käsu lahkuminekud. Igaüks, kes piiblit tähelepanelikult on lugenud, teab, et kümme käsku on toodud seal ära kolmes eri kohas ja lisaks sellele kahel eri kujul. Nende sisu on niivõrd erinev, et neid ei ole kuidagi võimalik samastada. Võrdlemise hõlbustamiseks toon need kaks eri kuju teineteise kõrval ära.

1) Sul ei tohi muid jumalaid olla minu palge kõrvas.

1) Sest sa ei pea mitte teise jumala ette kummardama; sest Jehoova nimi on Püha Vihaga; püha vihaga jumal on ta.

2) Sina ei tohi enesele teha ei nikerdatud kuju ega midagi sarnast.

2) Valatud jumalaid ei tohi sa enesele teha.

3) Sina ei tohi mitte Jehoova, oma jumala nime ilmaasjata suhu võtta.

3) Hapnemata leibade püha pead sa pidama.

4) Mõtle hingamispäeva peale, et sa seda pühitseksid. Kuus päeva pead sa tööd tegema ja kõiki oma tegemist tegema, aga seitsmes päev on hingamispäev Jehoovale, sinu jumalale, siis ei tohi sa ühtegi tegemist teha.

4) Kuus päeva pead sa tööd tegema, ja seitsmendal päeval hingama, ka künni ja lõikuse ajal pead sa hingama.

5) Austa oma isa ja oma ema.

5) Sa pead ka nädalatepüha, nisulõikuse uudsevilja püha pidama, ja vilja kokkupanemise püha aasta vahetusel.

6) Sa ei tohi tappa.

6) Kolm korda aastas peavad kõik su meesterahvad issanda Jehoova, Iisraeli jumala palge ette tulema.

7) Sa ei tohi abielu ära rikkuda.

7) Sina ei tohi mu tapaohvri verd mitte hapu leivaga ohverdada.

8) Sa ei tohi varastada.

8) Ja paasapüha ohver ei tohi üle öö jääda hommikuni.

9) Sa ei tohi rääkida oma ligimese vastu kui vale-tunnistusmees.

9) Oma maa uudsevilja parema osa pead sa Jehoova, oma jumala kotta viima.

10) Sa ei tohi himustada oma ligimese koda.

10) Sa ei tohi sikut-talle tema ema piimas keeta.

Nendest kahest erikujust on meil tarvitusele võetud ainult esimene, s. o. see, mis Teise Moosese raamatu XX peatükis ja Viienda Moosese raamatu V peatükis on kirja pandud, vaatamata sellele, et Teise Moosese raamatu XXXIV peatükis öeldakse selgesti, et teine variant ongi seesama, mille jumal Moosesele andis ja mis Mooses käsulaudadele jumala käsul «seaduse sõnadena» ehk «kümne käsuna» üles kirjutas.

MÄRKUSED

[1] *Muhamed* (araabia keeles Muhammad) — usulegendide järgi muhameedlaste usu — islami — rajaja. Vastavalt nendele legendidele sündis Muhamed VI sajandi lõpul Araabias. Noormehena juhtis kaupmeeste karavane, abiellus jõuka kaupmehenaisega, läks rikkaks ning hakkas araablaste hulgas prohvetina esinema ja uut usku kuulutama. Algul levitas ta oma usku Meka linnas, kuid ei saanud kohalike kaupmeestega läbi ning põgenes 622. aastal teise Araabia linna Mediinasse (selle legendaarse põgenemise — hedžra — ajast arvavad tänapäeva muhameedlased oma aega). Mediinas asutas Muhamed esimese muhameedlaste koguduse ja võttis relvade abil Hedžases (piirkond Lääne-Araabias, kus asuvad Meka ja Mediina linnad) võimu enda kätte. Nendesamade usulegendide järgi suri ta 632. aastal m. a. j.

Islam tekkis sugukondliku korra lagunemise ja Araabia feodaalriigi väljakujunemise protsessis, kujutades endast selle protsessi usulist peegeldust, uut feodaalset ekspluateerimissüsteemi sanktsioneerivat õpetust. Islamit kui usku mõjutasid mitmed teised usud, eriti aga juudi usk ja ristiusk, mis Araabias olid reas kohtades levinud. Araabiakeelne sõna «islam» tähendab «alandlikkus», mida tõlgendatakse «jumalale andumise» mõttes.

Islam on feodaalide ideoloogia ja õigustab seepärast feodaalide võimu. Islami õpetuse järgi kuulutatakse feodaalid — «kaliifid» kui tolleaegsed valitsejad — «Muhamedi asemikeks» ja «jumala esindajateks maa peal». Koraan, muhameedlaste «püha raamat», sisaldab seadusi, mis töörahva feodaalset ekspluateerimist kaitsevad ning õigustavad.

Koraan õigustab ebavõrdsust ja ekspluateerimist: suuras (peatükis) 4, ajatis (salmis) 62 öeldakse, et on vaja täita nii Allahi ja tema prohveti kui ka võimukandjate, ekspluateerijate käskusid. Koraan õpetab, et jumal ise on teinud nii, et inimeste varaline seisund ja nende õigused ei ole võrdsed, ja inimesed ei tohi selle vastu midagi ette võtta. Koraan sanktsioneerib naise orjastamist ekspluateerijate huvides, lubab mitmenaisepidamist, käsib naistel loori kanda. Islam on muistsetest uskudest üle võtnud keerukad kombetalitused ja sisse seadnud mitmesugused usulised «kohustused» (palvetamine viis korda päevas, 30-päevane ramadaanikuu paast, hadž ehk palverännakud Mekasse ja sellega seotud ohvritoomise püha, usumaks — zakat, ušer jne.); kõike seda kasutavad ekspluateerivad klassid oma võimu kindlustamiseks.

Islam, koraan, legendid Muhamedist jne. on vahendeiks, mille abil

ekspluateerijad töörahvast rõhuvad. NSV Liidus on islam üheks usuks, mis — nagu teisedki usud — uimastab töörahva mõnede kihtide teadvust.

[2] *Buddha* — üks budhistide peajumalaid, keda nad peavad oma usu rajajaks. Budhistide legendide järgi on ta patuta saadud ja ilmale toodud oma neitsist ema poolt VI sajandi lõpul e. m. a. (ristiusu kiriku õpetuse järgi on ka Jeesus «patuta» saadud) Indias, oli kuninga poeg, nimega Siddhartha (samuti Gotama ja Sakyamuni). 29 aasta vanuselt loobus maapealsest kuulsusest ja rõõmudest, leidis uusi teid, mis viivad inimese õndsusele ja päästmisele, mille tõttu sai aunimeks «Buddha» ja «Bodhisattva», s. o. «Valgustatud», hakkas kuulutama uut usku, organiseeris oma õpilastest esimese koguduse. Legendide järgi suri ta V sajandi algul e. m. a.

Buddha on India jumal, kelle tema kummardajad järk-järgult tegid «ajalooliseks» isikuks, ristiusuliste legendaarse Jeesuse Kristuse taoliseks. Paljud muinasjutud Buddhast (mis on välja kujunenud mitusada aastat enne ristiusu tekkimist), näiteks tema patuta saamine ja imeline neitsist sündimine, kiusamine kõrbes kurjast vaimust, mitmesugused imeteod jne. on väga sarnased hilisemate evangeeliumi jutustustega Jeesusest. Ristiusu kiriku tegelane Johannes Damaskusest esitas VII sajandil India muinasjutud Buddhast-Bodhisattvast ja ühest tema kasvatajast ümberjutustatud kujul, muutis nende nimed kristlaste nimede taoliseks; tegi nad mõlemad ristiusu «pühakuteks» ja klopsis niiviisi kokku «India kuningapoja Josefati ja Barlaami eluloo», kirik aga seadis kiires korras nende muinasjutuliste «pühakute» auks sisse erilise püha 19. novembril.

Brahma ja *Šiva* — muistsed hindude jumalad, kes koos *Višnuga* moodustavad hindude «püha kolmainsuse». Nendest kolmest jumalast peavad usklikud *Brahmat* kõrgemaks jumalaks, maailma loojaks ja valitsejaks, jumalate ja inimeste käsutajaks; ta elab kõrgemas taevas, paradiisis. *Šiva* on julm ja hävitav jumal, kurjade vaimude ja tontide valitseja, kes saadab õnnetust, haigust ja surma. *Višnut* peetakse seevastu heaks jumalaks, maailma ja inimeste kaitsjaks, kes meeleldi ja alati neile appi tuleb.

[3] Väljendus «Kõik liigub, kõik muutub, midagi ei seisa paigal» on pärit väljapaistvalt Vana-Kreeka filosoofilt *Herakleitoselt* Efesose linnast, kes elas VI—V sajandil e. m. a. Tema suur filosoofiline teos ei ole meie ajani kahjuks tervenisti säilinud. Selles teoses, millest on praegu olemas ainult väikesed katkendid, tõestas ta oma aja kohta täiesti uut mõtet, nimelt seda, et kõik, mis looduses ja inimühiskonnas olemas on, alati liigub, muutub, läheb ühest vormist üle teise, et kõik on tekkimise ja kadumise protsessis. Näitena esitab ta sageli väsimatult voolava vee ja väidab: «Me ei saa kahel korral astuda ühte ja samasse voolu, sest kogu aeg tuleb temasse uut vett juurde... Me astume ühte ja samasse voolu — ja ei astu temasse...»

[4] *K. Marx* oma teoses «Hegeli õigusefilosoofia kriitikast» ütleb usu koha järgmist: «...*Inimene loob usu*, usk aga ei loo inimest. Ja nimelt: usk on selle inimese eneseteadvus ja enesetundmine, kes ei ole ennast kas veel leidnud või on enese juba jälle kaotanud...

Religioosne viletsus on ühel ja samal ajal tegeliku viletsuse *väljendus* ja *protest* selle tegeliku viletsuse vastu. Usk on rõhutud olevuse ohe, südametu maailma süda, just nagu ta on hingetu korra hing. Usk on rahva *oopium*.

Usu kui rahva *illusoorse* õnne kaotamine on tema *tegeliku* õnne nõudmine.» (K. Marx ja F. Engels, Teosed, I kd., 1955, lk. 414, 415, v. k.).

V. I. Lenin rõhutab oma artiklis «Sotsialism ja usk» samuti seda usu sotsiaalset olemust ja osa: «Seda, kes kogu eluaeg töötab ja tunneb puudust, õpetab usk alandlikuks ja kannatlikuks maises elus, lohutades lootusega taevasele tasule... Usk on rahvale oopiumiks. Usk on vaimse puskari liik, millesse kapitali orjad uputavad oma inimliku kuju, oma nõudmised vähegi inimväärsele elule.» (V. I. Lenin, Teosed, 10. kd., lk. 64, 65).

[5] *Voltaire* (1694—1778) — väljapaistev prantsuse valgustaja, kirjanik ja filosoof. Ta pidas kõiki tolleaegseid uskusid absurdseks ja naeruväärseks, kuid soovitas kodanlusel siiski säilitada usku maa ja linna kehvikute jaoks, et neid selle abil vaos hoida. Seoses sellega kirjutas ta ühes oma luuletuses, mille ta oli loonud ühe tundmatu autori usuvastase raamatu «Kolm petist» puhul:

Kui taevas ei näitaks ta suurust ja võimsust
Ega tunnistaks enam ta au,
Kui jumalat ei oleks, siis tuleks ta välja mõelda.

Teises kohas, rääkides enne teda elanud prantsuse kirjanikust P. Bayle'ist (1647—1706), kirjutab Voltaire samuti: «Mulle näib, et on vaja vahet teha sõna otseses mõttes rahva ja teiselt poolt rahvast kõrgemal seisvate filosoofide ühiskonna vahel. On täiesti õige, et iga maa rahvas vajab kõige tugevamaid ohje, ja kui Bayle peaks valitsema viie- või kuuesaja talupoja üle, siis kuulutaks ta neile igal juhul, et on olemas karistav ja headtegev jumal.»

[6] Juudid lugesid esialgu oma aastaid kuningate valitsemise aastate, mitmesuguste tähtsate poliitiliste ja muude sündmuste ning kohaliku kreeka ja rooma ajaarvamise järgi. Hiljem seadsid preestrid ja rabid sisse «püha» ja kohustusliku ajaarvamise «maailma loomisest»; tänapäeva ristiusu kalendri järgi arvestades olevat see legendaarne sündmus toimunud 3761 aastat e. m. a. Kuude ja päevade arvestus aastas oli kahesugune: «püha» aasta alguseks loeti kevadkuu Niisan (märts-aprill), kodanliku aasta alguseks loeti aga sügiskuu Tišri (september-oktoober).

Ristiusu tekkimisel kasutasid kristlased esialgu samuti mitmesuguseid kohalikke «paganate» ajaarvamisviise: arvestasid aastaid Rooma konsulite ja keisrite järgi, Rooma linna legendaarse asutamise aastast peale jne. Ühtaegu seadsid kirikutegelased sisse ka juutide süsteemi — ajaarvamise «maailma loomisest», kusjuures «rehkendati välja», et see «sündmus» ei ole toimunud 3761. aastal, vaid hoopis 5508. aastal enne «Kristuse sündimist». Seega olid kristlastel ja juutidel erinevad seisukohad maailma loomise aja küsimuses. Lahkarvamused ajaarvamise süsteemis kestsid kaua aega, kuni VI sajandini välja, millal Rooma munk Dionysius Väike tegi 525. aastal kirikule ettepaneku sisse seada puhtkristlik ajaarvamine ja hakata aastaid lugema «Kristuse sündimisest». Dionysius «rehkendas välja», et see «sündimine» leidis aset 754. aastal Rooma linna asutamisest arvates, Rooma keisri Augustuse valitsemise ajal. Kõik need arvutused on rajatud liivale, nagu ka juutide ajaarvamine «maailma loomisest» tugineb võhiklikule ettekujutusele maakera ajaloost.

Dionysiuse poolt soovitatud ajaarvamine levis aegamööda: Rooma paavstid hakkasid seda oma ringkirjades esmakordselt rakendama

VIII sajandi keskpaiku ja tegid ta alles XV sajandil kõigile katoliiklastele kohustuslikuks. Seoses sellega kehtestati uus ajaarvamine ametlikult Saksamaal ja Prantsusmaal XVI sajandil, 1700. aastal seadis tsaar Peeter I selle süsteemi sisse Venemaal, 1752. aastal kehtestati ta ka Inglismaal. Kuid endine ajaarvamine «maailma loomisest» ei kadunud veel lõplikult: peale usklike juutide rakendavad teda veel tänapäevani niihästi paljud kirikutegelased kui ka sektandid, eriti aga vanausulised.

[7] Kõigi nende «piiblikangelaste» kohta teavad papid ja preestrid rääkida, et nad võeti elusana või pärast surma kogu oma kehalises olemises taevasse. *Eenok* — üks legendaarse esimese inimese Aadama legendaarseid järeltulijaid, kes olevat maa peal elanud 365 aastat ja võetud siis elusana taevasse (Esimene Moosese raamat, V, 18—24). Samasugune legendaarne piiblikangelane on ka *Mooses*, kes olevat juudid Egiptusest välja toonud, neid seega orjusest vabastanud ja neile jumala käest Siinai mäel saadud «käsud» kinkinud. Ka tema olevat elusana võetud taevasse.

Legendaarne prohvet *Eelia*, kes olevat tulise vankriga üles läinud taevasse (Esimene Kuningate raamat, XVII; Teine Kuningate raamat, II), on tegelikult muistne Kaananimaa rahva vihma-, äikese-, lõikuse- ja põllutööjumal. Samasuguse põllutöö- ja äikesejumalana kujutavad seda Eeliat endale ette ka usklikud, kelle juures on ta ühte sulanud muistsete venelaste jumala Peruniga ja kes pühitsevad tema päeva suvel enne viljalõikust — «eeliapäev», 20. juulil.

Jeesus Kristus, kelle posthuumset taevaminekut pühitsevad kristlased igal aastal neljakümnendal päeval pärast lihavõtteid, on samuti legendaarne, väljamõeldud isik, kes ei ole kunagi eksisteerinud. Kristuse kuju loomisel on võetud eeskujuks idamaa rahvaste, kreeklaste ja roomlaste mitme jumala kujud. Nende jumalate kohta oli olemas palju legende, nagu oleksid nad kunagi imelisel kombel sündinud maa peale, teinud imetegusid, kuulutanud inimestele uut usku, surnud märtrisurma, hauast üles tõusnud ja üles läinud taeva. Jeesus Kristus, s. o. «võitud mees», ei ole ajalooline isik, ta ei ole ristiusu ja kiriku rajaja, vaid on legendaarne jumala poolt saadetud «lunastaja».

[8] *Homeros* — legendaarne Vana-Kreeka luuletaja ja rändlaulik. Arvatakse, et ta on loonud kaks suurt muinasaja lugulaulu: üks neist on «Ilias», kus ülistatakse mitmesuguste kreeka kangelaste vapraid tegusid nende poolt ümberpiiratud Trooja linna müüride all, ja teine «Odüsseia», kus jutustatakse muinasjutulise kangelase Odysseuse seiklustest. Need lugulaulud on koostatud mitmest Vana-Kreeka kangelaslaulust, mida paljud rändlaulikud laulsid. Mõlemas lugulaulus kirjeldatakse korduvalt Olümpose mäge jumalate taevase eluasemena.

[9] *«Kabala»*, s. o. «pärimus» — müstiline keskaja religioosne õpetus, mille töötasid välja mõned juudi usuteadlased. Kabalistid väitsid, et palve-ekstaasis olles võib inimene jumalaga ühte sulada, et jumala ja inglite, samuti maailma loomise ja korralduse «saladused», inimese päästmise teed, piibli salajane mõte jne. on neile selgeks saanud, et need on neile teada. Nende tähtsamateks raamatuteks olid «Sefer Jesira», s. o. «Loomise raamat», mis on kirjutatud IX sajandil, ja «Zohar», s. o. «Sära», mis ilmus XIII sajandil Hispaanias. Mõlema raamatu, nagu ka kogu «kabala» sisu kujutab endast reaktsioonilist, usuteaduslikku jaburdust.

[10] Üks osa juudi elanikkonnast, lõunapoolse riigi Juudamaa rahvast viidi «Paabeli vangipõlve», s. o. toimetati Babülooniasse 586. aastal e. m. a., pärast seda, kui Babüloonia kuningas Nebukadnetsar oli Juuda riigi ja tema pealinna Jeruusalema ära hävitanud. Babüloonlastega pidevalt läbi käies võtsid juudid palju tõekspidamisi nendelt üle. Näiteks tutvusid nad seal lähemalt kohalike legendidega, milles räägiti mitmesugustest jumalatest ja kangelastest, maailma loomisest, inimeste pattulangemisest ja surelikuks muutumisest, veeuputusest, Paabeli torni ehitamisest ja keelte ärasegamisest jne., ning kasutasid hiljem neid legende piibli lõplikul koostamisel. Babüloonlastelt võtsid nad üle ka mõned usupühad ja kombetalitused, kalendri, mõningad astronoomilised teadmised, astroloogia (ebateadus taevakehade mõjust inimestele ja loodusele ning ennustamisest taevakehade järgi), maagia (mitmesugused nõiakunsti võtted ja nõiasõnad haiguste «ravimiseks») jne.

[11] *Avesta* — Vana-Pärsia «pühakiri», mis kohati tänapäevalgi täidab pärslastel piibli osa. Jaguneb mitmeks osaks ning sisaldab muistseid legende jumalatest ja kangelastest, juhendeid jumalateenistuse korra kohta, palveid ja kiituselaule, juhatusi usklikele, kuidas peavad nad käituma, missugused peavad olema nende omavahelised suhted ning suhted jumalatega jne. Avesta on loodud järk-järgult, paljude sajandite jooksul, ja tema vanemad osad on pärit vanast hallist ristiusueelsest ajast. Üks tema tegelastest on Zarathustra ehk Zoroaster — legendaarne ususeaduste andja ja pärslaste usu rajaja, kes olevat elanud 1100 aastat enne kristlaste ajaarvamise algust.

[12] *Kalevala* — suur karjala-soome rahvaeepos, mille kogujaks ja ümbertöötajaks oli teadlane Lönnrot (1802—1884). Selle eepose aluseks on karjala rahvalaulud, mis kajastavad Põhjamaa muistset elukorda, tõekspidamisi ja luulet. Kalevala kangelaseks on laulik Väinämöinen.

[13] *Makari* (1816—1882) — üks väljapaistvamaid vene kirikutegelasi-obskurante, alates 1879. aastast Moskva metropoliit, enne seda Kiievi ja Peterburi vaimuliku akadeemia professor. Tema sulest on ilmunud palju teoseid vene õigeusu kiriku ajaloo ja dogmaatilise usuteaduse alalt.

[14] *Origenes* — üks väljapaistvamaid usuteadlasi ja kirikuraamatute autoreid III sajandil (suri 254. aastal), ristiusu varasel etapil. Kirjutas omal ajal seletused kõigi piibli raamatute kohta, filosoof Celsuse ristiusuvastase teose kriitika, eri teose «Põhialustest» jm. *Methodios* — Olümpose linna piiskop Lüükias, pooldas Origenese vaateid, mille järgi kristlastel on võimalik saavutada «lunastust» igakülgse hoidumise ja parasiitliku «spekulatiivse» elu läbi. *Theognost* — üks Aleksandria linna usuteadusliku kooli õpetajaid III sajandi lõpul või IV sajandi algul. Kõik kolm — *Origenes, Methodios, Theognost* — olid ühel arvamisel, et inglitel on keha, kehaline olemine, et nad ei ole «kehatud vaimud».

[15] *Cyrillus Jeruusalemast* — piiskop IV sajandil, kihutati korduvalt Jeruusalemast välja oma rahaahnuse pärast.

[16] *Dionysios Areopagita* — mitteajalooline isik. Ateena linna legendaarne esimene piiskop, kelle apostel Paulus olevat ristiusku pööranud (Apostlite teod, XVII, 34). Selle nime all tegutses tundmatu usuteaduslike raamatute autor VI sajandi alguses, kes kirjutas mitu usulis-filosoofilist ja usuteaduslikku teost, millele ristiusu kiriku

tegelased kõrge hinnangu andsid. Ühes niisuguses teoses («Taeva hierarhiast») kirjeldab ta mitmesuguseid inglite teenistuslikke «auastmeid», mis sarnanesid Bütsantsi keisri õukondlaste auastmetega.

[17] *Tabu* — polüneeslaste sõna, tähendab usulist keeldu mingi asja suhtes, samuti keelatud asja või tegevust; tabu tahtlik või tahtmatu rikkumine toob endaga kaasa karistuse: selles süüdiolevat isikut karistavad vaimud, jumalad, preestrid jne. Tabuga seotud ebausk ja kombed olid ürgaja rahvaste uskudes, samuti ristiusus, juudi usus ja teistes uskudes laialdaselt levinud. Näiteid tabu kohta: piibli keeld jumala nime suhu võtta, eeskirjad, mis keelavad usklikel paastu ajal teatud toitu süüa, pühapäeval tööd teha jne. Tabu süsteemi kasutasid ja kasutavad praegugi kõik vaimulikud ja ühiskonna ekspluateerivad klassid selleks, et oma võimu töörahva hulkade üle kindlustada.

[18] *Paul Lafargue* (1842—1911) — prantsuse sotsialist, K. Marxi õpilane ja võitluskaaslane, väljapaistev marksismi teoreetik ja propagandist. Võttis osa Pariisi Kommuunist, emigreeris pärast seda Hispaaniasse ja hiljem Londonisse. Tuli 1882. aastal tagasi Pariisi, kus koos Guesde'iga asutas Prantsuse Töölispartei. Oma kõnedes ja pamflettides propageeris ja kaitses Lafargue väsimatult marksismi. Kirjutas mitu hiilgavat usuvastast pamfletti.

[19] *Tigris* — üks Mesopotaamia suurtest jõgedest. Tema ja teise jõe — Eufrati — kallastel olevat piibli muinasjutu järgi asunud paradiis. *Ninive* — vana-aja võimsa Assüüria riigi endine pealinn, mille meedlased ja babüloonlased hävitasid 607. aastal e. m. a. Ninive varemetes möödunud sajandi keskpaiku läbiviidud kaevamistel leiti kuningas Assurbanipali (668—631 e. m. a.) raamatukogu, mis muuhulgas sisaldas assüürlaste ja babüloonlaste muinasjutte maailma loomisest, veeuputusest jne.

[20] *Aleksander Suur* (356—323 e. m. a.) — Makedoonia (Balkani poolsaarel) kuningas, kes ühendas oma võimu alla kogu Vana-Kreeka; üks väljapaistvamaid vana-aja väejuhte, kes purustas võimsa Pärsia riigi ja asutas määratu suure monarhistliku riigi; pidas ennast kreeklaste jumala Apolloni pojaks. *Augustus* (31 e. m. a. — 14 m. a. j.) — Rooma keiser, kes Roomas vabariigi asemel lõplikult sisse seadis monarhistliku korra, mis kujutas endast suurmõisnike-orjapidajate sõjalist diktatuuri. Oma võimu usuliseks sanktsioneerimiseks pidas ta ennast samuti jumal Apollonist sündinuks. *Tšinghis-khaan* («suur khaan», umbes 1155—1227) — määratu suure mongolite riigi (Aasias) asutaja.

[21] Ajaleht «Bezbožnik» — usuvastase propaganda võitlushäälekandja, hakkas ilmuma 1922. aasta detsembrikuus.

[22] Piibli muinasjutt *Kainist ja Aabelist, kes tõid ohvriks* esimesed kariloomad ja esimese põllult saadud vilja, näitab meile, et ürgajal kummardati esivanemate sugukondlikke vaimusid. Ürgaegsed inimesed, kes elasid sugukondliku korra tingimustes, olid arvamisel, et nende majanduslik heaolu oleneb surnud esivanemate vaimude tahtest, nende armust või vihast. Sellepärast püüdsid nad nende vaimude armulikkust võita ja tõid neile ohvriks esimesed kariloomad või esimese vilja uuest lõikusest.

[23] Muinasjutt *«Kaini märgist»* kujunes välja seoses sellega, et mõned ürgaegsed rahvad pidasid tapjat kui inimese vere valajat «roojaseks», mille tõttu hoidsid kõik temast eemale ja ta ise pidi samuti inimestest eemale hoidma. Et niisuguse «roojasega» kokku-

puutumisest end mitte «rüvetada», tehti tapjale kohustuseks kanda oma kehal mingisugust märgatavat eraldusmärki. Müüt «Kaini märgist» võis tekkida ka seoses teise ürgaegse tavaga, mille kohaselt tapja võõpas oma näo üle ja muutis niiviisi oma välimust, et sellega ennast tapetud isiku «vaimu» kättemaksu eest varjata.

[24] *Jaabal, Juubal* ja *Tuubalkain* — legendaarsed piiblitegelased, karjakasvatajate, muusikantide ja seppade esivanemad. Jutustused nendest kujunesid heebrealaste hulgas välja võrdlemisi hilja, — kui seoses rauast tööriistadele üleminekuga ja üldse tootlike jõudude kasvuga ning keerulisema tööjaotuse väljakujunemisega sugukondlik kord lagunes, kui hakkas tekkima klassiühiskond, kui võis juba märgata inimeste jagunemist rikasteks ja vaesteks. Nendes jutustustes kajastub see niihästi karjakasvatajate, muusikantide ja seppade iseseisva tegevusala äramärkimises kui ka selle rõhutamises, et Tuubalkain olevat õpetanud taguma kõiki, kes vask- ja raudsepatööd tegid, Juubal aga oli kõigi muusikantide esiisa; nende muusikantide teeneid kasutasid rikkad oma pidude ja muude lõbustuste korraldamisel.

[25] *Veritasu* — sugukondliku korra tingimustes väljakujunenud tava, mis seisis selles, et kui keegi võõras isik oli tapnud antud sugukonna liikme, siis pidi kogu tapetu sugukond tapjale kätte maksma, tema enda ära tapma. Selle tava jäänuseid esines meil kuni Suure Oktoobrirevolutsioonini mõnede Kaukaasia rahvaste hulgas, kusjuures kohalik sugukondlik ülemkiht ja vaimulikud püüdsid seda tava kõigiti säilitada.

[26] *Christoph Kolumbus* — kuulus meresõitja XV sajandil. Uut mereteed rikkasse Indiasse otsides avastas ta 1492. aastal uue maailma — Ameerika; see nimetus on tulnud nimest Amerigo Vespucci, kes esimesena kirjeldas seda maad ja koostas ta geograafilise kaardi 1500. aastal. Hispaania kirikutegelased kiusasid Kolumbust taga, sest ta pidas õigeks õpetust maa kerakujulisusest.

[27] *Aabram, tema naine Saara, nende poeg Iisak ja pojapoeg Jaakob,* kes figureerivad paljudes piibli jutustustes, on tegelikult legendaarsed isikud. Nende kujudes ja nende nime all austatakse heebrealaste sugukondlikke vaimusid ja eri hõimude jumalaid.

[28] *Adventistid* — usuorganisatsioon, mis Nõukogude Liidus on vähe levinud, kuid millel on palju poolehoidjad välismaal, eriti Ameerika Ühendriikides. Nimetus «adventist» tuleb ladinakeelsest sõnast «adventus», mis tähendab tulekut, saabumist («Kristuse teine tulemine»). See usulahk tekkis möödunud sajandi kolmekümnendail aastail Põhja-Ameerikas väikekodanluse (käsitööliste, väikekaupmeeste) hulgas, kes kapitalismi hoopide all oli laostunud ja hukatuse äärele jõudnud. Väikekodanlusele näis, et tema laostumine on seletatav läheneva «maailma lõpuga» ja peatse «Kristuse teise tulemisega», mille järele peab tulema «jumala riik» maa peale. Õpetus Kristuse peatsest tulemisest on selle usulahu peamine joon. Usulahu rajajaks oli ameeriklane William Miller (1782—1849), kes piibli põhjal ennustas, et Kristus pidavat tulema 1843. või 1847. aastal. See «ennustus» läks muidugi tühja, mingisugust Kristust ei tulnud. Pärast seda määrasid adventistide peamehed korduvalt mitmesuguseid «teise tulemise» tähtpäevi, kuid kukkusid iga kord häbiväärselt läbi. Adventistid jagunevad mitmesse leeri, kõige rohkearvulisema leeri moodustavad «seitsmenda päeva adventistid», kes peavad laupäeva pühaks.

Nad ei tunnista kiriku kombetalitusi, ikoonide, risti kummardamist jne., omistavad suurt tähtsust «vana testamendi» raamatutele, usklike juutide eeskujul ei söö nad sealiha.

Evangelistid ehk «evangeeliumikristlased» — usulahk. Tsaari-Venemaal tekkis ta XIX sajandi 60.—70. aastail. Evangelistid on ühinenud rangelt tsentraliseeritud organisatsiooniks. Oma õpetuse aluseks seavad nad isikliku usu legendaarse Jeesuse Kristuse «lunastajateenetesse», kaitsevad piibli «eksimatust», usuvad, et piibel on «jumalast inspireeritud».

Tolstoilased — usulahk, mille moodustavad L. N. Tolstoi religioosse õpetuse pooldajad. Nad ei tunnista kiriku kombetalitusi ja usulist doktriini ning seavad esikohale «kõlbelise enesetäiustamise» ja «kurjale vägivallaga mittevastupanemise», keelduvad sõjaväes teenimisest.

[29] *Egiptus* — muistne idariik, tekkis 4000—5000 aastat tagasi ja kuulus hiljem, umbes meie ajaarvamise algul, Rooma riigi koosseisu. Asub Põhja-Aafrikas, kitsas ja pikas orus, Niiluse jõe kallastel; igaaastased üleujutused on teinud maapinna väga viljakandvaks. Kohaliku elanikkonna peamiseks tegevusalaks oli põllutöö, mille vajadusteks oli kogu maa kaetud niisutuskanalite ja järvede tiheda võrguga. Egiptuse talupojad olid riigi pärisorjad, keda tolleaegsed valitsevad seisused — sõjamehed ja vaimulikud — julmalt ekspluateerisid. Riigi eesotsas olid kuningad, kes kandsid nimetust *«vaarao»* ja pidasid ennast jumalast sündinud isikuteks — kõrgema päikesejumala Re ja teiste jumalate poegadeks.

Käesoleval ajal moodustab Egiptus koos Süüriaga Ühinenud Araabia Vabariigi, mis on sõltumatu suveräänne riik.

[30] *Abimelek Kerarist* — legendaarne piiblitegelane. Piiblis räägitakse, et see legendaarne kangelane oli ühe Kaanani linna Kerari kuningas; ei ole teada, kas see linn oli tegelikult olemas.

[31] *Haagar* — piibli jutustuse järgi legendaarse esiisa Aabrami ümmardaja-armuke; *Ismael* — Aabrami ja Haagari poeg. Aabram olevat Haagari ja Ismaeli oma armukadeda naise Saara nõudmisel kõrbesse kihutanud. Ismaeli kujutatakse seal araabia rändhõimude legendaarse esivanemana. Sellepärast peavad mõned araablased-muhameedlased selle legendaarse isiku nime ja mälestust pühaks, annavad temale usulist au.

[32] *Soodom* ja *Komorra* — Kaananimaa linnad, mille peale jumal olevat lasknud sadada tuld ja väävlit ning need sealsete elanike häbematuse ja liiderlikkuse pärast maa pealt hoopis ära kaotanud. Muinasjuttu nende linnade kohutavast saatusest kasutasid ja kasutavad papid oma jutlustes töörahva hirmutamiseks. Harimatute palverändurite ekspluateerimiseks müüvad Palestiina mungad neile väävli ja pigi tükikesi, rääkides sealjuures, et need olevat selle sula väävli jäänused, mida jumal oli lasknud sadada nende linnade peale.

[33] *Lott* — üks legendaarsetest piibli «esiisadest», kes koos oma perega ainsana Soodomast ja Komorrast ära pääsis, legendaarse esiisa Aabrami vennapoeg. See legendaarne liiderdaja, kes piibli sõnade järgi oli sugulises ühenduses oma lihaste tütardega, sai ristiusu pappide käest siiski nimetuse «püha», ja 9. oktoobril pühitseb kirik tema mälestuspäeva.

[34] *Piibli muinasjutt Loti tütarde sugulisest kooselust oma isaga* kajastab neid kaugeid sugulisi vahekordi, mis ürgaegses ühiskonnas

enne veresugulusel rajaneva perekonna tekkimist pikemat aega eksisteerisid. Perekonna tekkimist ja ta ajalugu valgustab teaduslikult F. Engels oma teoses «Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine».

[35] *Foiniikia* — muistne riik, asus Väike-Aasias Vahemere rannikul. Foiniikias olid laialdaselt arenenud põllutöö, käsitöö ja kaubandus, nii et foiniiklasi nimetatakse mõnikord «muistseteks inglasteks».

[36] *Jehvta* — üks legendaarsetest heebrea rahva «kohtumõistjatest», kes piibli jutustuse järgi oli algul röövlijõugu pealik. Kohtumõistjate raamatu XI peatükis räägitakse tema kohta, et ta ükskord enne sõjakäiku tõotas võidu korral ohverdada selle, kes lahinguväljalt tagasi jõudes esimesena ta koja uksest temale vastu tuleb. Ja juhtus nii, et esimesena tuli talle vastu tema tütar, kelle ta pidigi oma tõotuse täitmiseks jumalale ohvriks tooma, s. o. ära tapma. Pärast tema ohverdamist olevat juudi naised käinud iga aasta mägedes teda neli päeva taga nutmas. Legend sellest Jehvta tütrest näitab, et heebrealastel oli nähtavasti kunagi «paganausu» püha, millal mägedes asuvas pühas paigas rituaalselt tapeti noori tütarlapsi mingisuguse jumala ohvriks.

[37] *Päikese kummardamine,* päikese jumaldamine kujunes ürgaja rahvastel välja võrdlemisi hilja, sugukondliku korra lagunemise ja klassiühiskonna tekkimise tingimustes. Tolleaegsete inimeste kujutluste järgi valitsesid üksikuid asju, looduse ja inimühiskonna elu nähtusi ning külgi erilised vaimud ja jumalad. Põlluharimisega tegelevad rahvad panid tähele, missugust suurt mõju päikese soojus ja valgus taimedele avaldab, ja seoses sellega tekkis nende hulgas ettekujutus, et taimede elu mõjutab eriline päikesevaim, jumal. Sel alusel arenes järk-järgult välja päikese kui jumala kummardamine. Maades, kus põllutöö oli elanikkonna peamiseks tegevusalaks, tõsteti päikesevaimud ja -jumalad tähtsale kohale ja neid kui viljasaagi kaitsjaid hakati erilisel viisil austama.

[38] *Seekel* — heebrealaste raskusmõõt, samuti metallraha (kaal 14 g).

[39] Piiblis (Esimene Moosese raamat, XXVII) jutustatakse, et kui vanadusest pimedaks jäänud legendaarne esiisa Iisak tahtis enne surma oma vanemat poega Eesavit õnnistada ja teda oma pärijaks teha, siis pani tema noorem poeg Jaakob ema nõuandel endale venna riided selga ja mässis oma kaela ja käte ümber sikunahad karvaga väljapoole, et niiviisi esineda oma vennana, kes oli sündimisest saadik karvane olnud. Nõnda tuli Jaakob oma pimeda isa juurde ja ütles, et ta on vanem poeg Eesav. Isa ei märganud pettust, õnnistas Jaakobit ja tegi ta oma pärijaks. Niiviisi olevat Jaakob pettuse teel teistkordselt saanud oma vanema venna pärimisõigused. Selles müüdis kajastub ähmane mälestus ürgaegsest tavast: kui pärija oma isalt tema vara pärimise õiguse vastu võttis, siis pani ta selga võõrad riided ja võttis ümber mingisuguse looma naha, et «kurjad vaimud» ei saaks teda ära tunda, sest valitses arvamine, et need vaimud sel majanduslikult tähtsal hetkel alati vahele segavad ja uuele peremehele kahju teha tahavad.

[40] *Muinasjutt, et Jaakob nägi unes redelit,* mille ots taevasse ulatus, kajastab muistset juutide ettekujutust, nagu oleksid vaimud ja jumalad taeva ja maa vahel ühendust pidanud erilise redeli abil. See muinasjutt on Penieliga (koht Kaananimaal) seotud sellepärast, et seal oli kunagi «püha» kivi ja tempel, mida Kaananimaa rahvas ja juudid eriti külastasid.

[41] *Ženšeni* juur — mitmeaastane rohttaim, mille raviomadusi vanast ajast peale hinnatakse.

[42] Piiblis räägitakse, et legendaarse Jaakobi kaheteistkümnest pojast olevat hiljem tekkinud kaksteistkümmend «põlve» — Iisraeli hõimu. Lugu, kuidas Jaakob oma kahtteistkümmend poega õnnistas, on piibli autorite poolt võrdlemisi hilja välja mõeldud. See lugu näitab meile, et Juuda hõimu hulka kuuluvad juudid pidasid kunagi oma pühaks loomaks, jumalaks lõvi, Isaskari hõim aga eeslit. Arv kaksteistkümmend on võetud sellepärast, et Vana-Ida maades peeti seda arvu «pühaks»; tegelikult aga oli juudi hõimusid rohkem kui kaksteistkümmend. Piiblis mainitakse korduvalt näiteks heebrealase Kaalebi hõimu, kuid «Jaakobi õnnistamisloos» ei räägita temast sõnagi. Selle «õnnistamisloo» mõtlesid preestrid välja poliitilisel eesmärgil: nad tahtsid sellega ülistada kuningaid, kes olid Taaveti soost. Taavet ise olevat põlvnenud Juudast, keda Iisak eriti ülistas.

[43] Joosepi isikus peitub idamaadel laialdaselt austatud taimestiku-, vilja- ja lõikusejumal, kelle heebrealased olid näiliselt ajalooliseks isikuks muutnud. Selle jumala kohta räägiti, et ta on ilusa noormehena kunagi maa peal elanud, kusjuures ta omaksed olla teda igati taga kiusanud ja jälitanud. Piiblis räägitakse, et Egiptuse õukondlase Potivari naise plaanid Joosepi suhtes läksid luhta, sest viimane ei olevat naise meelitustele järele andnud. Tegelikult aga võtsid heebrealased selle loo aluseks ühe Ida rahvaste muinasjutu taimestikujumalast — ilusast noormehest, kes ei vastanud armukadeda ja julma jumalanna armastusele ja keda viimane sellepärast igati taga kiusas ning jälitas.

[44] *G. G. Orlov* ja *G. A. Potjomkin* — keisrinna Katariina II (1729—1796) favoriidid, keda ta igasuguste nimetuste, auavalduste ja rahaliste kingitustega üle külvas, määratu suured mõisad ning kümned tuhanded pärisorjad nende käsutusse andis.

Rasputin (Novõhh) (1872—1916) — suli ja hobusevaras, hiljem «püha isa» tsaari õukonnas. Talupoeg endisest Tobolski kubermangust, noormehepõlves süüdi mõistetud varguse eest. Oli tihedalt seotud lahkusulistega, rändas «püha isa» ja «ennustaja» sildi all mööda kloostreid. Arhimandriit Feofani, Peterburi vaimuliku akadeemia rektori toetusel puges õukondlaste hulka ja hakkas Nikolai Romanovile ning Aleksandra Romanovale määratu suurt mõju avaldama. Tema soovi järgi määrati ametisse ning tagandati ministreid. Sai kuulsaks oma liiderlikkuse ja skandaalsete avantüüride poolest. Rasputini lugu oli tüüpiline nähtus isevalitsuse viimastel aastatel, mis andis selget tunnistust tsarismi laostumisest. Rasputini avantüürid diskrediteerisid niivõrd monarhiat, et mitu kõrget aukandjat ja Romanovite sugulast püüdsid teda õukonnast eemaldada, kuid need katsed ei andnud positiivseid tulemusi, sest Aleksandra Romanova (tsaari naine) pidas Rasputinit pühaks ja eksimatuks. 16. detsembril 1916 tapeti Rasputin vürst Dmitri Pavlovitši, vürst Jussupovi ja mustasajalase V. Puriškevitši poolt.

Kirikuasjades oli Rasputini sõna seaduseks. Maurice Paléologue, endine Prantsuse saadik Venemaal, toob oma mälestustes ministrite nõukogu endise esimehe Kokovtsevi avalduse: «Piiskopid ja kõrgemad vaimulikud on praegu Rasputini klikile peaaegu täielikult allutatud.»

[45] Muistsel ajal olid laialdaselt levinud muinasjutud ohtudest, mis

kangelasi nende lapseeas ähvardasid, ja nende imelisest päästmisest. Näiteks võimsa Babüloonia riigi asutajaks peetakse kuningat Sargon I, kes elas 2500 aastat e. m. a. Ühes raidkirjas räägib ta ise enda kohta: «Mina, Sargon, olen võimas kuningas... Minu ema oli lihtsast seisusest, oma isa ma ei tunne, minu isa vend elab aga mägedes... Minu vaene ema sai käima peale ja sünnitas minu salaja. Ta seadis minu kõrkjatest punutud korvi ja pani ukse maavaiguga kinni. Ta heitis minu jõkke, kuid jõgi mind ära ei uputanud. Jõgi tõstis minu üles ja kandis Akki, niisutaja juurde. Akki, niisutaja... tõmbas minu veest välja; Akki, niisutaja, kasvatas mind kui oma poega; Akki, niisutaja, määras mind oma aednikuks. Aednikuks olles hakkas jumal Istar mind armastama. Ma... valitsesin neli aastat riiki, valitsesin mustapäiste rahvaste üle, nad olid minu võimu all.» Sedasama jutustasid vanad pärslased oma kuningast Kyrosest, hindud — kuningas Karnosest jne. Vanadel roomlastel on olemas legend, et Rooma riigi legendaarseid asutajaid — kaksikuid Romulust ja Reemust — oli nende ema salaja sünnitanud ja et nende isaks oli sõjajumal Marss; tige onu käskis äsjasündinud kaksikud jõkke visata, kuid ta teenrid ei söandanud seda teha ja jätsid korvi, kus poisid sees olid, jões asuvale madalikule, kus emahunt nad üles leidis ja neid imetas. Kõigi nende muinasjuttude aluseks on nähtavasti muistse tava — «veeproovi» — kajastus. See tava seisis selles, et kui lapse sündimise «seaduslikkuses» tekkis mingi kahtlus, siis visati laps vette ja jäeti saatuse hooleks; kui laps tõusis vee peale ja jäi ellu, siis peeti teda seaduslikult sündinuks, kui laps aga ära uppus, siis oli ta ebaseaduslikult sündinud. Piibli muinasjutt «veest väljatõmmatud» Moosesest on nähtavasti tekkinud kuningas Sargoni kohta käiva Babüloonia muinasjutu mõjutusel. Babüloonia muinasjutuga aga võisid juudid tutvuda Babüloonia vangipõlve ajal või varemgi.

[46] Muinasjutt legendaarse Moosese poolt nähtud *«põlevast kibuvitsapõõsast, mis ei põlenud mitte ära»* leidis kirikutegelaste hulgas laialdast ärakasutamist. Näiteks seletasid nad, et see põõsas «kuulutas ette» nende legendaarset jumalaema, kes enne ja pärast Jeesuse Kristuse sünnitamist olevat jäänud neitsiks. Sel alusel tegid nad valmis erilise ikooni «mittepõlev põõsas», mis pidavat maju ja asulaid kaitsma tulekahjude eest. Seda ikooni levitati laialdaselt. Kirikutegelased leiutasid ka selle põõsa enda «jäänused». Katariina kloostri mungad Siinai mäel näitavad usklikele tasu eest «mittepõleva põõsa» kuivanud juurt. Lääne kirikutegelased panevad suure hulga selle «põõsa» oksi ja okkaid veel siiamaani välja, et usklikud võiksid nende ette kummardada.

[47] *Aaron,* piibli sõnade järgi Moosese vanem vend, — heebrealaste ülempreestrite, kõrgemate vaimulike legendaarne esivanem. Teises Moosese raamatus esitatakse Aaronit Moosese kõrval samuti imetegijana, nõiana. Kõigi nende muinasjuttude tekkimist on mõjutanud asjaolu, et ürgaegse sugukondliku korra lagunemisel tekkisid sugukondlikes kogukondades peale orjapidajate-vanemate privilegeeritud rühma veel teine samasugune rühm — erilised nõiad ja preestrid, kes olevat pidanud kõige tihedamat kontakti vaimude ja jumalatega.

[48] *Pärtliöö* — üks veriseid episoode Prantsusmaal XVI sajandil katoliiklaste ja protestantide vahel toimunud ususõdadest, mis kajastasid ägedat klassivõitlust aristokraatlike suurmaaomanike ja kaubandusega tegeleva kodanluse üksikute rühmade vahel. «Püha Pärtli

päeval», 24. augustil 1572 organiseerisid Prantsuse katoliiklased «hugenottide», s. o. protestantide massilise tapmise; ainuüksi Pariisis tapsid nad sel ööl ligi 5000 ja kogu Prantsusmaal ligikaudu 30 000 hugenotti. Tolleaegne Rooma paavst tervitas palavalt seda veresauna ja laskis sel puhul valmistada erilise medali.

[49] Heebrealaste paasapüha, rituaalne paasatalle tapmine ja söömine on saanud oma alguse karjakasvatajate rahvaste hulgas. Seda tehti varakevadel, kariloomade poegimise ajal. Karjakasvatajad heebrealased uskusid, et sel majanduslikult tähtsal ajal määratsevad maa peal erilised kurjad vaimud, kes saadavad hukatust ning tekitavad poegivatele kariloomadele kahju. Nende vaimude lepitamiseks korraldasid heebrealased tol ajal erilise pidustuse, mille ajal toodi vaimudele ohvriks tallesid, pritsiti talle verega telke ja loomalautu, liha aga söödi ühisel pidusöömingul ära. Siit saigi see pidustus nimeks «paasapüha» — kõrbe kurjade vaimude «lepitamise» püha. Hiljem lõid juudi preestrid paasapüha tekkimise seletamiseks muinasjutu, nagu oleks see püha sisse seatud selleks, et mälestada juutide legendaarset pääsemist Egiptusest Moosese juhtimisel, ja andsid sellele pühale natsionalistliku iseloomu.

[50] Heebrealaste «ususeadus», mille preestrid olid maksma pannud, nägi ette, et juudid peavad igal aastal templile tooma määratu suure hulga ohvreid. On välja arvutatud, et ainuüksi kohustuslikuks ohvriks tuli aastas tuua 1093 talle, 113 härga, 37 oinast, 32 sikku, ligi 5500 kg head jahu, ligi 2100 liitrit viina ja niisama palju õli. Nendest ohvritest põletati tegelikult ainult väike osa ohvrialtaril, kogu ülejäänud osa võtsid aga preestrid ja teised templis teenivad isikud endale. Peale selle pidid juudi kehvikud tooma veel palju muid ohvreid mitmesuguste «pattude» eest — preestrite poolt antud eeskirjade ja juhendite rikkumise eest, kusjuures kõik need ohvrid läksid nendesamade preestrite kätte. Lisaks loomade, jahu, õli ja viina näol toodavatele ohvritele figureeris rahamajanduse arenemise ajastul veel kohustus «templile» raha annetada. Jeruusalema preestrite kätte koondusid igal aastal määratu suured rikkused, mis tagasid neile muretu elu, võimaldasid neil logelda alalisest puudusest ja õigusetusest mahasurutud töörahva hulkade ekspluateerimise arvel.

[51] *Gustave Aimard* — üks XIX sajandi kodanlikke romaanikirjanikke. Püüdis oma rohkearvulistes romaanides romantiliselt kujutada Põhja-Ameerika indiaanlaste orjastamist sissesõitnud elanikkonna poolt.

[52] *Vilisti rahvas* — muistse Palestiina elanikud, kes asustasid mereäärset piirkonda Jaffa linna ja Egiptuse põhjapoolse ääremaa vahel. *Edomi* ja *Moabi rahvas* — Kaananimaa rahvad, kes elasid Surnumere kagurannikul. Nende kolme rahvaga tuli juutidel pidada rohkearvulisi ja visasid võitlusi.

[53] Teise Moosese raamatu (XVI) sõnade järgi sõid juudid kõrbes erilist mannat, mida olevat taevast iga päev maha sadanud, ja vutte. Siin on ilmselt tegemist absurdse muinasjutuga, väljamõeldisega, mille abil püütakse seletada, kuidas võisid juudid elada ja mida võisid nad süüa, kui nad piibli jutustuse järgi nelikümmend aastat kõrbes ringi rändasid. Mõned kirikutegelased, kes ei looda piibli lugejate naiivsusele, püüavad selle «sündmuse» võimalikkust seletada järgmiselt: nad räägivad, et piiblis olevat mõeldud erilist vaiku, mida kõrbes kasvav tamariskipõõsas manna näol enesest välja ajab. Piibli

suhtes ei saa seda seletust mingil juhul rakendada, sest seal räägitakse teatud kindlast «imest».

[54] Jutt on näljahädast Volgamaal aastail 1921—1922. Põua tagajärjel oli üle 10 000 000 ha külvipinnal ikaldus. Näljahädaliste abistamise keskkomitee andmete järgi kannatas Volgamaal nälga 13 772 616 inimest.

Nõukogude valitsus andis välja dekreedi, mis nägi ette kirikule kuuluvate väärtasjade äravõtmist nälja vastu võitlemise vajadusteks (22. veebruarist 1922). Pärast selle dekreedi väljaandmist saatis patriarh Tihhon laiali üleskutse, milles öeldi:

«Me ei saa heaks kiita templitest pühade riistade äravõtmist, kuigi see toimuks vabatahtlike annetuste näol, sest nende riistade kasutamine mittejumalateenistuslikel eesmärkidel on ülemaailmse kiriku kaanonite põhjal keelatud ja karistatakse tema poolt kui pühaduseteotust: koguduse liikmete suhtes — kogudusest väljaheitmisega, vaimulike suhtes — seisuse kaotusega.»

Vastavalt Tihhoni juhtnööridele organiseerisid valgekaartlased ja papid paljudes kohtades (Moskvas, Leningradis, Smolenskis) nõukogudevastaseid väljaastumisi. Mõnes linnas (Šuja, Smolensk) tehti katseid relvade abil nõukogude võimu vastu välja astuda.

[55] Heebrealastel oli nende jumala nimi «tabu» — keelatud (vt. märkus 17), kusjuures selle keelu rikkumist karistati surmaga. Seoses sellega vajus selle jumala nimi järk-järgult unustusehõlma, ja alles XIX sajandil läks Lääne-Euroopa teadlastel pärast pikaajalisi otsinguid kindlaks teha, et see nimi oli «Jahve». Juudid, kes seda nime ei tohtinud kasutada, nimetasid oma jumalat «Jehoovaks», samuti «Adonaiks», s. o. isandaks. Teatavasti peavad mõned usklikud sõna «kurat» ütlemist keelatuks ja ohtlikuks ning tarvitavad selle asemel teisi sõnu.

[56] Hingamispäeva pühitsemine juutidel on pärit ajast, millal nad kõrbes elades ringi rändasid, ja oli seotud tol ajal ning kaua aega pärast seda kuu kummardamisega. Esialgu oli hingamispäevaks igakuuline täiskuu püha, mida pühitsesid ka vanad babüloonlased. Babüloonia vangipõlves olles võtsid juudid babüloonlastelt üle nende tava ja hakkasid iga seitsmendat nädalapäeva tähistama kõigi tööde katkestamisega, sest neid päevi peeti «õnnetusttoovaks». Pärast vangipõlvest pääsemist sanktsioneerisid juudi preestrid pühade kalendri sisseseadmisel iga nädala seitsmenda päeva pühitsemise, hakkasid seda päeva samuti nimetama hingamispäevaks (laupäev) ja kinnitasid, et see olevat ammune «jumala määrus», üks tema käskudest. Juutide eeskujul pühitsesid kristlased kauemat aega samuti laupäeva, hiljem aga, et kristlaste ja juutide vahel selgemat vahet teha, asendasid laupäeva oma «pühapäevaga».

[57] Heebrealaste hapnemata leibade pühad, nelipühad ja lehtmajapühad on põllumajandusliku päritoluga; juudid võtsid need üle Kaananimaa rahvalt seoses Kaananimaale asumisega ja seal karjakasvatuselt põllutööle üleminekuga. Hapnemata leibade püha, mis sulas lihavõtetega ühte, pühitseti märtsis-aprillis ja tähistas viljakoristustööde algust: see oli «esimene koristuspäev», millal hakati lõikama otra, mis Palestiinas esimesena valmib. Viljalõikus kestis viiskümmend päeva ja lõppes teise suure pühaga — nelipühaga, s. o. «viimase lõikuspäevaga», millal jõuti nisu koristamisega lõpule. Kolmandat püha — lehtmajapüha — pühitseti sügisel viinamarjade ja puuvilja

koristamise puhul, kui maaelanikkond ajutiselt elas aedadesse ehitatud lehtlates või telkides. Juudi preestrid andsid järk-järgult kõigile neile Kaananimaa rahvalt ülevõetud põllumajanduslikele pühadele omapoolse, näiliselt ajaloolise põhjenduse ja sidusid neid oma müütidega kõrbes rännanud juutidest.

[58] Piibli käsk «Sa ei tohi sikut-talle tema ema piimas keeta» on rajatud karjakasvatajate absurdsele ebausule, et kitseliha kokkupuutumine kitsepiimaga toidu keetmisel võib kitsele kahju tekitada. Sedasama arvati ka lehmade jt. loomade kohta. See ebausk oli laialt levinud mahajäänud hõimude ja rahvaste hulgas, eriti aga karjakasvatajate hulgas, kes olid arvamisel, et piima ja vastava looma vahel on olemas mingisugune eriline salapärane, nõiduslik side.

[59] Kurikuulsad «Moosese kümme käsku», mida jumal olevat temale andnud ja mis ta «käsulaudadele» üles kirjutas, esitatakse mitmel pool piiblis hoopis erineval kujul ja nad on eri aegadel välja töötatud. Vanemad nendest käskudest on need, mis Teise Moosese raamatu XXXIV peatükis ära on toodud. Nendes keelatakse «teist jumalat» kummardada, valatud jumalaid teha, tapaohvri verd hapu leivaga ohverdada, paasapüha ohvrit üle öö hommikuni jätta, sikut-talle tema ema piimas keeta, ja kästakse kogu esimene saak jumalale anda, hingamispäeva pühitseda, nelipüha ja lehtmajapüha pühitseda, maa uudsevilja parem osa jumalale ohverdada. Viienda Moosese raamatu V peatükis on «Moosese käsud» hoopis teistsugused, need on juba hiljem välja mõeldud. Peatähelepanu pööratakse siin juba «kõlblusele». Nendes hilisemates «käskudes» kajastub usu osatähtsus eraomanduse kaitsmisel.

[60] Mägesid ja teisi kõrgemaid kohti peeti muistsel ajal jumalate meelepäraseks asukohaks ja sellepärast käidi seal jumalaid kummardamas. See on seletatav sellega, et kunagi olid mägedel ja teistes kõrgemates kohtades kalmistud. Ürgaegsed inimesed matsid oma koolnuid meeleldi mägedesse ja küngastesse, sest nad lootsid, et surnud isikute hingedel on siis hõlpsam oma kehad soovi korral üles leida ja uuesti nende sisse asuda.

[61] Vana testamendi jutustus Siinai mäel antud seadustest on ilmne pappide ja preestrite muinasjutt, millega taheti näidata, et rohkearvulised «ususeaduse» paragrahvid on jumalast antud, seega eksimatud ja pühad ning ühtlasi ka kohustuslikud. Selle «ususeaduse» abil panid heebrealaste preestrid ja panevad ka tänapäeva rabid harimata usklikke kammitsasse. Kõiki neid «käskusid» kasutavad ekspluataatorlikud klassid oma võimu jäädvustamiseks, omanduse ja õiguste säilitamiseks. Kõik papid, missugust usku nad ka jutlustaksid, kinnitavad, et nende «käsud» on tulnud nende peajumalalt ja selle jumala «prohvetitelt». Näiteks ristiusu papid arvavad, et nende käsud on andnud legendaarne Jeesus Kristus, muhameedlaste arvates on nad oma käsud saanud Allahilt ja prohvet Muhamedilt, vanad babüloonlased väitsid, et nende käskude andjaks oli kõrgem jumal Šamaš, budhistide arvates olid nende käsud tulnud Buddhalt jne. Juudi rabid jutlustavad käskusid, mida jumal olevat Moosesele Siiani mäel andnud. Ristiusu papid on neid üle trumbanud ning «leidnud» isegi «käsulauad», millele need käsud olevat omal ajal kirjutatud. Tükikest nendest «käsulaudadest», mis oli paigutatud ühe ikooni sisse, näitasid papid kuni Oktoobrirevolutsioonini Moskva Blagoveštšenski peakirikus.

[62] See lõng oli valgevärviline. *«Sitimipuu»* — akaatsiate liigist, oli Vana-Ida maades kõrges hinnas. *Sohamikivi* — rohekat värvi kalliskivi. *Käisteta kuuekest* kandis juutide ülempreester; see tehti kahest kalli riide tükist, oli kuldsest, sinisest ja purpurpunasest, helepunasest ja kallist linasest korrutatud lõngast kirjuks kootud. *Rinnailu* — neljakandiline riidetükk, millele õmmeldi peale kaksteistkümmend mitmevärvilist kalliskivi, kuhu olid sisse lõigatud kaheteistkümne vanema suguharu nimed. Seda rinnailu kandis juutide ülempreester. Juba vanad juudi preestrid said aru, et mida rohkem teatraalset elementi jumalateenistusel on, seda suurem on selle jumalateenistuse mõju usklikele.

[63] *Keerubid* — fantastilised tiibadega olendid, keda kujutati ristiusu inglite näol. Heebrealased võtsid nad üle babüloonlastelt või egiptlastelt. Keerubeid peeti erilisteks kaitsvateks vaimudeks.

[64] Laulmise, muusika ja aromaatiliste vaikude suitsutamise ülesandeks usulistes talitustes oli kõigepealt hirmutada kurjasid, hukatusttoovaid vaimusid, seejärel kasutati neid jumala rahustamiseks ja lõpuks usklike uimastamiseks, nendes vastava meeleolu loomiseks, usu mõju tugevdamiseks. Kõik see on kõigis uskudes tänapäevani säilinud.

[65] Pühade riistade võidmine salviga kujutab endast vana ohvrikstoomise kombe jäänust. See komme seisis selles, et vaimude ja jumalate toitmiseks valati neile ohvriks õli.

[66] *Kortel* — vedelikumõõt, 1/4 toopi, 0,272 liitrit.

[67] Nii heebrealaste kui ka paljude teiste rahvaste hulgas valitses absurdne ebausk, et rahva, kariloomade või viljasaagi üleskirjutamine (loendus) pole jumalale meeltmööda ja ajab teda alati vihale. Sellepärast, kui neid loendusi ei ole võimalik vältida, tuleb jumalale erilisi andeid tuua, otsekui lunaraha inimeste elu eest, katku või mõne muu õnnetuse ärahoidmiseks. Näiteks jutustatakse piiblis, et pärast seda, kui kuningas Taavet oli üldise rahvaloenduse läbi viinud, saatis jumal karistuseks selle eest maa peale hirmsa katku, millest rahvas vabanes alles siis, kui kuningas oli sel puhul kahetsust avaldanud ja jumalale lepitusohvri toonud.

[68] Kuldvasikas, keda heebrealased kummardasid (piibli jutustuses on see kummardamine kajastust leidnud), kujutas tegelikult jumalat, kelle heebrealased olid egiptlaste usust üle võtnud. Egiptuses sai püha härg Apis, keda peeti kõrgema jumala Amoni ehk Re kehastuseks, erilise austuse osaliseks. Kapitalismi tingimustes on kuldvasikas saanud kapitali, kulla, raha kujundlikuks väljenduseks.

[69] «Elavaks kirikuks» nimetati 1922.—1923. aastal kirikutegelaste rühmitust, kes juhtis õigeusu vaimulike hulgas niinimetatud uuendusliku liikumist selle esimesel etapil.

Liikumise organiseerijad kavatsesid kirikutegelaste read tolle aja tingimuste kohaselt ümber korraldada. Põhikirjas nähti ette, et «elava kiriku» liikmeteks võivad olla ainult need piiskopid, papid, diakonid ja salmilauljad, kes «tunnistavad õigeks Vene sotsiaalset revolutsiooni ja töörahva ülemaailmset ühinemist töötajate õiguste ja ekspluateeritava inimese kaitsmiseks». Liikumise juhtijad kirjutasid ja rääkisid palju «sotsiaalse revolutsiooni õigsusest», oma lojaalsusest nõukogude võimu suhtes ja isegi «võitlusest kiriku kontrrevolutsiooni vastu». «Elava kiriku tegelased» lootsid niiviisi oma mõju töörahva hulgas säilitada. Hiljem, 1922. aasta teisel poolel, lagunes «elava

kiriku» rühm mitmeks omaette vooluks, 1923. aastal aga leppis selle kiriku juht papp Krasnitski patriarh Tihhoniga ära.

[70] Õigeusu «kirikuleivad» — erilised küpsised nisujahust; nende valmistamine ulatub tagasi aega, kus metsinimesed vaimudele ja jumalatele vilja ohvriks tõid. Nendele pühitsetud leibadele omistavad vaimulikud ja usklikud imettegevat jõudu, arvates, et nende abil saab haigusi ravida, head viljasaaki saata, kurje vaimusid ära ajada jne.

[71] Usuline äraneedmine (vandumine), nagu ka õnnistamine, rajaneb metsinimeste usul, et inimese sõnal on maagiline jõud, kujutlusel, et teatud tingimustes lausutud sõnad, millega soovitakse teisele inimesele halba, lähevad tingimata selle inimese suhtes täide. Äraneedmist kasutas ja kasutab kirik valitsevate klasside huvides. Näiteks 1918. aastal «needis» patriarh Tihhon nõukogude võimu ja kommunistid ära.

[72] *Toop* — vedelike ja kuivainete mõõt, 1,087 liitrit.

[73] *Viiruk* — aromaatiline vaik, mida kasutatakse jumalateenistusel suitsu tekitamiseks.

[74] Kolmandas Moosese raamatus arvatakse «roojaste» loomade hulka, keda juudid ei tohi toiduks tarvitada, niisugused loomad nagu kaamel, kaljumäger, jänes (kusjuures rõhutatakse, et need on mäletsejad loomad) ja siga. See absurdne jaotus, mille kohaselt jänes on mäletseja loom, kinnitab veel kord piibli naljajuttude mõttetust ja nende autorite harimatust. Kaameli, kaljumägra, jänese ja sea kuulutamine roojasteks, toiduks keelatud loomadeks on seletatav sellega, et heebrealased pidasid kunagi kõiki neid loomi pühaks («tootemid»), jumalateks, ja sellepärast ei lubatud neid toiduks tarvitada, välja arvatud ainult eriti pidulikud kombetalitustega seotud söömaajad, kus toimus nende jumalate «ihust ja verest osasaamine». Hiljem, sotsiaalsete tingimuste muutudes, vajus selle toidukeelu mõte unustusehõlma ja need loomad kuulutati «roojasteks».

[75] *Solam, hargol ja haagab* (Kolmas Moosese raamat, XI, 22) — erilised rohutirtsude liigid, keda Palestiina kohalikud elanikud tänapäevalgi kuivatatud ja praetud kujul toiduks tarvitavad.

[76] *«Patuoinas»*, kes juutide sügisesel «lepitamise» päeval kõrbe saadeti ja seal surmati, kujutas endast esialgu ohvrit kõrbe peavaimule Asaselile, kellel juutide arvates oli samuti siku kuju ja kelle nimi tõlgituna tähendab «sikk-jumal». Selle sikuga talitati varem järgmiselt: sugukonnavanem pani ta püha paiga ette seisma, seadis oma käed ta peale, ütles tema kohal erilisi nõiasõnu, millega, nagu tol ajal usuti, läksid kõigi sugukondliku kogukonna liikmete patud siku peale, viis ta seejärel kõrbe ja tõi Asaselile ohvriks.

[77] *Joosua* — legendaarne piiblitegelane ja Moosese järglane, kes olevat viinud juudid «tõotatud maale» — Kaananimaale. Tegelikult aga on ta muistne Põhja-Kaananimaa rahva taimestikujumal, kes sarnanes vanade babüloonlaste samasugusele põllutööjumalale Tammusele. Piibli muinasjutte Joosuast kasutasid esimesed kristlased laialdaselt ära selleks, et luua oma muinasjutud evangeeliumis kirjeldatavast Jeesusest Kristusest.

[78] *Joosua legendaarne üleminek Jordani jõest*, mille vesi sel puhul kaheks jagunes, vastab muinasjutule, milles kirjeldatakse Moosese üleminekut Punasest merest, kusjuures need mõlemad piibli muinasjutud kujutavad neid üleloomulike, võimsate veestiihia valitsejatena. Neid muinasjutte jäljendades lõid esimesed kristlased samasuguse muinasjutu Jeesuse Kristuse imelisest käimisest vee peal, kujutades

seega Jeesust Kristust veel palju vägevamana, kui seda olid Mooses ja Joosua.

[79] *Muinasjutt, et Joosua olevat taevas päikese seisma pannud,* peegeldab muistsete inimeste ekslikku ettekujutust, nagu liiguks päike ümber maa, aga mitte vastupidi. Selle vaate lükkas XVI sajandi keskpaiku ümber astronoom Kopernik, kes teaduslikult tõestas, et maa tiirleb ümber päikese. Ristiusu kirik võitles kaua aega Kopernikuteadusliku avastuse vastu ja kaitses vana, piiblis leiduvat metsinimeste ettekujutust päikesest. Selle ettekujutuse põhjendamiseks viitas kirik kogu aeg piibli muinasjutule, milles räägitakse Joosua «imeteost», ja õiendas Kopernikuu pooldajatega julmalt arveid. Näiteks 1600. aastal põletati tuleriidal ära suur mõtteteadlane Giordano Bruno, vanglasse heideti suur teadlane Galilei, kusjuures süüks pandi neile seda, et nad toetasid Kopernikuu õpetust maa tiirlemisest ümber päikese.

[80] *Ristisõjad* — Lääne-Euroopa feodaalide, kaupmeeste ja paavstide sõjalised röövretked; neid organiseeriti XI—XII sajandil ususõdade sildi all, et Palestiinas asuvat «Kristuse hauda» muhameedlaste käest ära võtta. Tegelikult aga lootsid mõisnikud Palestiina vallutamisega saada endale uusi maid ja uusi pärisorje, kaupmehed tahtsid rajada lühikese ja mugava tee rikaste idamaadega kaubanduse arendamiseks ja saada seal uusi turgusid, Rooma paavstid aga lootsid Palestiinat ja Jeruusalema koos nende «pühadustega» harimata usklike ekspluateerimiseks uuesti ära kasutada. Nendest äpardunud sõjakäikudest osavõtjad õmblesid oma riietele risti kujutuse, mille tõttu hakati neid nimetama «ristikandjateks», sõjakäike endid aga «ristisõdadeks».

[81] *Trooja sõda* — Väike-Aasias asuva Trooja linna piiramine ja hävitamine kreeklaste poolt. Legendi järgi võeti see sõjakäik ette kättemaksuks selle eest, et Trooja kuninga poeg Paris oli ühe Lõuna-Kreeka kuninga naise, ilusa Helena, ära röövinud. See sõda olevat toimunud umbes kolm tuhat aastat tagasi. Trooja linna piiramist, tema müüride all toimepandud rohkearvulisi mitmesuguste Kreeka ja Trooja kangelaste vägitegusid jne. kirjeldatakse kujukalt suures Vana-Kreeka poeemis «Ilias», mille koostajaks olevat olnud legendaarne pime rändlaulik Homeros. Trooja sõja legendides leiavad kajastust muistsed kreeklaste sõjad esialgsete Väike-Aasia ranniku elanikega.

[82] *Puusammas* (pühad puud) Paali (muistse Kaananimaa rahva jumala) altari kõrval oli kohalike elanike arvates eriliste vaimude asukoht ja eluase.

[83] «Jumalakodadeks» nimetati vanal Kaananimaal kohalikke pühasid paiku, mis mõnikord kujutasid endast väikesi templeid, kuhu olid paigutatud kohalike jumalate — paalide — kujud.

SISUKORD

Riiklikult Poliitilise Kirjanduse Kirjastuselt 5
Eessõna 8
Mis on piibel 13

Esimene osa

MAAILMA LOOMINE

Esimene peatükk. Jumal enne maailma loomist 17
Teine peatükk. Saagu valgus! 20
Kolmas peatükk. Maismaa ja taevalaotus 26
Neljas peatükk. Loomade ja taimede loomine 32
Viies peatükk. Inimese tekkimine 37
Kuues peatükk. Maailma loomine mitmesuguste rahvaste usuliste tõekspidamiste järgi 47
Seitsmes peatükk. Esimene pattulangemine 57
Kaheksas peatükk. Suur veeuputus 69
Lõppsõna 82

Teine osa

ESIMENE MOOSESE RAAMAT

Eessõna teisele osale 85
Esimene peatükk. Kain ja Aabel 87
Teine peatükk. Maailma esimene joodik ja orjuse põhjused . . 93
Kolmas peatükk. Esimese piibli «internatsionaali» loomine ja selle hukkumine 98
Neljas peatükk. Esimeste piiblitegelaste vaga elu 103
Viies peatükk. Soodoma patused ja Soodoma vagad mehed . . 112
Kuues peatükk. Vagad piiblitegelased, kes ohverdasid inimesi . . 117
Seitsmes peatükk. Ümberlõikamine 123
Kaheksas peatükk. Mispärast piiblitegelast Iisakit peetakse vagaks meheks 130
Üheksas peatükk. Püha esiisa Jaakob ja inglite kukerpallid . . 134
Kümnes peatükk. Onu Laaban kui ekspluataator 135
Üheteistkümnes peatükk. Vaga lugu sellest, kuidas esiemad püüdsid teineteise võidu lapsi sünnitada ja kuidas Lea ostis Jaakobi kartulite eest oma võistleja käest ära 137
Kaheteistkümnes peatükk. Vaga lugu sellest, kuidas püha esiisa Jaakob Laabanilt oinaid varastas 140

Kolmeteistkümnes peatükk. Vaga lugu sellest, kuidas esiema Raahel oma isakodust ebajumalad ära varastas 142
Neljateistkümnes peatükk. Vaga lugu sellest, kuidas Jaakob tegi jumalale vöövõtteid ja kuidas jumal Jaakobile jala ette pani 144
Viieteistkümnes peatükk. Vaga lugu neitsist Tiinast ja sellest, kuidas vaga Siimeon ja Leevi haigeid Kaananimaa mehi tapsid 146
Kuueteistkümnes peatükk. Jaakobi vagad lapsed 149
Seitsmeteistkümnes peatükk. Ilusast Joosepist 154
Kaheksateistkümnes peatükk. Kuidas tekkis pärisorjus 157
Üheksateistkümnes peatükk. Mida me nägime Esimeses Moosese raamatus 161

Kolmas osa

TEINE MOOSESE RAAMAT

Eessõna asemel 169
Esimene peatükk. Luhtunud tehing Egiptuse vaarao ja jumalakartlike juudi ämmaemandate vahel 171
Teine peatükk. Laekasse pandud poeglaps 173
Kolmas peatükk. Mooses abiellub papi tütrega 176
Neljas peatükk. Jumal unustab ja tuletab jälle meelde 178
Viies peatükk. Egiptuse nuhtlused 180
Kuues peatükk. Jumal ihaldab verd 189
Seitsmes peatükk. Imelikud juhtumised Egiptusest lahkumise ajal 192
Kaheksas peatükk. Kuivade jalgadega läbi mere 194
Üheksas peatükk. Kiituselaul 196
Kümnes peatükk. Taevast seitsme versta kaugusel 197
Üheteistkümnes peatükk. Kaevude kaevamine 200
Kaheteistkümnes peatükk. Jumal on juutide poolt ja Amaleki vastu, ehk lugu sellest, kuidas jumal kamandas oma lemmikul Moosesel «Käed üles» 202
Kolmeteistkümnes peatükk. Rumal kohtunik 204
Neljateistkümnes peatükk. Kes kirjutas seadused ja kuidas need kirjutati. Moosese seadused kui orjapidajate seadused . . 206
Viieteistkümnes peatükk. Kuidas Mooses juutidele puru silma ajas 212
Kuueteistkümnes peatükk. Lao raha välja! 223
Seitsmeteistkümnes peatükk. Jumala poolt määratud taksid . . 227
Kaheksateistkümnes peatükk. Jumala salvid ja parfümeeria . . 229
Üheksateistkümnes peatükk. Jumala köök 233
Kahekümnes peatükk. Papi või jumala poolt võetav lepitusraha 237
Kahekümne esimene peatükk. Kas ei ole ükskõik, missugust jumalat paluda? Kõik nad on ühesugused, kõiki neid on välja mõelnud ja loonud inimene, kõik nad on ülearused, inimesele kahjulikud 239
Kahekümne teine peatükk. Teine kokkusaamine Siinai mäel . . 244

Neljas osa

KOLMAS MOOSESE RAAMAT

Mis on Kolmas Moosese raamat ehk Leviticus 249
Esimene peatükk. Kuidas jumalale toitu valmistati 253

Teine peatükk. Jumal ei salli võistlejaid ehk lugu sellest, kuidas kaks juudi pappi altaril ära kägistati 263
Kolmas peatükk. Menüü (toidukaart) igaveseks ajaks 267
Neljas peatükk. Kuidas jumal tegeles arstiteadusega 271
Viies peatükk. Patuohvrid ja patuoinas 280
Kuues peatükk. Orjapidajate seadused kui jumala seadus . . . 286
Seitsmes peatükk. Rahva hirmutamine jumala nimega 291
Kaheksas peatükk. Jumal ei salli kriitikat 296
Üheksas peatükk. Vahetusmajanduse seadused 298

Viies osa

NELJAS MOOSESE RAAMAT, VIIES MOOSESE RAAMAT JA TEISED

NELJAS MOOSESE RAAMAT

Esimene peatükk. Jumala retsept armukadedatele 303
Teine peatükk. Taeva manna ja praetud vutid 306
Kolmas peatükk. Piileami eeslitest 310
Neljas peatükk. Kuidas jumal oma võistlejatega arveid õiendab 314

VIIES MOOSESE RAAMAT

Esimene peatükk. Mida õpetavad jumala seadused laste suhtes 318
Teine peatükk. Usuõpetuse tund 321

JOOSUA RAAMAT

Esimene peatükk. Veriste sõdade õnnistamine 324
Teine peatükk. Mille eest inimesed orjaks tehti 329
Kolmas peatükk. Kaaleb, Jevune poeg, Kenase soost, vürst «jumala armust» 332

KOHTUMÕISTJATE RAAMAT

Esimene peatükk. Lõputu lugu ühest ja samast asjast ehk lugu sellest, kuidas juudid oma jumala poole kisendasid 335
Teine peatükk. Iga neljakümne aasta tagant. Lõputu lugu ühest ja samast asjast jätkub 339
Kolmas peatükk. Piibli muinasjutud kohtumõistjast Kiideonist 345
Neljas peatükk. Kuningas Abimelekist ehk lugu sellest, kes keda kelmustükkidega üle trumpas: kas jumal kuningat või kuningas jumalat 349
Viies peatükk. Jehvta tütrest, kes tõotuse järgi Jehoova jumalale ohvriks toodi 353
Kuues peatükk. Hõimujumalatest 358
Seitsmes peatükk. Vaga lugu juudi rabist ja tema liignaisest, kes 12 tükiks lõigati ja kelle tõttu peaaegu kogu Penjamini suguharu ära hävitati 363

RUTI RAAMAT

Ruti lugu 368

ESIMENE SAAMUELI RAAMAT

Jumal abieluvoodis 372

VASTUSED LUGEJATE KIRJADELE

Täidest, lutikatest, tarakanidest ja muudest jumala loomakestest 376
«Piibli kaitsmine Soodoma meeste eest» 378

LISA

Vasturääkivused piiblis 383
Märkused 387

Ем. Ярославский
ВИБЛИЯ ДЛЯ ВЕРУЮЩИХ И НЕВЕРУЮЩИХ
На эстонском языке
Оформление Э. Пицк
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja J. Ojamaa
Kunstiline toimetaja I. Torn
Tehniline toimetaja T. Mitt
Korrektorid M. Amon ja S. Aron

Ladumisele antud 29. VII 1959. Trükkimisele antud 12. XII 1959. Paber 54:84, 1/16. Trükipoognaid 25,5. Formaadile 60:92 kohaldatud trük poognaid 20,91. Arvutuspoognaid 20,59. Trüklarv 10 000. Tellimise nr. 2659.
Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk 40/42.

Hind rbl. 5.75

1—7

Rbl. 5.75

A-22858
III

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00376816 7